

II

REGII BLESTEMAȚI

Regina sugrumată

Maurice Druon

EDIȚIE SPECIALĂ
- pentru stocare electronică -

MAURICE DRUON
REGINA SUGRUMATĂ

(LA REINE ÉTRANGLÉE, 1955)

CUVÂNT ÎNAINTE

La 29 noiembrie 1314, două ceasuri după vecernie, douăzeci și patru de soli călări în veșminte cernite și purtând pajurile Franței ieșeau în goana pe poarta castelului de la Fontainebleau, înfundându-se în pădure. Drumurile erau troienite, cerul, mai întunecos ca pământul. Se și lăsase noaptea, sau mai curând nu se sfârșise încă noaptea din ajun.

Cei douăzeci și patru de soli nu vor face popas înainte de ivirea dimineții și vor goni mereu toată ziua de mâine și cele următoare, unii înspre Flandra sau Angoumois și Guyenne, alții spre Dôle în ținutul Comté, sau către Rennes și Nantes, către Toulouse, Lyon, Aigues-Mortes, Marsilia, trezind pretutindeni județii, ispravnicii și seneșalii, pentru a vesti în fiecare oraș sau târg al țării că regele Filip al IV-lea cel Frumos a murit.

În drumul lor izbucnea bătaia clopotelor, spărgând beznele; dangătul jalnic se umfla neconținut ca un talaz ce avea să se reverse până la hotare.

După douăzeci și nouă de ani de domnie fără slăbiciune, regele de fier se stinsese în cel de-al patruzeci și șaselea an al vieții, lovit de dambla, tocmai în ziua când o eclipsă de soare așternea o negură groasă deasupra Franței.

Astfel se adeverea, pentru a treia oară, blestemul aruncat din mijlocul flăcărilor, cu opt luni înainte, de marele maestru al templierilor.

Suveran ascuns și truș, cu o voință neclintită și o minte ageră, regele Filip își împlinise așa de bine domnia și stăpânise cu atâta strășnicie vremea sa, încât tuturor li se păru în seara aceea că însăși inima țării își încetase bătaia.

Niciodată însă neamurile nu mor o dată cu moartea oamenilor, oricât de mari ar fi fost ei; nașterea și pieirea națiilor sunt supuse altor legi.

Numele lui Filip cel Frumos nu va fi luminat de-a lungul veacurilor decât de flăcările rugurilor pe care le-a aprins sub trupul vrăjmașilor săi și de scânteierea banilor de aur călpuți din porunca lui. Urmașii vor uita repede că i-a îngenuncheat pe cei puternici, că a păzit pacea atât cât se putea, că a îndreptat legile, că a zidit cetăți ca oamenii să poată munci la adăpostul lor, că a purces la unirea provinciilor, că i-a chemat pe târgoveți să se adune pentru a se rosti în trebile obștei și că a vegheat în toate privințele la neatârnamarea Franței.

Abia încremenise mâna lui, abia se stinsese această mare voință, și interesele particulare, ambițiile dezamăgite, poftele de onoruri și de

procopseală aveau să se dezlănțuie.

Două tabere stăteau gata să se înfrunte, să se sfâșie fără cruțare pentru a pune mâna pe putere: de-o parte gruparea reacționară a marilor feudali, sub conducerea contelui de Valois, împărat cu numele al Constantinopolei și frate al lui Filip cel Frumos, iar de cealaltă parte gașca înaltei birocrății, condusă de Enguerrand de Marigny, primul-ministru și mâna dreaptă a răposatului monarh.

Pentru a opri această încăierare care clocea de luni de zile sau pentru a ține cumpăna între cele două tabere învrăjbite, ar fi fost nevoie de un rege puternic. Or, prințul de 25 de ani care se urca pe tron, monseniorul Ludovic, de altfel și până atunci rege al Navarei, părea lipsit de orice însușiri pentru a domni; el nu aducea cu dânsul decât faima unui soț încornorat și trista sa poreclă de Aiuritul.

Nevastă-sa, Marguerite de Burgundia, cea mai vârstnică dintre prințesele din turnul Nesle, era întemnițată pentru preacurvie, și viața ei avea să ajungă, în chip straniu, miza pe care se băteau cele două clici vrăjmașe.

Dar, ca întotdeauna, cheltuielile luptei le va suporta sărăcia celor care nu aveau nimic și nici măcar nu visau să se căpătuiască... Pe deasupra, acea iarnă a anilor 1314-1315 a fost o iarnă de foamete.

ZORILE UNEI DOMNII

PRINTESELE ÎNTEMNITATE

Înfiptă pe muchea unei stânci calcaroase, la șase sute de picioare deasupra târgului Petit-Andély, cetățuia Chateau-Gaillard domina toată Normandia de Sus.

În locul acela, Sena făcea o cotitură largă prin pășunile cu iarba grasă; Chateau-Gaillard supraveghea fluviul până la zece leghe în josul și în susul apei.

Dărăpănăturile acestei fortărețe temute mai încântă și astăzi privirea, ațâțând imaginația. Împreună cu vestitul Krak¹ al cavalerilor din Liban și cu turnurile de la Rumeli-Hissar pe Bosfor, Chateau-Gaillard este una din rămășițele uriașe ale arhitecturii cetăților medievale.

În fața acestor monumente, ridicate pentru a apăra pământuri cucerite sau pentru a amenința alte împărății, mintea te duce la oamenii de care ne despart doar cincisprezece sau douăzeci de generații, la cei care durară asemenea cetățui, slujindu-se de ele, trăind între zidurile lor, dărâmându-le.

În vremea de care e vorba, Chateau-Gaillard nu avea mai mult de o sută douăzeci de ani. Richard Inimă-de-Leu pusese s-o zidească în doi ani, neținând seamă de tratate, pentru a desfide pe regele Franței; văzând-o gata, înălțându-se deasupra țărmului, înveșmântată în piatră albă proaspăt cioplită, cu cele două rânduri de ziduri groase, cu dungi de fier care o îngrădeau, cu meterezele sale, cu cele treisprezece turnuri și marele foișor cu două caturi, Richard izbucnise mulțumit: "A, iată, un castel zdravăn!"

Zece ani mai târziu, Filip-August i-l lua împreună cu toate ținuturile normande.

De atunci, Chateau-Gaillard nu mai era o fortăreață de război și slujea drept închisoare regală. Acolo erau închiși unii mari criminali de stat pe care regele avea interes să-i păstreze în viață, fără a le mai reda vreodată libertatea. Cel ce trecea podul peste șanțul cu apă ce împrejmua Chateau-Gaillard nu trăgea nădejde să mai vadă vreodată lumea asta.

Corbii croncăneau toată ziua sub acoperișuri, iar noaptea lupii veneau să urle până pe sub ziduri. Singura plimbare a celor închiși era drumul spre biserița unde se duceau să asculte liturghia, pentru a se întoarce apoi la temnița lor din turn ca să-și aștepte moartea.

În această ultimă dimineață a lunii noiembrie 1314, Chateau-Gaillard, cu meterezele sale și cu pâlcul său de arcași n-aveau alt rost decât să țină acolo

două femei, una de 21 de ani, cealaltă de 18, Marguerite și Blanche de Burgundia, două verișoare, amândouă măritate cu fiii lui Filip cel Frumos, dovedite că au săvârșit păcatul preacurviei cu niște tineri scutieri, și osândite la temniță pe viață, după scandalul cel mai răsunător din câte au izbucnit cândva la curtea Franței.

Biseriçuța se afla înăuntrul celei de-a doua îngrădituri a cetății. Zidită chiar în stâncă, era întunecoasă și friguroasă, avea puține ferestruici și nici o podoabă în pereți.

Doar trei jilțuri erau așezate în fața stranei: două în stânga pentru prințese, unul în dreapta pentru comandantul fortăreței.

În fund se vedeau înșiruiți oșteni, cu același aer de lehamite pe care-l aveau la corvoadă, când se duceau să strângă nutreț pentru cai.

- Fraților, vorbi preotul, în această zi se cuvine să înălțăm rugile noastre cu mare osârdie și mare întristare.

Își dresе glasul și șovăi o clipă, tulburat parcă de ceea ce avea să spună.

- Domnul Dumnezeu a chemat la dânsul sufletul multiubitului nostru rege Filip, spuse el mai departe. Și adâncă jale a cuprins țara toată...

Cele două prințese își întoarseră una la alta fețele strânse în scufiile lor cenușii de pânză groasă legate pe sub bărbie.

- Aceia dar care i-au greșit sau adus ocară să se căiască în inima lor, urmă preotul, iar aceia care, cât a trăit, îi purtau pică, să se roage fierbinte pentru sufletul său, chemând iertarea de care tot muritorul, mare sau mic, are nevoie în fața judecății Celui-de-sus...

Cele două prințese căzură în genunchi, plecându-și capul pentru a-și ascunde bucuria. Nu mai simțeau frigul, nu mai simțeau spaima și restriștea lor; un uriaș val de speranță creștea în ele, iar dacă le-ar fi trecut prin gând să se adreseze lui Dumnezeu, i-ar fi mulțumit că le-a scăpat de cumplitul lor socru. În cele șapte luni de când fuseseră închise la Chateau-Gaillard, aceasta era întâia veste bună pe care lumea le-o trimitea.

Oștenii rânduți în fundul biseriçuței șușoteau între dâșii, își puneau întrebări unii altora cu jumătate glas, mișcau picioarele și începeau să facă prea multă gălăgie.

- Ne vor da oare fiecareia câte un pitac de argint?

- Fiindcă a murit regele?

- Așa-i obiceiul, pe cât mi s-a spus.

- Ba nu, când moare nu se dă nimic, poate să ne dea ceva când l-o unge rege pe ăl de vine după dânsul.

- Și cum o să-i zică de azi încolo regelui?
 - Păi, dumnealui, sfântul Ludovic, a fost al nouălea, așa că ăstuia, de bună seamă, au să-i zică Ludovic al X-lea.
 - Oare o face el război ca să ne mai plimbăm prin alte țări?...
- Comandantul fortăreței se întoarse la ei și le porunci cu glas aspru:
- Rugați-vă!

Avea și el grijile lui. Căci una dintre întemnițate, cea mai mare, era soția monseniorului Ludovic de Navara, care devenea astăzi rege. "Iată-mă acum pus s-o păzesc pe regina Franței", își zicea comandantul fortăreței.

Nu-i de fel ușor să fii temnicerul unor fapte de neam regesc, iar Robert Bersumée își datora cele mai grele clipe din viața lui acestor două osândite care-i fuseseră aduse pe la sfârșitul lunii aprilie, cu capetele rase, în niște căruțe cernite și escortate de o sută de arcași, sub căpetenia domnului Alain de Pareilles. Vanitatea îi era măgulită, dar câte griji, câte necazuri! Două femei tinere, prea tinere ca să nu-ți fie milă de ele, oricare le-ar fi fost păcatul... frumoase, prea frumoase chiar sub urâcioasele lor rochii de aba groasă, ca să nu te simți tulburat văzându-le zi de zi, vreme de șapte luni... Dacă ele ar zăpăci cu farmecele lor mintea vreunui sergent de-al fortăreței, dacă ar lua-o din loc, ori dacă vreuna s-ar spânzura, sau ar căpăta o boală din care i s-ar trage moartea, sau dacă s-ar întoarce lucrurile - mai știi cu treburile astea de la curte? - tot el are să plătească oalele sparte, tot pe el îl vor scoate vinovat că se purtase, fie prea moale, fie prea aspru, și asta n-o să-i ajute să se salte mai sus. El însă, ca și preotul, ca și prințesele întemnițate, ca și oștenii de pază chiar, n-avea de loc poftă să-și sfârșească zilele într-o cetățuie bătută de vânturi și înecată în cețuri, zidită pentru a cuprinde două mii de soldați și care nu avea mai mult de o sută cincizeci, aici, în această vale a Senei, pe unde războiul nu mai trecea de atâta amar de vreme.

"Temnicer al reginei Franței, își repeta întruna comandantul fortăreței; numai asta îmi mai lipsea."

Nimeni nu se ruga și fiecare se prefăcea că urmărește slujba, cu mintea însă la ale lui.

"*Requiem aeternam dona eis Domine...*"², îngâna pe nas capelanul, gândindu-se cu o cruntă invidie la preoții înveșmântați în patrafire frumoase, care cântau tot atunci aceleași rugăciuni sub bolțile catedralei Notre-Dame. Călugăr caterisit care îmbrățișase preoția, visând să ajungă într-o zi mare

inchizitor, se împotmolise în slujba de popă al temniței. Se întreba acum dacă noua domnie n-are să-i aducă vreo schimbare în bine.

"*Et lux perpetua luceat eis*"³, răspundea comandantul fortăreței, pizmuind totodată soarta lui Alain de Pareilles, căpitan a toată arcășimea regelui, care mergea în capul tuturor alaiurilor.

- *Requiem aeternam...* Care va să zică n-o să ne dea barem o juma de vin pe deasupra? bombănea ostașul Gros-Guillaume către sergentul Lalaine.

Cât despre cele două osândite, ele nu îndrăzneau să sufle un cuvânt; și-ar fi cântat prea tare bucuria.

De bună seamă, în multe biserici din Franța erau în ziua aceea oameni care jeleau din inimă moartea regelui Filip, fără să poată spune, de altminteri, ce anume îi face să plângă, poate numai fiindcă era regele sub care trăiseră și fiindcă o dată cu el se ducea vremea lor. Nu trebuia să cauți însă asemenea simțăminte în fundul unei temnițe.

Când se sfârși slujba, Marguerite de Burgundia ieși cea dintâi, oprindu-se în fața comandantului fortăreței.

- Domnule Bersumée, îi spuse ea uitându-i-se în ochi, țin să-ți vorbesc asupra unor lucruri însemnate și care te privesc.

Comandantul fortăreței se simțea întotdeauna stânjenit când ochii Margueritei de Burgundia se ațiteau astfel într-ai lui, iar de data asta se fâstăci mai rău ca de obicei. Își plecă privirea în pământ.

- Am să trec să te ascult, doamnă, îndată după ce-mi voi fi făcut rondul și voi fi schimbat garda.

Apoi îi porunci sergentului Lalaine să le însoțească pe prințese, atrăgându-i luarea-aminte, în șoaptă, să fie cu ochii în patru.

Turnul în care Marguerite și Blanche erau închise nu cuprindea decât trei încăperi înalte și rotunde, toate la fel și așezate una deasupra celeilalte, fiecare având câte o vatră cu prichici și un tavan boltit cu opt arcade; odăile acestea erau legate între ele de o scară scobită în grosimea peretelui. În sala de jos se afla tot timpul o ceată de oșteni, cei care îi pricinuiau atâta grijă căpitanului Bersumée, de punea să-i schimbe la fiecare șase ceasuri, temându-se mereu ca nu cumva să se lase șpăguiți, ademeniți sau trași pe sfoară de prințesele captive. Marguerite locuia în odaia de la întâiul cat, iar Blanche, în cea de la al doilea. În timpul nopții prințesele erau despărțite de o ușă grea, care se închidea la mijlocul scării, dar ziua aveau voie să treacă dintr-o încăpere într-alta.

După ce sergentul le lăsa acolo, ele așteptară până ce se auziră scârțâind toate broaștele și țâțânele ușilor din josul scării.

Apoi se priviră și, împinse de același imbold, căzură una în brațele celeilalte, strigând:

- E mort, e mort!

Se îmbrățișau, săreau într-un picior, râdeau și plângeau în același timp repetând într-una:

- E mort! E mort!

Își smulseră tichiile de pânză, descoperindu-și părul scurt, părul lor de șapte luni. Marguerite avea buclisoare negre de jur împrejurul capului, pe când la Blanche şuvițele dese, ca niște mănunchiuri de paie, nu crescuseră la fel peste tot. Blanche își trecu palma de la frunte la ceafă și zise, cu ochii la vară-sa:

- O oglindă! Înainte de orice vreau o oglindă! Marguerite, sunt oare tot frumoasă?

Auzind-o, s-ar fi putut crede că urma să fie liberată numaidecât și că singura ei grijă era să arate bine.

- Cum trebuie să fi îmbătrânit eu, dacă mă întrebi una ca asta, răspunse Marguerite.

- Vai, nu! se apără Blanche. Ești tot așa de frumoasă!

Credea într-adevăr ce spune; cei care suferă laolaltă nu văd unii la alții vreo schimbare. Dar Marguerite clătină din cap; știa bine că nu era adevărat.

Ceea ce înduraseră cele două prințese începând din primăvară: grozăvia de la Maubuisson abătându-se din senin asupra lor tocmai când se simțeau mai fericite, judecata, înfricoșătoarea moarte a amanților executați sub ochii lor în piața mare din Pontoise, strigătele mârșave ale gloatei îngrămădite de o parte și de alta a străzilor, și apoi această jumătate de an petrecută în temniță, cu vântul care gemea pe acoperișuri, cu dogoarea care încingea zidurile de piatră, cu frigul de gheață care se lăsa de cum începea toamna, cu fiertura neagră de hrișcă ce li se dădea drept hrană, cu cămășile zgrunțuroase, parcă din păr de cal, primenite la două luni o dată, cu ferestruica îngustă ca o deschizătură de meterez prin care nu vedeau, oricum și-ar fi răsucit capul, nimic în afară de chivăra unui arcaș a cărui față rămânea nevăzută, trecând încolo și înapoi... toate acestea o înrăiseră prea tare pe Marguerite, simțea asta, ca să nu-i fi schimbat și chipul.

Poate că Blanche, cu cei 18 ani ai ei și cu strania-i ușurință care o făcea să nu-și dea seama de nimic și să treacă într-o clipă de la o tristețe fără margini

la speranțele cele mai smintite, Blanche, care era în stare să se oprească deodată din plâns pentru că o pasăre cânta de cealaltă parte a zidului, și să se minuneze: "Marguerite! Auzi? O pasăre!"... Blanche, care credea în semne, în toate semnele, și țesea la visuri așa cum alte femei însăilează tivul fustelor, poate că Blanche, dacă ar ieși din temnița asta, ar putea să-și regăsească frăgezimea obrazului, o dată cu privirea și cu sufletul de odinioară; Marguerite, însă, niciodată. Ceea ce se frânsese în inima ei nu se va mai lipi la loc.

Din ziua când au întemnițat-o nu vărsase o singură lacrimă, dar nici gândul căinții n-o tulburase vreodată. Nu-și găsea nici o vină și nu-i părea rău de ceea ce făcuse.

Capelanul care o spovedea în fiecare săptămână era îngrozit de tăcerea ei îndărătnică.

Nici o clipă nu-i trecuse prin minte să-și mărturisească vreo vinovăție pentru restriștea ei; nici o clipă nu recunoscuse că, atunci când ești nepoata sfântului Ludovic, fiică a ducelui de Burgundia, regină a Navarei și hărăzită să te urci pe preacreștinescul tron al Franței, a-ți lua un scutier ca ibovnic, a-l primi în palatul soțului tău, a-l încărca cu daruri ce sar în ochi, e o joacă primejdioasă, pe care s-ar putea s-o plătești cu cinstea și libertatea. Se simțea îndreptățită la aceasta pentru că o măritaseră cu un prinț pe care nu-l iubea și care-i făcea scârbă de câte ori venea noaptea în patul ei.

Nu-și găsea ei vină că se prinsese în joc, ci doar îi ura pe aceia care o făcuseră să piardă; și numai împotriva celorlalți își vărsa zadarnica mânie, împotriva cumnatei sale, regina Angliei, pentru că o dase în vileag, împotriva familiei sale din Franța pentru că o osândise, împotriva neamurilor sale din Burgundia pentru că nu-i luaseră apărarea, împotriva țării întregi, împotriva soartei și împotriva lui Dumnezeu. La ceilalți se gândea cu o mare sete de răzbunare când își aducea aminte că ea ar fi trebuit să fie în ziua aceea alături de noul rege, împărțășind cu el puterea și măreția, în loc să zacă întemnițată, regină de răsul lumii, în dosul unor ziduri groase de douăsprezece picioare.

Blanche își petrecu brațele în jurul gâtului ei, zicând:

- S-a isprăvit, sunt sigură, draga mea, că s-a isprăvit cu necazurile noastre.
- S-a isprăvit, răspunse Marguerite, numai dacă vom lucra cu dibăcie și repede.

Avea ea un plan care-i frământase mintea în timpul liturghiei, fără să știe prea bine unde are s-o ducă. Dar voia să folosească noile împrejurări.

Adăugă:

- Mă vei lăsa să-i vorbesc eu găliganului ăstuia de Bersumée, a cărui căpățână mi-ar plăcea mai curând s-o văd în vârful unei sulii decât pe umerii săi.

O clipă mai târziu se auziră scârțâind broaștele și zăvoarele din josul scării.

Cele două femei își puseră iar pe cap tichiile lor. Blanche se apropie de pervazul ferestruicii, iar Marguerite, silindu-se să-și dea un aer de regină, se așează pe taburetul care era singurul scaun ce se găsea acolo. Comandantul fortăreței intră.

- Am venit, doamnă, așa cum m-ai rugat, zise el.

Marguerite zăbovi o vreme, privindu-l drept în față, apoi îl întrebă:

- Domnule Bersumée, știi dumneata pe cine păzești aici de azi înainte?

Bersumée își întoarse ochii, de parcă ar fi căutat ceva în jurul său.

- Știu, doamnă, știu, răspunse el, și mă gândesc la asta de azi-dimineață, de când ștafeta care se ducea spre Criqueboeuf și Rouen m-a sculat din somn.

- De șapte luni de când mă aflu închisă aici nu am rufărie, nici masă, nici scaun, nici pat, nici cearceafuri; mănânc aceeași fiertură ca și soldații dumitale, iar foc în vatră n-am decât un ceas pe zi.

- Am urmat, doamnă, poruncile domnului de Nogaret, răspunse Bersumée.

- Domnul de Nogaret e mort.

- Îmi trimisese instrucțiunile regelui.

- Regele Filip e mort.

Ghicind unde voia s-ajungă Marguerite, comandantul încercă s-o înfunde:

- Dar monseniorul de Marigny mai trăiește, doamnă, el, care ține în mâna lui tribunalele și închisorile, precum și toate câte sunt în țară, și în a cărui mână mă aflu și eu în toate privințele.

- Așadar, ștafeta de azi-dimineață nu ți-a adus porunci noi în legătură cu mine?

- Nici una, doamnă.

- N-o să treacă mult și ai să le primești.

- Le aștept, doamnă.

Se priviră o clipă în tăcere. Robert Bersumée, comandantul fortăreței Château-Gaillard, împlinise 35 de ani, ceea ce pe atunci te făcea să treci drept om în vârstă. Avea mutra morocănoasă și încruntată pe care și-o iau

lesne ostașii de meserie și care, cu timpul intră în firea lor. Sprâncenele i se îmbinau deasupra nasului.

Pentru slujba de toate zilele în fortăreață purta o căciulă din blană de lup și o za subțire cam lăbărțată, mânjită de grăsime și care se umfla în jurul cingătoarei.

La început, când o aduseseră în temniță, Marguerite încercase să-l ademenească cu farmecele ei, gata să i se dea pentru a face din el un aliat. Bersumée ocolise ispita, de teama necazurilor ce i s-ar fi putut trage dintr-asta. Simțea însă mereu aceeași stânjeneală în fața Margueritei și-i păstra un fel de pică pentru rolul primejdios pe care ea i-l hărăzise. Acum își zicea: "Ia te uită! Aș fi putut fi amantul reginei Franței." Și se întreba dacă purtarea lui de soldat neabătut de la datorie are să-i prindă bine la înaintarea în grad sau, dimpotrivă, are să-i cășuneze rău.

- Nu mi-a fost de loc plăcut, doamnă, că a trebuit să mă port astfel cu niște femei... și încă de rang așa de înalt ca domnia-ta, zise el.

- Asta mi-o închipui ușor, domnule, răspunse Marguerite, căci în dumneata se simte cavalerul, iar lucrurile ce ți s-au poruncit trebuie să-ți fi făcut mare scârbă.

Deoarece tată-său potcovea caii, iar mă-sa era fată de paracliser, comandantul fortăreței auzi cu oarecare plăcere cuvântul cavaler.

- Vezi, însă, domnule Bersumée, urmă prințesa întemnițată, că m-am săturat să tot mestec rumeguș de surcele ca să-mi păstrez dinții albi și să-mi ung mâinile cu slănina din ciorbă ca să nu-mi crape pielea de frig.

- Înțeleg, doamnă, înțeleg.

- Ți-aș fi îndatorată să faci astfel ca de astăzi înainte să nu mai am de îndurat gerul, păduchii și foamea.

Bersumée își plecă ochii.

- Nu am porunci, doamnă.

- Numai ura pe care mi-o purta regele Filip m-a adus aici, și acum, după ce a murit, toate se vor schimba, urmă Marguerite, cât pe ce să creadă ea însăși minciuna rostită cu atâta convingere. Ai să aștepți oare până ți s-o porunci să-mi deschizi porțile temniței ca să arăți oarecare bunăvoință reginei Franței? Nu crezi că făcând așa îți primejduiești destul de prosteste viitorul?

Militarii sunt adeseori șovăitori din fire, ceea ce-i înclină la supunere și-i face să piardă multe bătălii. Pe cât de zăbavnic era Bersumée când urma să facă ceva de capul său, pe atât de iute se arăta când trebuia să îplinească

poruncile mai-marilor. Știa să zbiere la ostașii pe care îi avea sub mîna lui și să le repeadă câte un pumn, dar la o adică, în fața unei situații neașteptate, nu se prea simțea în stare să ia o hotărâre.

Între dușmănia unei femei care, după spusa ei, va fi atotputernică mâine, și furia monseniorului de Marigny, care era atotputernic astăzi, ce trebuia să aleagă?

- Aș vrea de asemenea ca doamna Blanche și cu mine, vorbi iar Marguerite, să putem ieși un ceas, două, dintre zidurile acestea, însoțite de dumneata, dacă crezi că-i nevoie, ca să mai vedem și altceva în afară de meterezele fortăreței și de sulilele arcașilor dumitale.

Îl lua prea repede și cerea prea multe. Bersumée mirosi capcana. Deținutele sale încercau să-i scape printre degete. Nu erau deci așa de sigure că se vor întoarce la ce au fost înainte.

- Pentru că ești regină, răspunse el, vei înțelege, doamnă, că trebuie să slujesc statul cu credință și că nu pot călca consemnele care mi-au fost date.

Zicând acestea, părăsi încăperea ca să nu mai lungească vorba.

- E un câine, izbucni Marguerite în urma lui, un câine de pază care nu e bun decât să latre și să muște.

Făcuse o mișcare greșită și acum își chinuia mintea căutând cum să intre în legătură cu lumea de afară, cum să capete vești și să trimită scrisori care să nu fie citite de Marigny. Nu știa că un sol, ales printre cele dintâi mărimi ale țării, se și afla în drum pentru a-i propune un târg ciudat.

MONSENIORUL ROBERT D'ARTOIS

"Trebuie să te aștepti la orice când ești temnicerul unei regine", își zicea Bersumée coborând din turn. Se simțea nemulțumit și-l munceau temeri nedeslușite. O întâmplare așa de gravă cum era moartea regelui nu putea trece fără ca Chateau-Gaillard să primească o vizită de la Paris. Și Bersumée se grăbi, zbierând înjurături în dreapta și-n stânga, să-și pună garnizoana în stare de inspecție. Voia ca barem despre partea asta să nu i se poată găsi vreo vină.

Cât ținu ziua cetățuia fu întoarsă cu dosu-n sus, într-un iureș ce nu se mai pomenise acolo de pe vremea lui Richard Inimă-de-Leu. Peste tot se mătura, se freca de zor. Cutare arcaș își pierduse tolba cu săgeți? Unde era? Tolbă să se facă! Și ce-i cu zalele astea ruginite pe la subsuori? Haide, pune mâna pe nisip și freacă-le, lună să fie!

- Dacă domnul de Pareilles pică din senin peste noi, nu vreau să mă înfățișez înaintea lui cu o ceată de cerșetori! urla Bersumée. Haide, mișcă din loc!

Se curățau odăile corpului de gardă. Se ungeau lanțurile podului mișcător. Se scoteau plitele pentru clocotitul smoalei ca și cum cetățuia urma să fie atacată dintr-o clipă într-alta. Și vai de cel care nu se mișca destul de iute! Soldatul Gros-Guillaume, chiar cel de râvnea la o porție de vin peste tainul de toate zilele, se alese cu un picior în spate. Sergentul Lalaine cădea de oboseală.

Ușile erau vraște; Chateau-Gaillard semăna cu o casă din care se mută locatarii. Dacă prințesele ar fi vrut s-o șteargă de acolo, dintr-o sută de zile, asta ar fi fost cea mai nimerită. Domnea peste tot o asemenea zăpăceală, că nu le-ar fi văzut nimeni ieșind.

Când veni seara, Bersumée nu mai putea vorbi de atâta cât răcnise, iar arcașii moțâiau pe metereze. A doua zi însă, în primele ceasuri ale dimineții, când pândarii vestiră un pâlț de călăreți cu prapur în frunte, care se apropia venind dinspre Paris, de-a lungul Senei, comandantul fortăreței se bucură în sinea lui că făcuse ce trebuie ca să nu fie luat pe nepregătite.

Îmbracă în grabă zaua lui de zile mari, trase în picioare cizmele cele mai bune, acelea pe care nu le purtase mai mult de cinci ani, își prinse niște piteni lungi de trei șchioape și, după ce-și puse chivăra pe cap, ieși în curte. Rămase câteva clipe să se uite, cu o mulțumire plină de grijă, la ostașii săi

istoviți încă, dar ale căror sulite și spăngi bine frecate reușeau să lucească până și în lumina lăptoasă a dimineții de iarnă.

"Nu mă poate lua nimeni la refec în ce privește ținuta ostașilor", își zicea. "Și asta o să-mi dea glas mai vârtos ca să mă plâng de solda mea prea mică și de întârzierea cu care mi se trimit banii pentru hrana oamenilor."

Trămbițele călăreților răsunau acum pe mal la poalele cetățuii, și se auziră copitele cailor izbind pământul pietros.

- Deschideți porțile! Coborâți podul!

Lanțurile podului mișcător lunecară tremurând în scripetele lor și, o clipă mai târziu, cincisprezece scutieri cu pajure regale, având la mijloc un călăreț roșu, ținându-se drept în șa, de parcă înfățișa propria sa statuie călare, treceau ca o furtună pe sub bolta corpului de gardă și cotropeau curtea fortăreței.

"Să fie oare noul rege? gândea Bersumée alergându-le înainte. Dumnezeu! A și venit să-și ia soția?"

I se tăiasă răsuflarea de tulburat ce era și nu putu să deslușească îndată fața omului în manta sângerie, care sărise de pe calul său și, ca o namilă îmbrăcată în postavuri, blănuri, piei și argint, își croia drum printre scutieri, venind spre dânsul.

- Din partea regelui, zise uriașul călăreț, fluturând sub nasul lui Bersumée, fără a-i lăsa timp să citească, un pergament pe care atârna o pecete. Sunt contele Robert d'Artois.

Comandantul fortăreței n-apucă decât să facă o plecăciune. Monseniorul Robert d'Artois îi dădu una peste umăr de se îndoi; asta, ca să-i arate că nu se ține fudul față de cei mai mici, apoi ceru vin cald pentru dânsul și întreaga escortă, cu un glas care-i făcu pe pândarii din turnurile cetățuii să se holbeze mirați. Pașii săi păreau să stârnească o vijelie.

Încă din ajun Bersumée se hotărâse în sinea lui să fie la înălțime, să nu se lase luat pe neașteptate, să se arate comandant desăvârșit al unei fortărețe fără cusur și să se poarte în așa fel, încât oaspele, oricare ar fi, să-și amintească de dânsul. Avea o urare de bun sosît gata pregătită; cuvântarea asta îi rămase în gât pentru totdeauna.

Câteva clipe mai târziu, Bersumée se pomeni poftit să bea din vinul ce i se ceruse, se auzi îngăimând niște biete lingușeli, văzu cele patru odăi ale locuinței sale, lipită de foișor, făcându-se caraghios de mici în fața staturii oaspelui, se înecă dând pe gât băutura din cana lui și se găsi apoi în turnul celor două întemnițate, ținându-se după contele d'Artois, care urca în fugă

scara neagră. Bersumée se socotise până în ziua aceea om înalt și deodată se simțea pitic.

În privința prințeselor, d'Artois nu pusese decât o întrebare:

- Cum o duc?

- Foarte bine, mulțumesc, monseniore, răspunse Bersumée, blestemându-se îndată pentru răspunsul prostesc.

La un semn, sergentul Lalaine trase, cu degete tremurătoare, zăvoarele.

În mijlocul încăperii rotunde, Marguerite și Blanche așteptau în picioare. Erau palide și, când ușa se deschise, parca îmboldite de aceeași teamă, se strânseseră una într-alta și se luară de mână.

D'Artois le învăluie într-o privire. Ochii îi clipeau. Se opri în pervazul ușii, astupând-o cu totul.

- Tu, vere! zise Marguerite.

Și deoarece Robert d'Artois nu răspundea, absorbit cum era în contemplarea celor două femei pe care se ostenise și el să le nenorocească, Marguerite continuă:

- Uită-te la noi, da, uită-te la noi! Și vezi în ce hal ne-au adus! Asta nu seamănă cu ceea ce-ți văd ochii la curte și nici cu amintirea ce-o ai despre noi! N-avem o cămașă, o rochie. N-avem ce mânca. Și nici scaun n-avem pentru un domn așa de mare ca tine!

Își redobândise repede glasul ei sigur.

"Or fi știind?" se întreba d'Artois apropiindu-se încet. Or fi aflat tot ce făcuse el din răz bunare, din ură pentru mama contesei Blanche, ca să le ducă la pieire, și ca o ajutase pe regina Angliei să le întindă capcana în care căzuseră?

- Robert, ne aduci oare izbăvirea?

Blanche scosese acest țipăt, îndreptându-se spre uriaș, cu mâinile întinse, cu ochi în care lucea speranța.

"Nu, habar n-au de nimic, gândi el, și asta o să-mi facă misiunea mai ușoară." Nu răspunse la întrebarea ei și se întoarse deodată spre comandantul fortăreței:

- Bersumée, aici nu se face foc?

- Nu, monseniore... Poruncile pe care le aveam...

- Să se facă numaidecât! Și nu e nici un fel de mobilă aici?

- Nu, monseniore, dar eu...

- Mobilă... să te faci! Scoateți crivatul ăsta păcătos! Să se aducă un pat, scaune, draperii, sfeșnice. Să nu te aud zicând că n-ai nimic. Am văzut la

tine acasă tot ce lipsește aici. Aduceți-le de-ndată!

Îl apucase de braț pe comandantul fortăreței și-l împingea afară ca pe-o slugă.

- Și de mâncare, zise atunci Marguerite. Mai spune-i bunului nostru temnicer, care ne face în toate zilele o hrană pe care și porcii ar lăsa-o neatinsă în albia lor, să ne dea în sfârșit un prânz ca lumea.

- Și de mâncare, bineînțeles, doamnă! repetă d'Artois. Plăcinte și fleici. Legume proaspete. Pere gustoase de iarnă și dulceață. Și vin, Bersumée, mult vin!

- Dar, monseniore... gemu comandantul.

- Nu-mi vorbi în nas! urlă d'Artois. Gura îți miroase a cal!

Îl dădu afară și trânti ușa cu o izbitură de cizmă.

- Dragele mele verișoare, se întoarse d'Artois la ele, mă așteptam la mai rău, zău așa; mi s-a luat însă o piatră de pe inimă văzând că jalnica voastră sedere aici n-a atins cele mai frumoase obrăjoare din Franța.

Abia acum își scoase pălăria și făcu o plecăciune.

- Ne mai spălăm încă, spuse Marguerite. Dacă spargem gheața din lighenele ce ni se aduc, avem apă destulă.

D'Artois se așezase pe băncuța de lemn și nu-și lua ochii de la ele. "Ehei, păsărelelor, își cânta în sinea lui, uite unde ați ajuns vrând să vă croiți câte o coroană de regină din moștenirea lui Robert d'Artois!" Încerca să ghicească pe sub rochiile de aba groasă dacă trupurile celor două tinere femei pierduseră dulcea lor arcuitură de mai ieri. Era ca un pisoi mare gata să se joace cu niște șoricești în colivie.

- Marguerite, întrebă el, ți-a mai crescut părul? E tot așa de des ca înainte?

Marguerite de Burgundia tresări ca picată cu foc. Pălise la față.

- Scoală-te, domnule d'Artois! rosti ea cu glas fierbând de mânie. Oricât de năpăstuită mă găsești aici, nu îngădui încă unui bărbat să șadă în fața mea când eu stau în picioare!

D'Artois se ridică dintr-o săritură și o clipă privirile lor se înfruntară. Ea rămase nemișcată.

În lumina slabă care venea de la fereastră, el văzu mai bine chipul cel nou al Margueritei, chipul ei de femeie întemnițată. Trăsăturile își păstrasera frumusețea, dar toată dulceața lor pierise. Nasul îi era mai ascuțit, ochii mai înfundați. Gropițele care în primăvara trecută i se săpau în colțul obrazilor de culoarea chihlimbarului erau acum niște încrețituri mărunte.

"Ia te uită, își zise d'Artois, nu se dă bătută. Cu atât mai bine, o să fie mai vesel."

Îndrăgea trânta și-i plăcea să aibă de luptat până-și puneja jos vrăjmașul.

- Vară dragă, îi spuse cu o prefăcută naivitate, nici prin minte nu mi-a trecut să te insult; m-ai înțeles greșit. Voiam doar să știu dacă părul ți-a crescut destul de lung ca să te poți arăta iar în lume.

Oricât de bănuitoare era, Marguerite nu-și putu stăpâni o tresărire de bucurie.

... "Să te poți arăta iar în lume... Asta înseamnă deci că voi ieși de aici. Sunt oare iertată? Mi-aduce oare tronul? Nu, nu pentru asta a venit, mi-ar fi spus-o de la început..."

Gândeja prea repede și se simțea năpădită de îndoială. Îi veneau, fără să vrea, lacrimi în ochi.

- Robert, nu mă ține așa pe jeratic. Știu, asta îți stă în obicei și văd că ai rămas același. Dar nu fi crud. Ce-ai venit să-mi spui?

- Vară dragă, am venit să te scap...

Blanche scoase un țipăt, și Robert crezu că are s-o vadă căzând leșinată. Își lăsase fraza neterminată; ținea cele două femei ca pe niște pești prinși în cârligul undiței.

-...aducându-ți o... propunere, sfârși el.

Se bucură văzând cum li se încovoiaie umerii și auzindu-le suspinul dezamăgit.

- O propunere din partea cui? întrebă Marguerite.

- A soțului tău Ludovic, regele nostru de acum încolo. Și a bunului nostru văr, monseniorul de Valois. Nu pot vorbi însă decât cu tine, între patru ochi. Vrea Blanche să ne lase singuri?

- Da, da, făcu Blanche, cu un aer supus, plec numaidecât. Dar mai întâi, vreau să știu... Ce face soțu-meu, Charles?

- Moartea tatălui său l-a mâhnit adânc.

- Și de mine... ce spune? Vorbește de mine?

- Cred că-i pare rău de tine, deși a suferit mult de pe urma ta. De la cele întâmplare la Pontoise, nu l-a mai văzut nimeni vesel cum era înainte.

Pe Blanche o podidiră lacrimile.

- Crezi că mă iartă? întrebă ea.

- Aceasta ține mult de vară-ta, răspunse d'Artois cu o mutră misterioasă, arătând spre Marguerite.

O însoți până la ușa pe care o închise în urma ei, apoi se întoarse la Marguerite:

- Draga mea, mai întâi trebuie să-ți arăt cum stau lucrurile. De câteva zile încoace, de când regele Filip trăgea să moară, soțul tău Ludovic parcă se zăpăcise mai rău. Să te culci prinț și să te scoli rege nu-i glumă. Rege al Navarei nu prea era decât cu numele și toate se făceau acolo fără dânsul. Ai să-mi spui că are 25 de ani și că la vârsta asta ar putea domni, dar, fără a-l vorbi de rău, știi ca și mine că nu prea strălucește prin deșteptăciune. Așa că, pentru început, unchiul său, monseniorul de Valois, îl ajută în toate și vede de treburile țării împreună cu monseniorul de Marigny. Partea proastă e că acești doi oameni puternici, tocmai pentru că se aseamănă foarte mult, nu se prea iubesc și fiecare din ei se face că n-aude când îi vorbește celălalt. Unii cred chiar că, în curând nu se vor mai înțelege deloc și ar fi mare pacoste dacă lucrurile ar merge multă vreme așa, căci o țară nu poate fi cârmuită de doi surzi.

D'Artois nu mai era de recunoscut! Le zicea potolit și limpede, ceea ce te îndreptăța să gândești că, în bună parte, făcea într-adins pe zurliul atunci când îți vorbea gălăgios și anapoda.

- În ce mă privește, urmă el, știi că nu mă prăpădesc de dragul domnului de Marigny, care mi-a cășunat mult rău, și doresc din tot sufletul ca vărul meu Valois, căruia îi sunt prieten și aliat în toate, să iasă învingător din lupta asta.

Marguerite se silea să prindă ițele acestor urzeli tainice, pe care d'Artois i le dezvăluia dintr-o dată, intrigăria fiind pâinea lui de toate zilele. Ea nu mai știa nimic din ceea ce se petrecea la curte și, ascultându-l, părea să se trezească dintr-un somn lung. De afară ajungeau până la dâșii, înăbușite de grosimea zidurilor, strigătele lui Bersumée dând zor ostașilor care-i goleau locuința.

- Ludovic tot mă mai urăște, nu-i așa? întreba Marguerite.

- O, și încă cum! răspunse d'Artois. N-are nici un rost să-ți ascund asta: te urăște grozav. Trebuie să recunoști că are și de ce, căci perechea de coarne cu care i-ai împodobit fruntea îl împiedică să-și pună deasupra coroana Franței! Nu uita, însă, dragă verișoară, că dacă-mi făceai una ca asta mie, de pildă, n-aș fi bătut toba să afle toată țara. Îți trăgeam o mamă de bătaie, de-ți trecea pofta să mai începi câte zile-i mai avea, sau poate...

Îi aruncă o privire care o înfricoșă pe Marguerite.

-...sau poate aş fi întors-o în aşa fel ca să mă pot preface că cinstea mea a rămas nepătată. Dar, în sfârşit, răposatul, socru-tău, regele, judeca, se vede, altminteri şi lucrurile au ajuns acolo unde au ajuns.

Avea îndrăzneala să deplângă această nenorocire, ştiind bine că el se străduise, prin toate mijloacele, s-o dezlănţuie. Marguerite îl auzi iar:

- Cel dintâi gând al lui Ludovic, după ce văzu că tată-su a închis ochii, şi singurul gând ce-l frământă deocamdată, căci nu cred să poată avea în cap mai multe deodată, este de a ieşi din încurcătura în care se află din vina ta şi de a şterge ruşinea cu care l-ai acoperit.

- Ce vrea Ludovic?

D'Artois îşi bălăbăni o clipă înainte şi înapoi piciorul său cât un picior de pod, ca şi cum se pregătea să izbească într-o piatră.

- Vrea să ceară desfacerea căsătoriei voastre, răspunse el, şi vezi bine că o doreşte neîntârziat, de vreme ce m-a trimis înapoi, fără să mai târăgăneze.

"Aşadar, nu voi fi niciodată regina Franţei", gândi Marguerite. Visurile smintite pe care şi le făcuse în ajun se şi spulberaseră. O zi de vis pentru şapte luni de temniţă... şi pentru toată viaţa!

În clipa aceea intrară doi oşteni, aducând un braţ de lemne şi o legătură de surcele. Marguerite aşteptă până ce aceştia aprinseră focul şi părăsiră încăperea.

- Dacă-i aşa, n-are decât să ceară desfacerea căsătoriei, zise ea cu lehamite. Ce pot face eu?

Veni să-şi întindă mâinile la flăcările care începeau să trosnească.

- Ei, verişoară, tocmai că poţi face mult şi ai putea trage foloase de pe urma unui lucru care nu te-ar costa mai nimic. S-a brodit că adulterul nu e motiv de despărţire; e o neghiobie, dar aşa este. Ai fi putut avea o sută de amanţi în loc de unul, te-ai fi putut culca cu toţi bărbaţii din ţară, şi asta nu te împiedica să rămâi pentru totdeauna soţia de nedespărţit a bărbatului cu care ai fost unită în faţa lui Dumnezeu. Întreabă-l şi pe preotul de aici sau pe cine vrei: aşa este. Eu însumi am cerut să fiu lămurit în privinţa asta, căci nu-s de fel învăţat într-ale bisericii. Legătura căsătoriei nu poate fi ruptă şi, dacă vrei s-o desfaci, trebuie să dovedeşti că a fost la mijloc o piedică din pricina căreia nu s-a făcut de fel împreunare, sau că nu s-a împlinit de-a binelea, şi că toate au rămas întocmai ca şi cum căsătoria n-ar fi avut loc. Auzi ce spun?

- Da, da, te ascult, zise Marguerite.

Nu mai era vorba acum de treburile țării, ci de soarta ei, și ea își vâra în cap fiecare cuvânt, ca să nu uite nimic.

- Așa că, spuse mai departe uriașul, iată la ce s-a gândit monseniorul de Valois pentru a-și scoate nepotul din încurcătură.

Se opri câteva clipe ca să-și dreagă glasul.

- Tu vei recunoaște că fiică-ta, prințesa Jeanne, nu este a lui Ludovic. Vei recunoaște că nu ți-ai lăsat niciodată soțul să se atingă de trupul tău și că astfel n-a fost între voi o căsătorie de adevăratelea. Asta o spui, chiar așa cum o auzi, în fața mea și în fața preotului de aici, care o va așterne pe hârtie și va iscăli alături de noi. S-or găsi apoi lesne printre foștii tăi servitori sau cunoscuți câțiva martori care să adeverească aceste lucruri. Astfel, legătura nu poate fi socotită ca atare, și desfacerea căsătoriei vine de la sine.

- Și ce mi se dă în schimbul acestei... minciuni?

- În schimbul acestei... bunăvoințe, răspuse d'Artois, ai să fii dusă în ducatul Burgundiei, la vreo mănăstire, până ce va fi rostită desfacerea căsătoriei, și după aceea vei trăi cum ți-o plăcea sau cum or vrea neamurile tale.

În prima clipă Marguerite era cât pe ce să răspundă: "Da, primesc; spun tot ce mi se cere și iscălesc orice, numai să fiu scoasă de aici". Dar îl văzu pe d'Artois pândind-o, cu ochii pe jumătate închiși, silindu-se să-și dea un aer de om blajin care nu-l prindea de fel, și simți că încercau s-o tragă pe sfoară. "Voi iscăli și apoi mă vor ține mai departe aici", îi trecu prin minte.

Cei care au prefăcătorie și necredință în sufletul lor îi cred și pe ceilalți la fel. De data aceasta, însă, d'Artois nu mințea; târgul pe care-l propunea era sincer, și avea chiar poruncă s-o scoată de acolo pe Marguerite dacă se învoia să recunoască ce i se cerea.

- Ar însemna să săvârșesc un mare păcat, zise ea.

D'Artois izbucni în râs.

- Ei asta-i acum! Lasă, Marguerite, ai săvârșit tu altele, mi se pare, fără să te frământă atâta!

- Poate că m-oi fi schimbat și m-am căit. Trebuie să mă gândesc înainte de a lua o hotărâre.

Uriașul avu o strâmbătură ciudată, molfăindu-și buzele de la dreapta la stânga.

- Fie și așa, verișoară, îi spuse, dar gândește-te repede, căci trebuie să mă întorc mâine la Paris, pentru slujba înmormântării ce se va face la Notre-

Dame. Douăzeci și trei de leghe, proptit cu șezutu-n șa, chiar dacă iau calea cea mai scurtă! Cu drumurile astea în care te-nfunzi de două șchioape în noroi, acum când înserează devreme și se crapă de zi târziu, cu ce mai am de așteptat la Mantes până mi se schimbă caii, nu-mi arde de fleacuri și tare aș vrea să nu mă fi ostenit de pomană venind înapoi. Pe curând, vară dragă. Mă duc să dorm un ceas și apoi mă întorc să măncănc cu voi. Să nu se spună că te-am lăsat singură în prima zi când ți se dă o masă îmbelșugată. Până atunci te vei fi hotărât cum e mai bine, nu mă îndoiesc de asta.

Ieși de-acolo ca o furtună, așa cum venise, căci își pregătea cu grijă ieșirile ca și intrările, și era cât pe ce să-l trântască pe arcașul Gros-Guillaume, care urca scara, learcă de nădușeală și cocârjat sub povara unui lădoi.

Se vârî apoi în locuința răvășită a comandantului fortăreței, prăvălindu-se pe singurul pat ce mai rămăsese acolo.

- Prietene Bersumée, îi spuse, cina să fie gata peste un ceas, dar cheamă-l pe valetul meu, Lormet, care trebuie să se afle printre scutieri. Să vină să-mi vegheze somnul.

Căci de nimic nu se temea acest voinic decât să se lase fără apărare în fața vrăjmașilor săi, care erau mulți, pe când dormea. Și în locul oricărui oștean sau scutier ținea să-l aibă de pază la căpătâi pe bondocul de Lormet, servitorul său cărunț, care îl urma peste tot, cică pentru a-i duce mantia sau pelerina.

Zdravăn ca puțini alții, în ciuda celor 50 de ani ai săi, și cu atât mai primejdios cu cât nu dădea doi bani pe înfățișarea lui, în stare să săvârșască orice i-ar cere "monsieurul Robert", și mai ales să facă de petrecanie, cât ai clipi și fără zgomot, oricui i-ar supăra stăpânul, la nevoie codoșindu-i și fete sau năimindu-i haimanale, Lormet era un ticălos, nu atât din fire, cât din devotament; ucigașul acesta avea pentru stăpânul său o grijă de doică.

Altminteri pișicher și făcând de minune pe prostul, era o iscoadă de mâna întâi, iar dintre isprăvile lui, cea mai mărunță n-a săvârșit-o atunci când adulmecase urma fraților d'Aunay, pentru ca Robert d'Artois să-i prindă aproape asupra faptului la picioarele turnului Nesle.

Când îl întreba cineva pe Lormet de ce e atât de devotat contelui d'Artois, înălța din umeri și răspundea mormăind: "Pentru că din fiecare mantie veche de-a lui îmi pot face două".

De cum intră Lormet în locuința comandantului fortăreței, Robert închise ochii și adormi numaidecât, cu brațele în lături și picioarele răscrăcănate, iar pântecul începu să-i tresalte sub răsuflarea-i liniștită de căpcăun adâncit în somn.

Se trezi singur după un ceas și se întinse ca un tigru, de-i trosniră oasele, apoi se dădu jos din pat, cu trupul odihnit și mintea proaspătă.

Lormet ședea pe un scaun, cu genunchii lipiți și spada culcată deasupra, ținându-și fața rotundă întoarsă spre d'Artois. De sub pleoapele încrețite, ochii lui cătau plini de duioșie la stăpânul său, care se deștepta.

- E rândul tău acum să te duci la culcare, dragul meu Lormet, îi zise d'Artois, dar, mai întâi, mergi de mi-l caută pe preot.

ULTIMA ȘANSĂ DE A FI REGINĂ

Dominicanul caterisit veni numaidecât, foarte tulburat că un domn așa de mare trimisese anume să-l cheme.

- Frate, îi zise d'Artois, o cunoști bine pe doamna Marguerite, căci îi ești duhovnic. Care-i partea mai slabă a firii sale?

- Ispitele trupului, monseniore, răspunse preotul, plecându-și rușinos ochii.

- Asta o știam noi! Dar altceva... văzuși la dânsa vreo coardă simțitoare pe care să putem apăsa ca s-o facem să înțeleagă unele lucruri ce sunt spre binele ei și în folosul țării?

- Nu văd, monseniore. Nu văd în ea nimic ce-ar putea să-i frângă cerbicia... afară de ce vă spuneam. Sufletul acestei prințese e tare ca o sabie, și nici temnița nu i-a tocit tăișul. Vai, nu e de fel o oiță pe care s-o duci cum vrei, credeți-mă!

Cu mâinile vârâte în mânecile sutanei, cu fruntea-i mare aplecată, încerca să se arate totodată cucernic și isteț. Nu se tunsese de o bucată de vreme, și pielea îi era albastră în creștet, deasupra unei cununi subțiri de păr negru.

D'Artois rămase o clipă îngândurat, frecându-și obrazul; scăfârlia preotului îi amintise de barba lui, care începuse să-i crească.

- Și în privința acelei părți slabe a firii sale, de care ai pomenit, întrebă el iarăși, aflat-a dânsa aici cu cine să-și potolească... slăbiciunea, cum numiți voi vlaga asta a trupului?

- Pe cât știu eu, nimeni, monseniore.

- Și Bersumée? Nu zăbovește la dânsa cam mulțisor, uneori?

- Niciodată, monseniore. Răspund pentru asta.

- Dar... tu?

- Vai, monseniore! izbucni duhovnicul temniței, făcându-și cruce.

- Haide, haide! răsă d'Artois. N-ar fi întâia oară când se întâmplă așa ceva, și cunosc destui de teapa ta care de îndată ce-și leapădă anteriul se simt oameni la fel ca ceilalți. Dinspre partea mea nu văd nici un rău în asta. ba chiar, ca să vorbesc pe șleau, așa zice mai curând că-i lucru vrednic de laudă... Dar cu vară-sa? Cele două femei nu-și îndulcesc amarul, mângâindu-se nițel una pe alta?

- Vai, monseniore! zise duhovnicul, prefăcându-se tot mai îngrozit, îmi cereți să dau în vileag o taină a spovedaniei.

D'Artois îi arse prietenește o scatoalcă peste umăr, dar era cât pe ce să-l dea de-a dura în perete.

- Haide, haide, jupâne părințele, lasă gluma! strigă el. N-ai fost pus să slujești în temniță ca să păstrezi tainele, ci ca să le spui mai departe cui trebuie să le știe.

- Nici doamna Marguerite, nici doamna Blanche, zise cu jumătate glas preotul, nu mi s-au mărturisit vreodată să fi săvârșit asemenea păcat, altfel decât în vis.

- Ceea ce nu-i o dovadă că sunt nevinovate, ci doar temătoare. Știi să scrii?

- Firește, monseniore.

- Ei, ia te uită! zise d'Artois cu un aer mirat. Așadar călugării nu-s toți atât de proști cum se zice!... Atunci, jupâne părintele, du-te de-ți ia o foaie de pergament, pene și tot ce-ți trebuie pentru a scrie, și înființează-te la turnul prințeselor, în josul scării, gata să te urci sus de îndată ce te-oi chema. Haide, dă-i zor!

Duhovnicul făcu o plecăciune; păru să mai aibă ceva de adăugat, dar contele d'Artois își și pusese marea lui mantie roșie și pornise spre ușă. Duhovnicul alergă după dânsul.

- Monseniore! Monseniore! spuse el cu glas pătruns de slugărnice, veți avea marea bunătate, dacă nu vă supăr cu astfel de rugăminte, veți avea nețărnută bunătate de a spune fratelui Renaud, marele inchișitor, dacă se întâmplă să-l întâlniți, că sunt mereu preasupusul său fiu, și să nu mă uite multă vreme în fortăreața asta, unde slujesc plin de râvnă fiindcă Dumnezeu m-a pus aici; dar am și eu oarecare merite, monseniore, așa cum v-ați putut da seama, și aș dori mult să li se găsească o altă întrebuințare.

- Mă voi gândi la asta, iubitule, mă voi gândi, răspunse d'Artois, știind bine, chiar din clipa aceea, că nu va face nimic.

Când Robert intră iar în odaia Margueritei, cele două prințese nu isprăviseră să se îmbrace; abia se spălaseră pe îndelete în fața focului din vatră, cu apa caldă și frunzele de săpunel ce li se aduseseră, prelungind această plăcere regăsită; își frecaseră una alteia părul încă scurt, în care mai luceau picăturile de apă, și abia își puseseră cămășile lungi ce li se dăduseră, albe și închise la gât cu un șnur. Văzându-l, se traseră îndărăt speriate, rușinându-se.

- Vai, dragele mele verișoare, zise Robert, nu vă sinchisiți de mine. Rămâneți așa. Sunt doar din familie! Și apoi, cămășile astea vă acoperă mai bine ca rochiile cu care ieșeați în lume odinioară. Arătați întocmai ca niște

călugărițe. Aveți însă de pe acum o înfățișare mai chipeșă ca înainte cu un ceas, iar obrajii încep să vi se îmbujoreze din nou. Mărturisiți deci că soarta voastră n-a întârziat să se schimbe de când am sosit eu!

- O, da, mulțumesc, vere! izbucni Blanche.

Încăperea era de nerecunoscut. Se adusese acolo un pat cu polog, două cufere mari care țineau loc de laviță, un scaun cu spetează și o masă pe căpriori, unde se și vedeau rânduie străchinile, cămile și vinul lui Bersumée. O tapiserie de mătase, căreia nu i se mai deslușeau culorile și lucrătura de roasă ce era, fusese întinsă pe partea cea mai mâncată de umezeală a peretelui boltit. O lumânare groasă, luată din biserica fortăreței, ardea pe masă, căci, deși se aflau la începutul după-amiezii, se și lăsase întunericul; iar în căminul cu coș țuguia pârâiau bușteni întregi, la capătul cărora se scurgea apa în bășicuțe care pocneau.

Îndată după Robert, intrară sergentul Lalaine, arcașul Gros-Guillaume și alt oștean, aducând o ciorbă deasă și aburindă, o pâine mare rotundă ca o turtă, cum o fac cei din țara Briei, o plăcintă de vreo două ocale într-o coajă rumenită, un iepure fript, o găscă prăjită în untura ei și câteva pere pergamute de soiul celor ce se coc târziu, pe care Bersumée le dibuise la un fructar din Andelys, amenințând că dărmă târgul.

- Cum, sări cu gura d'Artois, asta e tot ce ne aduceți, când am cerut o masă îmbelșugată?

- Mare minune, monseniore, că s-a mai găsit și atâta pe vremea asta de foamete, răspunse Lalaine.

- O fi vreme de foamete pentru golani care-s așa de puturoși, c-ar vrea ca pământul să-i hrănească fără a-l munci, dar nu pentru oamenii de treaba, i-o întoarce d'Artois. De când sugeam la țâță n-am mai avut parte de un prânz atât de calic!

Prințesele întemnițate priveau cu ochi de fiare hămesite la toate bunătățile acelea puse înaintea lor și pe care d'Artois se prefăcea într-adins a le disprețui, pentru ca astfel cele două femei să simtă mai bine în ce hal jalnic se aflau. Blanche avea lacrimile în pleoape, gata s-o podidească, iar cei trei oșteni holbau niște ochi pofticioși, minunându-se de câte erau pe masă.

Gros-Guillaume, cu burta umflată doar de terci de secară, și care slujea de obicei la masa comandantului, se apropie încetișor ca să taie pâinea.

- Nu, să nu te atingi cu labele tale murdare! îi urlă d'Artois. Ne-o vom tăia singuri. Haide, cărați-vă până nu mă supăr!

Ar fi putut să trimită după Lormet, dar somnul credinciosului său păzitor era printre puținele lucruri pe care le respecta Robert. Ar mai fi putut să cheme vreun scutier, dar nu ținea să aibă martori la ceea ce avea să facă.

- Voi încerca să mă deprind nițel cu traiul din închisoare, spuse d'Artois de îndată ce ieșiră arcașii, pe tonul glumeț folosit și în zilele noastre de oameni foarte bogați, atunci când întâmplarea îi silește să se servească o dată singuri la masă sau să spele o farfurie. Mai știi? adăugă el, poate că într-o zi o să mă băgați voi aici, verișoarelor!

O pofti pe Marguerite să se așeze în scaunul cu spetează.

- Blanche și cu mine vom șede pe lavița asta, zise.

Turnă vin și, ridicându-și cupa spre Marguerite, închină:

- Trăiască regina!

- Nu-ți râde de mine, vere, spuse Marguerite. Asta e cruzime.

- Nu-mi râd de fel; înțelege cuvintele mele așa cum le-ai auzit. Regină mai ești încă, pe cât știu, iar eu îți urez să trăiești... și atâta tot.

Asupra acestora se făcu tăcere, căci începură să mănânce. Oricare altul în afară de Robert ar fi fost mișcat văzând cum cele două femei se reped la bucate ca niște cerșetoare.

În prima clipă, încercaseră să se prefacă mai puțin lacome, așa cum poruncește demnitatea, dar foamea dovedindu-se îndată mai tare, se porniră să înfulece de nu mai aveau vreme să răsuflă între două înghițituri.

D'Artois prinse iepurele în vârful săbiei sale și îl ținu pe jeraticul vetrei ca să-l încălzească. Făcea asta fără să-și ia ochii de la verișoarele sale și, privindu-le, simțea că-l îneacă un hohot de râs.

"Pe jos de le-aș pune străchinele cu mâncare, s-ar așeza în patru labe ca să lingă tot până-n crăpăturile blidelor."

Cele două femei duceau des și cupele la gură, bând cu sete vinul lui Bersumée, ca și cum ar fi trebuit să se despăgubească dintr-o dată pentru șapte luni cât băuseră numai apă de hârdău, și sângele li se urca în obraji. "Se vor îmbolnăvi, gândea d'Artois, și-și vor sfârși ziua asta frumoasă, vărsându-și mațele."

Mâncă el însuși cât o căprărie întreagă. Faima lui de mâncău fără pereche nu era o legendă, și ar fi trebuit să tai în patru fiecare din îmbucăturile sale ca să poată trece prin gâtlejul unui om obișnuit. Dădea gata găscă prăjită, așa cum alții înfulecă de obicei sturzii, mestecându-i oasele. Se scuză, parcă simțindu-se vinovat, că nu poate face la fel și cu ciolanele iepurelui.

- Oasele de iepure, lămuri el, se rup de-a lungul lor și-ți taie măruntaiele.

Când toți fură în sfârșit sătui, d'Artois o privi pe Blanche drept în ochi, arătându-i ușa. Ea se ridică, fără a se mai lăsa rugată, deși picioarele i se cam muiaseră. I se învârtea capul și simțea mare nevoie să găsească un pat. Robert avu atunci singurul gând omenos din câte-i trecuseră prin minte de la sosirea lui acolo: "Dacă asta iese acum în frig, își zise, o lovește damblaua și crapă".

- S-a făcut foc și în odaia ta? întrebă el.

- Da, mulțumesc, vere dragă, răspunse Blanche. Viața...

Un sughiț îi tăie vorba.

-...viața ni s-a schimbat cu totul datorită ție... Ah, te iubesc, vere dragă... zău că te iubesc... Ai să-i spui lui Charles, nu-i așa... ai să-i spui că-l iubesc... și să mă ierte fiindcă-l iubesc.

În clipa aceea iubea toată lumea. Ieși beată criță și abia nimerind treptele scării. "Dacă veneam aici numai pentru a petrece, gândi d'Artois, asta nu mi s-ar fi împotrivit prea tare. Dă-i unei prințese să bea vin din belșug și vei vedea îndată ca nu se deosebește de o fleoartă. Dar și cealaltă mi se pare cherchelită de-a binelea."

Mai zvârli un buștean gros în foc, întoarse spre vatră jilțul Margueritei, apoi umplu din nou paharele.

- Ei, verișoară, te gândești la ce vorbirăm? întrebă el.

- M-am gândit, Robert, m-am gândit. Și cred, într-adevăr, că voi refuza.

Rostise cuvintele acestea foarte încet, legănându-și nițel capul. Părea fleșcăită de căldură, ca și de vin.

- Nu, zău, asta nu-i o vorbă chibzuită, verișoară! izbucni Robert.

- Ba da, ba da, cred ca am să refuz, mai spuse ea o dată cu glas cântător și parcă luându-l în râs.

Urișul avu un gest de nerăbdare.

- Marguerite, ascultă-mă bine, urmă el. E numai spre binele tău să te învoiești acum. Ludovic e un om nerăbdător din fire, în stare să facă orice pentru a obține de îndată ceea ce vrea. Niciodată n-o să-ți mai pice un chilipir ca ăsta. Declară ce ți se cere. Procesul tău n-are nevoie să ajungă în fața sfântului scaun; el poate fi judecat de tribunalul episcopal de la Paris, care se află în mâna monseniorului Jean de Marigny, arhiepiscopul de Sens, căruia i se va da de înțeles să se grăbească. Nici trei luni nu vor trece și ai să poți fi iarăși stăpână pe tine însăși.

- Și dacă nu vreau?

Ea stătea puțințel aplecată spre focul din vatră, cu mâinile întinse înainte. Șnurul care închidea gulerul cămășii sale lungi se deznodase, lăsând să i se vadă sânii, și privirea vărului luneca acolo departe, dar Marguerite nu părea să se sinchisească de asta. "Cățeaua, și-a păstrat sâni frumoși", își zicea d'Artois.

- Și dacă nu vreau? repetă ea.

- Dacă nu vrei, drăguță, căsătoria ta va fi oricum desfăcută, căci se găsește oricând un motiv pentru a desface căsătoria unui rege, răspunse nepăsător d'Artois, absorbit cu totul de ceea ce-i vedeau ochii. Îndată ce vom avea un papă...

- A, va să zică tot n-aveți încă un papă? sări bucuroasă Marguerite.

D'Artois își mușcă buzele; făcuse o greșeală. Ar fi trebuit să se gândească dinainte că, închisă în această temniță, ea nu avea de unde să știe ceea ce toată lumea știa, și anume că de la moartea lui Clement al V-lea, conclavul nu reușise încă să aleagă un nou cap al bisericii. Bună armă pusese, fără să vrea, în mâna potrivnicii sale. Și, după vioiciunea cu care Marguerite primi vestea, d'Artois își dădu seama că nu e chiar așa de beată cât voia să pară.

O dată ce săvârșise această greșeală boacănă, încerca acum s-o întoarcă în folosul său, făcând pe omul cu inima deschisă, joc în care era meșter.

- Păi tocmai aici e norocul tău! izbucni el, și-i tocmai ceea ce voiam să te fac să înțelegi. De îndată ce secăturile astea de cardinali care și-au deschis tarabă de făgăduieli ca la bâlci, vânzându-și voturile cui dă mai mult, vor ajunge să capete preț bun ca să cadă la învoială, Ludovic nu va mai avea nevoie de tine. Cu atât ai să te alegi doar, ca ei să te urască ceva mai tare și să te țină închisă aici toată viața.

- Așa e, dar câtă vreme nu se află un papă, nu se poate face nimic fără mine.

- Încăpățânarea asta e o prostie.

Veni să se așeze lângă dânsa, își petrecu laba uriașă în jurul gâtului ei pe cât putu mai ușurel, și începu să-i mângâie umărul.

Atingerea acestei mâini mari și vânjoase păru s-o tulbure pe Marguerite. De atâta amar de vreme nu mai simțise o mână de bărbat lipită de pielea ei!

- Ce interes așa de mare ai avea ca eu să-i fac pe voie lui Ludovic? întreabă încetișor.

D'Artois se aplecă până a-i atinge părul cu buzele lui.

- Te iubesc mult, Marguerite, te-am iubit întotdeauna, o știi bine. Acum interesele noastre se împletesc. Tu trebuie să-ți redobândești libertatea, iar

eu vreau să-l servesc pe Ludovic pentru a-i câștiga bunăvoința. Vezi bine că trebuie să fim aliați.

Vorbind, își vârâse adânc mâna pe sub cămașa reginei Franței și-i mângâia de-a binelea sânii, fără ca ea să se apere în vreun fel. Dimpotrivă, își sprijinea capul pe brațul puternic al vărului ei și părea să i se lase în voie.

- Nu-i oare trist lucru, urmă Robert, ca un trup așa de frumos, așa de dulce și de bine făcut să fie lipsit de plăcerile pe care firea le hărăzește femeilor? Fă ce ți se cere, Marguerite, și te iau cu mine chiar astăzi, departe de temnița asta; te duc mai întâi la vreo mănăstire în care să te simți la largul tău și unde aș putea să vin mereu să te văd și să-ți port de grijă... Ce-ți pasă, la urma urmei, dacă recunoști că fiică-ta nu e a lui Ludovic, de vreme ce n-ai iubit niciodată copila asta?

Înălțând spre el niște ochi tânjitori, Marguerite rosti această vorbă cumplită:

- Dacă n-o iubesc, nu e tocmai o dovadă că e a soțului meu?

Rămase o clipă pe gânduri, privind în gol. Buștenii se surpară în vatră, luminând încăperea cu o jerbă de scânteii. Și Marguerite începu deodată să râdă, descoperindu-și dinții mici și albi; i se vedea cerul gurii, trandafiriu ca la pisici.

- De ce râzi? o întrebă Robert.

- Din pricina tavanului, răspunse ea. Acum văzui că seamănă cu cel din turnul Nesle.

D'Artois se ridică, uluit. Nu-și putea ascunde oarecare admirație față de atâta nerușinare amestecată cu atâta șiretenie. "Asta zic și eu femeie!" îi trecu prin cap.

Ea îl privea, o matahală proțăpită în fața căminului, pe niște pulpe ca trunchiurile de copaci. Flăcările făceau să-i lucească cizmele roșii, aprinzând sclipiri în aurul pintenilor și în argintul cingătoarei. Dacă dorințele îi erau pe măsura staturii uriașe, avea cu ce să potolească ofurile unei femei după un post de șapte luni!

O prinse în brațe și o trase la pieptul său.

- Ah, verișoară! făcu el. Să fi fost eu cel pe care ți l-au ales de bărbat... sau barem să mă fi luat pe mine ca amant în locul acelui tânăr scutier nătâng, lucrurile nu s-ar fi petrecut la fel pentru tine... și am fi fost într-adevăr fericiți.

- Fără îndoială, murmură ea.

O ținea de mijloc și i se părea că într-o clipă ea nu va mai fi în stare să gândească.

- Nu e prea târziu, Marguerite, îi șopti.

- Poate că nu e... răspunse ea cu glas înăbușit, gata să i se supună.

- Atunci, hai să isprăvim mai întâi cu scrisoarea ce ți se cere, ca să ne putem ocupa pe urmă numai de noi înșine. Să-l chemăm pe preotul care așteaptă jos...

Cu o smucitură, Marguerite i se desprinsese din brațe.

- Cine așteaptă jos? întrebă ea cu ochii aprinși de mânie. Vai, dar așa de proastă mă crezi, vere? Te-ai purtat cu mine așa cum se poartă de obicei târăturile de uliță cu bărbații, zgândărindu-le simțurile pentru a face mai lesne din ei ce vor. Uiți însă că în meșteșugul ăsta femeile sunt mai tari, iar tu nu ești decât un ucenic.

Îl înfrunta cu capul sus, întărâtată, și își strângea la loc gulerul desfăcut al cămășii.

D'Artois încercă să-i arate că se înșeală, că el nu-i voia decât binele, că vorbirea lor luase o întorsătură neașteptată, că își amintise așa, deodată, de acel biet călugăr care tremura de frig în josul scării.

Ea îl cerceta cu o uitătură disprețuitoare și răutăcioasă. O prinse iar în brațe, măcar că dânsa i se împotrivi, și o duse pe sus până la pat.

- Nu, nu voi semna nimic, țipa ea zbatându-se. Siluiește-mă dacă vrei, căci ești prea greu ca să mă pot apăra, dar voi spune preotului, voi spune lui Bersumée, voi face să afle Marigny ce mai ambasador îmi ești și cum m-ai pus jos cu de-a sila.

O lăsa acolo, furios, abia ținându-se să nu-i repeadă o palmă peste obraz.

- Niciodată, o auzi iar, mă înțelegi, niciodată n-ai să mă faci să mărturisesc că fiica mea nu e a lui Ludovic, pentru că dacă Ludovic moare, ceea ce doresc din tot sufletul, fiica mea va ajunge regina Franței, și atunci va trebui neapărat să se țină seamă de mine, ca regină-mamă.

D'Artois rămase o clipă năucit. "Judecă bine putoarea, își zise el, și dacă soarta îi va da dreptate..." Îl pusese cu botul pe labe.

- Puțină speranță ca lucrurile să-ți iasă așa, îi răspunse, totuși.

- N-am alta, o păstrez pe asta.

- Fă cum crezi, verișoară, zise d'Artois apropiindu-se de ușă.

Îndoita înfrângere suferită îl făcea să turbeze de necaz. Coborî în grabă scara și dădu peste duhovnicul care aștepta, rebegit de frig, cu câteva pene de gâscă în mână.

- Monsenior, vorbi călugărul, nu veți uita să-i spuneți fratelui Renaud...
- Da, frățioare, îi aruncă în obraz d'Artois, am să-i spun că ești un mare dobitoc! Nu știi unde naiba ai găsit slăbiciuni la femeile pe care le spovedești!

Apoi strigă:

- Scutieri! La cai!

Bersumée se ivi, tot cu chivăra de fier pe care n-o mai scosese din cap de dimineața.

- Poruncile domniei-voastre, monsenior? întrebă el.

- Ce porunci? Ascultă de acelea ce ți s-au dat.

- Și lucrurile scoase din casa mea pentru odăile prințeselor?

- Puțin îmi pasă de lucrurile tale!

I se și adusesse frumosul său cal normand, iar Lormet îi ținea scara, să încalece.

- Și banii pentru prânzul de azi, monsenior? mai întrebă Bersumée.

- Cere-i domnului de Marigny să ți-i plătească! Haide, coborâți podul!

Dintr-o săritură, d'Artois se săltă în șa și dădu pintoni calului, pornind în galop, urmat de toată escorta lui.

Curând nu se mai zăriră în întunericul ce se lăsa pe povârnișurile de la Château-Gaillard decât scânteile care țâșneau de sub potcoavele cailor.

TRĂIASCĂ REGELE!

Flacăra sutelor de lumânări așezate ca niște snopi în jurul stâlpilor își răsfrângea lumina tremurătoare pe lespezile de mormânt ale regilor Franței; privind la chipurile lor prelungi săpate în piatră, uneori străbătute parcă de fiorul visului, ai fi zis că-i o oaste de cavaleri adormiți printr-o vrajă în mijlocul unei păduri cuprinse de flăcări.

În biserica Saint-Denis, criptă regească, toată curtea lua parte la înmormântarea lui Filip cel Frumos.

Înșiruiți unul lângă altul în naosul cel mare, cu fețele întoarse spre mormântul proaspăt, se aflau acolo toți cei din seminția capețienilor și slujitorii lor, purtând bogate veșminte cernite: prinții de obârșie domnească, vasalii mireni și clerici, sfetnicii de taină ai regelui, marii duhovnici, capul tuturor oștilor, dregătorii de frunte ai coroanei.

Ministrul palatului, urmat de cinci slujitori ai curții, se apropie, călcând rar și apăsător, de marginea cavoului în care leșul fusese coborât mai înainte, aruncă în groapă topuzul, semn al slujbei sale, și rosti formula legiuită care vestea trecerea de la o domnie la alta:

- Regele a murit! Trăiască regele!

După dânsul, toți cei de față strigară într-un glas:

- Regele a murit! Trăiască regele!

Și strigătul acesta, răsfrânt din ogivă în ogivă, din arcadă în arcadă, din pilaștrii în pilaștrii, răsună prelung, în înălțimea bolților.

Prințul cu ochi stinși, umeri înguști și piept scofâlcit, care devenea în această clipă regele Ludovic al X-lea simți o ciudată furnicătură la ceafă, ca și cum niște stele i-ar fi spuzit deodată în cap. Fiorul de gheață al spaimei îi cuprinse tot trupul, zgâlțâindu-l așa de tare, că se temu să nu cadă leșinat, și atunci începu să se roage pentru el însuși cum nu se rugase vreodată pentru nimeni în lume.

La dreapta sa, Filip, conte de Poitiers, și prințul Charles, cei doi frați ai săi care nu aveau încă pe mâna lor moșii aducătoare de venituri, priveau înmărmuriți mormântul, gândind cu inima strânsă că oricărui om, fiu de sărman sau fiu de rege, îi este dat să trăiască clipa când trupul tatălui său e coborât pentru totdeauna în pământ.

La stânga noului suveran stăteau cei doi unchi ai săi, monseniorul Charles de Valois și monseniorul Ludovic d'Evreux, doi bărbați spătoși care trecuseră de 40 de ani.

Pe contele d'Evreux îl năpădeau amintiri de demult.

"Acum douăzeci și nouă de ani, își zicea el, ne aflam și noi, trei fii, tot pe lespezile acestea, în fața mormântului tatălui nostru... Parc-a fost ieri. Și iată-l acum pe Filip, care ne lasă. Ni s-a dus viața."

Privirea îi lunecă alături la chipul săpat în piatră al lui Filip al III-lea.

"Tată, se rugă plin de râvnă Ludovic d'Evreux, primește-l în împărăția de dincolo pe frate-meu Filip, căci ți-a fost vrednic urmaș."

Mai departe, lângă altar, se găsea mormântul sfântului Ludovic, iar după el, efigiile marilor străbuni. Apoi, de cealaltă parte a naosului, începeau locurile încă goale, pardoseala de piatră ce avea să se deschidă într-o zi pentru tânărul acesta care se urca astăzi pe tron și pentru toți regii ce aveau să-i urmeze la domnie, unul după altul.

"Mai e loc destul aici pentru multe veacuri", gândi Ludovic d'Evreux.

Ținându-și brațele încrucișate pe piept, monseniorul de Valois, cu bărbia în sus și privirea neastâmpărată, cerceta tot ce era în jurul său, veghind ca slujba îngropăciunii să se desfășoare așa cum se cuvenea.

- Regele a murit! Trăiască regele!...

Strigatul a mai răsunat încă de cinci ori de la un capăt la celălalt al bisericii, pe măsură ce slujitorii palatului treceau prin fața mormântului. Apoi, după ce ultimul topuz căzu peste coșciug izbindu-se și sărind în sus, se făcu tăcere.

În clipa aceea Ludovic al X-lea fu apucat de o tuse năprasnică pe care, cu toată cazna lui, nu izbuti să și-o stăpânească. Un val de sânge îi năvăli în obraji și vreme de un minut noul rege rămase acolo, zgâlțâit de tuse, gata parcă să-și scuipe sufletul în fața gropii tatălui său.

Cei de față se uitară unul la altul, mitrele se aplecară spre mitrele vecine și coroanele spre coroane; se auziră câteva sușoteli de neliniște și de milă. Fiecare se gândea: "Dar dacă și ăsta moare în câteva săptămâni, ce se va întâmpla?"

Printre vasalii cei mari, temuta contesă Mahaut d'Artois, cu fața împurpurată de frig, îl cerceta din ochi pe nepotul său Robert, uriașul, întrebându-se pentru ce acesta venise în ajun la Notre-Dame, nebărbierit și înglodat până-n șold, tocmai când prohodul era în toi. De unde venea, ce învărtise pe unde o fi fost? De îndată ce se ivea Robert în vreun loc, simțea că se urzește ceva tulbure. Trecerea de care părea să se bucure de câteva zile, de când Filip cel Frumos își dăduse sufletul, nu prevestea nimic bun pentru contesă.

"Dacă noul rege", își zicea dânsa, "se alege cu o răceală zdravănă la înmormântarea lui tată-su, aceasta m-ar scoate mai curând din toate încurcăturile".

Înconjurat de sfetnicii săi la întocmirea pravilelor, monseniorul Enguerrand de Marigny, locțiitorul suveranului pe care îl îngropau, și întâiul dregător al țării, purta veșmânt cernit tot așa de bogat ca al prinților. El schimba din când în când câte o privire cu frate-său mai mic, Jean de Marigny, arhiepiscopul de Sens, care-l prohodise în ajun pe răposatul rege la Notre-Dame, și care stătea acum cu mitra în cap și cârja în mână, înconjurat de cele mai înalte fețe bisericești ale capitalei.

Pentru doi burghezi normanzi care, cu douăzeci de ani în urmă, nu erau, pe numele lor de acasă, decât frații Portier, acești Marigny urcaseră în chip uimitor scara măririlor și, cel mare trăgându-l după dânsul pe mezin, izbutiseră să-și împartă frumușel puterea, unul ținând în mâinile sale cârma statului, iar celălalt cârma bisericii. Împreună sfărâmaseră tagma templierilor.

Enguerrand de Marigny era dintre puținii oameni care, încă din viață, pot avea certitudinea că au intrat în istorie, pentru că ei au făcut-o. Dar în clipa asta, trebuia să-și amintească de unde pornise și unde ajunsese, ca să nu se lase doborât de jalea cumplită ce-l năpădea. "Măria-ta Filip, regele meu", vorbea în sinea lui cu ochii la sicriu, "te-am slujit cât am putut, iar tu m-ai pus la cele mai înalte dregătorii, înălțându-mă la mare cinste și copleșindu-mă cu binefaceri nenumărate. Atâtea zile am lucrat cot la cot. Într-un gând eram în toate privințele; amândoi am săvârșit greșeli, amândoi le-am îndreptat. Îți jur, măria-ta, că voi păzi tot ceea ce am făurit împreună și că voi duce mai departe lucrul început, ținând piept celor ce se vor grăbi să-l năruie. Dar cât de singur mă voi simți de acum înainte!" Așa vorbea Enguerrand de Marigny, căci o râvnă înflăcărată mistuia sufletul acestui mare om politic, și, întocmai ca un al doilea rege, se gândea el la soarta regatului.

Îngenuncheat pe marginea gropii, Egidius de Chambly, parohul bisericii Saint-Denis, mai făcu o ultimă cruce deasupra sicriului, apoi se ridică. La un semn al său groparii puseră mâna, și lespedea de piatră lunecă pe mormânt.

Niciodată de acum încolo Ludovic al X-lea nu va mai auzi glasul înfricoșător al tatălui său:

- Taci, Ludovic!

Dar, departe de a se simți ușurat, îl cuprinse spaima. Auzi rostindu-se lângă dânsul:

- Haide, Ludovic!

Tresări. Cel care vorbise era Charles de Valois, amintindu-i că trebuia să pornească înainte. Ludovic al X-lea se întoarse spre unchiu-său și-i spuse în șoaptă:

- L-ai văzut pe tata în ziua când a devenit rege. Ce-a făcut atunci? Ce-a zis?

- Și-a luat slujba în primire numaidecât, răspunse Charles de Valois.

"Și avea doar 18 ani... era cu 7 ani mai tânăr ca mine", gândi Ludovic al X-lea. Simțind toate privirile ațintite asupra-i, făcu o efortare ca să-și vină în fire, apoi se urni din loc, urmat de alaiul călugărilor care veneau după dânsul cu capetele plecate și mâinile vârâte în mânecile largi ale sutanelor, cântând un psalm. Și, deoarece cântau de douăzeci și patru de ceasuri, fără a se opri, glasul începuse să le sune spart.

Trecură așa din naosul bisericii în trapeza mănăstirii, unde era pregătit, după datină, praznicul de sufletul mortului, cu care îngropăciunea lua sfârșit.

- Măria-ta, spuse abatele Egidius, înainte de a-l însoți pe Ludovic la locul său, vom face de azi înainte două rugăciuni, una pentru regele pe care Dumnezeu ni l-a luat, alta pentru acela pe care ni-l dă.

- Îți mulțumesc, părinte, zise Ludovic al X-lea cu glas șovăitor.

Se așază apoi oftând a lehamite și ceru îndată o cană de apă, pe care o bău dintr-o dată. Cât ținu prânzul rămase tăcut, fără a mânca, bând însă apă multă. Se simțea înfrigurat, cu trupul și sufletul sleite de oboseală.

"Trebuie să fii tare ca să fii rege." Era una din învățăturile cu care Filip cel Frumos își muștruluia fiii pe când nu fuseseră încă primiți în rândul cavalerilor și cam făceau mofturi, arătându-se uneori scârbiți de exercițiile cu spada și de luptele cu lancea.

"Trebuie să fii tare ca să fii rege", își repeta Ludovic al X-lea în această clipă, cea dintâi a domniei lui. Era dintre oamenii pe care oboseala îi scoate din sărite și se gândea cu necaz că, atunci când ți se lasă moștenire un tron, ar trebui să ți se dea și vloga necesară ca să stai drept în el. Dar cine altul, dacă nu avea o sănătate de atlet, ar fi putut îndura, fără să se simtă istovit, săptămâna pe care o trăise el?

Ceea ce datina cerea noului rege, la intrarea sa în slujbă, era de-a dreptul peste puterile unui om. Ludovic trebuise să rămână la căpătâiul tatălui sau

cât a ținut agonia, să primească din mâinile lui taina de a săvârși regeasca minune, să-și pună și el semnătura pe ultimul testament și să prânzească vreme de două zile în fața leșului îmbălsămat. Apoi, mai trebuise să facă drumul pe apă de la Fontainebleau la Paris însoțind trupul neînsuflețit, și să se țină după aceea ceasuri întregi călare sau să stea de priveghi, să fie de față la atâtea slujbe religioase și la atâtea alaiuri, toate acestea pe o ticăloasă vreme de iarnă, bălăcind în lapoviță, cu vântul hain care-ți tăia răsufarea și cu o fulguială dușmănoasă care-ți pălmuia obrazii.

Și Ludovic al X-lea se minuna de unchiu-său Valois, care în zilele acestea rămăsese neclintit lângă dânsul, hotărând tot ce trebuia, poruncind scurt cine să treacă în față și cine mai la coadă, după rânduierile curții, mereu neobosit, încăpățânat și grozav de atent la toate.

"Ce m-aș fi făcut fără dânsul?" se întreba Ludovic.

Între ei doi, Valois era cel care părea să aibă stăpânirea de sine a unui rege. De pe acum, vorbind starețului mănăstirii Saint-Denis, începea să se îngrijească de încoronarea lui Ludovic, sorocită pentru vara viitoare. Căci, în afară de mormintele regilor, mănăstirea de la Saint-Denis mai avea în paza ei prapurul Franței, care se scotea de acolo când regele pornea la război, precum și simbolurile și veșmintele încoronării. Contele de Valois voia să știe dacă toate sunt păstrate cum se cuvine. Mantia cea mare nu trebuia cumva înnoită? Sipetele în care urmau să fie duse la Reims sceptrul, pintenii și mâna dreptății erau în bună stare? Dar coroana de aur? Ar trebui ca giuvaergii să ia cât mai curând măsura capului noului rege pentru a i-o potrivi întocmai. Ah, cum ar mai fi vrut monseniorul de Valois să poarte el însuși această coroană! Și se tot foia în jurul ei, ca fetele acelea bătrâne care-și caută de lucru îmbrăcând miresele în rochia de nuntă.

Starețul Egidius asculta fără să-și ia ochii de la tânărul rege, pe care îl apucase din nou tusea, și se gândea: "Firește, le vom pregăti pe toate, dar trăi-va el până atunci?"

La sfârșitul praznicului, Hugues de Bouville, întâiul șambelan al lui Filip cel Frumos, se ridică și veni să-și frângă topuzul în fața lui Ludovic al X-lea, arătând prin aceasta că și-a îndeplinit ultima sa datorie. Burduhănosul Bouville avea ochii plini de lacrimi, mâinile îi tremurau și trebui să se opintească de trei ori pentru a-și frânge sceptrul de lemn, aidoma celui mare de aur a cărui putere o înfățișa. Se întoarse după aceea la locul său, lângă tânărul Mathieu de Trye, întâiul șambelan al lui Ludovic, cel care avea să-i urmeze în slujbă, și-i șopti:

- E rândul domniei tale acum.

Ieșiră toți de acolo, încălecară pe cai și alaiul se înjghebă iar pentru a face ultimul drum. Afară se strânsese lume puțină ca să strige: "Trăiască regele!" Oamenii înghețaseră destul în ajun, stând să privească alaiul cel mare al cărui capăt se și apropiase de Saint-Denis când coada nu trecuse încă de bariera Parisului; întoarcerea de astăzi nu mai avea nimic să încânte ochii. Începuse să cadă un fel de mazăriche care te pătrundea prin veșminte până la piele și nu rămăseseră pe străzi decât cei mai înverșunați gură-cască sau cei care puteau să strige din pragul ușii lor fără să se ude.

Încă de la vârsta când înțelese că într-o zi va fi rege, Ludovic visase la intrarea ce și-o va face în capitala sa, cu fruntea nimbă de razele soarelui. Iar când Regele de fier îl bruftuia, zicându-i cu glas aspru: "Ludovic, nu fi așa de aiurit!" de câte ori nu dorise moartea tatălui său, gândind: "Când eu voi fi cel care poruncește, toate se vor schimba, și atunci se va vedea cine sunt".

Și iată-l ajuns la domnie, fără ca nimic să-i arate că se prefăcuse peste noapte în rege adevărat. Iar dacă lucrurile se schimbaseră, aceasta era doar în mai rău, căci se simțea azi mai bicisnic decât ieri, șovăitor în noua sa măreție și mereu cu gândul la tată-său, pe care-l iubise așa de puțin.

Cu capul plecat și cu umerii tremurând de frig, își mîna calul printre miriștile goale în care ici și colo paie răzlețe răzbeau din stratul de zăpadă; părea că merge în fruntea rămășițelor unei oști învinse.

Ajunseră așa la mahalalele din marginea Parisului și trecură bariera. Norodul capitalei nu fu nicicum mai înflăcărat decât cel din Saint-Denis. De altminteri, ce motive ar fi avut să se arate bucuros? Iarna timpurie împiedica transporturile și înmulțea numărul morților. Recoltele anilor din urmă fuseseră foarte slabe: bucatele se făceau rare și prețurile nu conteneau să crească. Se simțea foametea în aer. Cât despre noul rege, nimic din puținul ce se știa în privința lui nu putea să readucă nădejdea în inimi.

Se zicea că e certăreț și încurcă-lume, de unde îi venea și porecla de *Aiuritul*, care, de la curte, se împrăștiase în oraș. Vorbind de dânsul nimeni nu putea să pomenească vreo faptă bună sau mărinimoasă. Singura și jalnica lui faimă și-o trăgea din împrejurarea că era un prinț înșelat de nevastă-sa și care, aflând de această ocară, se apucase să-i pună la grele cazne, înainte de a-i zvârli în Sena, pe slujitorii palatului său, bănuți de dânsul că dăduseră o mână de ajutor necredincioasei soții.

"Din această pricină mă disprețuiesc toți, își zicea Ludovic al X-lea, din pricina acestei târfe care m-a batjocorit și m-a făcut de râsul lumii... Dar mă vor iubi ei vrând-nevrând, iar dacă nu mă vor iubi, am să fac astfel, că au să tremure de frică văzându-mă și au să strige "ura", ca și cum n-ar mai putea de dragul meu. Mai întâi însă vreau să-mi iau o altă soție, să am o regină alături de mine... pentru ca astfel să fie uitată rușinea suferită."

Raportul pe care i-l făcuse în ajun văru-său d'Artois, întors de la Chateau-Gaillard, nu părea să arate, vai, că treaba e ușoară. "Dezmățata se va supune, își repeta Ludovic; voi porunci să i se facă așa trai cumplit la închisoare și așa să fie chinuită, încât se va supune."

Înnoptase de-a binelea și arcașii escortei aprinseseră făclii. Deoarece umblase zvonul prin săracime că stăpânirea va zvârli mulțimii bani de argint, pomana de sufletul mortului, cete de milogi, jerpeliți de li se vedea pielea prin zdrențe, se strânseseră pe la răspântia străzilor. Dar nici o para nu căzu de nicăieri.

Trista retragere cu torțe apucă pe la Châtelet și pe la Podul zarafilor, ajungând astfel la palatul regelui.

Sprijinindu-se de umărul unui scutier, Ludovic al X-lea descălecă, și alaiul se destrămă numaidecât. Contesa Mahaut dădu semnalul împrăstierii, zicând că fiecare avea nevoie acum de căldură și odihnă, și că ea se întoarce la palatul d'Artois.

Înaltele fețe bisericești și marii vasali ai coroanei se folosiră de prilej ca să apuce care mai de care spre reședințele lor. Până și frații regelui se retraseră, astfel că, intrând în palat, Ludovic al X-lea nu se văzu urmat decât de escorta lui de scutieri și slujitori, de cei doi unchi Valois și Evreux, de Robert d'Artois și de Enguerrand de Marigny.

Trecură prin galeria marchitanilor, imensă și, la ora aceea, aproape pustie. Câțiva tarabagii care-și lăcătuiau tocmai galantarele după o păcătoasă zi fără vânzare își scoaseră tichiile de pe cap și se îmbulziră laolaltă ca să strige: "Trăiască regele!" Glasul lor se răsfrânse hazliu, pierzându-se în bolțile celor două săli uriașe.

Aiuritul mergea încet, cu picioarele țepene în cizmele prea grele, cu trupul încins de fierbințeală. Se uita în dreapta și în stânga lui, la strivitoarele statui înșiruite de-a lungul zidurilor, înfățișând pe cei patruzeci de regi care de la Meroveu încoace au domnit peste Franța și pe care Filip cel Frumos pusese să fie ridicate acolo, la intrarea palatului regal, pentru ca suveranul în viață

să apară fiecărui vizitator ca urmașul unei sfinte seminții de însuși Dumnezeu aleasă spre a cârmui țara.

Șirul acesta impunător al străbunilor de piatră, cu ochi albi în lumina faclelor, nu făcea decât să-l amărase și mai rău pe bietul prinț de carne care le primea moștenirea.

Un tarabagiu îi spuse neveste-si:

- Nu prea-i arătos noul nostru rege.

Negustoreasa încetă să-și mai sufle în degete și răspunse cu rânjetul acela bucuros al femeilor față de nenorocirile care nu pot veni decât de la ele.

- Are mai ales o mutră potrivită pentru un soț încornorat.

Nu vorbise prea tare, dar glasul ei ascuțit răsună în tăcerea sălii. Aiuritul se răsuci dintr-o dată, cu fața aprinsă de mânie, căutând zadarnic să descopere cine îndrăznise să rostească asemenea vorbe la trecerea lui. În juru-i, fiecare întoarse ochii, prefăcându-se a nu fi auzit nimic.

Ajunseseră la piciorul scării celei mari. De-o parte și de alta a intrării monumentale se înălțau, impunătoare, cele două statui ale lui Filip cel Frumos și Enguerrand de Marigny, căci întâiul dregător al țării avusese cinstea neîntrecută de a-și vedea chipul în piatră așezat alături de cel al stăpânului său în galeria istoriei.

Dacă privea cineva cu ură această statuie, acela era monseniorul de Valois, care, ori de câte ori trebuia să treacă prin fața ei, spumega de furie că un om de rând fusese ridicat așa de sus. "Viclenia și uneltirea l-au adus până la obrăznicia de a-și lua nasul la purtare, crezându-se de un neam cu noi, gândea Valois. Dar mai domol, jupâne! Te vom da jos de pe soclul acesta, mă leg cu jurământ în privința asta, și ți-om arăta foarte curând că vremea ticăloaselor tale măririi a trecut."

- Domnule Enguerrand, zise el întorcându-se cu trufie spre vrăjmașul său, cred că regele dorește acum să rămână în familie.

Prin cuvântul familie, nu ținea să numească decât pe monseniorul d'Evreux, pe Robert d'Artois și pe el însuși.

Marigny se făcu a nu pricepe și, adresându-se regelui, îi spuse, alegându-și cuvintele ca să nu stârnească vreo izbucnire a lui Valois, dar lăsând să se înțeleagă limpede că nu va da ascultare decât poruncilor regelui:

- Măria-ta, o mulțime de treburi rămase neisprăvite mă așteaptă. Pot pleca?

Ludovic era cu gândul în altă parte: vorba zvârlită de negustoreasă nu înceta să i se învârtască în cap. I-ar fi fost cu neputință să repete ce-i

spusese Marigny.

- Fă cum crezi, domnule, fă cum crezi, răspunse el nerăbdător.

Și începu să urce treptele care duceau la odăile sale.

O PRINȚESĂ CARE TRĂIEȘTE LA NEAPOLE

În anii de pe urmă ai domniei sale, Filip cel Frumos pusese să i se zidească din nou și pe de-a-ntregul palatul din Paris. Omul acesta cumpătat, aproape zgârcit în ce privea cheltuiala sa personală, nu cunoștea nici o margine când era vorba de a slăvi ideea regală. Palatul era uriaș, de o măreție strivitoare, aidoma cu catedrala Notre-Dame de peste drum: colo casa Domnului, ici casa regelui. Pe dinăuntru mai mirosea a tencuială proaspătă; totul era somptuos și trist.

"Palatul meu", își zicea Ludovic al X-lea privind în jurul său. Nu șezuse în el de când fusese înnoit, locuind la palatul Nesle, pe care îl ținea, ca și coroana regatului Navarei, din moștenirea mamei lui. Începu să umble în lung și în lat prin odăile sale, parcă văzându-le atunci întâia oară, pentru că le privea cu ochi de stăpân.

Deschidea uși, străbătea încăperi mari în care pașii îi răsunau pe pardoseala de piatră: sala tronului, sala dreptății, sala sfatului. În urma lui veneau, călcând tăcuți, Charles de Valois, Ludovic d'Evreux, Robert d'Artois și șambelanul Mathieu de Trye.

Valeți lunecau de-a lungul coridoarelor, scribi se trăgeau în lături pe scări, dar nu li se auzea glasul; păstrau încă toți o tăcere ca la priveghi.

Prin ferestre se vedeau licărind în întuneric vitraliile sfintei capele.

Până la urmă, Ludovic al X-lea se opri în odaia, nu prea mare, unde tată-său se închidea de obicei ca să lucreze. Ardea acolo un foc să frigi pe el un bou, și te puteai încălzi apropiindu-te de niște paravane de răchită, umezite înainte de a fi așezate în jurul vetrei, care te apărau de dogoarea flăcărilor. Ludovic îi porunci lui Mathieu de Trye să i se aducă veșminte uscate; își lepădă caftanul, așezându-l pe una din apărătoarele de răchită. Cei doi unchi și vărul său d'Artois făcură la fel; din postavurile grele pătrunse de apă, din catifelele, blănurile și pieptarele brodate începură îndată să iasă aburi, în vreme ce cei patru bărbați numai în cămașă și nădragi, ca niște țărani întorși de la câmp, rămaseră în picioare, umblând încolo și înapoi ca să se dezmoștească.

Încăperea era luminată de o jerbă de lumânări înfipite într-un stâlp de fier forjat. Din clopotnița sfintei capele răsună toaca de vecernie.

Se auzi deodată un suspin lung, aproape un geamăt care venea din ungherul cel mai întunecos al odăii. Tresăriră toți, iar Ludovic al X-lea nu-și putu stăpâni un strigăt furios:

- Ce-i asta?

Mathieu de Trye se întorcea tocmai atunci, urmat de un valet care-i aducea lui Ludovic un caftan uscat. Valetul se lăsă de-a bușilea pe dușumea și trase afară de sub o masă un ogar mare, cu spinarea înaltă și ascuțită, cu ochii vioi.

- Hai, Lombard, hai!

Era câinele care-i plăcea mai mult lui Filip cel Frumos, darul bancherului Tolomei, câinele pe care-l găsiseră lângă trupul regelui, când se prăbușise neînsuflețit la ultima sa vânătoare.

- Câinele ăsta era acum patru zile la Fontainebleau, cum a ajuns aici? întrebă Aiuritul, clocotind de mânie.

Chemară un scutier.

- S-a întors aici o dată cu haita toată, măria-ta, lămuri scutierul, și nu ascultă de nimeni; fuge chelălăind și de ieri nu mai știam unde se ascunde.

Ludovic porunci ca Lombard să fie luat de acolo și închis la grajduri, dar fiindcă ogarul se împotriva, râcâind pardoseala cu ghearele, îl goni izbindu-l cu piciorul.

Nu suferea câinii din ziua când, copil fiind, fusese mușcat de unul căruia, în joacă, voia să-i găurească urechea cu un cui.

Se auzi zvon de glasuri în odaia de alături. Ușa se deschise, și o fetiță de trei ani se arătă în prag, încotoșmănată într-o rochie de doliu, și împinsă de la spate de doica ei, care-i zicea:

- Haide, domniță Jeanne, du-te de te-nchină măriei-sale regelui, tatăl domniei-tale.

Toți se întoarseră spre făptura aceea mărunță, cu obraji palizi, cu ochi nespun de mari, care nu judeca încă și era deocamdată moștenitoarea tronului Franței.

Jeanne avea fruntea rotundă și bombată a Margueritei de Burgundia, doar că părul și fața îi erau bălaie. Făcu câțiva pași, privind la lucrurile și ființele din jurul ei, cu uitătura aceea neliniștită a copiilor care n-au parte de dragostea părinților.

Ludovic al X-lea o împiedică cu un gest să se apropie de dânsul.

- De ce ai adus-o aici? strigă el. Nu vreau s-o văd! Să fie numaidecât dusă îndărăt la palatul Nesle. Acolo-i locul ei, căci acolo...

Era gata să zică: "...a zămislit-o mă-sa în desfrânările ei". Se opri la timp și așteptă până ce doica ieși trăgând fetița după dânsa.

- Nu vreau s-o mai văd pe bastarda asta.

- Ești oare atât de sigur că e bastardă, Ludovic? întrebă monseniorul d'Evreux, îndepărtându-și veșmântul din bătaia focului ca să nu se pârlească.

- Îndoiala pe care o am îmi ajunge, răspunse Aiuritul, și nu vreau să recunosc nimic de la o femeie care m-a trădat.

- Copila asta e totuși blondă, ca noi toți.

- Filip d'Aunay era și el blond, i-o întoarse Aiuritul, înciudat.

- Frate dragă, Ludovic trebuie să aibă motive temeinice ca să vorbească așa cum vorbește, zise Charles de Valois.

- Și apoi, urmă Ludovic înălțând glasul, nu vreau să mai aud vorba pe care o auzii adineauri când treceam prin galerie, nu vreau s-o ghicesc mereu în mintea oamenilor, nu vreau să le mai dau prilej să se gândească la asta.

Monseniorul d'Evreux tăcu. Cugeta la fetița care va trăi de-acum înainte printre câțiva servitori, în încăperile pustii ale uriașului palat Nesle. Îl auzi pe rege zicând:

- Ah, voi fi tare singur aici!

Ludovic d'Evreux îl privi cu luare-aminte. Nu înceta să se mire de acest nepot care se lăsa în voia toanelor sale, care-și păstra pornirile dușmănoase așa cum zgârcitul își păzește aurul, lua la goană câinii pentru că unul îl mușcase, își izgonea fata pentru că îl înșelase nevasta, și se plângea de singurătate.

"De-ar fi avut o fire mai blândă și ar fi fost mai bun la inimă, gândi el, nevastă-sa poate că l-ar fi iubit."

- Tot omul e singur, Ludovic, rosti d'Evreux rar și apăsător. Oricare din noi își îndură în singurătate clipa trecerii sale la cele veșnice, și-i deșartă amăgire să crezi că n-ar fi la fel în toate clipele vieții noastre. Chiar trupul soției cu care ne culcăm rămâne un trup străin; până și copiii pe care i-am zămislit sunt niște ființe străine. Fără îndoială ca Atoateziditorul a vrut să fie astfel pentru ca fiecare dintre noi să nu aflăm înțelegere decât la dânsul, și toți laolaltă numai din îndurarea lui să ne împărtășim... Nu-i alinare decât în milă și în gândul că toți ceilalți suferă la fel cu noi.

Aiuritul ridică din umeri. Unchiul d'Evreux nu avea deci niciodată să-i dea nimic altceva decât pe Dumnezeu drept mângâiere, și mila drept leac la toate?

- Da, da, unchiule, firește, zise el. Aceasta însă nu-mi aduce răspuns la grijile care mă apasă.

Apoi, întorcându-se spre d'Artois, care sta cu bucle la foc, fumegând ca un castron cu supă fierbinte, întrebă:

- Așadar, Robert, ești sigur că ea n-are să facă ceea ce-i cerem?

D'Artois clătină din cap.

- Vere, măria-ta, așa cum ți-o spusei aseară, am stăruit pe lângă doamna Marguerite în toate felurile și am îndemnat-o folosind argumentele mele cele mai tari, răspunse d'Artois cu o ironie căreia numai el îi știa înțelesul. M-am izbit de o încăpățănare atât de înverșunată, încât te pot încredința că nu vom putea dobândi nimic de la dânsa. Și știi ce socoteală își face? adăugă cu viclenie. Trage nădejde că măria-ta ai să mori înaintea ei.

Fără să vrea, Ludovic își pipăi, prin cămașă, răclița sfântă pe care o purta la gât, și rămase o clipă cu privirea rătăcită și părul vâlvoi, frământându-și mintea spre a găsi ce să spună. Se întoarse apoi către contele de Valois:

- Ei, unchiule, văzuși că nu merg toate așa de ușor cum mi le-ai făgăduit, iar despărțenia de care am nevoie nu pare să fie gata așa de repede!

- Mă gândesc ce-i de făcut, nepoate, numai la asta mi-e capul, răspunse Valois, încrețindu-și fruntea îngândurată.

Stând în fața Aiiuritului, al cărui creștet îi ajungea până la umeri, d'Artois îi sușoti în ureche așa de tare, că putea fi auzit la douăzeci de pași:

- Dacă ți-e teamă, vere, că ai să postești, aș putea oricând să-ți aduc la așternut trup dulce de muieri pe care făgăduiala unei pungi de aur și mândria de a sluji la desfătările unui rege le-ar face foarte dragăstoase...

Își lingea lacom buzele, vorbind despre asta ca de o fleică bine friptă sau de o mâncare gustoasă cu sos.

Monseniorul de Valois își ridică degetele încărcate de inele.

- La ce ți-ar folosi, Ludovic, desfacerea căsătoriei, câtă vreme nu ți-ai ales încă femeia pe care vrei s-o iei de soție? Nu-ți mai face atâtea griji în privința despărțeniei, căci un rege sfârșește întotdeauna prin a o dobândi. Ceea ce-ți trebuie e să găsești de pe acum soția care să-ți stea alături ca regină și să-ți dea urmași zdraveni.

Monseniorul de Valois avea acest obicei, când o piedică îi stătea în cale, s-o disprețuiască și să sară spre viitoarea țintă; la război el nu ținea seamă de cetățile care nu se dădeau biruite și, ocolindu-le, pornea mai departe atacând fortăreața următoare.

- Frate dragă, vorbi contele d'Evreux, socotit ca întotdeauna, lucrul nu mi se pare atât de lesne când te gândești la situația nepotului nostru, dacă el nu vrea să se învoiască a lua o soție de un rang mai prejos ca al său.

- Nu mai spune! Cunosc zece prințese în Europa care ar închide ochii în multe privințe, pentru a-și pune în cap coroana Franței. Uite, fără să caut

mai departe, nepoată-mea Carolina a Ungariei...

Valois îi rosti numele ca și cum gândul i-ar fi încolțit în cap abia atunci, când el clocea planul acesta de mai multe zile.

Așteptă să vadă cum e întâmpinată propunerea. Nimeni nu suflă o vorbă, dar Aiuritul înălță capul, dornic să audă amănunte.

- E de-un neam cu noi, căci se trage din spița Anjou, urmă Valois. Tată-său, Carlo-Martello, care a renunțat la tronul regatului Neapolei și Siciliei pentru a-l dobândi pe cel al Ungariei, a murit de mult; din pricina asta, fără îndoială, ea nu s-a căpătuit încă. Dar frate-său, Caroberto, domnește acum în Ungaria, iar unchiu-său e regele Neapolei. Firește, Carolina a cam trecut nițel de vârsta măritişului...

- Câți ani are? întrebă neliniștit Ludovic al X-lea.

- 22. Dar nu e oare mai potrivită una ca ea decât fetițele acelea care sunt silite să se mărite pe când se joacă încă cu păpușa și care, când se fac mai măricele, se dovedesc a fi ticăloșite până-n măduva oaselor, mincinoase și desfrânate? Și apoi, nepoate, doar nici tu nu te însori pentru întâia oară?

"Toate astea sună prea frumos, gândi Aiuritul. Trebuie să fie vreun cusur care mi se ascunde. Această Clémence e de bună seamă chioară sau gheboasă."

- Și cum e... la chip? întrebă.

- Nepoate, e cea mai frumoasă femeie din Neapole, iar pictorii, pe cât mi se spune, se silesc să-i împrumute trăsăturile când zugrăvesc în biserici chipul Fecioarei Maria. Mi-aduc aminte că încă din copilărie făgăduia să strălucească prin frumusețe, și am temeiori să cred că și-a ținut această făgăduială.

- Se pare, într-adevăr, că e tare frumoasă, zise monseniorul d'Evreux.

- Și virtuoasă, adăugă Charles de Valois. Mă aștept să vedem la dânsa toate însușirile pe care le avea scumpa ei mătușă, întâia mea soție, Dumnezeu s-o odihnească. Și nu uitați că Ludovic d'Anjou, celălalt unchi ai ei, cumnatu-meu adică, renunțând la domnie pentru a se călugări, fu acel sfânt episcop al Tuluzei care până azi face minuni pe mormântul său.

- Aceasta ne va aduce un al doilea sfânt Ludovic în familie, întări Robert d'Artois.

- Unchiule, te-ai gândit foarte bine, așa cred, zise Ludovic al X-lea. Fiică de rege, soră de rege, nepoată de rege și de sfânt, frumoasă și virtuoasă...

Păru să cugete la altceva o clipă și izbucni deodată:

- Ah! Barem de n-ar fi oacheșă ca Marguerite, căci n-aș putea s-o văd!

- Nu, nu, se grăbi să răspundă Valois. Să n-ai nici o grijă, nepoate; e blondă, de curată stirpe francească.

- Și gândești, unchiule Charles, că această căsătorie i-ar putea fi pe plac, ei și alor săi?

Monseniorul de Valois se umflă de nu-și mai încăpea în piele.

- Le-am făcut destul bine rudelor mele d'Anjou ca să nu-mi refuze nimic, răspunse el. Regina Maria, care a socotit odinioară drept mare cinste pentru dânsa de a-mi da pe una din fiicele sale de soție, mi-o va da pe nepoată-sa pentru cel mai drag dintre nepoții mei, și ca să fie regina celei mai frumoase țări. Iau aceasta asupra mea.

- Atunci, nu mai aștepta, unchiule, spuse Ludovic. Trimite numaidecât o solie la Neapole. Ce crezi de asta, Robert? Și dumneata ce crezi, unchiule Ludovic?

Robert făcu un pas înainte, cu brațele date în lături, vrând parcă să arate că-i gata să pornească de îndată spre Italia. Ludovic d'Evreux, care se așezase, răspunse că încuviințează ceea ce se pusese la cale, dar că hotărârea nu era numai o treabă a familiei, ci tot pe atât a țării și prea însemnată ca să fie luată în pripă.

- Aș crede că e cuminte lucru, sfârși el, întorcându-se spre nepotu-său, să ceri și părerea sfetnicilor tăi.

- Fie, răspunse repede Ludovic. Vom avea deci mâine consiliu. Îi voi trimite vorbă domnului de Marigny să-l adune.

- De ce domnul de Marigny? întrebă Valois, prefăcându-se mirat. Pot s-o fac eu însumi. Marigny are prea multe pe cap și înjghebează în grabă niște consilii care n-au alt rost decât să încuviințeze, fără a cerceta mai de aproape, matrapazlâcurile lui. Dar vom schimba asta, iar eu îți voi aduna un consiliu mai vrednic să te slujească. De altminteri, era și voința tatălui tău. Mi-a spus-o între patru ochi în zilele sale din urmă.

Veșmintele se uscaseră și fiecare și le puse pe ale lui.

Ludovic al X-lea privea dus la focul din vatră. "Frumoasă și virtuoasă..." Apoi îl apucă tusea și abia mai auzi cuvintele de rămas bun ale celorlalți.

- Știu pe cineva care la noapte o să se cam perpelească de unul singur în pat, zise d'Artois când se văzu afară.

- Robert, îl dojeni Valois, nu uita că cel de care vorbești de acum încolo e regele.

- Nu, nu, n-o uit de fel, și n-am să mă apuc să spun asta în fața altora. Recunoaște însă și domnia-ta că i-ai vârât în cap o idee care a și început să-i

răscolească trupul. Drace! Dar strașnic i-ai mai vândut-o pe nepoata dumitale Clémence!

Monseniorul d'Evreux era cu gândul la frumoasa prințesă care trăia într-un castel din golful Neapolei și a cărei soartă se hotărâse negreșit astăzi, fără ca ea să știe. Monseniorul d'Evreux găsea întotdeauna prilej să se minuneze cât de nepătrunse și tainice sunt împrejurările care făuresc ursita omului.

Pentru că un mare suveran murise înainte de vreme, pentru că un tânăr rege îndura greu singurătatea burlăciei, pentru că unchiu-său era nerăbdător să-i intre în voie, pentru că un nume zvârlit la întâmplare încolțise în mintea regelui holtei, o fată cu păr bălai care, la cinci sute de leghe depărtare, poate că se mistuia de dor în ziua aceea privind marea veșnic albastră și gândind că nici o întâmplare nu va veni să-i schimbe viața, se găsea deodată sortită să ajungă grija de căpetenie a curții Franței...

Monseniorul d'Evreux mai simți o îndoială apăsându-i cugetul.

- Frate, îl întreabă pe Valois, crezi într-adevăr că micuța Jeanne e bastardă?

- Astăzi, frate, nu sunt încă sigur de asta, spuse Valois, lăsându-și mâna cu degete inelate pe umărul lui, dar te pot încredința că n-are să treacă multă vreme și toată lumea va vedea în ea o bastardă!

Răspunzând astfel, monseniorul de Valois credea că nu-și slujește decât interesele sale trecătoare; habar n-avea de urmările cuvintelor sale și nici nu bănuia că însuși fiul său va ajunge într-o zi, datorită lor, rege al Franței.

Cât despre monseniorul d'Evreux, dacă privirea lui ar fi putut străpunge vremea, până la ceea ce avea să se întâmple cu aproape cincisprezece ani mai târziu, ar fi aflat alte lucruri la care să se gândească.

PATUL REGELUI

Monumental, cu încrustații care înfățișau greoaie simboluri înaripate, patul regelui ocupa cam a treia parte a încăperii. Pologul, îmbrăcat în camohas de un albastru-închis, presărat cu crini de aur, părea o frântură de cer noptatic, iar perdelele patului, înfășurate în jurul acestui baldachin, îți aduceau aminte de pânzele învălătucite pe vergile lor, ale unei corăbii.

Odaia, cufundată în tăcere, întuneric și teamă, nu era luminată decât de o candelă cu untdelemn, pusă într-o lampă de argint aurit, spânzurată în tavan de trei lanțuri; sub licărirea palidă, macatul de brocart care cădea în pliuri întinse până-n pardoseală avea stranii sclipiri fosforescente.

De două ceasuri Ludovic al X-lea căuta zadarnic somnul în culcușul acesta uriaș care fusese al tatălui său. Se înăbușea sub plăpumile îmblănite și tremura de frig când se dezvelea. Oboseala prea mare aduce insomnia, și insomnia aduce spaima. Cu toate că Filip cel Frumos murise la Fontainebleau, Ludovic încerca o neliniște găsindu-se în acest pat, ca și cum ar fi simțit cadavrul acolo, lângă dânsul.

Toate chipurile întâlnite și întâmplările trăite în ultimele zile, toate temerile și nădejdlile de viitor care-l frământaseră se ciocneau în mintea lui... Cineva, din mulțime, îi striga "încornoratule"; Clémence a Ungariei îl refuza sau îi răspundea că se și logodise cu altul;...fața aspră a starețului Egidius se apleca peste mormântul deschis...

"Vom spune de acum încolo două rugăciuni..." "Și știi ce socoteală își face? Trage nădejde că ai să mori înaintea ei!"

Se ridică deodată, simțind inima, care-i bătea în piept, ca un orologiu a cărui greutate e gata să se desfacă. Doctorul palatului îl cercetase, totuși, înainte de culcare, încredințându-l că sudorile care-l trec nu sunt prea fierbinți și că va petrece o noapte liniștită. Ludovic nu-i mărturisise însă cele două clipe de slăbiciune pe care le avusese la Saint-Denis, frigul ce-i înțepenise picioarele și amețeala ce-l cuprinsese, clătinând ca-ntr-un vârtej uriaș tot ce se afla în jurul său. Și iată că aceeași slăbiciune, de neînțeles, îl apuca din nou. Chinuit de spaima lui, într-o lungă cămașă albă de noapte care părea să-i fluture pe umbra unui trup, Aiuritul umbla fără oprire în jurul odăii parcă gonit din urmă și temându-se că de îndată ce va sta locului are să-și dea sufletul.

Nu va muri oare acum, întocmai ca tată-său, lovit la cap de mâna lui Dumnezeu? "Și eu am fost acolo", gândi cu groază, "când i-au ars pe

templieri, chiar în fața palatului... Putem ști oare vreodată noaptea în care vom muri? Putem ști oare vreodată noaptea în care ne vom pierde mințile? Iar dacă ar izbuti să scape teafăr din noaptea asta înfricoșătoare, dacă ar vedea ivindu-se zorile târzii ale dimineții de iarnă, în ce hal de sfârșeală se va afla mâine când va prezida întâiul sau consiliu? Are să le spună: «Domnilor...». Într-adevăr, ce cuvinte ar putea găsi să le spună?... «*Oricare din noi, nepoate, își îndură în singurătate clipa trecerii sale la cele veșnice, și-i deșartă amăgire să crezi că n-ar fi la fel în toate clipele vieții noastre*»."

- Vai, unchiule, rosti cu glas tare Aiuritul, de ce mi-ai spus asta?

Propriul său glas i se păru străin. Continua să umble de colo până colo în jurul uriașului pat de stejar și de aur, gâfâind ca un pește pe uscat.

Tocmai această mobilă îl îngrozea. Patul acesta era blestemat și niciodată nu va putea să doarmă în el. În el fusese zămislit smintita rânduială a lucrurilor; hotărâse deci să moară în el. "Îmi voi petrece oare toate nopțile domniei învârtindu-mă așa, ca să nu mor?" se întrebă el. Dar cum era să se ducă să doarmă într-altă parte, cum era să-și cheme slujitorii, cerându-le să-i pregătească altă odaie? Unde să afle tăria de a mărturisi: "Nu pot locui aici pentru că mi-e frică", și de a se arăta în ochii scutierilor, șambelanilor, vătafilor curții, cu fața răvășită, bâțâitor și descumpănit?

Era rege și nu știa cum să domnească; era om și nu știa cum să trăiască; era însurat și nu avea soție... Apoi, chiar dacă această Clémence a Ungariei ar primi să se mărite cu dânsul, câte săptămâni, câte luni mai avea să aștepte până ce o făptură omenească ar veni să-i potolească spaima nopților, ajutându-l să-și afle somnul? "Și voi-va oare să mă iubească femeia asta? N-are să facă și ea ca cealaltă?"

Porni deodată spre ușă, o deschise și, trezind pe întâiul său șambelan care dormea îmbrăcat în încăperea de alături, îl întrebă:

- Tot Eudeline e cea care vede de rufăria palatului?

- Da, măria-ta. Așa cred, măria-ta, răspunse Mathieu de Trye.

- Ei bine, vezi de află. Și dacă e dânsa, trimite să mi-o aducă de îndată.

Uluit, buimac de somn... - "Ăsta doarme!", gândi cu ură Aiuritul... - ...șambelanul întrebă dacă regele dorește să i se schimbe așternutul.

Aiuritul avu un gest de nerăbdare.

- Da, asta vreau. Fugi de-o caută, m-auzi?

Se întoarse apoi în odaia lui și începu iar să se rotească încolo și înapoi, muncit de temeri nedeslușite, întrebându-se: "O mai fi locuind în palat? Vor da oare de dânsa?"

După câteva clipe, madama Eudeline intră, ducând pe brațe un vraf de albituri și, doar văzând-o, Ludovic al X-lea simți că nu-i mai este frig.

- Monsenior Ludovic... vreau să zic, măria-ta! izbucni ea. Știam că nu trebuia să ți se pună cearceafuri noi. Dormi prost în ele. Domnul de Trye a poruncit asta! Zicea că așa-i datina. Eu voiam să pun cearceafuri spălate de mai multe ori, subțiri și moi.

Era o femeie blondă, în floarea vârstei, înaltă și pieptoasă, cu niște sâni mari de doică, îmbiindu-te prin toată făptura ei la tihnă, la moleșală și la odihnă. Avea 32 de ani, dar fața ei păstra nu știu ce aer de mirare liniștită, ca al unei fetișcane, și numai uitându-te la ea îți simțeai inima mai ușoară. De sub scufia albă ce și-o puneă de obicei la culcare, ieșeau niște cosițe lungi aurii care se desfăceau pe umeri. Îmbrăcase în grabă o rochie peste cămașa de noapte.

Ludovic rămase o clipă cu ochii la ea, fără să scoată o vorbă.

- Nu pentru cearceafuri am trimis să te cheme, spuse în sfârșit.

O roșeață ușoară, datorită fâstâcelii, împurpură obrazii madamei.

- Vai, monsenior... măria-ta, vreau să zic! Fiindcă v-ați întors la palatul acesta, v-ați adus aminte de mine...

Ea fusese întâia lui ibovnică, și trecuseră zece ani de atunci. În ziua când aflate - avea cincisprezece ani pe vremea aceea - că îl vor însura în curând cu o prințesă de Burgundia, pe Aiurit îl apucară toate năbădăile, vrând să descopere numaidecât ce e dragostea, dar se simți totodată cuprins de groază la gândul că s-ar putea să nu știe să facă cele convenite cu soția. În timp ce se puneă la cale logodna, iar Marigny cântărea cu Filip cel Frumos foloasele teritoriale sau militare ale acestei încuscrii, tânărul prinț nu se gândea decât la asta. Noaptea își închipuia toate doamnele de la curte gemând sub îmbrățișarea lui înfocată, iar ziua se pomenea în fața lor, bălăbănindu-și mâinile, cu gura căscată.

Apoi însă, într-o după-amiază, pe un coridor al palatului, se năpustise fără veste asupra acestei fete frumoase care pășea domol înaintea lui, cu brațele încărcate de rufe. Se aruncase peste dânsa cu atâta îndârjire, cu atâta furie, de parcă îi purta pică, socotind-o vinovată pentru frica ce intrase în el.

"Asta, ori nici una", își zicea, "acum, ori niciodată"...

Nu o siluise, de altminteri; tulburat, pătruns de teamă și neîndemânatic cum era, nu ar fi fost în stare de așa ceva. Îi ceruse Eudelinei, cu glas poruncitor, să-l învețe ce-i dragostea. Lipsit de îndrăzneala bărbatului, înțelegea să folosească autoritatea sa de prinț. Avusese noroc; Eudeline nu-l

luase în râs, socotind că-i oarecum o cinste să se supună dorințelor acestui fiu de rege, ba lăsându-l chiar să creadă că o face cu plăcere. Așa de bine știuse să-l învețe, că mai târziu Aiuritul ajunsese să se simtă întotdeauna bărbat în fața ei.

Mai cu seamă când începea să se îmbrace pentru vânătoare sau chiar pentru a se duce să deprindă mânuirea sulitei și a săbiei, Ludovic trimitea după dânsa, și Eudeline înțelese repede că nevoia de dragoste nu-l apuca decât atunci când îl încolțea frica. Vreme de câteva luni, înainte ca Marguerite să fi sosit la curte, și chiar puțin timp după aceea, ea îl ajutase cu belșugul unui trup mare și liniștit să-și biruie spaimile. Iar sfioasa gingășie de care Aiuritul era în stare uneori tot acestei femei frumoase o datora.

- Fiică-ta unde-i? întrebă el.

- E la maică-mea, care o crește. N-am vrut să rămână cu mine aici; prea e leită tată-său, răspunse Eudeline, zâmbind cu jumătate gură.

- Asta, barem, cred că-i într-adevăr a mea, zise Ludovic.

- Vai, dar bineînțeles, monseniore! E chiar a domniei-tale! Voiam să zic, a măriei-tale! În fiecare zi îți seamănă tot mai mult la față! Și ar fi fost supărător lucru ca slujitorii palatului să vadă asta.

Căci o fetiță, care fusese botezată Eudeline, se născuse din îmbrățișările acelea de mântuială. Orice femeie cât de cât pricepută în a trage sforile și-ar fi legat soarta de plodul pe care-l purta în pântec, întemeind o stirpe de prinți. Eudeline însă, văzându-l pe Aiurit tremurând așa de tare la gândul că va trebui să destăinuiască tatălui său cele întâmplate, avusese încă o dată milă de el și tăcuse. Bărbatu-său, care era grefier al domnului de Nogaret, nu voise să creadă că ajunsese borțoasă prin vreo minune picată din cer, tocmai pe când el bătea drumurile Provansei, ținându-se după marele dregător. Atâta zbierase, că Eudeline sfârși prin a face mărturisire. Așa se întâmplă întotdeauna, ca bărbații de aceeași teapă să aibă neveste de același soi. Grefierul nu era om să dea cu barda-n Dumnezeu, iar când află de la cine îi venea ploconul, groaza ce-l cuprinse îi potoli mânia, așa cum ploaia biruie vântul. Se hotărî și el să-și țină gura, orânduindu-și astfel treburile ca să lipsească din Paris cât mai des. Muri de altminteri puțină vreme după aceea, răpus nu atâta de tristețe, cât de dizenterie.

Iar madama Eudeline continuase să vadă de albiturile palatului, primind pentru aceasta simbrie, câte cinci gologani la fiecare sută de fețe de masa spălate. Ajunsese întâia lenjereasă, ceea ce în casa regelui nu era o slujbă de rând.

În vremea asta, Eudeline cea mică creștea, cu acea neobrăzare pe care o au bastarzii de a-și arăta parcă într-adins trăsăturile adevăratei lor obârșii. Puțini însă cunoșteau taina.

Madama Eudeline își zicea că Aiuritul are să-și aducă aminte într-o zi de odrasla ei.

Îi făgăduise cu atâta hotărâre, îi jurase așa de solemn ca în ceasul când va fi rege are s-o acopere pe fiică-sa cu aur și că are s-o ridice la măriri, și că dânsa avea numai de câștigat așteptând până atunci!

Se gândea acum că avusese dreptate încrezându-se în cuvântul lui și se minuna văzându-l atât de grăbit să-și țină jurămintele.

"N-are inimă rea, cugeta în sinea ei. E o fire stranie, dar nu e om rău."

Tulburată de amintiri, de fuga timpului, de ciudățeniile soartei, Eudeline se uita la suveranul acesta, care aflase în brațele ei întâia zvâcnire a bărbăției sale neliniștite și care sta acum înaintea ei în cămașă lungă, așezat într-un jilț, cu părul căzut până la bărbie și cu brațele în jurul genunchilor.

"Pentru ce mie, își zicea dânsa, pentru ce tocmai mie mi s-a întâmplat una ca asta?"

- Ce vârstă are fiică-mea astăzi? întrebă el. Nouă ani, nu-i așa?

- Chiar nouă, maria-ta.

- Am să-i dau rang de prințesă îndată ce-o ajunge la vârsta măritişului. Asta-i vrerea mea. Iar ție, ce-ai pofti să-ți dau?

Avea nevoie de dânsa. Ar fi fost clipa cea mai potrivită, acum, ori niciodată, să-i ceară ceva. Față de puternicii lumii modestia nu slujește la nimic și trebuie să te grăbești a le cere ce ai de cerut cât timp îi vezi în toane bune. Căci, după aceea, ei se simt dezlegați de orice recunoștință doar pentru că s-au arătat gata să-ți dea ceva și uita să mai dea. Aiuritul și-ar fi petrecut chiar toată noaptea vorbind de dărnicia lui, numai ca Eudeline să stea cu el până în zori. Dar, luată așa, pe neașteptate, ea se mulțumi să răspundă:

- Cum ți-o plăcea, maria-ta.

Atunci, deoarece nu-i stătea în fire să poarte de grija altora, Ludovic se apucă să cugete numai la ale lui.

- Ah, Eudeline, Eudeline, izbucni deodată, ar fi trebuit să trimit după tine mai curând și să te aduc la palatul Nesle, unde am avut mari necazuri lunile acestea.

- Știu, monseniore, că ai suferit amarnică ocară de la soția măriei-tale... Dar nu m-aș fi încumetat să viu la tine, nu știam dacă vederea mea are să-ți

facă plăcere sau rușine.

El n-o mai asculta. Și într-însul se trezeau amintiri precise. Ochii lui mari albaștri luceau în lumina candeliei. Eudeline știa bine ce voia să zică această privire; o avea aidoma la 15 ani și n-are să aibă niciodată alta în fața femeilor.

- Fii bună de te culcă, porunci el deodată.

- Aici, monseniore... vreau să spun, măria-ta? murmură Eudeline, puțințel înfricoșată, arătând patul lui Filip cel Frumos.

- Da, chiar aici, răspunse cu glas înăbușit Aiuritul.

Între ceea ce i se părea a fi o pângărire și refuzul de a i se supune, ce putea să facă? La urma urmei, el era acum regele, și patul acesta al lui era. Își scoase scufia, lepădă rochia și cămașa, lăsând să-i cadă pe spate cosițele-i aurii, desfăcute. Era mai plinuță ca odinioară, dar tot mai avea frumoasa-i arcuitură a șalelor, dosul mare și odihnitor, șoldul mătăsos în care juca lumina... Mișcările îi erau molatice și tocmai această moliciune stârnea pofta lacomă a Aiuritului. O privea urcând cele câteva trepte de stejar și se gândea că, așa cum se puneă o ploscă cu apă fierbinte în culcuș pentru a goni frigul, frumosul ei trup va goni îndată duhurile rele cuibărite în patul acela.

Puțințel tulburată, puțințel uluită, dar mai cu seamă hotărâtă să se lase în voia soartei, Eudeline se vârâse sub plapuma cusută în fir de aur.

- Aveam dreptate, zise ea numaidecât, cearceafurile acestea noi te zgârie! Știam eu asta.

Tremurând de nerăbdare, Ludovic își scosese cămașa; cu pieptul scofâlcit și umerii ciolănoși, greoi și neîndemânatic, se aruncă peste dânsa cu o grabă deznădăjduită, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu scape cumva clipa prielnică.

Grabă zadarnică! În unele privințe, regii sunt la fel cu ceilalți oameni, și nu toate cele ascultă de porunca lor. Poftele Aiuritului îi veneau mai ales dintr-o ațâțare a închipuirii. Agățat de umerii Eudelinei, ca un înecat de o scândură, se căznea doar cu o pospăială să-și biruie slăbiciunea care părea să nu se mai sfârșească.

"Firește, își zicea Eudeline, dacă tot așa o cinstea și pe doamna Marguerite, înțeleg de ce l-a înșelat."

Toate ostenelele tăcute cu care dânsa se strădui, darnică, să-l îmbie în fel și chip, toate silințele lui, care nu erau ale unui prinț gâfâind pe urmele izbânzii, rămaseră zadarnice. În cele din urmă, se ridică, tremurător, istovit, rușinat, șovăind între furie și lacrimi.

Dânsa încercă să-l potolească:

- Ai umblat așa de mult astăzi, ți-a fost așa de frig și inima trebuie să-ți fie atât de întristată... E foarte firesc în seara în care ți-ai îngropat tatăl, și una ca asta i se poate întâmpla oricui, crede-mă.

Regele stătea cu ochii ațintiți la frumoasa femeie blondă ce i se dădea fără ca el s-o poată lua, culcată acolo, parcă pentru a întrupa vreo pedeapsă a zeilor, și care îl privea cu milă.

- Târfa asta! spuse el. E din pricina acestei târfe...

Eudeline se trase o clipă îndărăt, crezând că ocara era pentru dânsa.

- Mă gândii la Marguerite. Nu mă pot opri să gândesc la ea, s-o am mereu înaintea ochilor... Și apoi, izbucni el deodată, mai e și patul acesta! E blestemat, te paște nenorocirea culcându-te în el!

- Ba nu, monseniore Ludovic, răspunse Eudeline foarte încet, atrăgându-l la dânsa. E un pat bun, dar e un pat de rege. Și am priceput numaidecât ce-ți lipsește: pentru a goni ceea ce te împiedică, trebuie să culci o regină în patul acesta.

Vorbea mișcată, sfioasă, nici câtuși de puțin necăjită, căci era o făptură bună la suflet.

- Crezi asta, Eudeline? întrebă Aiuritul, întorcându-și ochii spre dânsa.

- Dar firește, monseniore Ludovic, într-un pat de rege e nevoie de o regină, mai spuse o dată.

- Voi avea poate una în curând, și se pare că e blondă ca tine.

- Sunt foarte măgulită de ceea ce-mi spui, monseniore, răspunse Eudeline.

Și își întoarse fața pentru a-și ascunde rana la inimă pe care i-o făcuse.

- Se pare că-i tare frumoasă, urma Aiuritul, și grozav de virtuoasă... Trăiește la Neapole.

- Dar firește, monseniore Ludovic, dar firește, sunt foarte sigură că te va face fericit. Acum, trebuie să încerci să dormi.

Eudeline îi așează capul pe umărul ei calduț, care mirosea a levănțică. Ca o mamă, îl asculta visând cu glas tare la femeia aceea necunoscută, la prințesa depărtată al cărei loc îl ținea dânsa atât de zadarnic în noaptea asta. El uita de necazurile sale trecute și de înfrângerile sale de astăzi, mângâindu-se cu încântătoare năluciri ale viitorului.

- Dar firește, monseniore Ludovic, chiar o soție ca aceasta îți trebuie. Să vezi cum ai să te simți în toate puterile lângă dânsa.

Aiuritul tăcu în sfârșit. Și Eudeline rămase îngândurată, fără a îndrăzni să se miște, cu ochii mari deschiși la licărirea tremurătoare a candelii,

așteptând să se ivească zorile pentru a pleca de acolo.
Regele Franței dormea.

LUPII SE MĂNÂNCĂ ÎNTRE EI

AIURITUL ÎȘI ȚINE ÎNTÂIUL SĂU CONSILIU

De șaisprezece ani, în fiecare zi când intra în camera de consiliu, Enguerrand de Marigny știa că are să dea acolo de prieteni. În dimineața aceea însă, de cum trecuse pragul, avu certitudinea că totul nu mai era ca înainte și rămase o clipă nemișcat, cu mâna stângă la gulerul caftanului și cu dreapta strânsă pe geanta în care-și ținea hârtiile.

De fiecare parte a mesei lungi se afla cam același număr de persoane ca de obicei; focul din vatră sfârâia și împrăștia în încăpere același miros cunoscut de lemne arse. Doar fețele oamenilor, ele nu mai erau aceleași.

Firește, membrii familiei regale care, după lege și datină, făceau parte din consiliul de taină, conții de Valois și d'Evreux, contele de Poitiers, tânărul prinț Charles și căpetenia oștirii Gauthier de Châtillon, se găseau acolo, dar nu mai erau pe locurile lor de totdeauna, iar monseniorul de Valois se așezase în dreptul jilțului regal, unde ședea de obicei Marigny.

Și nici Raoul de Presle, nici Nicole de Loquetier, nici Guillaume Dubois, praviliști cu greutate, slujitori credincioși ai lui Filip cel Frumos, nu erau de față. Oameni noi le luaseră locul: Mathieu de Trye, șambelanul lui Ludovic al X-lea, Etienne de Mornay, cancelarul contelui de Valois, alții încă pe care Marigny îi cunoștea, dar nu lucrase niciodată cu dânșii.

Nu era chiar o schimbare de guvern, ci mai degrabă, cum s-ar zice în graiul zilelor noastre, o remaniere a cabinetului.

Dintre foștii sfetnici ai Regelui de fier, doar Hugues de Bouville și Béraud de Mercoeur fuseseră păstrați, fără îndoială, pentru că amândoi făceau parte din noblețea înaltă. Dar și dânșii se vedeau împinși la celălalt capăt al mesei. Toți sfetnicii ieșiți din burghezime erau scoși. "Se cuvenea barem să fiu și eu înștiințat de aceste schimbări!" își zise Marigny într-o pornire de mânie.

Întorcându-se spre Hugues de Bouville, întrebă foarte tare, ca să-l audă toți:

- Domnul de Presle e bolnav? Domnii de Bourdenai, de Briançon și Dubois fost-au împiedicați de treburi să vină, de nu văd pe nici unul din ei? Trimis-au vorbă să li se scuze lipsa?

Burduhănosul Bouville avu o clipă de șovăire și răspunse, plecându-și ochii de parcă se simțea vinovat:

- Nu eu am avut sarcina de a aduna consiliul. Domnul de Mornay e cel care s-a îngrijit de asta.

Privirea lui Marigny se încruntă și toți se așteptară să-l vadă izbucnind.

Dar contele de Valois se și vârâse în vorbă, rostind cu glas tărăgănat și îngăduitor:

- Nu cumva ai uitat, dragul meu Marigny, că regele cheamă la consiliu după cum vrea și pe cine vrea? E dreptul suveranului.

Se simțea în cuvintele "dragul meu Marigny" o bunăvoință disprețuitoare, care nu-i scăpă întâiului cârmuitor al țării. Niciodată, pe când trăia Filip cel Frumos, Valois nu i-ar fi vorbit astfel. Marigny era gata să răspundă că, dacă regele avea într-adevăr dreptul de a pofti la consiliul său pe cine-i plăcea, avea și datoria de a alege oameni care să știe de rostul trebilor țării și că priceperea nu se capătă peste noapte. Găsi însă mai nimerit să-și păstreze forțele pentru o dezbatere mai prielnică și se așeză, părând liniștit, în fața monseniorului de Valois, pe scaunul rămas gol la stânga jilțului regal.

Enguerrand de Marigny avea 49 de ani, părul roșcat care, cu vârsta, începuse să cam îngălbenească, pieptul zdravăn și umerii lați. Bărbia groasă arăta încăpățănare, pielea îi era noduroasă, nasul scurt, cu nările foarte largi. Își ținea gâtul întins înainte și părea întotdeauna gata să izbească cu fruntea, ca taurii. Uitătura, sub pleoapele mari, era vioaie, iute, poruncitoare, iar mâinile, prin finețea lor nervoasă, păreau nepotrivite cu înfățișarea greoaie a făpturii sale.

Își deschise geanta, scoase de acolo hârtiile, pergamentele și plăcuțele ceruite, pe care le rânduie în fața lui. Dar, negăsind sub tablaua mesei cârligul de care își agăța de obicei geanta, avu un suspin de ciudă și înălță din umeri.

Monseniorul de Valois intrase în vorbă cu nepotu-său Charles, căruia îi dădu de veste că o plăcută surpriză îl așteaptă peste câteva clipe, îndemnându-l totodată să-i dea sprijinul său pentru ceea ce pusese la cale. În pofida doliului curții, sau tocmai din pricina asta, monseniorul de Valois purta veșminte mai strălucite ca niciodată. Catifeaua neagră a giubelei sale, tivită cu blană scumpă, brăzdată cu înflorituri de argint și cozi de cacom, îl împodobeau ca pe un cal de dric. Nici o hârtie nu se afla în fața lui și nimic pentru a face vreo însemnare. Cancelarul Etienne de Mornay avea sarcina mărunta de a citi și scrie pentru stăpânu-său, acesta mulțumindu-se să vorbească.

Se auziră pași pe coridor.

- Vine monseniorul Ludovic, zise Hugues de Bouville.

Valois se ridică cel dintâi, cu un fel de măreție și un respect atât de băcător la ochi față de cel care intra, încât devenea un gest ocrotitor.

- Scuzați-mi, domnilor, întârzierea...

Se opri, nemulțumit de ceea ce spusese. Uitase că regele nu era niciodată în întârziere, pentru că intra întotdeauna ultimul în consiliu.

Se simți iar pătruns de teamă, ca în ajun la Saint-Denis și ca noaptea trecută. Acum ar fi trebuit să se arate rege. Dar aceasta nu-i o însușire care-ți pică din cer, iar Ludovic așteptă, cu brațele nițel depărtate de trup, cu ochii înroșiți după noaptea nedormită, pe care un somn prea scurt n-o putuse înlocui. Uita să le spună sfetnicilor să șadă și să se așeze el însuși.

Clipele treceau, tăcerea se făcea tot mai apăsătoare, și fiecare simțea că regele șovăie.

Marigny avu gestul care trebuia: trase încetișor jilțul regelui, ca pentru a-i îngădui lui Ludovic să se așeze.

Ludovic se lăsă în jilț, murmurând:

- Luați loc, domnilor.

Îl revăzu în gând pe tatăl său, șezând în același scaun și, fără să vrea, luă atitudinea lui, cu palmele amândouă pe masă și privirea ațintită înainte, parcă în gol. Aceasta îi dădu un pic de încredere în sine pentru a se întoarce spre cei doi frați ai săi și a le spune cu un glas firesc:

- Aflați, mult iubiților frați ai mei, că întâiul meu hrisov în această dimineață pentru voi a fost. Filip, comitatul tău de Poitiers l-am înălțat la rang de pairie, și iată-te de azi încolo printre pairii noștri, ca să stai lângă mine, pentru a mă ajuta să apăr coroana, așa cum unchiul nostru Valois a stat lângă părintele nostru, Dumnezeu să-l odihnească. Tu, Charles, vei primi să-ți fie moșie, cu toate veniturile lor, târgurile și satele comitatului La Marche, pe care părintele nostru l-a răscumpărat de la neamul Lusignanilor și avea de gând, știi asta, să ți-l dea pe mână.

Filip și Charles se ridicară și, apropiindu-se de fratele lor, îl sărutară pe obraz, în semn de mulțumire. Monseniorul de Valois întoarse fața către nepotu-său Charles, voind parcă a-i spune: "Vezi, am lucrat bine pentru tine".

Ceilalți clătinară din cap, bucuroși: pentru un început de domnie, lucrurile nu porniseră rău.

Ludovic al X-lea era însă nemulțumit, căci uitase să înceapă, așa cum avusese de gând, cu o închinare adusă amintirii tatălui său și cu o vorbă despre continuitatea monarhiei. Pusese totuși să i se pregătească de dimineață două fraze bine ticluite, dar ele îi zburaseră din minte în tulburarea ce-l cuprinsese de cum intrase, și acum nu mai avea nimic de spus.

Tăcerea se făcu iarăși apăsătoare. Prea se simțea că lipsește cineva din această adunare: mortul.

Enguerrand de Marigny îl privea pe tânărul rege, așteptând în chip vădit să-l audă rostind: "Domnule, te întăresc în drepturile pe care le ai astăzi, de locțiitor al regelui și cârmuitor a toată țara, ca și în slujbele de șambelan, vistiernic și supraveghetor al palatului nostru, căpitan al Luvrului..."

Deoarece nimic nu ieșea din gura regelui, Marigny făcu așa ca și cum acestea ar fi fost rostite și întrebă:

- Despre care treburi dorește regele să fie pus în cunoștință? Despre tributurile și dăjdiile ce s-au strâns, despre starea vistieriei, despre hotărârile înaltei curți de judecată, despre foametea ce domnește în țară, despre locurile în care se găsesc oștile noastre, despre situația din Flandra, despre revendicările și plângerile cârdășiilor de baroni din Burgundia și Champagne?

Ceea ce însemna, vorbind pe șleau: "Măria-ta, iată de care treburi mă ocup, și de multe altele încă, al căror șir lung aș putea să ți-l deapăn. Crezi că ai fi în stare să te lipsești de mine?"

Îngrijorat și copleșit parcă, Aiuritul se întoarse către unchiul său Valois cu o mutră care cerșea sprijin.

- Domnule de Marigny, nu pentru treburile acestea ne-a adunat regele, zise contele de Valois; are să le asculte mai târziu.

- Dacă nu sunt înștiințat dinainte despre rosturile consiliului, eu nu le pot ghici, monseniore, răspunse Marigny.

- Regele, domnilor, urmă Valois, fără să țină seama de întrerupere, regele dorește să audă sfatul nostru în privința celei dintâi griji ce trebuie, ca vrednic suveran, să aibă, grija stirpei sale și a urmașilor la tron.

- Chiar la aceasta mă gândeam, domnilor, spuse Aiuritul, încercând să găsească tonul măreției pentru a-și arăta o dorință care-i lipsea. Întâia mea datorie este de a mă îngriji să am urmaș la tron, și pentru aceasta îmi trebuie o soție...

Apoi rămase cu gura căscată, neștiind ce să mai spună.

- Regele socoate, așadar, că trebuie să se însoare din nou, vorbi iarăși Valois, și gândul i s-a îndreptat, după îndelungată chibzuire, către prințesa Clémence a Ungariei, nepoata regelui Neapolei. Noi dorim să auzim părerea voastră înainte de a trimite solie.

Acest "noi dorim" izbi neplăcut urechea câtorva dintre cei de față. Era oare monseniorul de Valois cel care domnea?

Filip de Poitiers își aplecă într-o parte chipul său prelung. "Iată deci, gândi el, pentru ce au început prin a mă îmbrobodi cu pairia! Câtă vreme Ludovic nu se însura din nou, eram al doilea la rând printre urmașii la tron, după mititica de Jeanne, bănuită că ar fi bastardă. Dacă își ia o nouă soție care-i face alți copii, eu nu mai sunt nimic... Și asta au hotărât-o fără a se sinchisi de Charles și de mine, care ne aflăm în aceeași încurcătură ca și Ludovic, cu nevestele întemnițate."

- Care este părerea domnului de Marigny în această privință? întrebă Filip de Poitiers pentru a-l sâcâi pe Valois.

Săvârșea totodată, cu dinadinsul, o mare necuviință față de frate-său mai mare, căci rânduiala era ca suveranul, și numai dânsul, să-i poftească pe sfetnicii săi a-și da părerea. Puteai să aștepți mult și bine ca să vezi una ca asta la un consiliu al regelui Filip!

Astăzi, însă, părea că fiecare poruncește, și fiindcă unchiul noului rege își lua nasul la purtare, grozăvinduse în fața consiliului, fratele putea foarte bine să-și îngăduie a face la fel.

Marigny își împinse nițel înainte fruntea de taur și toți ghiciră că acum are să se repeadă.

- Prințesa Clémence a Ungariei are, negreșit, mari însușiri pentru a fi regină, zise el, de vreme ce gândul regelui s-a oprit la dânsa. Dar, lăsând la o parte că e nepoata monseniorului de Valois, ceea ce firește e de ajuns ca să ne fie dragă, nu prea văd ce ar putea să aducă țării această căsătorie. Tatăl ei, Charles-Martel, a murit de mult, nefiind rege al Ungariei decât cu numele; frate-său, Charobert (spre deosebire de monseniorul de Valois, care se izmenea rostind aceste nume ca italienii, Marigny le zicea pe franțuzește), a izbutit cu chiu, cu vai anul trecut, după cincisprezece ani de stăruințe și de lupte, să-și pună această coroană a Ungariei, care i se cam clatină pe cap. Toate domeniile și principatele dinastiei d'Anjou sunt de pe acum împărțite printre neamurile acestei familii, așa de numeroasă, că se întinde peste lume ca o pată de ulei pe fața de masă, astfel că în curând s-ar putea crede că dinastia Franței nu e decât o spiță a neamului d'Anjou. Nu putem aștepta de la o asemenea căsătorie vreo mărire a țării, așa cum o dorea întotdeauna regele Filip, nici vreun ajutor, la caz de război, dacă s-ar simți nevoie, căci toți prinții aceștia depărtați au destul de furcă pentru a-și păstra țările lor. Cu alte cuvinte, sunt convinși că părintele măriei-tale s-ar fi împotrivit unei căsătorii a cărei zestre e alcătuită mai mult din nori decât din moșii.

Monseniorul de Valois se făcuse roșu de mânie, și genunchiul îi tremura sub masă. Tot ce se spusese acolo era îndreptat împotriva-i, și fiecare frază cuprindea o înțepătură vicleană anume pentru dânsul.

- Dumitale îți vine ușor, domnule de Marigny, să-i faci pe morții din morminte să vorbească, izbucni el. Eu unul, însă, îți voi răspunde că virtutea unei regine e mai de preț ca o provincie! Frumoasele căsătorii cu prințesele de Burgundia, pe care dumneata le-ai pus la cale în chip așa de iscusit, după ce l-ai încântat cu atâta șiretenie pe frate-meu, nu ne-au adus lucruri prea mari pentru ca să ne dai astăzi sfaturi în această privință și să ne mai putem bizui pe dumneata. Rușine și amărăciune pentru toți, iată ce a ieșit din căsătoriile pe care le-ai urzit.

- Da, asta așa e! strigă deodată Aiuritul.

- Măria-ta, răspunse Marigny, cu un dispreț abia simțit, erai încă foarte tânăr când tatăl măriei-tale a hotărât să te însoare, iar monseniorul de Valois nu părea pe atunci să arate ceva împotriva, căci s-a grăbit să-l însoare pe însuși fiul său cu sora prințesei Marguerite, fără să se prea uite la înfățișarea miresei, pentru a se înrudi mai de aproape cu prințesa și cu măria-ta.

Valois primi lovitura fără să poată da vreun răspuns, dar fața lui acoperită cu bubulițe se făcu și mai roșie. Se crezuse într-adevăr foarte dibaci însurându-l pe fiu-său mai mare, Filip, cu sora mai mică a Margueritei, căreia i se zicea Jeanne cea Mărunțică sau Jeanne cea Șchioapă, pentru că avea un picior mai scurt decât celălalt. Și iată că Marguerite era acum în temniță, iar șchioapa rămânea în familie.

- Virtutea femeilor măritate e tot așa de trecătoare ca și frumusețea lor, dar provinciile pe care le aduc în zestre, acelea rămân, zise Marigny. Și monseniorul de Poitiers, care păstrează comitatul Franche-Comté, n-ar putea zice că nu-i așa.

- Consiliul acesta, îi tăie vorba cu mojiție Valois, are să-și irosească oare vremea ascultând pe domnul de Marigny aducându-și singur laude, sau se va grăbi să împlinească dorințele regelui?

Glasurile se înfierbântau, și dezbaterea lua tot mai mult înfățișarea unei răfuiei.

- Pentru a face aceasta, monseniore, i-o întoarse Marigny, s-ar cuveni barem să nu punem carul înaintea boilor. Ne putem gândi la toate prințesele de pe pământ când e ca regele să-și aleagă o soție, și înțeleg nerăbdarea măriei-sale, deși trebuie să începem prin a-l desface de cea pe care o are. Contele d'Artois nu pare să fi adus de la Château-Gaillard răspunsurile

așteptate, adăugă el ca să arate că știa tot ce se întâmplă. Pentru a obține desfacerea căsătoriei trebuie deci să fie un papă...

-...acest papă pe care ni-l făgăduiești de șase luni, Marigny, dar care n-a ieșit încă din conclavul-fantomă. Trimișii dumitale la Carpentras s-au priceput așa de bine să-i batjocorească pe cardinali și să-i zvârle pe fereastră, că aceștia și-au luat câmpii cu sutanele suflecate și nu mai poți da de ei. N-ai pentru ce te mândri prea mult cu asemenea treabă! Dacă te-ai fi purtat mai blând față de slujitorii Domnului, arătându-le un respect care nu-ți stă de fel în apucături, n-am fi acum la așa ananghie.

- Am vegheat până în ziua de azi ca nu cumva să se aleagă un papă care să fie la cheremul regelui Neapolei, tocmai pentru că regele Filip voia un papă binevoitor față de Franța.

Oamenii care îndrăgesc puterea nu sunt stăpâniți, așa cum se crede adesea, numai de pofta înavuțirii și a măririlor. Pe aceștia îi mână mai cu seamă dorința abstractă de a făuri evenimentele, de a nu lăsa ca ele să se producă fără dâșii, de a înrâuri mersul lumii și de a afla că au judecat bine în toate câte le-au făcut. Avera și demnitățile nu sunt în mâna lor decât mijloace ale înfăptuirii sau semne ale puterii.

Marigny și Valois erau două firi dintr-acest soi de oameni, și mai totdeauna, în consilii, burghezul procopsit îi venise de hac prințului de neam mare. Numai Filip cel Frumos știuse să-i țină în frâu pe cei doi vrăjmași, slujindu-se cât mai bine de însușirile militare ale unuia și de iscusința politică a celuilalt.

Ludovic al X-lea era cu totul covârșit de furtuna ce se iscase; dezbaterea mergea prea iute pentru priceperea lui, și, apoi, nu izbutea să gonească unele amintiri supărătoare din noaptea trecută.

Monseniorul d'Evreux se amestecă în vorbă, încercând să potolească zăzania, și propuse o cale de mijloc menită să împace amândouă taberele.

- Dacă în schimbul căsătoriei cu prințesa Clémence, spuse el, am obține de la regele Neapolei ca papa să fie francez și alegerea lui să se facă repede...

- Atunci, firește că o asemenea învoială ar avea un rost, zise Marigny cu glas mai potolit, dar mă îndoiesc foarte că s-ar putea ajunge la așa ceva.

- Să trimitem totuși o solie la Neapole, dacă aceasta este dorința regelui.

- Bineînțeles, monseniore.

- Bouville, ce zici? întrebă pe neașteptate Aiuritul, pentru a-și da aerul că ia din nou în mână dezbaterea.

Burduhănosul Bouville tresări. Fusesse un foarte vrednic șambelan, grijuliu la cheltuială și bun majordom, dar mintea nu-l ducea prea departe, iar Filip cel Frumos nu i se adresa niciodată în consiliu decât pentru a-i porunci să deschidă ferestrele.

- Măria-ta, zise el, familia din care îți vei lua soția e de neam mare, și ea păstrează cu strășnicie vechile datini ale nobilimii războinice. Pentru noi va fi mare cinste să slujim o regină...

Își înghiți vorba, simțind privirea lui Marigny, care părea să-i zică: "Mă trădezi, Bouville!"

Normand ca și Marigny, Hugues de Bouville îi era cu cinci ani mai vârstnic. În casa lui își începuse Marigny cariera, ca scutier. Scutierul nu întârziase să-și întreacă stăpânul, dar, credincios, îl târâse mereu după dânsul, în uimitorul său urcuș pe scara măririlor.

Burduhănosul Bouville își plecă fruntea. Era un slujitor așa de devotat al coroanei și așa de orbit de măreția regală, că la orice vorbă a regelui nu știa decât să dea din cap, încuviințând. Că Aiuritul putea fi un nătărău, aceasta nu voia s-o vadă; în ochii lui era *Regele*, și Bouville se pregătea să-l slujească cu toată râvna ce-o avusese pentru Filip cel Frumos.

Această slugărnicie își primi îndată răsplata, căci Aiuritul hotărî, spre mirarea tuturor, ca Bouville să fie solul ce urma să plece la Neapole.

Nu se împotrivi, totuși, nimeni. Închipuindu-și că are să poată duce la capăt, prin scrisori, negocierile privind căsătoria, contele de Valois găsea că un om nu prea deștept, dar supus, era tocmai solul potrivit, în vreme ce Marigny gândea: "N-aveți decât să-l trimiteți. Are atâta minte cât un copil de trei ani. Lasă, că vedeți voi cu ce ispravă se întoarce de acolo."

Vrednicul slujitor, roșindu-se până la urechi, se pomeni astfel însărcinat cu o înaltă misiune la care nu se aștepta.

- Nu uita, Bouville, că-mi trebuie un papă, îi zise tânărul rege.

- Numai la asta mă voi gândi, măria-ta.

Ludovic al X-lea se arătă nerăbdător să vadă solia plecând cât mai repede. Ar fi vrut ca trimisul său să se și afle la drum și, deodată, începu să dea porunci.

- La întoarcere vei trece prin Avignon, urmă el, și vei face în așa fel ca să dai zor conclavului. Și deoarece cardinalii sunt, pare-se, oameni care trebuie cumpărați, cată să ai, prin grija domnului de Marigny, aur de ajuns asupra dumitale.

- Da de unde să iau acest aur, măria-ta? întrebă Marigny.

- Ei, fir-ar să fie! De unde! Din vistierie!

- Vistieria e goală, măria-ta, adică a mai rămas în ea atâta ca să avem cu ce face față plăților până la sfântul Nicolae, dar nimic mai mult.

- Cum, vistieria e goală? izbucni Valois. De ce n-ai spus-o mai devreme?

- Cu aceasta voiam să încep, monseniore, dar nu m-ai lăsat să vorbesc.

- Și pentru ce, după părerea dumatăle, e goală vistieria?

- Pentru că, monseniore, birurile se adună greu când le ieși de la un norod înfometat. Pentru că nobilii cei mari, cum o știi mai bine ca oricare, și Marigny ridică glasul cu semeție, nu vor să plătească tributul la care s-au învoit. Pentru că bănetul împrumutat de la bancherii lombarzi a fost cheltuit cu războiul din Flandra, războiul acesta pe care l-ai dorit așa de mult...

-...și căruia dumneata ai ținut să-i pui capăt când și cum ai voit, strigă Valois, mai înainte ca vitejii noștri să se fi acoperit de glorie, iar vistieria noastră să se fi umplut. Dacă țara n-a tras foloase de pe urma ciudatelor tratative pe care te-ai grăbit să le închei, îmi închipui că nu tot așa stau lucrurile în ce te privește, Marigny, căci nu-ți stă în obicei să uiți a-ți face parte când pui la cale vreun târg. Am învățat asta pe pielea mea.

Aducea aminte prin vorbele acestea din urmă de un schimb de pământuri care avusese loc între dâșii în 1310, când Valois îi ceruse lui Marigny să-i cedeze moșia sa de la Champrond pentru cea de la Gaillefontaine, iar mai târziu se socotise tras pe sfoară.

- Oricum ar fi, zise Ludovic al X-lea, Bouville trebuie să pornească la drum, fără întârziere.

Părând să nu țină seamă câtuși de puțin de ultimele cuvinte ale regelui, Marigny își înălță glasul:

- Măria-ta, aș dori ca monseniorul de Valois să lămurească ce a vrut să spună adineauri în privința tratatelor de la Lille, sau să-și retragă cuvintele.

O tăcere grozavă se lăsă deodată în sala consiliului. Conte de Valois va îndrăzni oare să repete pe șleau cumplită învinuire pe care o rostise împotriva celui ce fusese mâna dreaptă a fratelui său?

Monseniorul de Valois îndrăzni:

- Eu ți-o spun de la obraz, domnule, așa cum oricine o spune în spatele dumatăle, că flamanzii te-au cumpărat ca să poruncești oștirii noastre să se tragă îndărăt, și că ai sfeterisit niște bani care s-ar fi convenit să intre în vistierie.

Marigny se ridicase. De necaz îi albise fața noduroasă și începuse să semene cu statuia sa din galeria marchitanilor.

- Măria-ta, vorbi el, mi-a fost dat să aud astăzi mai mult decât poate auzi un om cinstit în toată viața lui. Averile mele le datorez numai mărinimiei regelui, părintele măriei-tale, pentru osteneala ce mi-am dat, ajutându-l în toate trebile cârmuirii vreme de șaisprezece ani. Am fost acum învinuit în fața măriei-tale de hoție și de cârdășie cu vrăjmașii țării, fără ca vreun glas, și mai cu seamă al măriei-tale, să se ridice spre a mă apăra. Eu cer ca o comisie să fie numită pentru a cerceta socotelile de care sunt răspunzător înaintea măriei-tale, și numai înaintea măriei-tale.

Mânia e molipsitoare. Ludovic al X-lea se oțărî deodată, necăjit de atitudinea lui Marigny de când începuse consiliul, de felul cum acesta se punea de-a curmezișul planurilor lui, tratându-l ca pe un băiețaș, și făcându-l să simtă prea fățiș cât e de bicisnic față de tatăl său.

- Ei bine, domnule, vom numi această comisie, răspunse el, fiindcă dumneata însuși o ceri.

Cu această vorbă se despărțea de singurul ministru vrednic să cârmuiască în locul său și să-i îndrumeze domnia. Nevolnicii nu îngăduie să fie înconjurați decât de lingușitorii care le ascund lor înșile nevolnicia. Franța avea să plătească ani îndelungați pentru această clipă de necaz a lui Ludovic al X-lea.

Marigny își luă geanta, vârî în ea hârțoagele și plăcuțele, apoi porni spre ușă; gestul său îl întărește și mai rău pe Aiurit.

- De-acum încolo, adăugă el, să faci bine a nu te mai amesteca în trebile vistieriei noastre.

- Mă voi feri de așa ceva, măria-ta, zise Marigny, pășind pragul.

Și i se auziră pașii depărtându-se pe coridor.

Valois îl doborâse, aproape mirându-se singur de iuțeala acestei execuții.

- Rău ai făcut, frate, îi spuse contele d'Evreux. Unui om ca dânsul nu-i pui mâna-n gât.

- Ba am făcut foarte bine, răspunse Valois, și în curând îmi veți fi recunoscători că am făcut-o. Acest Marigny e un buboi pe obrazul țării, ce trebuia spart cât mai repede.

- Așadar, unchiule, întrebă Aiuritul, întorcându-se la singura lui grijă, când hotărăști să plece solia noastră la prințesa Clémence?

Îndată ce Valois îi făgădui că Bouville va porni la drum chiar în săptămâna aceea, ridică ședința. Era grăbit să-și dezmoștească picioarele.

DOMNUL DE MARIGNY

RĂMÂNE LA CÂRMA ȚĂRII

Pe când se întorcea acasă, cu trei armășei înaintea, ca întotdeauna, și urmat de doi grămăticici și un scutier, monseniorul de Marigny nu înțelegea încă bine ceea ce se petrecuse și cum de soarta i se schimbase în chip așa de neașteptat. Mânia îi întuneca judecata. "Netrebnicul ăsta, trântorul ăsta să-mi arunce în obraz că fac învârteli cu tratatele, își zicea. O asemenea învinuire are cel puțin haz în gura lui!.... Și regișorul ăsta deștept ca o muscă și arțăgos ca o viespe, care nu suflă o vorbă ca să mă apere, ci, dimpotrivă, îmi ia vistieria!"

Călărea fără să bage în seamă nimic din înfățișarea ulițelor, nici a oamenilor, fără să vadă chipurile dușmănoase ale celor care trebuiau să se dea deoparte la trecerea lui. Nu era iubit. Cârmuia oamenii de la așa înălțime și de atâta vreme, încât pierduse obiceiul de a-i privi.

Ajunse la palatul său din strada Des Fossées-Saint-Germain, sări de pe cal, fără să mai aștepte sprijinul scutierului, străbătu curtea cu pași grăbiți, își zvârli mantia întâiului braț ce se întinse și, ținându-și mereu geanta cu hârtii în mână, urcă scara ce ducea la întâiul cat.

Palatul acesta semăna mai mult a minister decât a locuință particulară: mobile mari, sfeșnice mari, covoare groase, draperii grele, tot numai lucruri trainice, făcute să înfrunte vremea. O oaste întreagă de valeți vedea de toate acestea.

Enguerrand de Marigny împinse ușa odăii în care știa că o găsește pe nevastă-sa. Aceasta se juca, la gura sobei, cu un câine pitic adus din Italia, a cărui blană cenușie tunsă mărunț îl făcea să semene unui cal de-o șchioapă. Soră-sa, doamnă de Chanteloup, o văduvă guralivă, se afla lângă dânsa.

Văzând mutra soțului ei, doamna de Marigny pricepu numaidecât că o nenorocire se abătuse asupra-i.

- Enguerrand, dragul meu, ce s-a întâmplat? întrebă ea.

Jeanne de Saint-Martin, fina răposatei regine Jeanne, soția lui Filip cel Frumos, nutrea o admirație fără margini pentru bărbatul cu care se măritase și se topea de grija lui.

- Se întâmplă, răspunse Marigny, că astăzi când stăpânul nu mai e aici ca să-i țină sub gârbaci, câinii să se năpustească să mă sfâșie.

- Te pot ajuta în vreun fel?

Răspunse așa de aspru că era destul de mare ca să se apere singur, încât pe doamna de Marigny o podidiră lacrimile. Enguerrand se căi. O apucă de umeri, o sărută pe frunte, sub cununa ei de păr blond cu răsfrângeri cenușii, zicându-i:

- Știi bine, Jeanne, că nu te am decât pe tine ca să mă iubești!

Trecu apoi în odaia sa de lucru și își aruncă geanta cu hârtii pe un scaun. Mâinile îi tremurau de era cât pe ce să scape jos un sfeșnic, vrând să-l mute din loc. Scrâșni o înjurătură, apoi făcu câțiva pași de la fereastră până la cămin, pentru a da răgaz judecății sale să-și stăpânească mânia.

"Mi-ați luat vistieria, dar ați uitat că mai am și alte slujbe. Prea vă grăbiți, domnilor. Nu mă doborâți voi cu una, cu două."

Scutură un clopoțel.

- Să vină patru armășei, dar repede, spuse servitorului care se arătă în ușă.

Oamenii chemați veniră fuga din sala de gardă, având fiecare în mână ghioaga cu floare de crin. Marigny le împărți poruncile:

- Tu du-te de mi-l caută pe domnul Alain de Pareilles, care trebuie să fie la Luvru, tu, pe frate-meu arhiepiscopul, la palatul episcopal, tu, pe domnii Guillaume Dubois și Raoul de Presle, iar tu, pe domnul Le Loquetier. Să mi-i găsiți oriunde ar fi. Îi aștept aici.

După ce armășeii plecară, Enguerrand împinse ușa încăperii unde lucrau secretarii.

- Să vie careva din voi pentru a scrie ceva! le strigă el.

Un slujbaș se ivi îndată, aducându-și pupitrul și penele.

"Măria-ta, începu să dicteze Marigny, stând în picioare, cu spatele la cămin, în starea în care mă află întoarcerea la Dumnezeu a celui mai mare rege din câți a avut Franța..."

Îi scria lui Eduard al II-lea, rege al Angliei și ginere al lui Filip cel Frumos în urma căsătoriei sale cu prințesa Isabelle a Franței. Începând din 1308, anul acestei căsătorii pe care el se ostenise s-o pregătească, Marigny avusese mai multe prilejuri să-i facă lui Eduard tot felul de servicii politice sau personale. Căsnicia mergea ca vai de lume, iar Isabelle se plânga de apucăturile pidosnice ale soțului ei. În Guyenne situația rămânea tot așa de încordată ca mai înainte... Marigny fusese trimis împreună cu vrăjmașul său Charles de Valois pentru a lua parte, în numele regelui Franței, la ceremoniile încoronării din catedrala Westminster. În 1313, cu prilejul venirii sale în Franța, suveranul englez îl răsplătise pe locțiitorul regelui, făcându-i o pensie pe viață de o mie de livre.

Astăzi, Marigny era cel care avea nevoie de regele Eduard pentru a-i cere să pună o vorbă în sprijinul său. În scrisoarea întocmită, el se pricepu să dea acestuia a înțelege că avea de câștigat dacă trebile Franței n-ar încăpea pe alte mâini. Cei care lucraseră împreună la pacea împărățiilor trebuiau să rămână uniți.

Conțopistul se grăbi să usuce pergamentul și să-l întindă lui Marigny ca să-și pună parafa.

- O dăm curierilor, monseniore? întrebă el.

- Nicidecum. Aceasta o va duce la Londra fiul meu. Trimite unul din secretari să mi-l caute, dacă nu cumva se află pe aici.

Îndată ce slujbașul părăsi încăperea, Marigny se descheie la gulerul caftanului; bătaia începută făcea să-i zvâcnească pieptul.

"Sărmană țară, își zise. În ce hal au s-o aducă, dacă i-am lăsa de capul lor! De aceea m-am străduit oare atâta, ca să văd cum totul se duce de râpă?"

Asemenea tuturor acelor care au stat vreme îndelungată la cârmă, ajunsese să se creadă una cu țara și să socotească orice atingere adusă persoanei sale ca o atingere adusă intereselor statului. De data aceasta, ce-i drept, nu se înșela; dar era gata, fără măcar a-și da seama, să se ridice împotriva țării de îndată ce i se mai tăia din puterea de a o conduce.

În prada acestui zbucium, îl primi pe frate-său, Jean de Marigny. Cu trupul subțire strâns într-o mantie violetă, arhiepiscopul avea o înfățișare studiată temeinic, care nu-i plăcea locțiitorului regesc. Îl mânca limba să-i zică lui frățâne-său: "Mutra asta s-o iei față de canonicii tăi, dacă-ți place, dar nu față de mine, care te știu de când îți vărsai supa pe bărbiță și-ți suflai nasul în degete".

În zece fraze îi arătă pe scurt ce se petrecuse la consiliu și, fără să mai piardă o clipă, îi dădu îndrumările sale pe același ton tăios cu care vorbea slujbașilor săi:

- Nu vreau să se aleagă nici un papă deocamdată, căci câtă vreme nu există papă îl am pe rege în mâna mea. Nu cumva să se țină vreun conclav ales pe sprânceană și gata să asculte de poruncile lui Bouville. Cardinalii să nu-și afle tihna la Avignon. Să se certe și să se sfâșie între dânșii. Fă ce știi, Jean, pentru ca toate să se petreacă așa până voi mai vedea ce-i de făcut.

Jean de Marigny, care începuse prin a împărtăși mânia fratelui său, se întunecă la față când acesta aduse vorba de conclav. Chibzui o clipă, cu ochii la frumosul inel de episcop din deget.

- Ei, la ce te gândești? întrebă Enguerrand.

- Planurile tale, frate, mă îngrijorează. Dacă voi ațâța mai tare zâzaniile care sfâșie conclavul, s-ar putea să-mi înstrăinez prietenia cutărui candidat care, având șanse să ajungă papă, mi-ar da, îndată ce s-ar alege, pălăria de cardinal...

Enguerrand sări în sus:

- Pălăria ta de cardinal! De asta îți arde acum! Dacă e s-o capeți vreodată, bietul meu Jean, tot eu am să ți-o dau, așa cum ți-am dat și mitra de episcop. Dar dacă te paște păcatul să treci de partea vrăjmașilor mei, curând de tot ai să umbli nu numai fără pălărie, ci și fără papuci, călugăr nemernic, surghiunit la vreo mănăstire! Ai uitat cam repede câte am făcut pentru tine și beleaua din care te-am scos chiar acum două luni când cu matrapazlâcul ce-ai săvârșit în averea templierilor. Și fiindcă veni vorba, ce s-a făcut cu afurisita aceea de chitanță pe care ai dat-o în mâna bancherului Tolomei și cu care lombarzii m-au silit să-i las în pace când am vrut să le pun bir mai mare? Ai căpătat-o îndărăt?

- Bineînțeles, frate, minți arhiepiscopul.

Dar se dădu bătut numaidecât.

- Ce trebuie să fac? întrebă.

- Să-mi trimiți acolo niște oameni de-ai tăi, pe care te poți bizui întru totul, adică dintr-aceia pe care într-un fel îi ții la cheremul tău și au a se teme de mânia mea. Pune-i să împrăstie zvonuri care să se bată cap în cap, zicând francezilor că noul rege are să lase sfântul scaun să se întoarcă la Roma, iar italienilor, dimpotrivă, că vrea să-l țină pe viitorul papă lângă Paris. Pune-i să vâre dihonă între dâșii, să se certe cum se ceartă popii de obicei. Bouville al nostru, culcându-se pe o ureche, n-o va mai scoate la capăt cu ei. Bertrand de Got i-a scuturat cam prea tare pe cardinalii ăștia, noi însă îi vom lua altminteri, băgând într-înșii frica de ceea ce nu se vede. Nu-mi ajunge că nu se iubesc unii pe alții, eu vreau să se urască, și fiecare să-și arunce păcatele în capul celuilalt. Iar de tot ce se întâmplă acolo eu să fiu înștiințat la fiecă săptămână, dacă nu zi de zi... Tânărul nostru Ludovic al X-lea vrea un papă? Are să-l aibă când i-o veni ceasul, dar nu orișice papă, care ne-ar face să pierdem dintr-o dată ceea ce regele Filip și cu mine am smuls în atâta amar de vreme de la doi papi... Fă, dacă se poate, în așa fel, ca oamenii pe care îi trimiți să nu se cunoască între dâșii.

Asupra acestora îl lăsă pe frate-său să plece, pentru a-și primi fiul, care aștepta la ușă. Cum se întâmplă adeseori în familii, Louis de Marigny semăna mai mult cu unchiu-său, arhiepiscopul, decât cu tatâne-său. Era

subțirel, foarte grijuliu să arate întotdeauna ca scos din cutie, îmbrăcându-se cam prea bătător la ochi.

Fiu al unei mărimi înaintea căreia se pleca țara toată și, pe deasupra, fin al lui Ludovic Aiuritul, habar nu avea ce înseamnă să lupți pentru a dobândi ceea ce poțtești. Era ușuratic, îi plăcea să facă pe grozavul și să-și dea acel aer de noblețe ce și-l iau mai curând odraslele din a doua generație decât acelea cu zece rânduri de strămoși; iar dacă îl admira foarte mult pe tată-său, căruia îi datora totul și față de care se simțea atât de mic, nu se putea totuși opri de al judeca în sinea lui pentru asprimea apucăturilor sale. Flăcăul acesta avea o singură însușire, mai bine zis, o singură che-mare: îndrăgea caii, se pricepea la ei și știa să-i strunească, de parcă ar fi avut de două veacuri numai cavaleri în neamul său.

- Ludovic, gătește-te de drum, îi spuse Enguerrand; pleci de îndată la Londra să duci această scrisoare.

Tânărul făcu o mutră plictisită.

- N-am putea lăsa-o pe mâine, tată, sau să mă înlocuiască un curier? Hotărâsem să merg mâine la vânătoare în pădurile dinspre Boulogne... Vânătoare fără alai mare, pentru ca e doliu, însă...

- Vânătoare! izbucni supărat Marigny. Numai la vânătoare ți-e capul! Și ți-ai și găsit vremea pentru așa ceva! Nu pot oare cere niciodată nimic de la ai mei, pentru care eu fac orice, fără să-i văd sclifosindu-se? Află deci că eu sunt cel hăituit în clipa de față, iar dacă nu mă ajuți au să mă belească, și pe tine așijderea... Dacă un curier putea face treaba asta mi-ar fi dat prin minte fără să mi-o spui tu! Te trimit la regele Angliei și am să-l înștiințez de unele lucruri pe care nu le pot încredința hârtiei... E oare o cinste destul de mare ca să te poți lipsi de vânătoreea ta?

- Iartă-mă, tată, zise Louis de Marigny, nu pricepusem.

Marigny luă de pe masă tocul de piele în care era băgată scrisoarea făcută sul.

- Pe regele Eduard îl cunoști, căci l-ai văzut acum un an la Paris. Îi vei spune limpede următoarele: "Monseniorul de Valois vrea să apuce toată puterea în mâna lui. Mă tem că, dacă ar izbuti, ar putea schimba învoielile care s-au făcut între cele două țări în privința Guyennei. Pe de altă parte, Valois ar voi să-l însoare pe noul rege cu o prințesă din familia de Anjou, care domnește în Ungaria, ceea ce ar întoarce alianțele noastre mai mult către miazăzi decât înspre miazănoapte." Atâta să-i spui. Regele Angliei să

ia deci aminte de aceste două lucruri! Am să-l țin la zi cu ce s-o mai întâmpla, dacă s-or ivi altele.

Marigny își privi o clipă fiul. "Măriei-sale Eduard mult îi place de frumusețea bărbaților, gânde el. Poate că n-are să rămână nesimțitor la înfățișarea chipeșă a curierului."

- Să iei cu tine numai doi scutieri și rândașii de care-i nevoie. Nu călători dându-ți ifose de prinț, cât te afli pe pământul Franței. Și cere-i vistiernicului meu două sute... nu, o sută de livre, au să-ți ajungă de cheltuială.

Se auziră două bătăi în ușă.

- A sosit domnul Alain de Pareilles, vesti un armășel.

- Să intre... Cu bine, Ludovic, și drum bun.

Enguerrand de Marigny își îmbrățișă fiul, lucru ce numai rareori făcea. Se întoarse apoi spre Alain de Pareilles, care intra, îl apucă de braț și, arătându-i un jilț în fața vetrei, îi spuse:

- Încălzește-te, Pareilles, trebuie să te fi pătruns frigul...

Căpitanul a toată arcășimea avea părul de culoarea oțelului, un obraz adânc brăzdat de vreme și de războaie, iar ochii lui, care văzuseră atâtea lupte și silnicii, atâția oameni puși la cazne grele sau dați morții, nu puteau să se mai mire de nimic. Spânzurații de la Montfaucon erau pentru dânsul o priveliște de toate zilele. Numai în anul din urmă dusesese pe marele maestru al templierilor la rug, pe frații d'Aunay la roată și pe prințesele regale la temniță. De asemenea, sub porunca lui se aflau pâlcurile de arcași și de armășei din toate fortărețele, astfel că paza liniștii în toată țara tot pe dânsul îl privea. Marigny, care nu zicea o vorbă prietenoasă nici unuia dintre ai lui, îl tutuia pe acest vechi camarad, unealtă oarbă și neșovăitoare a puterii sale.

- Alain, am pentru tine două misiuni, pe care va trebui să le duci la îndeplinire fără zăbavă, zise el. Vei pleca tu însuși la Château-Gaillard, să mi-l scuturi pe măgarul care comandă acolo... Cum îi mai zice?

- Bersumée, Robert Bersumée, răspunse Pareilles.

- Îi vei spune deci acestui Bersumée să urmeze întocmai poruncile ce i-am dat nu demult, în înțelegere cu regele Filip. Știu că a fost pe acolo contele d'Artois. Aceasta este o încălcare a poruncilor mele. Dacă vrea cineva să-l trimită, pe el sau pe altul, trebuie să ceară învoire de la mine. Numai regele poate intra acolo, dar nu mă tem de așa ceva. Vreau să nu pătrundă nimeni la prințesa Marguerite, să nu primească nici o scrisoare, nimic! Spune-i deci măgarului că am să-i tai urechile dacă nu se supune întocmai.

- Ce ai de gând să faci cu prințesa Marguerite? întrebă Pareilles.

- Deocamdată o țin zălog în mâna mea. Așadar să nu aibă de-a face cu nimeni, dar să fie bine păzită ca să nu i se întâmple nimic rău. Am nevoie ca ea să trăiască, și încă multă vreme. Să i se îndulcească chiar traiul, dacă rânduierile temniței i-ar vătăma sănătatea. Și acum, a doua poruncă pe care ți-o dau: îndată ce te vei întoarce din Normandia, te repezi la miazăzi, după ce vei fi trimis înainte trei sute dintre oamenii tăi luați din arcășimea Parisului, ca să te aștepte la Orange. Acolo, te pui în fruntea lor și îi așezi în fortul Villeneuve, cu fața spre Avignon. Vreau să-mi pregătești acolo o intrare cu tâmbălău mare. Să mi-i pui pe arcașii tăi să defileze de șase ori de-a lungul meterezelor, pentru ca oricine i-ar vedea deasupra fluviului să-și închipuie că sunt două mii. Să bătăie cardinalii în sutanele lor, căci pentru dânsii am urzit asemenea vicleim. Așa voi izbuti să le joc renghiul ce le-am pregătit pe alte căi. Îndată ce-ai făcut asta, îți lași oamenii acolo și te întorci la Paris.

- Treaba asta e o joacă, domnule Enguerrand, zău așa! zise Alain de Pareilles. Să mă duc să-l trag de urechi pe măgar și apoi să bag spaima în grangurii ăia roșii⁴ e mai plăcut decât să inspectez garda palatului, unde acuma...

Se opri, șovăind să-și ducă gândul până la capăt, apoi își deșertă ce avea pe inimă:

-...unde acuma, ca să spun drept, Enguerrand, vântul care suflă pe-acolo nu-mi priește de fel.

Își scutură amărât chica de culoarea oțelului.

- Și totuși trebuie să rămâi la locul tău, răspunse Marigny. Teamă mi-i că slujitorii regelui Filip vor avea multe de îndurat în zilele acestea. Am nevoie ca tu să rămâi mai departe în fruntea arcașilor. Cât privește oamenii ce-i vei lua cu tine, precum ți-am spus adineauri, nu trebuie să-l înștiințezi pe comandantul oștilor, i-o voi spune eu însumi. Cu bine, Alain.

Trecu după aceea în sala de lucru, unde praviliștii săi, cei pe care îi chemase și încă alții ca Briançon și Bourdenai, veniți ei singuri să afle ce mai e nou, sosiseră. La intrarea lui, glasurile atât de cunoscute tăcură deodată.

De-a lungul pereților încăperii se înșiruiă jilțuri sculptate, de brațele cărora erau prinse călimări din corn de bou și, în fața lor, niște policioare pentru scris, de care se vedeau atârând greutăți ca să țină întinse pergamentele. Pe stranele care puteau fi întoarse când într-o parte, când într-

alta, erau rânduite tot felul de catastife și hârtoage. Sala semăna astfel a paraclis, sau a bibliotecă de mănăstire.

- Domnilor, zise Enguerrand de Marigny după ce-i privise mișcat pe oamenii săi de încredere, nu vi s-a făcut cinstea de a fi poftiți la consiliul de azi-dimineață, la care eu am fost. De aceea vom ține acum între noi un sfat foarte intim.

- Nu va lipsi de la el decât regele Filip, spuse Raoul de Presle, zâmbind cu amărăciune.

- Să ne rugăm ca sufletul său să ne călăuzească, răspunse Marigny. El nu se îndoia de noi.

Apoi, într-o răbufnire a mâniei, izbucni:

- Sunt rugat, domnilor, să mă înfățișez cu socotelile spre a fi cercetate, și mi se ia din mână vistieria. Așa stând lucrurile, vreau ca socotelile acestea să fie foarte limpezi. Porunciți deci la toate plășile și ținuturile să se plătească tot ce se cuvine a fi plătit, începând cu datoriile cele mai mărunte. Să fie achitate furniturile, lucrările începute, și toate câte au fost cerute de coroană. Să se plătească în toată țara până n-o mai rămâne lețcaie în vistierie, chiar dacă plățile acestea ar putea să sufere amânare.

Ceilalți pricepuseră numaidecât jocul său. Enguerrand își pocni încheietura degetelor, ca și cum ar fi strâns de gât pe cineva.

- Împăratul Constantinopolei vrea să pună mâna pe vistierie? N-are decât! Dar va trebui să-și caute într-altă parte răsplata uneltirilor lui!

CHARLES DE VALOIS

Dacă pe partea stângă a Senei, la locuința monseniorului de Marigny, se simțea furtună în aer, în schimb, de cealaltă parte a fluviului, în palatul contelui de Valois, domnea veselie mare.

Acolo toate gurile se lăteau într-un zâmbet de mândrie. Cel mai neînsemnat scutier își dădea ifose de ministru când trăgea o săpuneală slugilor; femeile porunceau mai aprig și țâncii țipau mai tare.

Fiecare știa, sau voia să arate că știe; fiecare lua parte dinainte și în felul său la evenimentele ce se vesteau, și dintr-asta se isca o hărmălaie de lăudăroșenii, de șușoteli între două uși, de milogeală lingușitoare și de forfotă neconținută. Gașca marilor feudali triumfa.

Văzând mulțimea de oameni care, de a doua zi după furtunosul consiliu, se îmbulzeau pe săli ca să arate că ei sunt cu partidul biruitor, s-ar fi putut spune că adevărata curte nu mai era la palatul regelui, ci la locuința lui Valois.

Reședința de rege, de altminteri! Nu vedeai acolo bârnă în tavan care să nu fie sculptată, nici cămin al cărui coș monumental să nu fie împodobit cu scuturile Franței și ale Constantinopolei. Pretutindeni pardoseala de piatră nu se mai zărea sub covoarele aduse din Orient, iar pereții, sub tapiseriile venite din Cipru, țesute în fir de aur. Pe scrinuri și policioare argintăria curată și argintul aurit, strunjite și șlefuite, se lăfăiau alături de vase smălțuite și pietre scumpe.

Șambelani, făcând pe grozavii, își șopteau unii altora cu un aer încruntat poruncile, și nu era grămatic, fie și cel de pe urmă, care să nu-și dea aere de mare dregător.

Doamnele și domnișoarele de onoare ale contesei de Valois sporovăiau în jurul canonicului Etienne de Mornay, care devenea omul cel mai de seamă al zilei după monseniorul de Valois. O întreagă "clientelă" neastâmpărată, clocotitoare, vicleană intra și ieșea, se grămădea în pervazul ferestrelor, punând țara la cale. Se foiau toți pe acolo, prefăcându-se că fuseseră chemați, căci în odaia sa de lucru monseniorul de Valois se apucase de adevărate consultări.

A fost chiar văzut sosind, strigoi dintr-alt veac, sprijinit de un scutier, cu barbă albă, vestitul domn de Joinville, jigărit și dărâmat de bătrânețe. Fostul seneșal de Champagne, omul care îl însoțise pe sfântul Ludovic în cruciada

de la '48⁵, care fusese martorul principal la procesul canonizării acestuia și care își dictase de curând "Memoriile", deși amintirea începuse să i se cam încurce, avea 91 de ani. Pe jumătate orb, cu pleoapele căzute, tremurând pe picioare, cu judecata slăbită, dar încă măgulit că se gândiseră să-l cheme, el aducea contelui de Valois, doar prin prezența sa, cheazășia morală a nobilimii războinice de odinioară și a vechii lumi feudale.

Mirosul îmbietor al puterii se împrăștiase în tot Parisul și nu părea să se afle om care să nu dorească a-l adulmece.

În dosul acestei fațade pompoase se ascundea însă o lepră: banii, lipsa de bani, necurmata goană de ani de zile după bani a lui Charles de Valois. Vrând să pară întotdeauna cel dintâi, așa cum îi stătea în fire, ducea un trai mai presus de veniturile sale și, înglodându-se în datorii, numai cu chiu, cu vai ajungea să plătească dobânzile. Luxul de care se înconjura îl ținea foarte scump. Dar mai cu seamă ducea povara nenumăratei, nesățuratei sale familii. Mahaut de Châtillon, nevastă-sa de-a treia, îndrăgea cele mai costisitoare stofe și n-ar fi îndurat ca vreo altă doamnă să fie mai dichisită ca dânsa. Filip, iubitul său fiu, de când fusese făcut cavaler, nu înceta să cumpere armuri, zale englezești, subțiri și ușoare, cizme din piele de Cordova, lănci făcute din lemnul arborilor de la miazănoapte, săbii nemțești.

Harnic la prăsilă, monseniorul de Valois avea treisprezece fete născute din cele trei căsătorii ale sale! Acelea dintre dânsule care se și măritaseră îl siliseră pe Charles să facă datorii peste datorii pentru ca nunțile lor să fie la înălțimea coroanelor cu care se uneau, iar în ce privește pe celelalte, trebuia să se gândească a le încropi zestre, ca să poată lua niște soți de nasul lor.

Cât despre șambelani, scutieri, stolnici și feciori, aceștia erau droaie și grozav de lacomi. N-aveai cum să-i împiedici de-a face multă risipă și de-a fura încă și mai mult. Pentru a hrăni atâtea guri se aducea la cuhnii ditai vita întreagă, iar zarzavatul și de-ale băcăniei cu carul.

Nu demult, făcând pe mărinimosul și slobozindu-și iobagii de pe moșii - pentru că frate-său, Filip cel Frumos, îl silise la aceasta - Valois putuse să-și stingă o parte din datoriile vechi cu banii de răscumpărare luați de la șerbii lui. Dar iobagilor nu le vinzi libertatea decât o singură dată; iar dacă astăzi, cu prilejul schimbării de domnie, unchiul noului rege ținea așa de mult să apuce în mână lui trebile țării, la aceasta îl îmboldea nu numai pofta de putere, ci și nevoia de a-și mai face rost de niscaiva împrumuturi.

Unele bătălii îl lasă pe învingător tot așa de strâmtorat ca și pe învins. Monseniorul de Valois avea acum în puterea lui vistieria regală; dar era o

vistierie în care sufla vântul.

Și în timp ce prin încăperile de dedesubt o liotă întreagă sta la căldurică și se îmbuiba pe cheltuiala lui, Valois primea în odaia de lucru de la catul de sus vizitator după vizitator, căutând mijloace spre a umple nu numai lăzile sale, ci și pe acelea ale statului.

Pe când îl însoțea până-n capul scării pe temutul conte de Dreux, cu care tocmai se sfătuisse în privința stării de lucruri din plășile de la apus de Paris, auzi larma venind de jos, amestecată cu strigăte de uimire.

Era Robert d'Artois, care, în mijlocul unei cete ce se strânsese roată în jurul său minunându-se, îndoia între degete o potcoavă. Se apucase careva să spună în fața lui că regele Filip putea să facă una ca asta în tinerețe, și uriașul ținea să arate că acest soi de talent îl aveau și alții din neamul lor. Așa de tare se opintea, încât i se vedeau la tâmpie vinele umflându-se; dar potcoava i se îndoia sub degete și bărbații clătinau din cap cu respect, în vreme ce femeile se sclifoseau scoțând ah-uri isterice.

Monseniorul de Valois se ivi într-un fel de balcon de unde putea îmbrățișa cu privirea sala mare de dedesubt. De cum îl zăriră, toți cei de acolo ridicară capul spre dânsul, ca un stol de păsări hămesite care așteaptă să le pice grăunțele.

- D'Artois! chemă Valois, aș dori să-ți vorbesc.

- Viu numaidecât, vere, răspunse mătăhălosul Robert.

Zvârli potcoava strâmbată unui scutier, care era cât pe ce s-o prindă cu fruntea, și se grăbi să-l urmeze pe unchiul regelui în odaia de lucru a acestuia.

Încăperea era cât o catedrală. De-a lungul pereților, o uriașă tapiserie, țesută în fir de argint și aur, înfățișa imbarcarea pentru cruciade. Peste tot statui de fildeș, tablouri ale căror obloane sculptate erau deschise, cupe împodobite cu nestemate; aici bogăția îți lua ochii mai mult încă decât în celelalte încăperi ale palatului. Monseniorul de Valois avea mare slăbiciune pentru rarități. Pe o măsuță se vedea o tablă de șah din matostat și jad, încrustată cu argint și pietre scumpe, ale cărei figuri erau făcute din iaspis și cleștar.

- Ce zici, îl întâmpină Valois, crezi că omul tău va veni? Mi se pare că prea se lasă așteptat.

Greoi, îndesat, roșu la față, țănoș de nu-și încăpea în piele, se plimba cu fruntea încrețită de griji printre comorile sale, din care o bună parte nici nu era încă plătită.

- Eu, dragă vere, trag nădejde că are să vină! răspunse d'Artois. Crede-mă, nu-s mai puțin nerăbdător ca dumneata să-l văd arătându-se, căci după răspunsul ce mi-l va da mă pregătesc să-ți cer și eu ceva.

- Ce anume?

- Vistieria regală, acum că-i pe mâna dumatăle, n-ar putea oare să-mi dea o părțică din ce-mi datorează?

Valois ridică brațele la cer.

- Știut-ai, vere, urmă d'Artois, că se împlinesc șapte ani de când nu mi s-au plătit cele cinci mii de livre, venitul comitatului meu Beaumont, pe care mi-au făcut hatârul să mi-l dea, chipurile, pentru a mă despăgubi că mi-au răpit Artois-ul după ce trecuse în stăpânirea mea? Socoate și dumneata! Mi se cuvin treizeci și cinci de mii de livre! Din ce să trăiesc, atunci?

Valois își puse mâna pe brațul său, cu gestul ocrotitor care-i stătea în obicei.

- Ascultă, vere, zise el, ceea ce ne dă zor deocamdată e nevoie de a găsi cu ce să-l pornim la drum pe Bouville. Despre asta mă bate la cap regele în fiecare ceas. Pe urmă, ți-o făgăduiesc, cea dintâi treabă de care mă apuc e a dumatăle.

Dar neliniștea îi întuneca fața. De ieri și până acum câtor inși nu le făcuse aceeași făgăduială?

-...Dar renghiul pe care mi l-a jucat Marigny, poruncind platnicilor vistieriei să golească lăzile de bani, va fi cel de pe urmă, de asta să nu te îndoiești! izbucni el. Am să pun să-l spânzure, mă auzi tu, Robert, să-l spânzure! Veniturile comitatului dumatăle unde crezi c-au ajuns? În punga lui, vere dragă, în punga lui! Așa cum îți spun!

Din clipa când ajunsese să-i dea întâia lovitură cârmuitorului țării, mânia lui Valois nu mai cunoștea margini și nu înceta să-i pună acestuia în cârcă mereu alte și alte nelegiuiri.

În ochii lui, Marigny era răspunzător de toate relele. Se săvârșise vreun furtișag în Paris? Vina era a lui Marigny, care nu-și ținea în mână poliția, ba poate că împărțea prada cu hoții. Înalta curte a judecăților dăduse o hotărâre care nu-i venea la socoteală vreunui mare senior? Marigny era cel care o poruncise. Un soț își prinsese nevasta necredincioasă? Tot de la Marigny se trăgea și asta, din pricina nemaipomenitei stricăciuni a năravurilor ce se făcea simțită de când cârmuia el țara. Puțin mai lipsea ca Marigny să fie înfățișat drept cel care îndemnase la preacurvie prințesele regale și din vina căruia murise Filip cel Frumos.

- Crezi, barem, că italianul tău se va învoi să ne împrumute? întrebă Valois pe neașteptate.

- Bineînțeles. Are să ceară cheazășii, dar ai să vezi că se învoiește.

D'Artois îl asculta și-l privea pe văru-său fără să se mai sature, înveselit și totodată fermecat. Pentru dânsul, Valois era "marele om", singura făptură în pielea căruia ar fi vrut să fie. Uriașul acesta, care nu era devotat decât lui însuși, aproape că se simțea în stare să facă orice de dragul lui Valois. În ochii unuia cam din același aluat, monseniorul de Valois apărea într-adevăr ca un om fermecător, și viața lui, ca o halima de care să te minunezi. Uimitor personaj prințul acesta totodată nerăbdător și dârz, aprig și pișicher, neînfricat în fața primejdiei, dar slab în fața lingușirii și, mai presus de orice, însuflețit de o poftă de măririi pe care nimic, nici demnitățile înalte, nici privilegiile, n-o putea sătura! Oricare altul în locul lui s-ar fi mulțumit pe deplin cu veniturile comitatului de Valois, știindu-se pair al Franței, conte d'Alençon, de Chartres, du Perche, d'Anjou și du Maine și, prin toate acestea, întâiul baron al țării. El, nu. Îl rodea dorința de a fi rege. La 13 ani primise coroana Aragonului, la care putea râvni ca urmaș al lui Jaime Cuceritorul, dar pe care nu fusese în stare s-o păstreze. La 27 de ani, pus de frate-său în fruntea oștilor franceze, făcea prăpăd în Aquitania, iar la 31, chemat de socru-său, regele Neapolei, ca să pacifice Toscana, unde ghelfii și ghibelinii se sfâșiau între dânsii, izbutea să dobândească de la papa iertarea păcatelor, ce se dădea celor ce luau parte la cruciade, o dată cu titlul de vicar general al creștinătății și cu acela de conte de Romagne, bașca două sute de mii de florini de aur smulși de la locuitorii Florenței pe care îi sărăcise până la os, ca să le facă cinstea de a pleca de-acolo și de a înceta prădăciunile.

Rămas văduv după moartea soției sale dintâi, Marguerite d'Anjou-Sicile, se însurase din nou, fără să aștepte mult, cu una din neamul Courtenay, de care se îndrăgosti nebunește în clipa când înțelese că dânsa îi aducea, prin moștenire, titlul fabulos de împărat al Constantinopolei. Nu domnise acolo, vai, iar cei doi paleologi înveșmântați în purpură, care ocupau tronul Bizanțului, aveau destule necazuri în împărăția lor, ca să se mai sinchisească de acest zurbagiu ce se apucase la celălalt capăt al creștinătății să facă pe împăratul universului.

În 1308 Valois se înfățișase iarăși - după câte sforării! - candidat la coroana sfântului imperiu romano-germanic, fără să capete, când se făcu alegerea, nici măcar un singur vot. Nu era în lume sceptru liber către care să nu-și întindă numaidecât mâna.

La 44 de ani trecuți, nu se lecuise încă de visurile sale bizantine și nici de visurile germane. Aduna una lângă alta în mintea lui toate coroanele pe care ar fi trebuit să le poarte, fără a uita s-o adauge pe cea a Franței. Ca s-o aibă ar fi fost de ajuns o nimica toată: Filip cel Frumos să nu fi avut copii sau aceștia să fi murit în leagăn...

Iar când Valois își vărsa năduful uneori, strigând: "Mi-am irosit viața! Soarta a fost întotdeauna haină cu mine!", o făcea pentru că își închipuia că ar fi putut înjgheba din nou sub stăpânirea sa lumea romană, din Spania și până la Bosfor, așa cum era cu o mie de ani în urmă, pe vremea împăratului Constantin.

Acest prinț, atins de sminteala măririlor, avea o fire de aventurier, apucături de parvenit și darul tainic al unui întemeietor de dinastie, acela de a întrezări viitorul. Cei treisprezece regi ai seminției Valois, care aveau să porceadă de la dânsul, domnind vreme de două sute cincizeci de ani asupra Franței, vor păstra toți în sângele lor, afară de Charles al V-lea, vreo trăsătură a firii lui zurlui. Dar scris i-a fost să nu apuce el însuși nimic din ce râvnise, căci avea să moară cu patru ani înainte ca Franța să rămână fără rege și fiu-său să se urce pe tron.

- Iată în ce hal am ajuns, vere! răbufni el deodată cu o deznădejde teatrală. Să fiu la cheremul unui bancher italian ca să pot începe a face oarecare rânduială în țara asta!

CINE OARE CÂRMUIEȘTE FRANȚA?

Omul pe care Charles de Valois îl aștepta fu în sfârșit anunțat, și d'Artois își făcu mutra sa cea mai zâmbăreață ca să-l întâmpine pe jupân Spinello Tolomei.

- Amice bancher, izbucni el, venind spre acesta cu mâinile întinse, am datorii mari față de dumneata și ți-am făgăduit mereu că mă voi plăti de-ndată ce norocul mi-o surâde iarăși.

- Fericită veste, monseniore, răspunse bancherul.

- Ei bine, iată! Încep prin a mă achita de recunoștința ce-ți datorez, aducându-ți un mușteriu regesc.

Tolomei îl salută pe Valois cu o plecăciune adâncă, zicând:

- Cine nu cunoaște pe înălțimea-sa, măcar din vedere și din auzite... Că doar a lăsat neșterse amintiri la Sienna.

Aceleași ca și la Florența, cu singura deosebire că, orașul fiind mai mic, Valois nu luase decât șaptesprezece mii de florini ca să-l "pacifice"!

Oacheș la față, cu fălcile fleșcăite și ochiul stâng închis - ziceau unii că-l deschidea numai când spunea adevărul, astfel că rareori i se vedea culoarea - cu părul sur, frumos pieptănat, care-i venea până peste gulerul caftanului de un verde-închis, jupân Tolomei aștepta să fie poftit să șadă, ceea ce făcu monseniorul de Valois după ce îl cântărise o clipă din ochi.

De la moartea bătrânului Boccanegra, Tolomei fusese ales de confrății săi, așa cum era de așteptat, căpitan-general al companiilor lombarde din Paris, frumos titlu care nu avea nimic de a face cu milităria, dar îi dădea celui investit o putere mai temeinică decât aceea a conetabilului. Prin slujba ce o avea, controla din umbră o treime a operațiunilor bancare ce se făceau în toată țara, și se știe că în acest soi de afaceri cine ține în mâna lui o treime ține totul.

- Mari schimbări se vor petrece zilele acestea în Franța, amice bancher, vorbi Robert d'Artois. Domnul de Marigny, care nu ți-e prieten, cred, cum nu ne este nici nouă, se află la mare strâmtoare...

- Știu... murmură Tolomei.

- Astfel stând lucrurile, urmă d'Artois, i-am spus monseniorului, care avea tocmai nevoie să ceară sprijinul unui om hârșăit în daraverile bănești, că n-ar putea face mai bine decât chemându-te pe dumneata, a cărui dibăcie o cunosc așa cum îți cunosc devotamentul...

Tolomei flutură un zâmbet politicos, dar se gândi, bănuitor: "Dacă mă chemau pentru a mă face mare vistiernic al țării, nu mă luau ei cu atâtea salamalecuri".

- Cu ce vă pot fi de folos, monseniore? întrebă el întorcându-se spre Valois.

- Ei... cu ceea ce poate un bancher, domnule Tolomei, răspunse Valois pe tonul plin de trufie ce și-l lua ori de câte ori se pregătea să ceară bani.

- Vorba asta poate cuprinde o mulțime de lucruri, răspunse italianul. Aveți ceva bani de plasat în niscaiva mărfuri bune al căror preț se va îndoi în cele șase luni următoare? Sau poate doriți să vă băgați banii în negoțul de navigație, care ia o întindere tot mai mare în vremurile acestea, când trebuie aduse pe apă atâtea lucruri ce lipsesc?

- Nu, nu despre asta-i vorba acum, mă voi gândi la ce mi-ai spus mai târziu, răspunse repezit Valois. Deocamdată, aș vrea să-mi faci rost de ceva bani peșin pentru vistierie.

Tolomei făcu o mutră grozav de amărâtă.

- Vai, monseniore, cu toată dorința mea de a vă fi de folos, e într-adevăr singurul lucru pe care nu-l pot face. Prietenii mei și cu mine am fost în ultima vreme storși până la sânge. Banii pe care i-am împrumutat vistieriei pentru războiul din Flandra nu i-am văzut încă înapoi. Datornicii particulari (Tolomei aruncă o privire înspre d'Artois) nu ne întorc nici dâșii un gologan din bănetul ce le-am împrumutat. Și ca să vorbim deschis, monseniore, am cam dat de fundul lăzilor mele. Cât v-ar trebui?

- Mai nimic. Zece mii de livre.

Bancherul ridică mâinile, arătându-se îngrozit.

- *Santo Dio!* strigă el. Dar de unde să-i iau?

Acestea nu erau decât prefăcătoriile cu care începea de obicei Tolomei, și d'Artois prevăzuse că bancherul, ca întotdeauna, are să se vaite că l-a ajuns sărăcia, că e curățat până la os, gemând mai tare ca Iov pe mormanul său de gunoi. Dar Valois, care era zorit, vru să arate că știe să poruncească.

- Haide, haide, jupâne Tolomei! strigă el pe tonul tăios cu care de obicei astupa gura oricui. Să lăsăm mofturile astea! Te-am chemat ca să încheiem un târg și ca să-ți faci meseria așa cum ți-ai făcut-o întotdeauna, fără pagubă, așa cred.

- Meseria mea, monseniore, răspunse Tolomei, cu ochiul închis și cu mâinile încrucișate pe burtă, meseria mea e să împrumut, iar nicidecum să

dau. Or, de vreme îndelungată nu fac decât să dau, fără a primi nimic îndărăt. Eu n-am fabrică de bani și nici n-am găsit piatra filozofală.

- Așadar, nu vrei să mă ajuți ca să vă scap de Marigny? E în interesul vostru, pare-mi-se!

- Monsenior, să plătești tribut vrăjmașului tău atunci când e puternic, și apoi să plătești iar ca să nu mai fie, aceasta este o dublă operație care, veți recunoaște, nu aduce nici un câștig. Afară de asta ar trebui să știu ce va urma de acum încolo și dacă îmi voi putea scoate banii împrumutați.

Charles de Valois se porni atunci să-i toarne polologhia cu care, din ajun, împuia urechile tuturor celor ce veneau să-l vadă. Era gata, numai să i se dea mijloacele pentru a o putea face, să desființeze toate "rânduilele noi" aduse de Marigny și de praviliștii săi burghezi, să restaureze puterea marilor baroni și să restabilească ordinea și propășirea în țară printr-o întoarcere la vechea rânduire feudală, care făcuse măreția Franței. Ordinea! Ca toți zăbăucii politici, n-avea decât vorba asta în gură și nimic nu l-ar fi făcut să admită că într-un veac lumea se mai schimbase nițel.

- Nu va trece mult, își ridică el glasul, și vă asigur că ne vom întoarce la sănătoasele obiceiuri de pe vremea bunicului meu, sfântul Ludovic!

Și zicând asta arăta spre un soi de altar, pe care se vedea o raclă în formă de picior omenesc, conținând un os din călcâiul bunicului său; piciorul acesta era îmbrăcat în argint, cu unghiile de aur.

Căci moaștele sfântului rege fuseseră drămuite bucată cu bucată, fiecare membru al familiei, fiecare paraclis regal vrând să aibă o părticică. Partea superioară a craniului era păstrată într-un frumos bust de argint la sfânta capelă; contesa Mahaut d'Artois avea în castelul ei de la Hesdin câteva fire din părul sfântului și o bucată din falca lui; apoi, atâtea oscioare ale degetelor, atâtea așchii și rămășițe fuseseră astfel împărțite, încât te puteai întreba ce-o mai fi rămas în mormântul de la Saint-Denis. Dacă i-ar fi trecut cuiva prin cap să reconstituie leșul, adunând toate aceste fărâme, mare i-ar fi fost, fără îndoială, mirarea, văzând că de la moartea lui sfântul rege crescuse încă o dată pe atâta.

Căpitanul-general al lombarzilor, după ce își ceru voie, se duse să sărute cu evlavie degetul gros al piciorului de argint, apoi, întorcându-se, întrebă:

- Pentru ce vă trebuie taman zece mii de livre, monsenior?

Valois se văzu silit să-i explice că poruncile lui Marigny izbutiseră să golească vistieria și că banii ceruți erau pentru solia cu care urma să plece Bouville.

- La Neapole... zise Tolomei. Da, da, facem mult negoț cu Neapole prin verii noștri de acolo, Bardi... Vreți să-l însurați pe rege... Da, da, vă înțeleg, monseniore... Să se adune în sfârșit conclavul... Ah, monseniore, un conclav te costă mai scump ca un palat și nu-i așa de trainic!... Da, monseniore, da, vă ascult.

Apoi, după ce Valois destăinuise tot ce-i clocea în minte acestui omuleț rotofei, care se prefăcea întruna că habar nu are de nimic pentru a lăsa să i se explice lucrurile mai limpede, Tolomei zise:

- Toate acestea sunt, firește, bine chibzuite, monseniore, și eu vă urez din toată inima să izbândiți; dar nimic nu-mi garantează că-l veți însura pe rege, nici că veți avea un papă și nici, chiar dacă ar ieși lucrurile așa, că eu îmi voi mai vedea vreodată banii, presupunând că sunt în măsură să vi-i dau.

Valois îi aruncă o privire supărată lui d'Artois. "Ce-i cu caraghiosul ăsta pe care mi l-ai adus aici? părea să zică. Să-mi fi bătut oare gura de pomană, fără a scoate nimic de la el?"

- Haide, bancherule, sări d'Artois de la locul său, poate că tu nu ai suma asta, dar, dacă vrei, poți să ne-o găsești, sunt sigur. Ce dobândă ceri? Și ce câștig pe deasupra?

- Dar nici o dobândă, monseniore, și nici un câștig, se apără Tolomei. Nu cu domnia-ta, o știi prea bine, voi sta la târguială, nici cu monseniorul de Valois, pe a cărui ocrotire pun atâta preț. Mă gândesc numai... mă gândesc cum aș putea să vă ajut.

Apoi, întorcându-și din nou fața spre piciorul de argint, adăugă cu glas moale:

- Monseniorul de Valois spunea adineori că vrea să vadă țara întorcându-se la rânduilele sănătoase de pe vremea măriei-sale sfântul Ludovic. Dar ce înțelege prin aceasta? Fi-vor oare iarăși statornicite toate acele rânduile?

- Firește, răspunse Valois, fără a pricepe prea bine unde vrea să ajungă bancherul.

- Fi-va oare restabilit dreptul marilor baroni de a bate monedă în ținuturile lor?

Cei doi baroni se uitară unul la altul, ca și cum o minune le-ar fi luminat mintea deodată. Cum de nu le trecuse asta prin cap mai curând!

Într-adevăr, unificarea monedei în circulație, precum și monopolul regal de a bate această monedă erau statornicite de Filip cel Frumos. Înainte vreme marii feudali fabricau și lăsau să se fabrice propriii lor bani de aur și de argint care circulau în fiefurile lor împreună cu moneda regală, scoțând

dintr-acest privilegiu venituri mari. La fel trăgeau foloase cei care, asemenea bancherilor lombarzi, furnizau metalul brut și făceau speculații asupra diferențelor de curs de la o provincie la alta.

Charles de Valois se și văzu strângând iar avere.

- Vreți totodată să spuneți, monseniore, urmă Tolomei fără a-și lua ochii de la racla cu moaște, ca și cum socotea cam câte parale făcea, că veți restabili dreptul baronilor de a se război între dâșii?

Încă una din datinele feudale pe care Filip ce! Frumos o desființase, ca să-i împiedice pe marii vasali ai coroanei de a însângera mereu țara, fie răfuindu-se între ei, fie făcând paradă de vitejie sau doar așa, ca să le mai treacă de urât.

- Ah, de-ar fi iarăși precum zici, strigă Robert d'Artois, n-aș mai zăbovi o clipă și mi-aș lua îndărăt comitatul de la căteaua de mătușa-mea, Mahaut!

- Dacă aveți nevoie de arme pentru oștile dumneavoastră, spuse Tolomei, le puteți căpăta prin mine de la armurierii toscani, plătindu-le mai ieftin ca oriunde.

- Jupâne Tolomei, ai ghicit întocmai ceea ce am de gând să aduc la îndeplinire, izbucni Valois și de aceea îți cer să păsești cu încredere alături de mine.

Își însușise pe loc sugestiile bancherului, și mai înainte de-a trece un ceas le va îndruga altora, dându-le drept ideile sale.

Tolomei visa și dânsul, în felul său, căci marii bancheri nu sunt mai puțin porniți ca marii cuceritori în a-și făuri planuri de viitor, și înseamnă să nu-i cunoști bine dacă crezi că în dosul socotelilor pe care și le fac nu se țin visuri abstracte de putere.

Căpitanul-general al lombarzilor se și vedea furnizând aur brut marilor baroni ai țării și ațâțând zăzaniile dintre dâșii pentru a le vinde arme.

- Așadar, întrebă Charles de Valois, te-ai hotărât acum să-mi faci rost de banii pe care ți i-am cerut?

- S-ar putea, monseniore, s-ar putea, adică nu vi-i pot da eu însumi, dar îi pot găsi în Italia, ceea ce se nimerește bine, fiindcă tocmai într-acolo pleacă solia domniei-voastre. Mă voi pune eu chezaș pentru banii aceștia, luându-mi astfel o grea răspundere, dar o fac din dorința ce o am de a vă fi de folos. Bineînțeles, monseniore, va trebui ca un om de-al meu, având asupra sa scrisori către bancherul din Neapoli, să-l însoțească pe solul domniei-voastre, pentru a ridica banii și a ține socoteala lor.

Monseniorul de Valois încruntă din sprâncene; clauzele învoieli nu-i plăceau de fel. Ar fi vrut mai degrabă să primească banii de-a dreptul și să păstreze ceva din ei pentru a face față nevoilor sale care nu-i dădeau răgaz.

- Vedeți, monseniore, nu se poate altminteri, zise Tolomei, pentru că n-am să fiu singur în afacerea asta, iar companiile italiene sunt mult mai neîncrezătoare decât noi. Trebuie să le dau toată siguranța că nu vor fi trase pe sfoară.

Adevărul era că voia să aibă un om al său în această expediție, pentru a ști tot ce se va întâmpla acolo.

- Și pe cine ai de gând să-mi dai, ca să poată sta alături de domnul de Bouville? întrebă Valois.

- Mă voi gândi, monseniore, mă voi gândi. Nu prea am oameni...

- De ce nu l-ai trimite, spuse d'Artois, pe flăcăul acela care a fost pentru mine în Anglia?

- Nepotu-meu, Guccio? întrebă Tolomei.

- Chiar la el mă gândii, la nepotul dumitale. E un băiat subțire, ager la minte și chipeș. Are să-i fie de folos prietenului nostru Bouville, care nu prea vorbește, cred eu, limba celor de acolo, ajutându-l să se descurce pe drumurile Italiei. Te asigur, vere, urmă el întorcându-se către Valois, că flăcăul ăsta e tocmai ce ne trebuie.

- Are să-mi lipsească foarte mult în afacerile mele, zise bancherul, dar fie ce-o fi, vi-l dau, monseniore. Se vede că așa e scris, să căpătați întotdeauna tot ce vreți de la mine.

După ce jupân Spinello Tolomei părăsi încăperea, Robert d'Artois se ridică și, dând brațele în lături de i se auziră oasele trosnind, zise:

- Ei, văzuși, vere? Nu-i așa că nu m-am înșelat?

- Și știi ce l-a făcut să se hotărască? Uite, asta! răspunse Valois, arătând cu un gest plin de măreție piciorul bunicului său. Vezi dar că în Franța n-a pierit orice respect pentru ceea ce-i nobil, și țara asta mai poate fi pusă pe picioare!

În seara aceea un tânăr simți o zvâcnitură a inimii, de mulțumire și de nerăbdătoare speranță, când unchiul său veni să-i spună că nici două zile nu vor trece, și solia Bouville va purcede la drum. Era Ludovic Aiuritul.

Alt tânăr însă, căruia tot unchiul său îi aducea aceeași veste, nu păru prea bucuros: acesta era Guccio Baglioni.

- Cum așa, nepoate! se oțărî la el Tolomei. Ți se dă prilejul unei călătorii minunate, să vezi Neapoli, să cunoști curtea regală a Neapolei, să trăiești în

mijlocul prinților și să-ți faci prieteni acolo, dacă nu ești *un idiota completo*! Ai să vezi un conclav, și asta e ceva nemaipomenit, un conclav! Ai să petreci strașnic și ai să înveți multe lucruri! Iar tu, în loc să te bucuri, îmi faci o mutră supărată, *la faccia lunga*, de parcă ți-aș vesti o nenorocire. Prea te-a răzgâiat viața, băiete, și nu știi să-ți prețuiești norocul! Ah! Tineretul de astăzi! Eu, la vârsta ta... ehei! Aș fi sărit în sus și m-aș fi repezit să-mi fac boccea!... Trebuie să fie la mijloc vreo fată de care-ți pare rău să te despart, altfel n-ai face mutra asta plouată, nu-i așa?

Fața de culoarea untdelemnului de măsline a tânărului Guccio se întunecă nițel, ceea ce era felul său de a roși.

- *Ma!* Are să te aștepte fata dacă te iubește, urmă bancherul. Femeile sunt făcute ca să aștepte. Le regăsești întotdeauna. Iar dacă ți-e teamă că nu te iubește îndeajuns, atunci fă-ți cheful cu acelea pe care le vei întâlni în călătorie. Un singur lucru nu-l mai regăsești niciodată: e tinerețea și vremea de-a umbla prin lume.

Ăst timp, Spinello Tolomei își cerceta din ochi nepotul, zicându-și: "Ciudată mai e viața! Uite la băiatul ăsta care abia sosit de la Sienna s-a dus la Londra pentru viclenele sforării ale monseniorului d'Artois, de pe urma căroră a izbucnit scandalul cu prințesele de Burgundia, silindu-l pe Aiurit să se despartă de nevastă-sa; și acum pleacă la Neapole, ca să-i găsească altă soție. Trebuie să fie în aștri o legătură între nepotu-meu și noul rege; ursitele lor par să se îndeplinească. Cine știe dacă Guccio n-are să ajungă un foarte mare personaj? Va trebui să-i cer astrologului Martin să cerceteze toate acestea mai de aproape."

UN CASTEL DEASUPRA MARII

Sunt unele orașe mai tari ca veacurile; timpul nu le schimbă. Stăpânirile se perindă una după alta, civilizațiile noi se așează peste cele dinainte ca straturile geologice, dar ele păstrează de-a lungul vremilor caracterul lor, parfumul propriu, ritmul și larma care le deosebește de toate celelalte de pe pământ! Neapole face parte dintre orașele acestea, și așa cum apare astăzi în ochii călătorului, așa era în evul de mijloc, și tot așa, fără îndoială, cu o mie de ani îndărăt, așezare pe jumătate africană, pe jumătate latină, cu ulicioarele sale strâmte, cu furnicarul său gălăgios, cu același miros de ulei, de jeratic, de șofran și de pește fript, cu același colb auriu și același clinchet de zurgălăi la gâtul cailor și catârilor.

Înjghebat de greci, cucerit de romani, apoi pustiit de barbari, Neapole ajunsese rând pe rând în stăpânirea bizantinilor și a normanzilor. Dar și unii și alții n-au făcut decât să schimbe nițel înfățișarea caselor și să mai adauge câteva eresuri și câteva legende la acelea făurite de închipuirea băștinașilor.

Poporul nu era nici grec, nici roman, nici bizantin; era poporul napolitan de totdeauna, poporul acesta cum nu e altul pe lume, a cărui veselie nu e decât o perdea pusă să ascundă tragedia sărăciei, a cărui vorbire umflată e un fel de a mai scutura monotonia zilelor, a cărui lene e doar o înțelepciune, aceea de a nu te prefăca că ești prins de treburi când n-ai nimic de făcut; un popor care îndrăgește viața și încearcă să se strecoare cu șiretlicuri când soarta se arată haină, care e bun de gură și disprețuiește zarva războinică pentru că nu i se urăște niciodată cu pacea.

Pe atunci domneau la Neapole de vreo cincizeci de ani prinții din spița d'Anjou. Cele două semne mai vădite ale prezenței lor acolo erau lânăriile pe care le înființaseră în mahalalele orașului și, zidit tot de dânșii la marginea mării, cartierul palatelor cârmuirii, în mijlocul căruia se înălța spre cer Castel Nuovo, operă a arhitectului francez Pierre de Chaulnes, uriașă construcție căreia napolitanii, legați de milenarele lor superstiții falice, îi ziceau, din pricina formei sale *il maschio Angevino*, Mădularul Angevin⁶...

Într-o dimineață de pe la începutul lui ianuarie 1315, în una din încăperile acestui castel, înaltă și pardosită cu lespezi albe, Roberto Oderisi, tânăr pictor napolitan din școala lui Giotto, privea portretul pe care tocmai îl isprăvisese. Stând nemișcat înaintea șevaletului, cu o pensulă între dinți, Oderisi nu izbutea să se smulgă din cercetarea portretului, căruia uleiul încă

proaspăt îi dădea răsfrângerii umede. Se întreba dacă un ton de galben mai palid sau, dimpotrivă, de galben bătând nițel în portocaliu, n-ar fi redat mai bine luciul auriu al părului, dacă fruntea era destul de luminoasă, dacă ochiul, frumosul ochi albastru puțințel cam rotund, păstra într-adevăr expresia vieții. Forma ochiului, da, asta era acolo, fără îndoială. Forma!... Dar privirea? De ce anume depinde privirea? De un pic de alb pe pupilă? De o umbră ceva mai întinsă pe pleopă? Cum poți ajunge vreodată cu niște culori frământate pe paletă și așezate pe pânză unele după altele, să redai realitatea unui chip omenesc și straniile jocuri ale luminii pe conturul formelor? Poate că, la urma urmelor, nici nu-i vorba aici de ochi poate că ar trebui găsită proporția justă între ochi și nas... și nici măcar proporția... doar o transparență care lipsea nărilor, sau poate că o legătură pe care pictorul nu reușise s-o fixeze între conturul calm al buzelor și înclinarea pleoapelor...

- Așadar, signor Oderisi, s-a isprăvit? întrebă frumoasa prințesă care-i servea de model.

Trecuse o săptămână de când petrecea câte trei ceasuri pe zi în această încăpere, șezând nemișcată într-un jilț pentru a i se face portretul ce urma să fie trimis la curtea Franței.

Prin marea fereastră ogivală deschisă se vedeau legănându-se ușor catargele unor corăbii din Orient trase la țarm, iar mai încolo, cât cuprindeai cu ochii, golful Neapolei, marea nemărginită, uimitor de albastră sub pulberea de aur a soarelui, și profilul veșnic al Vezuviului. Se simțea o blândă adiere în aer și toate te îmbiau să te bucuri de viață.

Oderisi își scoase pensula dintre dinți, ca să răspundă:

- Vai, da, s-a isprăvit!

- Pentru ce "vai"?

- Pentru că voi fi lipsit de fericirea de a o vedea în fiecă dimineață pe donna Clemenzia, și de aceea mi se va părea că soarele s-a stins.

Nu era cine știe ce vorbă măgulitoare aici, căci pentru un napolitan a spune unei femei, fie ea prințesă sau slujnică de han, că se va îmbolnăvi de moarte dacă n-are s-o mai vadă, nu e decât cel mai mic compliment la care îl obligă curtoazia.

- Și apoi, domniță... urmă el, și apoi... zic "vai" pentru că portretul acesta nu e de fel izbutit. Nu te arată așa de frumoasă precum ești într-adevăr.

Dacă cineva i-ar fi spus că are dreptate, Oderisi s-ar fi simțit jignit, dar judecându-se el însuși cu asprime, era sincer. Încerca deznădejdea artistului

care spune în fața operei sale terminate: "Na! Trebuie să las tabloul așa cum e, pentru că nu pot picta mai bine, și totuși e mai prejos decât ceea ce voiam, decât ceea ce visam să fac!" La flăcăul acesta de 17 ani se și deslușeau însușirile marelui pictor.

- Pot să văd? întrebă Clémence a Ungariei.

- Da, domniță, dar să nu mă ocărăști prea tare. Nu eu, vai, ci meșterul meu Giotto ar fi trebuit să-ți zugrăvească chipul.

Cei de la curte îl chemaseră într-adevăr pe Giotto, trimițând un curier ce străbătuse Italia ca să ajungă la el. Dar meșterul toscan, care tocmai în anul acela începuse a zugrăvi viața sfântului Francisc din Assisi în biserica Santa Croce de la Florența, de-a dreptul pe pereții stranei, răspunsese din înălțimea schelelor sale ca în locu-i să fie chemat tânărul său ucenic din Neapole.

Clémence a Ungariei se ridică și se apropie de șevalet, foșnindu-și cutele scrobite ale rochiei sale de mătase. Înaltă, zveltă, mlădioasă, prințesa avea mai multă măreție decât grație și poate că mai multă noblete decât feminitate. Dar impresia cam severă pe care ți-o stârnea portul ei era îndulcită de puritatea chipului, de căutătura blândă a privirii mirate și de o lumină ce se împrăstia din făptura ei, făcându-i un fel de nimb.

- Dar, signor Oderisi, strigă ea, m-ai înfățișat aici mai frumoasă decât sunt!

- N-am făcut decât să-ți redau trăsăturile, donna Clemenzia, încercând astfel să-ți zugrăvesc sufletul.

- Atunci, tare aș vrea să mă văd și eu cum mă vezi, iar oglinda mea să aibă tot atâta talent cât ai dumneata.

Își zâmbeau, mulțumindu-și unul altuia pentru complimentele lor.

- Să sperăm că portretul acesta al meu va plăcea regelui Franței... vreau să zic unchiului meu, contele de Valois, adăugă dânsa fâstâcindu-se nițel.

Se roșise la față. La 22 de ani mai roșea încă adeseori și, dându-și seama de asta, se socotea vinovată ca de o slăbiciune. De câte ori nu-i repetase bunică-sa, regina Maria a Ungariei: "Clémence, nu se cade să roșești când ești prințesă și când poți ajunge într-o zi regină!"

Dumnezeule! S-ar putea oare să ajungă regină? Cu ochii întorși spre mare, visa la vărul acela depărtat, la regele necunoscut care o ceruse de soție și de care i se vorbise atâta în ultimele paisprezece zile, de îndată ce un sol trimis anume sosise de la Paris, tocmai când ai săi se așteptau mai puțin la așa ceva.

Burduhănosul Bouville se pricepuse să i-l înfățișeze pe Ludovic al X-lea ca pe un prinț nefericit care fusese înșelat și suferise mult, dar care era înzestrat cu tot farmecul unui chip atrăgător și cu toate însușirile unei minți agere și ale unei inimi simțitoare. Cât despre curtea Franței, traiul acolo era tot așa de plăcut ca la curtea Neapolei, bucuriile vieții de familie împletindu-se cu măreția unui fast regesc... Nimic nu putea să ispitească mai mult pe o fată cu firea prințesei Clémence a Ungariei decât gândul că dânsa avea să aline rănilor sufletești ale unui bărbat greu încercat de trădarea unei soții necredincioase, și pe deasupra foarte atins de moartea timpurie a unui tată adorat. Pentru Clémence, iubirea nu putea fi despărțită de jertfa de sine. Și apoi mai era mândria de a fi fost aleasă... De două săptămâni trăia ca într-o vrajă, copleșită de recunoștință față de Ziditorul lumii, care-i hărăzise așa noroc.

O draperie brodată cu împărați, lei și vulturi se trase deoparte, și un tânăr scund, cu nas subțire, ochi veseli și focuși, cu părul ca pana corbului, își făcu intrarea, ploconindu-se.

- O, signor Baglioni, iată-te... izbucni voioasă Clémence a Ungariei.

Îi plăcea mult de tânărul sienez care părea să-i slujească de secretar lui Bouville, și care, în ochii ei, făcea și el parte dintre solii fericirii.

- Domniță, zise Guccio Baglioni, domnul de Bouville mă trimite să te întreb dacă poate veni să-ți facă vizita de toate zilele.

- Firește, răspunse Clémence. Știi doar că sunt întotdeauna bucuroasă să-l văd pe domnul de Bouville. Dar vino mai aproape și spune-mi ce gândești despre acest portret, acum când e gata.

- Voi spune, domniță, vorbi Guccio după ce rămase o clipă tăcut în fața tabloului, că acest portret te arată de minune întocmai cum ești și că înfățișează privirii pe cea mai frumoasă doamnă ce au văzut vreodată ochii mei.

Oderisi, cu mâinile pătate până la cot de humă și de chinovar, sorbea lauda.

- Așadar, nu ești îndrăgostit de vreo domnișoară din Franța, cum credeam eu? întrebă Clémence zâmbind.

- Ba sunt, firește... zise Guccio oarecum mirat.

- Atunci, nu ești sincer ori față de ea, ori față de mine, domnule Guccio, căci aud mereu zicându-se că pentru cine iubește nu se află chip mai frumos pe lume decât al făpturii iubite.

- Ființa căreia i-am închinat dragostea mea și care mi-o păstrează pe a ei, răspunse înflăcărat Guccio, e negreșit cea mai frumoasă din lume... după domnia-ta, donna Clemenzia, și nu înseamnă că n-o iubesc pentru că spun adevărul.

Clémence își făcea o joacă din a-l cicăli nițel. Căci, de când se afla la Neapole și trăia la o curte princiară, amestecat în pregătirile de căsătorie ale unui rege, nepotul bancherului Tolomei nu înceta să-și dea aerele unui viteaz cavaler care se topește de dorul unei iubite de departe, și așa ofta uneori, de s-ar fi înduioșat și pietrele. La drept vorbind, însă, dragostea nu-l făcea să sufere prea mult; mâhnirea i se risipise după două zile de drum și el nu lăsase să-i scape nici una din plăcerile călătoriei.

Prințesa Clémence, pe jumătate logodită, se simțea deodată plină de curiozitate și de simpatie pentru dragostea celorlalți oameni; ar fi vrut ca toți flăcăii și toate fetele de pe pământ să fie fericiți.

- Dacă Dumnezeu vrea să merg în Franța (ca toți cei din jurul ei, pomenea numai pe ocolite despre acest proiect) voi fi bucuroasă s-o cunosc pe aceea la care te gândești așa de mult și pe care o vei lua de soție, așa cred...

- Ah, domniță, făcă cerul să vii! Nu vei avea acolo slujitor mai vrednic ca mine și nici, sunt sigur, slujitoare mai credincioasă ca dânsa.

Făcu o plecăciune, cu cea mai desăvârșită grație, ca și cum s-ar fi aflat la o întrecere cavaleriească, în fața lojii doamnelor. Ea îi mulțumi cu un gest al mâinii; avea degete frumoase, ca niște fuse, nițel cam lungi, asemenea degetelor pe care le vezi la sfintele zugrăvite în biserici.

"Ah, ce popor de treabă voi avea, tot oameni drăguți, cum e acesta", se gândi prințesa, încântată de micul italian care, în ochii ei, începuse să reprezinte Franța toată. Aproape că se simțea vinovată față de Guccio; din pricina ei fusese nevoit să se despartă de dragostea lui; din pricina ei, acolo, în Franța, o tânără fată trebuia să sufere știindu-l departe...

- Îmi poți spune cum o cheamă, întreabă ea, sau e o taină?

- Nu e o taină pentru domnia-ta, dacă ții să afli aceasta, donna Clemenzia. Se numește Maria... Maria de Cressay. E de obârșie nobilă; tatăl ei era cavaler. Maria mă așteaptă în castelul lor, care e la zece leghe de Paris... Are 16 ani.

- Ei bine, îți doresc să fii fericit, signor Guccio; fii fericit cu frumoasa dumitale Maria de Cressay.

Când ieși de acolo, Guccio străbătu coridoarele, dansând. O și vedea pe regina Franței la nunta lui. Mai trebuia doar ca donna Clemenzia să ajungă

regină și mai trebuia ca familia Cressay să binevoiască a i-o da de soție pe Maria, lui, tânărului lombard, adică unuia care în ochii lumii era ceva mai mult ca un evreu dar ceva mai puțin ca un adevărat creștin! Își dădu seama în același timp că pentru întâia oară se gândea serios să se căsătorească cu tânăra castelană de la Neauphle, pe care n-o văzuse, la drept vorbind, decât de două ori în viața lui. Astfel plăsmuirile imaginației sfârșesc prin a ne determina destinul, și e de ajuns să fi dat viață planurilor noastre de viitor, vorbind de ele, pentru a ne simți obligați să le îndeplinim.

Guccio îl găsi pe Hugues de Bouville în apartamentul unde fusese găzduit, printre mobile mari îmbrăcate în piele cu încrustații. Solul trimis în pețitorie de regele Franței se sucea pe o parte și pe alta cu o oglindă în mână, căutând lumina prielnică pentru a se vedea mai bine și a-și netezi şuvițele cărunte. Se întreba tocmai dacă n-ar fi mai nimerit să-și cănească părul. Călătoriile îmbogățesc sufletul celor tineri, dar se întâmplă ca ele să tulbure mintea oamenilor trecuți de 50 de ani. Aerul Italiei îl amețise cu totul pe Bouville. Bărbatul acesta cumpătat își înșelase soția la Florența și plânse pentru că făcuse așa ceva. Dar când o înșelase din nou la Sienna, unde Guccio regăsise două dintre prietenele sale din copilărie ajunse fete de petreceri, borșosul de Bouville nu mai avu nici umbră de căință. La Roma se simțea întinerit cu douăzeci de ani. Neapole, care te îmbia cu desfătări la tot pasul, numai să fi avut ceva aur la chimir, fusese o încântare. Ceea ce oriunde aiurea ar fi trecut drept stricăciune lua aici o înfățișare atât de firească, aproape nevinovată, că nu mai puteai nici să te miri. Puști de 12 ani, zdrențăroși și arși de soare, îți codoșeau sora mai mare, lăudându-i coapsele cu o elocință antică, apoi se așezau cumiți în tindă, să-și scarpine picioarele goale. Și mai aveai pe deasupra sentimentul de a face o faptă bună, dând de mâncare unei întregi familii pe toată săptămâna. Unde mai pui plăcerea de a te plimba în luna lui ianuarie fără mantie îmblănită! Bouville umbla acum îmbrăcat după ultima modă, purtând haine cu mâneci vărgate în două culori. Bineînțeles, la fiecă colț de stradă i se fura câte ceva din buzunare! Dar nu i se părea că plătește prea scump atâta bucurie de a trăi!

- Prietene, îl întâmpină el pe Guccio, știi că am slăbit așa de mult încât s-ar putea s-ajung iar subțirel ca pe vremuri?

Vorba asta era cel puțin îndrăzneță, căci, în ochii oricui altuia decât ai lui, Bouville păstra mai degrabă înfățișarea unui burduf.

- Domnule, zise tânărul, donna Clemenzia e gata să vă primească.

- Sper că portretul nu e gata? întrebă Bouville.

- Ba este, domnule.

Bouville oftă din adânc.

- Atunci, e semn că trebuie să ne întoarcem în Franța. Îmi pare rău, căci am prins dragoste de nația asta, ți-o spun drept, și i-aș fi dat bucuros acestui pictor câțiva florini ca să mai trăgăneze nițel. Ce să-i faci, lucrurile cele mai bune au și ele un sfârșit.

Își zâmbiră cu subînțeleș și, pornind spre apartamentul prințesei, rotofeiul Bouville îl luă prietenește de braț pe Guccio.

Între acești doi bărbați, atât de deosebiți ca vârstă și ca obârșie, se născuse și crescuse de-a lungul drumului făcut împreună o adevărată prietenie. Pentru Bouville, tânărul toscan era însăși întruchiparea acestei călătorii, cu îndrăzelile și descoperirile ei, cu tinerețea regăsită. Iar Guccio, prin Bouville, se apropia tot mai mult de felul de viață al unui mare senior și trăia în intimitatea prinților. Ei își dezvăluiau unul altuia lumi necunoscute și se completeau de minune, alcătuind o pereche în care de cele mai multe ori flăcăul îl călăuzea pe moșneag.

Pătrunseră astfel la donna Clemenzia; dar aerul de nepăsare ce li se așternuse pe față, trădând că li-e gândul la altele, se șterse de îndată ce dădură cu ochii de bătrâna regină-mamă a Ungariei. Stând între nepoată-sa și Oderisi, ea cerceta tabloul cu o privire posomorâtă.

Noii-sosiți se apropiară, călcând cu băgare de seamă, căci nu se afla om care să nu se simtă cuprins de sfială în prezența reginei Maria a Ungariei.

Era în vârstă de 70 de ani. Văduva a lui Charles II cel Șchiop, regele Neapolei, avusese treisprezece copii dintre care văzuse murind aproape o jumătate. Nașterile acestea îi lățiseră pântecul, iar durerea atâtor pierderi îi săpase cute adânci pe la colțul gurii știrbe. Înaltă, pământie la chip și cu părul nins, avea întipărită în toată înfățișarea ei o expresie de forță, de hotărâre și de autoritate, pe care anii nu i-o îndulciseră. Își punea coroana pe cap de cum se scula. Era bătrâna regină înrudită cu toată Europa, care revendicase pentru urmașii săi tronul Ungariei și se bătuse douăzeci de ani pentru ca dâșii să se așeze în el.

Acum, când fiul primului ei născut era rege la Buda, când cel de al doilea fiu al ei, răposatul episcop, era pe cale de a fi canonizat, când al treilea, Robert, domnea peste Neapole și vechea Apulie, când al patrulea era prinț de Tarente, al cincilea, duce de Durazzo, și când ficele sale rămase în viață erau măritate, una cu regele insulei Majorca, cealaltă cu regele Aragonului,

regina Maria nu părea să-și fi isprăvit încă misiunea; se ocupa de Clémence, nepoată-sa orfană, pe care ea o crescuse.

Zărindu-l pe Bouville, se întoarse brusc la dânsul, ca un șoim de munte care descoperă un clapon, și-i făcu semn să se apropie.

- Ei, domnule, cum ți se pare această cadră?

Bouville rămase pe gânduri, cu ochii la șevalet. Ceea ce privea nu era atâta chipul prințesei, cât cele două obloane făcute pentru a ocroti tabloul în timpul transportului, și pe care Oderisi zugrăvisese, de o parte Castelul Nou și, de cealaltă parte, marea fereastră ogivală prin care se vedea golful Neapole. Contemplând acest peisaj pe care avea să-l părăsească cu atâta părere de rău, Bouville se și simțea cuprins de nostalgie.

- În ce privește arta, tabloul mi se pare fără cusur, rosti el în cele din urmă. Poate că doar rama e cam prea simplă pentru a încadra un chip atât de frumos. Nu credeți că o ghirlandă aurită...

Căuta să mai câștige o zi sau două.

- Nu interesează asta, domnule, îi tăie vorba regina. Găsești că seamănă? Da? Iată ce-i important. Artă e deșertăciune și m-ar mira ca regele Ludovic să se sinchisească prea mult de ghirlande. Ceea ce vrea el să vadă e chipul prințesei, nu-i așa?

Spre deosebire de toți ceilalți de la curte, care nu pomeneau de căsătorie decât pe ocolite și se prefăceau a crede că tabloul era destinat monseniorului de Valois, pentru dragostea ce o purta nepoatei sale, ea, Maria a Ungariei, spunea lucrurilor pe nume. Îl concedie pe Oderisi, zicându-i:

- Lucrul dumitale l-ai făcut cum trebuie, *giovannotto*⁷; vei cere vistiernicului nostru să-ți plătească ce ți se cuvine. Și acum întoarce-te la biserică pe care o zugrăvești și dă-ți osteneală ca diavolul să fie cât mai negru, iar îngerii cât mai strălucitori.

Apoi, pentru a se descotorosi și de Guccio, îi porunci să-i ajute pictorului să-și ducă pensulele.

După ce aceștia ieșiră de acolo, făcând plecăciuni la care dânsa abia răspundea, regina urmă:

- Așadar, domnule de Bouville, ai să te întorci acum în Franța.

- Cu o nespusă părere de rău, măria-ta, iar primirea de care m-am bucurat aici...

- Oricum, îl întrerupse ea, misiunea dumitale e terminată. Cel puțin, aproape terminată.

Ochii ei negri erau pironiți în ai lui Bouville.

- Aproape terminată, măria-ta?

- Vreau să spun că afacerea asta a fost hotărâtă în principiu și că fiu-meu, regele, și-a dat învoirea. Dar această învoire, domnule... - și vorbind îi zvâcneau tendoanele gâtului printr-un soi de tic ce-o apuca adeseori - învoirea aceasta, să n-o uiți, domnule, rămâne totuși legată de anumite condiții. Căci, dacă socotim ca o foarte mare cinste pentru noi cererea vărului nostru, regele Franței, și dacă suntem gata a-l iubi cu o credință într-adevăr creștinească și a-i da mulți urmași, femeile din neamul nostru fiind rodnice, trebuie totuși să rămână lămurit că răspunsul nostru definitiv depinde de un lucru, și anume, ca stăpânul dumitale să fie despărțit de prințesa de Burgundia, și aceasta cât de repede.

- Dar nu va trece mult și, așa cum am avut cinstea să încredințez pe măria ta, vom obține despărțenia.

- Domnule, zise regina, suntem aici între noi. Să nu mă încredințezi deci de un lucru ce nu s-a făcut. Când veți avea această despărțenie? Și ce motive aveți ca s-o obțineți?

Bouville tuși de câteva ori ca să-și ascundă fâstâceala. Fața începea să i se roșească. Răspunse, încercând să se arate sigur de sine:

- Treaba asta o va duce la capăt cum e mai bine monseniorul de Valois, care socoate de pe acum că are despărțenia în mână.

- Da, da, bombăni bătrâna regină, îmi cunosc eu ginerele! Numai gura e de el, și când se apucă de ceva nu se lasă până nu-și frânge gâtul.

Deși fiică-sa Marguerite murise încă în 1299, iar de atunci Charles de Valois se însurase din nou de două ori, ea continua să-i spună "ginerele meu", ca și cum celelalte căsătorii ale acestuia nici n-ar fi fost.

Ținându-se deoparte, lângă fereastră, și privind marea, Clémence se simțea stânjenită de-a fi de față la o astfel de convorbire. Dragostea trebuia să fie oare însoțită de asemenea preliminarii care semănau grozav cu o discuție pentru încheierea unui tratat? La urma urmei era vorba acolo de fericirea și viața ei. Să ajungă regina Franței i se părea o soartă cum nici nu visase, și era hotărâtă să-i aștepte cu răbdare împlinirea. Așteptase și așa până la 22 de ani, întrebându-se dacă nu va fi nevoită să-și sfârșească viața la mănăstire! Familia ei refuzase, fără să-i ceară părerea, pe atâția care o pețiseră, socotind că nu-s de ajuns de vrednici de dânsa. Donna Clemenzia găsea că bunică-sa lua un ton prea aspru... Colo, foarte departe, o corabie mare, cu pânzele umflate, părăsea golful, îndreptându-se spre coastele Africii.

- La întoarcere, mă voi abate pe la Avignon pentru a urma poruncile regelui, zicea Bouville. Și-ți făgăduiesc, măria-ta, că vom avea curând pe acest papă care ne lipsește azi.

- Vreau să te cred, răspunse Maria a Ungariei. Dar noi dorim ca totul să fie hotărât până-n vară. Avem alte propuneri pentru Clémence; alți prinți o vor de soție. Nu vrem să-și piardă viitorul și nu putem aștepta mai mult.

Tendoanele gâtului îi zvâcniră din nou.

- Află că la Avignon, vorbi ea mai departe, cardinalul Duèze e candidatul nostru. Țin foarte mult ca el să fie și al regelui Franței. Veți obține mai repede desfacerea căsătoriei dacă se alege papă, deoarece ne este cu totul devotat și ne datorează mult. Și apoi, Avignon e pământ angevin ce se află în stăpânirea noastră, bineînțeles sub sceptrul regelui Franței. Să nu uiți asta. Acum du-te de-ți ia rămas bun de la fiu-meu, regele, și fie ca toate să ți se împlinească după dorință... Dar până-n vară, ți-o mai spun o dată, până-n vară!

Bouville făcu o plecăciune și se retrase.

- Bunicuțo, măria-ta, spuse Clémence cu glas neliniștit, crezi că...

Bătrâna regina o bătu ușurel pe braț.

- Toate acestea în mâna lui Dumnezeu se află, răspunse ea, și nimic nu ni se întâmplă fără voia sa.

Și părăsi la rândul ei încăperea.

"Regele Ludovic o fi având și alte prințese în cap, își zise Clémence îndată ce se văzu singură. Este oare bine să fie zorit astfel? Nu-și va muta el gândul la alta?"

Stătea înaintea șevaletului, cu mâinile încrucișate în poală, luând fără să-și dea seama înfățișarea ce-o avea în pânza lui Oderisi.

"Un rege, se mai întrebă ea, pofti-va oare să sărute mâinile acestea?"

VÂNĂTOAREA DE CARDINALI

Hugues de Bouville, Guccio și escorta lor porniră pe mare a doua zi în zori. Absorbiți de pregătirile călătoriei, dormiseră puțin și acum stăteau unul lângă altul pe puntea dinapoi a corăbiei, rezemați de bastingaj, și, cu acea melancolie tulbure care ne încearcă după nopțile prea scurte, priveau cum se depărtează Neapole, Vezuviul și insulele dimprejur. Se zăreau corăbii, în stoluri albe, desprinzându-se de maluri și pornind la pescuit ca în toate zilele.

Apoi ajunseră în larg. Mediterana era de un calm desăvârșit, însuflețită de o ușoară, adiere, tocmai cât trebuia pentru a împinge corabia.

Guccio, care nu se imbarcase fără temeri, căci își amintea de jalnica sa călătorie de anul trecut prin Canalul Mânecii, se bucura că nu suferă de rău de mare; și n-a fost nevoie decât de douăzeci și patru de ore pentru ca el să-și facă o părere grozavă de propria-i vitejie și să se compare nițeluș cu dumnealui Marco Polo, corăbierul venețian a cărui carte, povestind călătoriile sale în țara Marelui Han, începuse să fie cunoscută și citită cam peste tot prin lume. Guccio umbla de colo-colo, de la pupă la proră, întreba cum i se zice fiecărui lucru în grai marinăresc și se vedea el însuși sub chipul unui om hârșăit în isprăvi nemaipomenite, pe când Bouville, mai-marele soliei, nu mai înceta să ofteze de dorul minunatului oraș de care trebuise să se despartă.

Domnul de Bouville nu-și veni în fire decât după cinci zile, punând piciorul pe uscat la Aigues-Mortes.

Se simțea iarăși în Franța când dădu cu ochii de portul acesta, de unde odinioară sfântul Ludovic pornise în cruciadă, și a cărui construcție nu fusese terminată decât sub domnia lui Filip cel Frumos.

- Gata, zise burduhănosul, silindu-se să-și scuture aleanul, trebuie să ne apucăm acum de treburi care nu suferă zăbavă.

Vremea era friguroasă, cerul noros, iar Neapole nu mai părea decât amintirea unui vis.

Ajunseră la Avignon după alte patruzeci și opt de ceasuri. Drumul făcut călare cu escorta de doisprezece scutieri și argați nu fusese de loc o plimbare, mai ales pentru Guccio, care nu voia să scape din ochi nici o clipă lăzile ferecate, pline cu aurul primit de la verii Bardi din Neapole.

Cât despre domnul de Bouville, el răcise. Drăcuia întruna, vărsându-și năduful pe țara asta care parcă nu mai era a lui și unde i se părea că cea mai

mică răpăitură de ploaie țintește înapoi capul său.

A doua seară când sosiră, bătuți de vântul de miazănoapte, îi aștepta o amară dezamăgire, căci în tot Avignonul nu se afla nici picior de cardinal. Straniu lucru pentru un oraș în care se ținea un conclav! Nimeni nu le dădu vreo lămurire solilor regelui Franței, nimeni nu știa, nimeni nu voia să știe. Abia pe la ceasurile zece, când se înfățișară la garnizoana din Villeneuve, care se găsea la capul podului, de cealaltă parte a Ronului, Bouville află de la un ofițer trezit din somn, și de aceea foarte ciufut, că tot conclavul se întorsese la Carpentras.

- Căpitanul ăsta de arcași nu e prea binevoitor cu cei care vin din partea regelui, îi zise Bouville lui Guccio. Am s-o spun celor de la Paris de-ndată ce vom sosi.

Erau douăzeci de leghe de la Avignon la Carpentras și nu te puteai gândi să pornești noaptea într-acolo. Castelul pontifical era închis, și dinăuntru nu răspundea nimeni. Cei doi bărbați se întoarseră la hanul unde cinaseră și unde trebuia să înnopteze cu escorta lor în sala comună. Toată ceata dormi de-a valma în fața unei vetre stinse, într-o duhoare de ciubote. Vai, cât de departe erau frumoasele fete din Italia!

- Nu i-ați vorbit destul de hotărât acestui căpitan, zise Guccio, arătându-se pentru întâia oară întărit împotriva lui Bouville. Ar fi trebuit să-i porunciți să ne găzduiască.

- Așa e, dar nu m-am gândit la asta, recunosc burduhănosul Bouville. Nu-s de ajuns de dârzi.

A doua zi toți erau zbârliți, și fețele li se întunecară și mai rău când ajunseră la Carpentras; nici acolo nu se vedea urmă de cardinal. Pe deasupra, se mai lăsase și ger. În sfârșit, la toate acestea se adăuga sentimentul tulbure că-i paște primejdia sau uneltirea, căci abia ieșise Bouville cu ai săi din Avignon, în zori, și doi călăreți le-o luase înainte, fără a le răspunde la salut, gonind din răsuperi înspre Carpentras.

- Ciudat lucru, observase Guccio; s-ar zice că oamenii aceștia n-au altă grijă decât să ajungă înaintea noastră acolo unde ne ducem.

Orășelul Carpentras era pustiu; locuitorii parcă intraseră în pământ sau fugiseră.

- Aici și-a dat sufletul papa Clement, spuse Bouville. Ce-i drept, locul nu pare prea vesel. Sau poate unde venim noi se stârnește acest gol înaintea noastră?

Auzind numele lui Clement al V-lea, Guccio își desfăcu două degete în chip de coarne și pipăi, prin mantie, relicvele pe care le purta la gât... Își amintea de blestemul templierilor...

În cele din urmă, la catedrală dădură peste un călugăr care se prefăcu la început a-i lua drept niște drumeți veniți să se spovedească, și îi duse cu dânsul în sacristie. Era surd sau făcea pe surdul. Guccio se temea să nu li se fi întins o capcană; tremura pentru lăzile lui, pentru pielea lui; mergea cu mâna pe pumnal, gata să-l împlânte în bătrânul călugăr la cea mai mică primejdie. Moșneagul, după ce îi puse să-i repete de șase ori întrebările, mai chibzui, mai clătină din cap și mai scutură praful de pe pelerina-i roasă, apoi binevoi să le destăinuiască în cele din urmă că sfinții-le cardinalii se aflau la Orange. Îl lăsaseră aici singur-singurel...

- La Orange! izbucni domnul de Bouville. Dumnezeii și grijanii lor! Aștia nu-s cardinali, aștia-s porumbei călători! Ești barem sigur că ar fi acolo?

- Ei, sigur... făcu bătrânul călugăr, izbit de înjurătura care răsunase în sacristia lui. Sigur! Poți fi oare sigur de ceva în lumea asta, afară numai că Dumnezeu există? Oricum, cred că la Orange veți da de cardinalii italieni.

Pe urmă tăcu, parcă temându-se că și așa vorbise prea mult. Avea negreșit umilințe de răzbunat, dar nu îndrăznea să-și deschidă inima.

Guccio nu dorea decât să se vadă cât mai departe de Carpentras; orașul acesta îi stârnea neliniștea și dădu zor să iasă de acolo mai repede.

Dar abia făcură o leghe de drum, când Bouville și Guccio văzură iarăși doi călăreți care le-o luau înainte; de data asta nu mai avură nici o îndoială că într-adevăr pentru dânsii goneau călăreții aceia.

Apucat de o neașteptată toană războinică, Bouville vru să pornească cu oamenii lui pe urmele celor doi călăreți și să le sară-n spinare, dar Guccio se supără:

- Convoiul nostru e prea greoi, domnule Hugues, ca să-i putem ajunge vreodată și, apoi, nu vreau să las lăzile mele în urmă.

La Orange aflară, fără să se mire prea tare, că domnii aceia din conclav nu erau acolo; ar trebui mai curând să-i caute la Avignon.

- Dar trecurăm prin Avignon și nu se vedea țipenie de om pe acolo! se răsti Bouville, furios, la călugărul care binevoi să-i lămurească. Și monseniorul Duèze? Unde-i monseniorul Duèze?

Călugărul răspunse că monseniorul Duèze fiind episcop de Avignon, se prea poate ca el să se găsească la Avignon. Ispravnicul din Orange, printr-o nefericită potrivă, era plecat tocmai în ziua aceea, iar slujbașul care îi

ținea locul nu primise nici o poruncă să poarte de grijă drumeților. Aceștia trebuiră să mai petreacă o noapte întreagă într-un han foarte murdar, lângă un câmp lăsat în paragină, cotropit de bălării, și care li se păru tare urât. Așezat în fața unui Bouville frânt de oboseală, Guccio începea să-și dea seama că trebuie să ia expediția în mâna lui dacă voiau să mai ajungă vreodată la Paris, cu sau fără rezultat.

În fiecare necaz nou ce se abătea peste ei, vedeau semnul unei soarte haine. Un om din escortă își rupsese piciorul și erau siliți să-l lase acolo; caii de samar, neodihniți după atâta drum, începeau să facă răni la greabăn, iar ceilalți toți trebuiau potcoviți din nou fără întârziere; domnului de Bouville îi curgea nasul de-ți făcea milă și vorbea cam prea des de o anumită doamnă din Neapole, întrebându-se întruna dacă l-o fi iubit într-adevăr. Arăta așa de fleșcăit toată ziua următoare, părea așa de deznădăjduit dând cu ochii iarăși de zidurile Avignonului, că nici nu se împotrivi când Guccio începu să conducă expediția în locul său.

- Nu voi îndrăzni niciodată să mă înfățișez regelui, gema el. Dar spune-mi, rogu-te, cum să faci un papă, când toți cei care poartă sutană o iau la fugă de îndată ce ne simt pe aproape? Niciodată nu voi mai putea lua parte la consiliu, bietul meu Guccio, niciodată. În această singură misiune mi-am pierdut toate meritele câștigate o viață întreagă.

Își făcea griji din fleacuri. Portretul prințesei Clémence era oare bine învelit în lada lui și nu fusese vătămat de ploaie?

- Lăsați-vă în seama mea, domnule Hugues, îi răspunse Guccio cu autoritate. Și până una-alta, trebuie să vă fac rost de o locuință: mi se pare că aveți mare nevoie de așa ceva.

Guccio se duse să-l caute pe căpitanul orașului și se pricepu așa de bine să-l ia de sus, cum ar fi trebuit s-o facă Bouville de la început, îi vorbi așa de semeț, cu puternicul său accent italian, de titlurile șefului său și de acelea pe care și le dădu sieși, îi ceru pe un ton așa de firesc tot ce avea de cerut, încât în mai puțin de un ceas un palat fu golit de locatari ca să-i fie pus la dispoziție. Guccio își așeză oamenii acolo și îl culcă pe Bouville într-un pat bine încălzit; apoi, după ce borșosul, prefăcându-se a nu fi în stare să ia vreo hotărâre de răcit ce era, se vârâse sub plapumă, Guccio îi zise:

- Mirosul acesta de capcană ce plutește în juru-mi nu-mi place de loc și de aceea aș vrea acum să pun la adăpost bănetul nostru. Se află aici un agent al verilor noștri Bardi; lui îi voi încredința aurul ce-l am asupra-mi. După care mă voi simți mai la largul meu ca să dau de cardinalii dumneavoastră.

- Cardinalii mei, cardinalii mei! mormăi Bouville. Nu-s cardinalii mei și sunt tot așa de amărât ca și dumneata de renghiurile pe care mi le joacă. Vom mai vorbi despre asta, dacă vrei, după ce voi fi dormit nițel, căci mă simt pătruns tot de frig. Ești barem sigur de lombardul dumitale? Putem avea încredere în el? Bani aceștia, la urma urmei, sunt ai regelui Franței...

Guccio îi răspunse atunci destul de înțepat:

- Luați aminte, domnule Hugues, că tremur pentru banii aceștia întocmai ca și cum ar fi ai vreunuia din neamurile mele!

Porni drept înainte înspre cartierul Sainte-Agricole, unde se afla banca. Agentul verilor Bardi - care era de altminteri și el un văr de-ai șefului acestei puternice întreprinderi - îl întâmpină pe Guccio cu toată dragostea datorată nepotului unui confrate de seamă și se duse să bage el însuși aurul în casa de fier. Schimbară între dâșii cuvenitele hârtii privind banii depuși, apoi lombardul își însoți oaspetele în odaia sa de primire, pentru ca tânărul să-i povestească ce necazuri îl aduseseră pe acolo. La intrarea lor, un bărbat pipiriu, puțintel adus de spate, care stătea în fața căminului, se întoarse deodată:

- *Guccio! che piacere!* izbucni el. *Come stai?*⁸

- *Ma... caro Boccaccio! Per Bacco! Che fortuna!*⁹

Căzură unul în brațele celuilalt.

Se întâmplă întotdeauna că aceiași oameni se întâlnesc la drum pentru că sunt întotdeauna aceiași care călătoresc.

Faptul că signor Boccaccio era acolo n-avea nimic uimitor, fiindcă el călătorea întruna pentru treburile companiei Bardi. Norocul potrivise numai în așa fel lucrurile, ca să i-l aducă înainte taman în ziua aceea. Guccio și Boccaccio făcuseră împreună cu un an în urmă o bucată de drum spre Londra; se destăinuiseră atunci unul altuia; Guccio știa că Boccaccio avea un copil de la o franțuzoaică ce-i fusese ibovnică.

În vreme ce lombardul din Avignon poruncise să li se aducă vin dres cu mirodenii, Guccio și Boccaccio stăteau de vorbă foarte bucuroși, ca niște prieteni de când lumea.

- Ce te aduce în târgul ăsta? întrebă Boccaccio.

- Vânez aici cardinali, răspunse Guccio, și te asigur că nu-i un vânat ușor.

Și începu să-i povestească de-a fir-a-păr toată expediția, pățaniile prin care trecuse în zilele din urmă, stârnind pe socoteala burduhănosului Bouville hohotele de râs ale celuilalt. Se simțea el însuși înveselit de-a binelea; era ca la dânsul acasă, printre ai săi.

Dacă întotdeauna în drumurile noastre întâlnim aceiași oameni, se întâmplă de asemenea ca întotdeauna aceiași oameni să ne ajute și să ne scoată din încurcătură.

- Să nu vă mirați de fel că nu puteți da de monseniorii voștri, zise signor Boccaccio. S-au învățat să fie cu ochii-n patru, și când aud că vine cineva de la curtea Franței sau pare a veni de acolo, o rup la fugă. Vara trecută, Bertrand de Got și Guillaume de Budos, nepoții răposatului papă, sosiseră aici trimiși de prietenii dumitale Nogaret și Marigny, chipurile, pentru a duce la Cahors trupul neînsuflețit al unchiului lor. N-aveau cu dâșii decât cinci sute de oșteni, cam prea mulți pentru a căra un leș! Sarcina acestor viteji era să zorească alegerea unui papă care să nu fie cardinalul Duèze, și nu cu duhul blândeții s-au apucat ei să-i convingă pe cardinali. Într-o bună dimineață, oștenii au dat iama prin casele înaltelor fețe bisericești, în vreme ce alții împresurau mănăstirea de la Carpentras, unde se ținea conclavul; iar cardinalii trebuiră s-o șteargă printr-o crăpătură a zidului, fugind pe câmp ca să-și pună pielea la adăpost. Pățania nu li s-a șters încă din minte.

- Adaugă la asta, spuse vărul bancherilor Bardi, că de curând a fost întărită garnizoana din Villeneuve și că domnii cardinali se așteaptă în fiecare clipă să-i vadă pe arcași trecând podul. Și și-au închipuit că pentru asta ați venit... Și știți cine erau călăreții care v-o tot luau înainte? Oamenii lui Marigny, arhiepiscopul, fără îndoială. Mișună prin părțile acestea. Nu-mi pot da bine seama ce treburi învârtesc ei, dar cu siguranță că-s altele decât cele ale dumitale.

- Bouville și cu tine, vorbi iarăși Boccaccio, n-o să ajungeți la nimic spunând că veniți din partea regelui Franței, și cel mult riscați să înghițiți într-o seară nițică otravă în cina voastră și să nu vă mai deșteptați niciodată. Până una-alta, nu e chip să te apropii de cardinali, de unii cardinali, decât înfățișându-te ca venind din partea regelui Neapolei. Veniți de acolo, parcă așa îmi spuseși?

- Drept de acolo, răspunse Guccio, ba avem chiar binecuvântarea bătrânei regine Maria ca să-l vedem cât mai curând pe cardinalul Duèze.

- Ei, de ce nu mi-ai spus-o de la început? Îți pot face rost de-o întrevedere cu acest Duèze, care e un om mai straniu decât îți închipui! Chiar mâine, dacă vrei.

- Așadar, tu știi unde să dai de el?

- Nu s-a clintit nici o clipă de aici, zise Boccaccio râzând. Întoarce-te la locuința ta și vei avea vești de la mine până-n seară. Vorba e, aveți ceva

bănișori pentru dânsul?... Bine. Căci are deseori nevoie și ne datorează destule parale.

Trei ceasuri mai târziu, signor Boccaccio bătea la poarta palatului unde era găzduit Bouville. Aducea vești destul de bune. Cardinalul Duèze se va duce a doua zi către ceasurile nouă să facă o plimbare de sănătate la o leghe mai sus de Avignon, într-un loc numit Podețul, din pricina unui mic pod ce se găsea acolo. Cardinalul s-ar învoi să-l întâlnească, cu totul întâmplător, pe seniorul de Bouville, dacă el ar trece taman atunci prin locurile acelea, însă cu condiția să nu fie însoțit decât de cel mult șase oameni. Escortele trebuiau să rămână de o parte și de alta a unui câmp mare, în vreme ce Duèze și Bouville ar sta de vorbă la mijloc, departe de orice ochi și de orice ureche. Acestui cardinal al curții papale îi plăcea ca misterul să fie orânduit până în cele mai mici amănunte.

- Guccio, băiatule, ești salvatorul meu și-mi voi aduce aminte întotdeauna cât îți sunt de îndatorat, spuse Bouville, al cărui guturai se mai potolise nițel o dată cu speranța regăsită.

Așadar, a doua zi dimineată, Bouville, însoțit de Guccio, de signor Boccaccio și de patru scutieri, se duse la Podeț. O pâclă groasă învăluia totul împrejur, vătuiind zgomotele, iar locul era cum nici nu se poate mai pustiu. Domnul de Bouville pusese pe dânsul trei rânduri de haine, ceea ce-l făcea să pară încă și mai borșos ca de obicei. Așteptară o bucată de vreme.

Într-un târziu, o ceață de călăreți se ivi din ceață, având în mijloc un flăcău călare pe o catârcă. Acesta sări sprinten din șa. Purta o sfită neagră sub care se ghiceau veșmintele roșii și avea pe cap o căciulă cu urechiere, căptușită cu blană albă. Porni cu pas iute, aproape săltăreț, prin iarba udă, și se văzu atunci că tânărul acela era chiar cardinalul Duèze și că adolescența-sa avea 70 de ani. Doar chipul său, cu obrajii scofâlciți, tâmplele scobite și sprâncenele albe pe pielea uscată îi trădau vârsta, ochii însă căutau bănuitori împrejur cu o vioiciune care nu mai era aceea a tinereții.

Bouville se urnise și el din loc și se pomeni fața în față cu cardinalul în dreptul unui zid înalt de trei palme. Cei doi bărbați rămaseră o clipă tăcuți, cercetându-se din ochi, mirați și unul și altul de înfățișarea lor, care nu aducea de fel cu cea închipuită. Bouville, cu respectul său înnăscut pentru biserică, se aștepta să vadă un prelat plin de măreție, puținel rotofei și micios, iar nu pe spiridușul ăsta țopăind prin ceață. Cardinalul curții papale, care credea că se trimisese la dânsul o căpetenie războinică de felul lui

Nogaret sau al lui Bertrand de Got, se uita la burduhanul acesta înfioat ca o ceapă și care își sufla nasul cu zgomot.

Cardinalul fu cel care deschise vorba. Vocea lui îi surprindea întotdeauna pe cei ce n-o auziseră încă. Răgușită ca o tobă de înmormântare, sunând spart când trebuia să ridice tonul, vocea asta repezită și surdă nu părea să iasă din el, ci din gâtulejul altcuiva ce s-ar fi aflat undeva aproape și pe care, fără să vrei, îl căutai.

- Vii așadar, domnule de Bouville, din partea regelui Robert al Neapolei, care mă cinstește cu creștineasca-i încredere. Regele Neapolei... regele Neapolei, repetă el. Prea bine, Dumneata ești însă și trimisul regelui Franței... Erai mare șambelan al regelui Filip, care nu mă iubea de fel... nu știu, de altminteri, din ce pricină, căci îi făcusem pe voie la conciliul de la Viena, rostindu-mă pentru desființarea templierilor.

- Mi se pare, monseniore, răspunse Bouville, mirat de acest început, că sfinția-ta te împotrivișezi când fuse vorba să fie decretat eretic papa Bonifaciu, sau cel puțin memoria lui; și regele Filip nu uitase asta.

- Mi se cerea, într-adevăr, prea mult, domnule. Regii nu-și dau seama de ceea ce pretind. Când știi că poți deveni tu însuși papă într-o zi, nu te apuci să creezi asemenea precedente. Un rege, când se urcă pe tron, nu proclamă că tată-său era trădător, curvar și hoț. Bonifaciu, asta e limpede, a murit nebun, refuzând cuminecătura și hulind cele sfinte, cu vorbe înspăimântătoare. Dar biserica are oare de câștigat trâmbițând această rușine? Iar papa Clément al V-lea, veneratul meu binefăcător... domnia-ta știi că lui îi datorez puținul ce sunt, eram amândoi născuți la Cahors... ei bine, papa Clément era de aceeași părere... Monseniorul de Marigny nu mă prea iubește nici el; a făcut tot ce i-a stat în putere ca să-mi închidă calea, mai cu seamă în săptămânile acestea din urmă. Așa stând lucrurile, nu mai înțeleg nimic! Pentru ce ai ținut să mă vezi? Marigny e tot așa de puternic în Franța, sau doar se preface a fi? Spun unii că nu mai e cârma în mâna lui, văd însă că toate i se supun ca și înainte.

Ciudat om cardinalul acesta care umbla cu șiretlicuri de borfaș, pentru a întâlni un ambasador și, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea, intra în miezul lucrurilor din prima clipă. Afară de asta, glasul îi era înfundat și repezit, vorbirea - întretăiată și dezlânată. Asemenea multor bătrâni autoritari, își depăna gândul trecând de la una la alta, fără a se sinchisi dacă îl ascultă sau nu cineva.

Bouville nu voia să se prindă într-o discuție cu privire la Marigny.

- Adevărul este, răspunse el, că mă aflu aici spre a înfățișa sfinției-tale dorința regelui Ludovic și a monseniorului de Valois de a avea cât mai curând un papă.

Sprâncenele albe ale cardinalului se înălțară a mirare.

- Frumoasă dorință, n-am ce zice, vorbi el, când de nouă luni sunt împiedicat prin vicleșuguri, prin bani sau prin silnicie de a fi ales. Și bagă de seamă, domnule, bagă de seamă... nu-s chiar așa de zorit să mă văd papă! Iată douăzeci de ani de când lucrez la al meu *Thesaurum Pauperum* și mai am nevoie de încă șase ani întregi ca să-l duc la capăt, fără a mai pune la socoteală *Arta Transmutatorie*, în care e vorba de alchimie și *Elixirul filozofilor*, opul meu mai ermetic, pe care mult aș vrea să-l văd terminat înainte de a muri. Toate acestea îmi iau destul timp și nu alerg după mitra papală, care m-ar strivi cu îndatoririle ei... Nu, nu, crede-mă, nu-s de loc grăbit. Dar cei de la Paris schimbătu-și-au hotărârea? Acum nouă luni aveam aproape toate voturile pentru mine, și regele Franței e cel care m-a făcut să le pierd. Pe mine doriți astăzi să mă vedeți papă?

Bouville era la mare încurcătură, neștiind dacă pe Jacques Duèze sau pe altul îl voia monseniorul de Valois. I se spusese doar atât: "Un papă".

- Dar, firește, monseniore, răspunse el cu jumătate gură. De ce nu sfinția-ta?

- Atunci, de bună seamă că cei de la Paris au vreun lucru mare să-mi ceară... În sfârșit, să-l ceară celui care va fi ales, zise cardinalul. Despre ce e vorba?

- Se întâmplă, monseniore, că regele are nevoie să fie despărțit de soția lui, vorbi Bouville...

-...pentru a se căsători cu Clémence a Ungariei?

- Cum ai aflat-o, monseniore?

- Consiliul restrâns în care s-a luat această hotărâre s-a ținut acum vreo cinci săptămâni, nu-i așa?

- Ești bine informat, monseniore. Nu știu cum face sfinția-ta de le știe pe toate...

Cardinalul nu răspunse și începu să se uite la cer, de parcă vedea trecând îngeri pe acolo.

- Să desfaci o căsătorie, murmură el... Firește, o căsătorie se poate desface oricând. Ușile bisericii erau oare deschise de-a binelea în ziua cununiei? Domnia-ta erai de față... și nu-ți amintești, nu-i așa? Da, se poate ca alții să-și aducă aminte că din greșeală ușile fuseseră închise... Apoi, regele

dumneavoastră e văr de aproape al soției sale! Poate că au uitat să ceară dispensa cuvenită. Cu aceasta ai putea să-i desparți de soțiile lor pe mai toți regii din Europa; sunt toți veri unii cu alții, și-i de ajuns să le vezi odraslele ieșite din asemenea căsătorii ca să-ți dai seama de asta; unul șchioapătă, altul e surd, celălalt se căznește degeaba la trup de femeie. Dacă unii n-ar păcătui din când în când pe de lături sau dacă nu s-ar strecura printre dânșii vreo mezialianță, i-ai vedea curând stingându-se de gâlci sau de lingoare. Le voi arăta, de altminteri, toate acestea în al meu *Thesaurum*, pentru a-i îndemna pe săraci să nu urmeze pilda celor mari.

- Dinastia Franței, răspunse Bouville, jignit, se ține foarte bine, iar prinții noștri de stirpe regească sunt zdraveni ca niște rotari.

- Da, da, firește... dar când boala nu-i atinge la trup, îi lovește la cap. Și apoi mulți din copiii lor mor în vârstă fragedă... Nu, crede-mă, nu-s deloc grăbit să fiu papă.

- Dar dacă ai ajunge, totuși, monseniore, întrebă Bouville, încercând să reînnoade firul discuției, desfacerea căsătoriei ți s-ar părea lucru cu puțință... până-n vară?

- Să desfac o căsătorie mi-e mai puțin greu decât să recâștig voturile pe care alții m-au făcut să le pierd, rosti cu amărăciune Jacques Duèze.

Convorbirea bătea pe loc, fără a se urni mai departe. Bouville își zărea oamenii la marginea câmpului și-i părea rău ca nu-l poate chema pe Guccio, sau măcar pe acel signor Boccaccio, care părea așa de descurcăreț. Ceața începea să se risipească. Bouville era istovit de atâta stat în picioare, iar cele trei mantii puse pe dânsul începeau să tragă greu. Se așeză, fără a se gândi la ce face, pe zidul acela din pietre netede puse unele peste altele, și întrebă a lehamite:

- În sfârșit, cum stau lucrurile astăzi, monseniore?

- Cum stau lucrurile? repetă cardinalul.

- Da, vreau să zic, în ce privește conclavul...

- Conclavul? Dar nici nu există. Cardinalul Albano...

- Sfinția-ta vorbește de monseniorul Arnaud d'Auch, fostul episcop de Poitiers?

- Întocmai.

- Îl cunosc; a venit anul trecut la Paris ca împuternicit al papii, pentru a-l osândi pe marele maestru al templierilor.

- Chiar despre el vorbeam. Fiind cardinal locuitor al papii, el trebuie să ne adune; o potrivește însă în așa fel ca să n-o facă de când domnul de Marigny

i-a interzis-o.

- Dar dacă până la urmă...

În clipa asta Bouville își dădu seama că era așezat în timp ce cardinalul rămăsese în picioare și se ridică deodată, scuzându-se.

- Nu, nu, te rog, domnule, îi zise Duèze, silindu-l să se așeze la loc.

Și veni el însuși, mișcându-se sprinten, să șadă alături pe rămășița aceea de zid.

- Dacă s-ar aduna în cele din urmă conclavul, întrebă din nou Bouville, la ce ar putea ajunge?

- La nimic. Aceasta e foarte ușor de înțeles.

Foarte ușor pentru Duèze, fără îndoială, care, ca orice candidat la o alegere, își făcea în minte de zeci de ori pe zi socoteala voturilor; nu însă tot așa de ușor pentru Bouville, care numai cu oarecare greutate reuși să prindă ceea ce-i spunea cardinalul, mereu cu același șoptit ca la spovedanie:

- Papa trebuie să fie ales cu două treimi din voturi. Suntem douăzeci și trei prezenți: cincisprezece francezi și opt italieni. Dintre acești opt, cinci sunt pentru cardinalul Caetani, nepotul lui Bonifaciu... și-s de nezdruccinat. Nu-i vom avea niciodată de partea noastră. Vor să-l răzbune pe Bonifaciu, urăsc coroana Franței și pe toți aceia care, fățiș sau prin papa Clément, veneratul meu binefăcător, au slujit-o vreodată.

- Și ceilalți trei?

-...îl urăsc pe Caetani; e vorba de cei doi Colonna și de Orsini. Zâzaniile de familie. Nici unul din ei neavând destulă putere ca să se poată alege, sunt tustrei de partea mea în măsura în care eu stau în calea lui Caetani, afară numai dacă... nu li se făgăduiește cumva că sfântul scaun va fi mutat iarăși la Roma, ceea ce ar putea să-i pună la unison, cu riscul de-a se ucide pe urmă între dânșii.

- Și cei cincisprezece francezi?

- A, dacă francezii ar vota laolaltă, ați fi avut de multă vreme un papă! Dar numai șase sunt pentru mine, cei față de care, prin mijlocirea mea, regele Neapolei s-a arătat darnic.

- Șase francezi și trei italieni, socoti Bouville, fac nouă voturi pentru noi.

- Ei, da, domnule, fac nouă și trebuie să fim șaisprezece ca să ieșim la socoteală. Bagă de seamă că ceilalți nouă francezi nu-s de ajuns nici dânșii pentru a alege papa pe care l-ar vrea Marigny.

- Ar trebui deci să-ți obținem șapte voturi. Sfinția-ta crede că unele din ele ar putea fi cumpărate cu bani? Sunt în măsură să-ți las ceva aur. Cam cât

socoți pe cap de cardinal?

Bouville gândi c-o scosese foarte dibaci la capăt; spre mirarea lui, Duèze nu păru să se repeadă la această propunere.

- Nu cred, răspunse el, să fie simțitori la asemenea argument cardinalii francezi care ne lipsesc. Nu pentru că cinstea ar fi virtutea lor cea mai de seamă, nici pentru ca ar trăi ca niște schimnici, dar frica pe care o au de domnul de Marigny îi așează deocamdată deasupra bogățiilor lumii acesteia. Italienii sunt mai lacomi, ura însă le ține loc de conștiință.

- Așadar, spuse Bouville, totul stă în mâna lui Marigny și în puterea pe care o are asupra celor nouă cardinali francezi?

- De asta depinde totul, domnule, astăzi... Măine poate să depindă de altceva. Cât aur îmi vei putea lăsa?

Bouville căscă ochii.

- Dar îmi spuseși, monseniore, că aurul acesta nu ți-ar fi de nici un folos!

- M-ai înțeles greșit, domnule. Aurul acesta nu mă poate ajuta să câștig noi partizani, dar mi-e necesar ca să-i păstrez pe cei pe care îi am și căroră, până nu-s ales, nu le pot da gheliruri. Frumos mi-ar sta dacă, atunci când domnia-ta îmi vei fi găsit voturile care îmi lipsesc, eu să le fi pierdut între timp pe cele care mă sprijină.

- De câți bani ai nevoie, monseniore?

- Dacă regele Franței e destul de bogat ca să-mi dea cinci mii de livre, mă însărcinez să le întrebuițez cum e mai bine.

Tocmai atunci Bouville simți din nou nevoie să-și sufle nasul. Celălalt luă asta drept un șiretlic și se temu că ceruse o sumă prea mare. Fu singurul punct câștigat de Bouville în această convorbire.

- Chiar cu patru mii, șușoti Duèze, aș putea face față... pentru o bucată de vreme.

Știa de mai înainte că aurul acesta nu vă ieși din buzunarul său decât pentru a-și plăti cu el datoriile.

- Banii aceștia, zise Bouville, îi vei primi de la bancherii Bardi.

- Să rămână în păstrarea lor, răspunse cardinalul; am un cont la dâșii. Voi scoate de acolo pe măsura nevoilor.

După care se arătă deodată zorit să-și încalece catârca, îl asigură pe Bouville că nu va uita să se roage pentru dânsul și că i-ar face plăcere să-l mai întâlnească.

Întinse burtosului mâna ca să-i sărute inelul, apoi se depărtă, sărind prin iarbă așa cum venise.

"Straniu papă vom avea în omul asta care slujește deopotrivă alchimia și biserica, gândea Bouville, uitându-se în urma lui; e oare făcut pentru slujba ce și-a ales-o?"

În sinea lui, Bouville nu era prea nemulțumit de felul cum se descurcase. Fusesse însărcinat să-i vadă pe cardinali? Izbutise să stea de vorbă cu unul... Să găsească un papă? Acest Duèze părea că nici nu cere altceva decât să fie... Să împartă aur? O făcuse și pe asta.

Când se văzu iarăși lângă Guccio și îi povesti cu un aer mulțumit cum se desfășurase întrevederea și la ce rezultate ajunsese, nepotul lui Tolomei izbucni supărat:

- Așadar, domnia-ta ai reușit să-l cumperi foarte scump pe singurul cardinal care era mai dinainte al nostru.

Și astfel, o parte din aurul cu care bancherii Bardi din Neapoli îl împrumutaseră, prin Tolomei, pe regele Franței, se întorcea la bancherii Bardi din Avignon, pentru datoria ce-o avea la dâșii Duèze, candidatul regelui Neapolei.

TÂRGUIALĂ PENTRU UN PAPĂ?...

Cu trupul deșirat pe picioarele subțiri și cu bărbia în piept, aducând nițel a cocostârc, Filip de Poitiers stătea în fața Aiuritului.

- Frate, măria-ta, îi zicea el cu glas liniștit și rece, amintind oarecum pe cel al lui Filip cel Frumos, ar însemna să tăgăduiești adevărul care sare în ochi dacă ai recunoaște altceva decât ceea ce arată cercetarea noastră.

Comisia de conturi anume însărcinată să verifice gestiunea bănească a lui Enguerrand de Marigny își încheiase în ajun lucrările.

Zile de-a rândul, sub prezidenția încruntată a lui Filip de Poitiers, conții de Valois și d'Evreux, contele de Saint-Pol, Ludovic de Bourbon, canonicul Etienne de Mornay, care începea să-și facă slujba de cancelar al coroanei, fără a fi primit încă investitura, primul șambelan Mathieu de Trye și, în sfârșit, arhiepiscopul Jean de Marigny, toți aceștia citiseră documente, scotociseră arhive, puricaseră rând cu rând condica vistieriei pe o perioadă de șaisprezece ani, ceruseră lămuriri după lămuriri și adevăruri pentru fiecare cheltuială. Nu-și cruțaseră osteneala, și nici o părticică din activitatea lui Marigny nu scăpase nerăscolită. Într-o anchetă în care vrăjmășiile se înfruntau, toate urmele fuseseră cercetate. Nimic însă nu se găsisese ca să poată fi scos vinovat. Ieșea la iveală că administrase cinstit averile coroanei și banii statului, arătându-se grijuliu până la para. Dacă era bogat, avuțiile îi veneau din mărinimoasa dărnicie a răposatului rege, și pe care el se pricepuse să le sporească. Dar nimic nu dovedea că ar fi tras vreodată foloase pentru dânsul, cel puțin bănești, în paguba statului, și încă mai puțin că ar fi prădat vistieria, așa cum îl învinuiau vrăjmașii lui.

Aceasta descoperire era oare cu adevărat o noutate neașteptată pentru monseniorul de Valois? Mai degrabă o dezamăgire furioasă de jucător păgubaș. Se încăpățânase până la capăt, singur el din toată comisia, să tăgăduiască ceea ce era neîndoios, sprijinit de Mornay, bineînțeles, care răspundea la cuvintele lui ca un ecou.

Ludovic al X-lea avea deci acuma încheierile comisiei, cu șase voturi contra două, și totuși mai șovăia să le consfințească, punându-și iscălitura dedesubt; această șovăire îl jignea adânc pe frate-său.

- Ce rost avea, frate, urmă Filip, să mă pui în fruntea comisiei dacă n-ai de gând să recunoști rezultatul pe care ți-l aduc?

- Marigny are mulți apărători care se simt legați de soarta lui, răspunse într-o doară Aiuritul.

- În orice caz pot să te asigur că în comisie nu era mai nimeni să-l apere, afară de frate-său...

-...și de unchiul nostru d'Evreux și poate de tine însuși?

Filip de Poitiers ridică din umeri și răspunse fără să se piardă cu firea:

- Nu văd în ce fel soarta mea ar putea fi legată de cea a lui Marigny, și înseamnă să mă insulti...

- Nu asta voiam să zic, crede-mă, Filip, nu asta.

- Eu nu-s aici apărătorul cuiva, ci doar al dreptății, așa cum tu însuși, Ludovic, ar trebui să fii, pentru că ești rege.

Istoria cunoaște situații atât de asemănătoare între ele, de parcă ar fi una singură care în chip straniu se repetă mereu. Aceeași nepotrivire în felul de-a fi care existase între Filip cel Frumos și frate-său mai mic, Charles de Valois, se regăsea între Ludovic al X-lea și Filip de Poitiers. Numai că de astă dată cel slab de fire era regele. Pe lângă un frate care domnea cu adevărat, pizmărețul Valois jucase doar rolul unui încurcă-lume; acum, dimpotrivă, fratele mai mare părea nevolnic de-a ține cârma țării, iar cel mic avea o minte de suveran. Și așa cum Valois, în înfumurarea lui, își îngânase vreme de douăzeci și nouă de ani: "Ah, să fi fost eu regele...", astăzi Filip de Poitiers începea să-și zică, și cu mai multă dreptate: "Mi-ar sta negreșit mai bine în locul lui".

- Și apoi, spuse Ludovic, sunt unele lucruri care nu-mi plac. De pildă, scrisoarea pe care am primit-o de la regele Angliei; mă povățuiește să-i arăt lui Marigny aceeași încredere ce-o avea tatăl nostru în el și-l laudă pentru serviciile aduse celor două țări... Nu-mi place să mi se spună ce am de făcut.

- Pentru că îți dă un sfat cuminte, de aceea nu vrei să-l asculți pe cumnatul nostru?

Ochii mari și spălăciți ai lui Ludovic al X-lea fugeau în lături spre a nu întâlni privirea fratelui său.

- Să așteptăm întoarcerea lui Bouville. Unul din scutierii mei trimis să-l întâmpine mi-o vestește pentru azi.

- Ce amestec are Bouville în hotărârea ta?

- Vreau să văd ce știri mi-aduce de la Neapole și cum stăm cu conclavul, spuse Aiuritul, începând să-și piardă sărita. Nu doresc să merg împotriva unchiului Charles tocmai când mi-o găsește pe nepoată-sa de soție și când îmi face un papă.

- Așadar ești gata să jertfești un ministru fără pată toanelor unchiului Charles și să îndepartezi de la cârmă pe singurul om care știe, în ziua de azi,

să conducă treburile țării? Bagă de seamă, frate, n-ai să poți face lucrurile pe jumătate. Ai văzut doar că în timp ce noi îi căutam nod în papura lui Marigny, cercetându-i socotelile ca unui servitor necinstit, în Franța toate continuau să asculte de dânsul ca mai înainte. Va trebui ori să-l așezi la loc în toată puterea lui, ori să-l dobori de-a binelea, scoțându-l vinovat de nelegiuiri născocite și pedepsindu-l pentru că ți-a fost credincios; aceasta ar însemna să-ți faci singur rău. S-ar putea ca Marigny să aibă nevoie de încă un an până să-ți facă un papă; dar el îți va da unul potrivit cu interesele țării, cum ar fi fostul episcopul de Poitiers, pe care-l cunosc bine pentru că e din comitatul meu! Unchiul Charles are să-ți făgăduiască un papă pentru fiecare a doua zi; fără îndoială că nici el n-o s-o ducă la capăt mai repede, și până la urmă îți va scoate vreun Caetani, care va voi să se mute iar la Roma, să-ți numească de acolo episcopii și să facă pe stăpânul la tine acasă.

Ludovic privea documentul din fața lui, întocmit de Filip de Poitiers, prin care Marigny era scos basma curată.

"...astfel, comisia încuviințează, laudă și primește socotelile înfățișate de dumnealui Enguerrand de Marigny"

Valois ceruse și obținuse să nu fie înșirate titlurile primului-ministru.

"și-l ține, pe el și moștenitorii săi, descărcat de toate sumele intrate în vistieria templului, a Luvrului și în aceea a regelui."

Nu mai lipsea de pe pergament decât regeasca semnătură și pecetea.

- Frate, vorbi iar contele de Poitiers, m-ai numit pair al coroanei tale ca să-ți stau într-ajutor și a te sfătui. Ca pair ce sunt te sfătuiesc să încuviințezi. Dreptatea cere să faci asta.

- Dreptatea e în mâna regelui, izbucni Aiuritul, cu îndârjirea neașteptată pe care o avea de îndată ce se simțea strâns cu ușa.

- Nu, măria-ta, răspunse potolit cel care avea să devină Filip cel Lung; regele trebuie să fie în slujba dreptății, pentru a o întruchipa și a o face să iasă biruitoare.

Bouville și cu Guccio ajunseră la Paris pe la chindii. Capitala începea să amortească în frigul și în întunericul timpuriu al serilor de iarnă. La bariera Saint-Jacques dădură peste primul șambelan Mathieu de Trye, care-i aștepta acolo. Acesta îl saluta pe predecesorul său în numele regelui și-l înștiința că era așteptat la palat.

- Ei, cum asta? făcu supărat Bouville. Așa, pe nerăsuflăte? Sunt rupt de oboseală, dragă prietene, și pe deasupra murdar. Mare minune că mă mai țin pe picioare. Nu mai sunt la vârsta unor asemenea isprăvi.

Era nemulțumit văzându-se luat în primire cu atâta grabă. Își închipuise că are să cineze pentru o ultimă oară cu Guccio, singuri într-o odăiță a vreunui han cumsecade, că își vor pune gândurile la unison, încercând amândoi să se lămurească mai bine asupra rezultatului misiei lor, și că își vor spune tot ceea ce nu găsiseră cum să-și spună în patruzeci de zile de călătorie, tot ceea ce simțeau nevoia să-și mărturisească în această ultimă seară, ca și când asemenea prilej n-avea să li se mai arate.

Se văzură siliți să se despartă în mijlocul străzii, și fără a da frâu liber sentimentelor de prietenie, căci prezența lui Mathieu de Trye îi stânjenea. Bouville era amărât; simțea melancolia lucrurilor care se sfârșesc; privindu-l pe Guccio cum se duce, vedea depărtându-se frumoasele zile de la Neapole și acea minunată clipă de tinerețe pe care o trăise în toamna vieții lui. Acum floarea acestei a doua tinereți fusese secerată și nu va mai crește iarăși.

"Nu i-am mulțumit îndeajuns pentru cât bine mi-a făcut și pentru plăcutele zile ce le-am petrecut în tovărășia lui", gândea Bouville.

Nici nu băgase de seamă că Guccio luase cu dânsul lăzile în care se găsea aurul fraților Bardi, din care nu lipsea decât toată cheltuiala călătoriei și șpaga dată cardinalului, astfel că banca Tolomei avea în orice caz de unde să-și oprească ce i se cuvenea pentru misia ei. Asta nu-l împiedica pe Guccio să fie și el tulburat că se desparte de Bouville, căci simțul interesului, atât de viu la oamenii făcuți pentru afaceri, nu-i oprește nicidecum de-a fi sentimentali.

Intrând în palat, Bouville observă unele lucruri care nu-i plăcură. Servitorii întâlniți păreau să nu-și mai dea silința de-a se mișca cu acea strășnicie pe care el știuse să le-o impună pe vremea regelui Filip, și nu mai aveau aerul ceremonios și plin de respect până-n cele mai mărunte gesturi, spre a arăta că sunt pătrunși de cinstea de a aparține casei regale. Se muia se disciplina.

Dar de îndată ce se văzu în prezența lui Ludovic al X-lea, fostul mare șambelan uită de orice gând de critică; era în fața regelui și nu se mai gândea la nimic altceva decât să facă o plecăciune destul de adâncă.

- Ei, ia spune, Bouville, întrebă Aiuritul, îmbrățișându-l grăbit - ceea ce-l dădu gata pe borșos - cum arată doamna Ungariei?

- Înfricoșătoare, măria-ta... Mă făcea să tremur de câte ori o vedeam. Dar e uimitor de ageră la minte pentru vârsta ei.

- Înfățișarea, chipul?

- E impunătoare încă, măria-ta, deși nu mai are nici un dinte în gură.

Pe obrazul Aiuritului se așternu groaza. Charles de Valois, care se afla lângă nepotu-său, pufni în râs.

- Dar nu, Bouville, strigă el, regele nu te întreabă de regina Maria, ci de prințesa Clémence.

- Vai, să mă ierte măria-ta! zise Bouville roșindu-se. Prințesa Clémence? Dar am să ți-o arăt, măria-ta.

- Cum? Ai adus-o acum cu dumneata?

- Nu pe dânsa, măria-ta, ci portretul ei.

Și la porunca lui Bouville, tabloul făcut de Oderisi fu adus și așezat pe o policioară. Deschiseră cele două obloane care ocroteau cadra; apropiară niște lumânări.

Ludovic se mișcă încet într-acolo, călcând cu băgare de seamă, ca spre un lucru primejdios, ce-ar fi putut să explodeze și să-l pocnească în cap. Zâmbi apoi și se uită la unchiu-său cu un aer fericit.

- Dacă ai ști, măria-ta, ce frumoasă e țara aceea! zise Bouville, revăzând Neapole în priveliștile zugrăvite pe cele două obloane.

- Ei, ce zici, nepoate, te-am mințit? sări cu gura Valois; ia mi te uită la fața asta, la părul ca mierea, la ținuta plină de măreție! Și sânii, ce frumoși sâni de femeie!

Își lăuda nepoata ca un geambaș care-și prezintă iapa la obor.

- Și trebuie să spun regelui, adăugă Bouville, că domnița Clémence e încă și mai atrăgătoare când o vezi aievea decât zugrăvită.

Ludovic tăcea; părea să fi uitat că mai sunt de față ceilalți doi. Cu fruntea înainte, adus nițel de spate, era prins într-o ciudată convorbire tainică cu portretul. În ochii prințesei Clémence, regăsea ceva din privirea Eudelinei, un fel de răbdare îngândurată și de bunătate liniștitoare; surâsul, ba chiar și culorile feței erau aproape aidoma... O Eudeline, dar una care ar fi fost născută din neam regesc și pentru a fi regină. O clipă, silindu-și imaginația, Ludovic încercă să suprapună portretului chipul Margueritei, fruntea ei rotundă și bombată, părul ei negru încârlionțat, pielea ei de femeie oacheșă, ochii care se încruntau dușmănos... Apoi chipul se șterse și cel al Clémencei reapăru triumfător în frumusețea lui calmă, iar Ludovic avu convingerea că, lângă această blondă prințesă, trupul lui își va birui neputința.

- Ah, făcu el în sfârșit, e frumoasă, e într-adevăr frumoasă! Unchiule, îți sunt foarte îndatorat, s-o știe toți, iar dumitale, Bouville, îți dau o pensie de două sute de livre, care se vor lua din vistierie, drept mulțumire pentru solia ce-ai împlinit-o.

- O, măria-ta, îngână Bouville cu recunoștință, eram plătit îndeajuns prin cinstea de a te sluji cum trebuie.

- Așadar suntem logodiți, urma Aiuritul. Nu-mi rămâne decât să mă despart de Marguerite. Suntem logodiți...

Umbla de colo până colo, foarte tulburat.

- Da, măria-ta, spuse Bouville, cu condiția să fii despărțit de soția cealaltă până-n vară.

- Socot că voi fi! Dar cine a pus această condiție?

- Regina Maria... Ea are alți pețitori pentru domnița Clémence, și cu toate că măria-ta ești, dintre toți care o cer de soție, cel mai dorit și mai de cinste, regina Maria nu înțelege să aștepte mai mult decât până-n vară.

Aiuritul se întunecă la față, și Bouville gândi că praful se va alege de pensia lui de două sute de livre. Dar regele se întorsese cu un aer întrebător spre Valois, care se prefăcea a fi foarte mirat.

În timp ce Bouville se afla la Neapole, peste capul său, Valois rămăsese în legătură epistolară cu familia regală de acolo prin curieri, și-l asigurase pe nepotu-său că târgul era gata să se încheie, definitiv și fără nici o amânare.

- E o condiție de care regina Ungariei ți-a pomenit în ultima clipă? întrebă el pe Bouville.

- Da, monseniore.

- Nu e decât o vorbă ca să facă pe grozava și să ne zorească nițel. Dacă din întâmplare desfacerea căsătoriei ar mai întârzia, ceea ce de altminteri nu cred, regina Ungariei are să aștepte.

- Nu știu, monseniore, mi-a spus-o pe un ton foarte serios și foarte hotărât.

Valois nu se prea simțea la largul său și ciocănea cu vârful degetelor în brațul jilțului.

- Până-n vară, murmura Ludovic, până-n vară... Și cu conclavul cum stăm?

Bouville făcu atunci o dare de seamă asupra trecerii sale prin Avignon, silindu-se să nu iasă prea caraghios din asta. Nici nu pomeni în ce fel ajunsese să-l întâlnească pe cardinalul Duèze. Se feri de asemenea să dea în vileag uneltirile lui Marigny; nu voia să aducă învinuiri celui mai vechi prieten al său și mai ales să-l învinuiască pe nedrept. Căci Bouville îl admira pe Marigny și-i știa de frică; îi cunoștea unele șiretlicuri politice, pe care el

însuși nu se simțea în stare să le înțeleagă. "Dacă unelțește astfel, înseamnă că știe bine ce face, gândea. Să nu ne băgăm în asta, judecându-l strâmb." Se mulțumi să stăruie asupra faptului că alegerea unui papă stătea mai cu seamă în mâna primului-ministru.

Ludovic al X-lea asculta cu mare luare-aminte, fără să-și ia ochii de la portretul prințesei Clémence.

- Duèze... da, făcu el. De ce n-ar fi Duèze? E gata să-mi dea numaidecât despărțenia... Îi lipsesc patru voturi franceze. Așadar, dumneata mă asiguri, Bouville, că numai Marigny îi poate veni de hac acestei afaceri, dându-mi un papă?

- Asta o cred cu tărie, măria-ta.

Aiuritul se apropie încet de masa pe care se afla pergamentul adus de frate-său, cu încheierile comisiei. Luă o pană de gâscă, o muie în cerneală. Fața lui Charles de Valois păli.

- Nepoate, izbucni el repezindu-se la Ludovic, n-ai să-l scoți basma curată pe ticălosul ăsta!

- În afară de domnia-ta, unchiule, mai toți ceilalți afirmă că socotelile lui sunt cinstite. Șase dintre baronii însărcinați să facă cercetarea cred astfel. Doar cancelarul domniei-tale îți împărtășește părerea.

- Eu te rog, nepoate, să aștepți... strigă Valois. Omul acesta ne înșală, așa cum l-a înșelat pe tatăl tău...

Bouville ar fi vrut să nu se afle acolo.

Ludovic al X-lea îl privi pe unchiul său cu un aer încăpățânat, răutăcios.

- Ți-am spus că-mi trebuie un papă, rosti el. Și fiindcă baronii mei mă încredințează că Marigny e cinstit...

Cum celălalt încerca să se mai împotrivească, Ludovic își înălță capul, și cu un glas foarte poruncitor, dar căutând parcă cuvintele pe care le uitase, adăugă:

- Regele este în slujba dreptății, pentru... pentru... pentru a o face să iasă biruitoare.

Și iscăli pergamentul, ce adeverea că socotelile lui Marigny erau curate. Astfel, datorită purtării sale necinstite - față de rege, dacă nu și față de Franța - în afacerea conclavului, Marigny vedea recunoscându-i-se cinstea cu care gospodărise averea statului.

Valois părăsi încăperea, pradă unei furii ce n-ar mai fi putut-o stăpâni multă vreme. "Mai bine făceam, își zicea, găsindu-i o fată strâmbă și slută. N-ar fi fost așa de zorit. M-au tras pe sfoară."

Ludovic al X-lea se întorsese spre Bouville.

- Domnule Hugues, îi spuse, trimite să mi-l aducă aici pe domnul de Marigny.

O SCRISOARE CARE PUTEA SĂ SCHIMBE TOTUL

O rafală de vânt izbi geamul îngust, și Marguerite de Burgundia se trase repede îndărăt, ca și cum cineva din înaltul cerului voise s-o plesnească.

Se crăpa de ziuă și în lumina palidă a răsăritului începea să se deslușească în zare pădurea de la Andelys. Era ceasul când întâiul schimb al gărzii se urca pe meterezele fortăreței Chateau-Gaillard. Nimic mai trist decât unele dimineți vântoase din Normandia, când uriași nori negri vin neconținut de la apus, ducând în pântecele lor munți de apă. Vârfurile copacilor se încovoiau ca niște spinări de cai speriați rupând-o la fugă.

Sergentul Lalaine veni să descuie ușa care despărțea la jumătatea scării celulele celor două prințese, iar arcașul Gros-Guillaume puse pe scaunul necioplit două străchini de lemn umplute cu terci fierbinte. Apoi ieșiră fără să fi scos o vorbă, târându-și picioarele.

- Blanche, chemă Marguerite apropiindu-se de scara în spirală.

Nu primi nici un răspuns.

- Blanche, repetă ea mai tare.

Și tăcerea care urmă o umplu de spaimă. Se auzi, în sfârșit, un foșnet de fuste și bocănitul galenților pe trepte. Blanche intră clătinându-se, trasă la față; în lumina mohorâtă a încăperii, ochii ei limpezi aveau acea expresie răătăcită și în același timp încăpățânată pe care o au privirile nebunilor.

- Ai dormit puțin? o întrebă Marguerite.

Fără să răspundă, se apropie de urciorul cu apă ce se afla lângă străchini, îngenunche și, aplecând urciorul spre gură, bău din el pe nerăsuflate. Avea de la o vreme asemenea apucături stranii în cele mai obișnuite gesturi ale vieții.

Nu se mai vedeau acolo nici una din mobilele lui Bersumée. Comandantul fortăreței și le luase îndărăt de îndată ce primise, cu două luni înainte, prin vizita destul de brutală a lui Alain de Pareilles, porunca lui Marigny de a urma întocmai vechile instrucțiuni în privința traiului prințeselor. Nu mai era acolo tapiseria roasă care fusese atârnată în cinstea monseniorului d'Artois și pentru a-i face pe plac; nu mai era masa pe care regina întemnițată mâncase în fața vărului ei. Un crivăț păcătos, având salteaua umplută cu păstăi de mazăre uscate, luase iarăși locul patului.

Atâta doar că Bersumée, căruia Marigny îi trimisese vorbă că ține la viața doamnei Marguerite, avea grijă ca focul să ardă în sobă, păturile cu care se învelea să fie destul de groase, iar hrana să ajungă barem s-o sature.

Cele două femei se așezară una lângă alta pe patul de scânduri, cu străchinile puse pe genunchi.

Fără a se folosi de lingură, Blanche lăpăia terciul de hrișcă de-a dreptul din strachină, cum fac și câinii. Marguerite nu mânca. Își încălzea degetele în jurul blidului de lemn; asta era una din prea puținele clipe plăcute ale zilei și cea de pe urmă bucurie a simțurilor care îi mai rămăsese în temniță. Închidea ochii, absorbită toată de jalnica plăcere de a primi puțină căldură în căușul palmelor.

Deodată, Blanche se ridică și-și zvârli strachina de supă cât colo. Fiertura se împrăștie pe dușumea, unde avea să se înăcrească vreme de-o săptămână.

- Ce te-a apucat? întrebă Marguerite.

- Mă voi arunca pe scară ca să mă omor și tu vei rămâne singură... singură! țipă Blanche. De ce ai refuzat? Eu nu mai pot, înțelegi, nu mai pot. Nu vom ieși niciodată de aici, niciodată, pentru că tu n-ai vrut. Din vina ta, totul e din vina ta, chiar de la început. Dar vei rămâne aici singură, singură de tot!

Își pierdea mințile sau se întărâta înadins ca să pară smintită, ceea ce, oricum, este una din fețele nebuniei.

La cei închiși, speranța neîmplinită e mai rea decât așteptarea. Blanche crezuse după vizita lui Robert d'Artois că avea să fie eliberată. Apoi nimic nu se întâmplase, afară doar că nu se mai bucurau de acele îndulciri aduse traiului lor de pușcăriașe în urma trecerii vărului Robert pe acolo. De atunci, se produsese în Blanche schimbări înfricoșătoare. Încetase să se mai spele; slăbea văzând cu ochii, trecea de la furii neașteptate la crize de lacrimi care îi lăsau brazde adânci pe obrajii mânjiți. Și nu mai contenea s-o judece pe Marguerite, mergând până acolo încât s-o învinovățească de a o fi împins, din bolnăvicioasă plăcere, în brațele lui Gauthier d'Aunay, și apoi să-i ceară bătând din picioare să scrie la Paris că se învoiește cu propunerile ce i se făcuseră. Ura se așezase între ele.

- Ei bine, n-ai decât să crapi, dacă n-ai curajul să lupți, răspunse Marguerite.

- Să lupt, pentru cine? Să lupt, pentru ce? Să lupt împotriva zidurilor... Pentru ca tu să fii regină? Pentru că tu mai crezi că ai să fii regină?

- Dar dacă mă învoiesc cu ceea ce mi se cere, idioato, mie mi se va da drumul de aici, nu ție!

- Singură, singură, vei rămâne singură! repeta Blanche fără să știe de nimic.

- Cu atât mai bine! Nici nu doresc altceva decât să rămân singură! strigă Marguerite.

Aceste două luni de pe urmă îi pustiiseră și ei sufletul mai mult decât jumătatea de an dinainte. Văzând că zilele trec fără să aducă nimic, începuse a se gândi tot mai des că împotrivirea ei fusese o greșeală, iar arma pe care credea că o are în mână nu-i slujea la nimic.

Blanche se repezi spre scară. "Ei bine, n-are decât să-și sfărâme oasele! Să n-o mai aud bocind și urlând! Nu va muri din asta, dar cel puțin o vor lua de-aici", își zise Marguerite.

Apoi, în ultima clipă, cum cealaltă dădea să treacă pragul, o strigă:

- Blanche!

Și veni s-o apuce pe cumnată-sa de braț. O clipă se înfruntară din privire, Marguerite ațintindu-și ochii ei negri și lucioși în ochii rătăciți ai Blanchei. Apoi, Marguerite spuse pe un ton de lehamite:

- Fie, voi face scrisoarea asta. Nici eu nu mai pot îndura.

Și, aplecându-se peste balustrada scării, strigă:

- Ei, ostași! Chemați-l pe căpitanul Bersumée!

Nu-i răspunse decât vântul de iarnă care zgâlțâia obloanele pe acoperișuri.

- Vezi... făcu Marguerite înălțând din umeri, chiar când vrei s-o faci... Le voi spune să-l cheme pe Bersumée sau pe capelan, când ne vor aduce prânzul.

Dar Blanche coborî treptele și începu să bată cu degetele în ușa de jos, tipând că vrea să-l vadă pe căpitan. Arcașii de pază se opriră din jocul de zaruri și unul dintre ei răspunse că se duce să-l caute.

Bersumée veni după o clipă, cu căciula-i din blană de lup trasă până la sprâncenele îmbinate. Ascultă cererea Margueritei.

Pene de scris, un pergament? Ce să facă cu ele? întemnițatele n-aveau voie să comunice cu nimeni, oricine o fi, nici prin grai, nici prin scris; așa suna porunca monseniorului de Marigny.

- Trebuie să scriu regelui, zise Marguerite.

Regelui? A, negreșit, asta era o problemă pentru Bersumée. Oricine o fi însemna oare și regele?

Marguerite îi vorbi pe un ton așa de ridicat și-l luă așa de repede că sfârși prin a se lăsa convins.

- Ei, acum grăbește-te, nu mai zăbovi, îi strigă ea.

Scrisoarea asta pe care refuza de atâta vreme s-o scrie i se părea deodată că trebuie s-o trimită chiar atunci, că orice întârziere ar fi groaznică.

Deoarece capelanul lipsea în dimineata aceea, Bersumée se duse el singur să-i aducă din sacristie cele de trebuință pentru scris.

În clipa când era gata să înceapă scrisoarea, Marguerite avu o ultimă împotrivire și parcă un gest de spaimă. Niciodată de acum înainte, dacă o întâmplare norocoasă ar face să i se redeschidă procesul, nu se va mai putea apăra zicându-se nevinovată și pretinzând că fraților d'Aunay le-au fost smulse mărturiile mincinoase prin cazne. Cu scrisoarea asta îi va răpi fiicei sale orice drept la coroană...

- Haide, haide! îi sufla Blanche.

- Oricum, mai rău n-ar putea să ne fie, murmură Marguerite.

Și începu să-și scrie renunțarea.

"...Recunosc și declar că fiica mea Jeanne nu e nicidecum copilul regelui, soțul meu. Recunosc și declar că întotdeauna m-am împotrivit, nelăsând pe acest soț al meu, regele, să se atingă de trupul meu, astfel că niciodată nu s-a săvârșit între noi trupeasca împreunare... Așa după cum mi s-a făgăduit, aștept să fiu dusă la o mânăstire din Burgundia..."

Bersumée rămase lângă dânsa, bănuitor, tot timpul cât scrisese, apoi, când sfârși, luă scrisoarea și o cercetă o clipă, ceea ce nu era decât prefăcătorie, căci nu știa să citească.

- Aceasta trebuie să ajungă cât mai repede în mâna monseniorului d'Artois, zise Marguerite.

- A, dar asta schimbă lucrurile, doamnă! Mi-ați spus că era pentru rege...

-...în mâna monseniorului d'Artois, pentru ca el s-o dea regelui! strigă Marguerite. Ești, într-adevăr, prea neghiob. Vezi doar: e scris acolo sus!

- A, da... Și cine are să ducă scrisoarea?

- Cine dracu s-o ducă, chiar dumneata!

- Dar n-am porunci în privința asta.

Raporturile dintre dânsii se stricaseră de-a binelea în vremea din urmă. Marguerite nu se mai sfia să-i spună lui Bersumée ce gândea despre el, iar Bersumée îi arăta dispreț, fiindcă o vedea tot în temniță.

Căpitanul se frământă ziua întreagă până să se hotărască asupra celor ce avea de făcut. Ceru și sfatul capelanului care, și fără asta, tot și-ar fi dat seama că i se luaseră pene de scris din sacristie. Capelanul fu de părere ca Bersumée să ducă scrisoarea. Și asta din mai multe motive: se vorbea mult că Marigny căzuse în dizgrație, ba chiar că regele avea să-l judece. Un lucru era neîndoielnic: Marigny continua să trimită instrucțiuni, dar bani nu mai trimitea, și Bersumée nu reușea să-și primească solda, nici a lui, nici a

oștenilor. Era un bun prilej de a merge să vadă la fața locului cum stau lucrurile.

A doua zi, deci, își puse pe cap chivăra și, după ce porunci sergentului Lalaine să nu care cumva să lase țipenie de om să intre sau să iasă din Château-Gaillard cât o lipsi el, dacă nu vrea să ajungă în ștreang, Bersumée, călare pe o corcitură de perșeron rotat, luă drumul Parisului.

Sosi acolo în după-amiaza zilei următoare tocmai când se pornise o ploaie cu găleata. Plin de noroi până-n ochi, Bersumée intră într-o cârciumă de lângă palatul Luvru ca să mai prindă puteri și să mai cugete acolo la ale lui. Căci tot timpul drumului îndoiala nu încetase să-i frământă mintea. Cum să știe dacă făcea bine sau rău, dacă lucra pentru sau împotriva înaintării sale în grad? Și dilema se rezuma la aceste două nume: Artois... Marigny; Artois... Marigny. Dacă ar călca poruncile celui de-al doilea, ce-ar avea de câștigat de la celălalt?

Providența veghează asupra nățărilor așa cum veghează asupra bețivilor. Pe când Bersumée stătea cu burta la sobă ca să se usuce, o palmă zdravănă în spinare, îl trezi din gândurile lui.

Era sergentul Quatre-Barbes, un fost camarad de garnizoană, care intrând acolo îl recunoscuse. Nu se mai văzuseră de șase ani. Se îmbrățișară, apoi se dădură cu un pas înapoi pentru a se cerceta unul pe altul, se mai îmbrățișară o dată și făcură mare gălăgie, cerând să li se aducă vin spre a sărbători revederea.

Quatre-Barbes, un vlăjgan ciolănos, cu dinți negri și ochii vârați în fundul capului, era sergent în compania de arcași a palatului Luvru, la doi pași de acolo, și obișnuia să se abată pe la cârciuma aceea. Bersumée îl invidia că locuiește la Paris, iar Quatre-Barbes îl invidia pe Bersumée că înaintase în grad mai repede ca dânsul și ajunsese comandant de fortăreață. Treaba mergea deci bine, de vreme ce fiecare din ei se minuna de soarta celuilalt.

- Cum? Tu ești cel de-o ai în pază pe doamna Marguerite? izbucni Quatre-Barbes. Pezevenghi bătrân, cred că nu te plictisești cu ea!

- Oho, ce-ți mai trece prin cap! Să nu crezi una ca asta!

De la întrebări trecură la mărturisiri, apoi la problemele care-l frământau pe Bersumée. Ce era adevărat în pretinsa dizgrație a lui Marigny? Quatre-Barbes trebuia s-o știe, el, care trăia în capitală și-și făcea slujba chiar la palatul Luvru, ce se găsea pe mâna întâiului dregător al țării! Bersumée află astfel, spre marea lui spaimă, că monseniorul de Marigny ieșise cu bine din încurcăturile în care unii voiau să-l bage, că regele îl chemase la dânsul, sunt

trei zile de-atunci, și-l îmbrățișase în fața mai multor baroni, înmânându-i dovada scrisă a cinstei lui și că era iarăși mai tare ca niciodată.

- De-aș fi eu Marigny, știu bine ce-aș face... zicea Quatre-Barbes.

"Iată-mă vârât într-o boroboacă cu scrisoarea asta", gândea Bersumée.

Vinul dezleagă limba. Având grijă ca nimeni din jurul lor să nu-l poată auzi, Bersumée îi destăinuie prietenului regăsit ce anume îi aducea acolo și-i ceru sfatul.

Sergentul își legănă o clipa nasul lung deasupra ulcele sale cu vin, apoi răspunse:

- În locul tău m-aș duce la palat, să-i vorbesc lui Alain de Pareilles, care-ți este șef, să-și dea și el părerea. Vei fi, barem, la adăpost de neplăceri.

Așa, vorbind și bând, trecuse după-amiaza. Bersumée se chercelise nițel și se simțea ușurat că altul hotărâse pentru dânsul ce avea de făcut. Dar era o oră prea târzie ca să se înfățișeze căpitanului arcașilor. Quatre-Barbes nu era de gardă în seara aceea. Cei doi prieteni cinară tot acolo; apoi, așa cum se cuvine neapărat când primești un vechi prieten din provincie, îl trase pe Bersumée la fetele de petreceri care, după o rânduială a sfântului Ludovic, se găseau adunate în ulițele din spatele catedralei Notre-Dame și se purtau cu părul vopsit, ca să poară fi deosebite, fără greș, de femeile cinstite.

Și astfel, scrisoarea Margueritei de Burgundia, care putea să schimbe succesiunea la tronul Franței, rămase toată noaptea cusută în căptușeala tunicii lui Bersumée, pe o laviță de bordel.

Când se făcu ziuă, Quatre-Barbes îl pofti pe Bersumée să vină în odaia lui de la Luvru pentru a se spăla, iar către ceasurile nouă, periat, lustruit și bărbierit cu perdaf, Bersumée sosi la corpul de gardă al palatului, cerând să fie anunțat lui Alain de Pareilles.

Căpitanul arcașilor nu avu nici o clipă de îndoială când Bersumée îi arătă despre ce e vorba. Își trecu degetele prin părul de culoarea oțelului și întrebă:

- De la cine îți primești poruncile?
- De la monseniorul de Marigny, domnule.
- Cine, deasupra mea, comandă fortărețele regelui?
- Monseniorul de Marigny, domnule.
- Cui raportezi despre tot ce se întâmplă la Château-Gaillard?
- Domniei-tale.
- Și mai sus de mine, cui?
- Monseniorului de Marigny.

Bersumée se simțea parcă luat de mână și îndrumat, trăind sentimentul plăcut al întoarcerii la copilărie, pe care îl încearcă orice vrednic ostaș înaintea unui om mai mare în grad ca dânsul.

- Atunci, monseniorului de Marigny trebuie să-i duci această epistolă. Dar bagă de seamă s-o dai chiar în mâna lui.

După o jumătate de ceas, în strada des Fossées-Saint-Germain, Enguerrand de Marigny, care lucra în cabinetul său printre secretari, fu anunțat că un oarecare căpitan Bersumée, venind din partea domnului de Pareilles, stăruia să-l vadă.

- Bersumée... Bersumée, repetă Enguerrand. A, da! E dobitocul care comandă la Château-Gaillard. Îl voi primi.

Și făcu semn să fie lăsat singur.

Tremurând tot când se văzu în fața întâiului cârmuitor al țării, Bersumée trase din căptușeala tunicii scrisoarea destinată monseniorului d'Artois. Deoarece nu era pecetluită, Marigny o citi numaidecât, cu mare luare-aminte și fără ca vreun mușchi al feței să-i tresară.

- Când a fost scrisă? întrebă.

- Alaltăieri, monseniore.

- Foarte bine ai făcut aducându-mi-o. Te felicit. Încredințez-o pe doamna Marguerite că scrisoarea ei va ajunge acolo unde trebuie. Și dacă-i vine pofta să mai scrie altele, fă în așa fel ca ele să apuce pe același drum... Cum o duce cu sănătatea doamna Marguerite?

- Ca la închisoare, monseniore. Dar ea se ține mai bine, fără îndoială, decât doamna Blanche, care pare să se cam scrântească la minte.

Marigny avu un gest vag, dând a înțelege că puțin îi pasă de mintea prințeselor captive.

- Ai grijă de sănătatea lor trupească; să aibă hrană și căldură.

- Fiindcă veni vorba, monseniore...

- Ce mai e?

- Îmi cam lipsesc banii la Château-Gaillard. N-am de unde plăti oamenilor solda la zi, nici pe a mea n-o primesc.

Marigny ridică din umeri; asta nu-l mira. De două luni încoace toate mergeau anapoda.

- Voi da poruncă la isprăvnicia dumatăle, spuse el. Nu va trece o săptămână, și plătitorul lefilor are să vă dea ce vi se cuvine. Dumneata însuși cât ai de primit?

- Cincisprezece livre și șase gologani.

- Vei căpăta de-ndată treizeci.

Și Marigny își sună secretarul ca să-l însoțească pe Bersumée și să-i plătească prețul supunerii sale.

Rămas singur, mai citi o dată cu mare luare-aminte scrisoarea Margueritei, chibzui o clipă, apoi o aruncă în foc.

Privi cu un zâmbet mulțumit pergamentul care se răsucea în flăcări; acum se simțea într-adevăr cel mai puternic dintre dregătorii țării. Nimic nu putea să-i scape și ținea în mână lui soarta tuturor, chiar și a regelui.

DRUMUL SPRE MONTFAUCON

FOAMETEA

Sărăcia locuitorilor Franței fu în anul acela mai mare ca niciodată în ultima sută de ani, și o plagă care pustiise veacurile trecute se arată iar: foametea. La Paris, drobul de sare atinsese zece gologani de argint, iar banița de grâu se vindea cu șaizeci de gologani, prețuri nici pe departe atinse vreodată. Această scumpire a traiului o pricinuisese în primul rând recolta nenorocită din celălalt an, dar în bună parte și dezorganizarea administrației, neliniștea pe care cărdășiile baronilor o făceau să domnească în numeroase provincii, spaima celor ce-și îngropaseră grânele în hambare, că nu vor avea ce mânca, precum și lăcomia speculanților.

În anii de foamete, februarie e fără îndoială luna cea mai cumplită, mai greu de îndurat. Cele de pe urmă provizii de toamnă sunt sfârșite, trupul și sufletul oamenilor nu mai au un pic de vlagă. Frigul își dă mâna cu foamea. E luna în care mor cei mai mulți. Oamenii își pierd nădejdea de a mai vedea vreodată primăvara, și această deznădejde la unii se preface într-o amărăciune care-i doboară, iar la alții în ură. Luând prea des drumul cimitirului, fiecare se întreabă când îi va veni și lui rândul.

La țară oamenii mâncaseră căinii, nemaiavând cu ce-i hrăni, și prindeau pisicile sălbatice ca pe un vânat sadea. Vitele mureau din lipsă de nutreț, și lumea se bătea în jurul stârvurilor. Se vedeau femei smulgând iarba înghețată ca să-și astâmpere foamea. Aflaseră toți că scoarța de fag dă o făină mai bună decât scoarța de stejar. Flăcăi se înecau în fiecare zi sub gheața eleșteielor, încercând să prindă pește. Bătrâni aproape că nu mai erau de fel. Tâmplarii, vlăguți și gălbejiți, lucrau zi și noapte la coșciuge. Morile amuțiseră. Mame înnebunite își legănav leșurile pruncilor, care mai țineau încă între degete un pumn de paie putrede. Uneori oamenii se îmbulzeau la porțile vreunei mănăstiri, dar chiar pomana nu sluzea la nimic, căci de cumpărat nu mai erau de nici unele, afară doar de giulgiuri pentru a înveli morții. Și hoarde, clătînându-se pe picioare, porneau din sate către târguri, mânite de visul zadarnic de a căpăta acolo pâine; dar se încrucișau pe drum cu alte hoarde de schelete care veneau din orașe și păreau să meargă la judecata de apoi.

Așa era în ținuturile vestite pentru bogăția lor, ca și în cele sărace, în Valois ca și în Champagne, în Marche ca și în Poitou, în Angoumois, în Bretania, ba chiar în Beauce și în Brie, și la fel în Ile-de-France. Așa era la Neauphle și la Cressay.

Întorcându-se de la Avignon la Paris, împreună cu Bouville, Guccio văzuse în treacăt jalea răspândită pretutindeni. Dar cum el nu trăsese decât pe la dregătoriile de plasă ori la castelele regale, cum avea destule merinde pentru drum și aur sunător în buzunar spre a plăti prețurile uriașe ce i se cereau la hanuri și cum era zorit să ajungă mai repede acasă, privise foametea de sus.

Nu se sinchisea de restriștea asta nici când, trei zile după întoarcere, mergea călare de la Paris la Neauphle. Mantaua lui de călătorie, căptușită cu blană, îi ținea cald, calul era sprinten și-l ducea spre femeia iubită. Guccio șlefua în minte fraze pentru a-i spune frumoasei Maria cum vorbise despre dânsa cu prințesa Ungariei, viitoarea regină a Franței, și că numai la dânsa i-a fost gândul, ceea ce la drept vorbind era adevărat. Căci infidelitățile întâmplătoare nu ne împiedică să ne gândim la ființa pe care o înșelăm, ci tocmai dimpotrivă; și acesta e chiar felul cel mai obișnuit al bărbaților de a fi statornici. După aceea îi va descrie Mariei frumusețile Neapolei... Se simțea împodobit cu prestigiile călătoriei și ale înaltelor misiuni îndeplinite; venea să-și caute dragostea.

Abia când ajunse în apropiere de Cressay, și deoarece cunoștea bine locurile acelea pe care le îndrăgise pentru că ele fuseseră în primăvară decorul iubirii lui, Guccio începu să-și deschidă ochii la altceva decât la el însuși.

Câmpurile pustii, tăcerea cătunelor, puținele hornuri ale colibelor din care mai ieșea fum, lipsa dobitoacelor, halul de slăbiciune și de murdărie al celor câțiva oameni întâlniți, și mai ales privirile lor, toate stârneau în tânărul toscan un sentiment de neliniște și de nesiguranță care creștea la fiecare pas. Iar când pătrunse în ograda vechiului conac, deasupra pârâului la Mauldre, avu presimțirea nenorocirii. Nici o pasăre care să râcăie în gunoi, nici un muget venind din staul, nici un lătrat de câine. Tânărul făcu câțiva pași fără ca țipenie de om, slugă sau stăpân, să-i iasă înaintea. Casa părea moartă. "Să fi plecat oare toți? se întreba Guccio. Să le fi sechestrat și scos în vânzare tot ce aveau? Ce s-a întâmplat? Sau poate o fi bântuit ciuma pe aici?"

Își priponi calul de un cârlig prins în zid - nu-și luase argat cu dânsul pentru un drum așa de scurt, ca să fie mai liber - și intră în conac. Se pomeni în fața doamnei de Cressay.

- O! Domnul Guccio! strigă ea. Credeam într-adevăr că ai să te întorci... Credeam într-adevăr... Iată-te deci iarăși pe la noi...

O podidiseră lacrimile pe cucoana Eliabel și se sprijinea de o masă, ca și cum surpriza i-ar fi muiat picioarele. Slăbise cu zece kilograme și îmbătrânise cu zece ani. Rochia care nu demult îi strângea destul de tare șoldurile și pieptul acum juca pe dânsa; avea fața pământie, iar obrajii fleșcăiți îi atârnav sub vâlul de văduvă care-i încadra chipul.

Ca să nu arate cât e de uimit găsind-o așa de schimbată, Guccio își roti ochii prin marea încăpere. Înainte vreme se vedeau acolo semnele unui trai demn păstrat în ciuda mijloacelor puține; astăzi toate vedeau sărăcia lucie, harababura prăfuită a caliciei.

- Nu suntem cum e mai bine spre a primi un oaspe, spuse cu amărăciune cucoana Eliabel.

- Unde vi-s feciorii, Pierre și Jean?

- La vânătoare, ca în toate zilele.

- Și Maria? întrebă Guccio.

- Vai! făcu dânsa plecându-și ochii.

Guccio simți niște gheare reci înfigându-i-se în cap, în ceafă și în inimă.

- *Ch'è successo?* Ce s-a întâmplat?

Cucoana Eliabel înălță din umeri, covârșită de tristețe.

- E așa de slabă și așa de istovită, zise dânsa, că nu mai sper să se îndrepte vreodată, nici măcar să apuce paștile.

- De ce boală suferă? întrebă Guccio, simțind că ghearele acelea își slăbesc strânsoarea, căci la început înțelesese ce-i mai rău.

- Boala de care suferim toți și de care oamenii mor pe capete aici! Foamea, signor Guccio. Și dacă cogeamite trup cum era al meu e sleit de nu se mai poate ține pe picioare, îți închipui ce prăpăd e în stare să facă foamea într-un trup încă în creștere, cum e al fiicei mele.

- Dar pentru numele lui Dumnezeu, cucoană Eliabel, izbucni Guccio, credeam că foametea nu-i doboară decât pe cei sărmani!

- Și noi ce alta crezi că suntem, răspunse văduva, decât niște sărmani? Nu suntem mai căpătuiți pentru că ne tragem dintr-un neam nobil și trăim într-un conac dărăpănat. Toată averea unora ca de-alde noi, mici moșieri, sunt șerbii noștri și munca șerbilor noștri. Cum am putea aștepta ca ei să ne hrănească, atunci când nici ei n-au ce mânca și vin să moară la ușa noastră cerșind de-ale gurii? Am fost nevoiți să tăiem toate vitele ca să le împărțim cu dânșii. Adaugă la asta ce ne-a mai jecmănit ispravnicul, pe noi ca și pe alții, cu poruncă de la Paris, zicea el, ca să-și hrănească vătășii, care sunt tot așa de grași cum îi știi... Când toți clăcașii noștri vor fi murit, ce alta ne

va rămâne decât să murim și noi? Pământul nu face doi bani; n-are preț decât dacă e muncit, și nu leșurile pe care le îngropăm într-însul îl vor face să dea roade... Nu mai avem nici argați, nici slujnice. Șchiopul nostru, săracul de el...

- Cel căruia îi ziceați sofragiul dumneavoastră?

- Da, "sofragiul nostru" a luat drumul cimitirului săptămâna trecută. Și la fel se prăpădesc toate în jurul nostru.

- Unde-i dânsa? întrebă Guccio!

- Maria? E sus în odaia ei.

- Pot s-o văd?

Văduva se codi o clipă; în restriștea ei mai ținea totuși la rânduielele bunei-cuviințe.

- Da, bineînțeles, spuse ea. Mă duc să-i dau de veste că ai sosit.

Se urcă târându-și pașii la catul de sus, și o clipă după aceea îl strigă pe Guccio. El ajunsese în capul scării din câteva sărituri.

Maria de Cressay zăcea pe un pat îngust de modă veche, cu marginile macatului nepetrecute sub saltea și cu pernele foarte ridicate sub spate, astfel că trupul părea să stea în picioare.

- Signor Guccio... signor Guccio... rosti Maria.

Ochii îi erau măriți de cearcănele vinete dimprejur; părul ei lung, castaniu cu răsfrângeri aurii, era desfăcut pe perna de catifea. Pe obrajii supti, pe gâtul firav pielea avea o străvezime îngrijorătoare. Și impresia că absorbise în ființa ei toată lumina soarelui, pe care ți-o dădea Maria mai înainte, dispăruse, de parcă un mare nor alb ar fi trecut peste dânsa.

Cucoana Eliabel îi lăsa singuri, ca să nu i se vadă lacrimile, și Guccio se întrebă dacă dânsa știa, dacă Maria, văzându-se bolnavă, își ușurase inima, mărturisind mamei sale dragostea ei.

- Maria *mia*, frumoasa mea Maria, șopti Guccio oprindu-se chiar lângă pat.

- În sfârșit, iată-te, în sfârșit ești iarăși aici. Ce frică, o! Ce frică mi-a fost că am să mor fără să te mai văd vreodată!

Se uita lung la Guccio și în ochi îi lucea o întrebare dureroasă.

- De ce anume suferi, Marie? întrebă el pentru că nu găsea nimic altceva de spus.

- De slăbiciune, iubitul meu, de slăbiciune. Și de teama cumplită că m-ai părăsit.

- Trebuia să mă duc în Italia pentru a-l sluji pe rege și am plecat cu atâta grabă, că n-am putut să-ți dau de veste.

- Pentru a-l sluji pe rege... murmură ea.

Marea întrebare mută îi lucea mereu în adâncul privirii. Și Guccio se simți deodată rușinat de sănătatea lui zdravănă, de hainele îmblănite de pe dânsul, de săptămânile fără grijă petrecute în călătorie; rușinat chiar că se bucurase de soarele Neapolei, ca și de trufia deșartă de care fusese plin până adineaori pentru că trăise printre mărimile lumii acesteia.

Maria îi întinse frumoasa ei mână slăbită; și Guccio luă această mână într-a lui; și degetele lor reînnoiră cunoștința veche, își puseră întrebări și sfârșiră prin a se uni, înlănțuindu-se într-o strângere care e un legământ de dragoste mai tare decât un sărut, ca și cum cele două mâini diferite se împreunau pentru aceeași rugăciune.

Abia atunci întrebarea mută se șterse din ochii Mariei, care închise pleoapele.

Rămaseră așa o clipă, fără să-și vorbească; prin degetele lui Guccio, Maria simțea cum pătrunde în ea o vlagă regăsită.

- Marie, spuse deodată Guccio, uite ce ți-am adus!

Scoase din punga atârnată la brâu două plăcuțe de aur lucrate migălos, încrustate cu mărgăritare și nestemate șlefuite, cum purtau pe atunci la gulerul mantiilor femeile din clasele avute. Maria luă aceste podoabe și le duse la buze. Guccio avu atunci o strângere de inimă, căci aurul, fie el șlefuit de cel mai priceput giuvaergiu venețian, nu potolește foamea. "O oală cu miere sau cu dulceață ar fi fost astăzi un dar mai nimerit", gândi Guccio. O mare grabă de a întreprinde ceva spre a o ajuta îl cuprinse.

- Mă duc să caut tot ce trebuie ca să te faci bine, spuse el.

- Mi-ajunge că ești aici, că te gândești la mine și nu cer nimic altceva... Pleci așa de curând?

- Peste câteva ceasuri voi fi iar lângă tine.

Când să treacă pragul, se mai întoarse o dată:

- Mama ta... știe? întrebă cu jumătate de glas.

Maria făcu din pleoape semn că nu și adăugă în șoaptă:

- Nu eram îndeajuns de sigură de tine ca să dau în vileag taina noastră. O voi face numai atunci când ai să vrei tu.

Guccio se întoarse în odaia mare de jos, unde o găsi pe cucoana Eliabel împreună cu cei doi fii ai săi, care tocmai veniseră de la vânatoare. Îngălați și nebărbieriți, cu ochii aprinși de oboseală, cu hainele rupte și peticite ca

vai de lume, Pierre și Jean de Cressay aveau și dânșii foamea întipărită pe față. Își arătară bucuria de a revedea un prieten. Dar nu-și puteau ascunde un pic de invidie și de amărăciune privind la înfățișarea înfloritoare a tânărului lombard care, pe deasupra, n-avea încă nici vârsta lor. "Hotărât lucru, bancherii se descurcă mai bine ca nobilii", își zicea Jean de Cressay.

- Mama v-a povestit cum o ducem, și apoi ați văzut-o pe Maria... spuse Pierre. Un corb și un hârciog, iată tot ce am vânat azi-dimineață. Strașnică ciorbă pentru o familie întreagă are să iasă din asta! Ce putem face? Țăranii au pus capcane peste tot. Degeaba îi ameninți cu bătaia dacă vor vâna pentru dânșii, preferă să fie bătuți, dar să mănânce vânatul. Îi înțeleg; oricine în locul lor ar face la fel.

- Șoimii milanezi pe care vi i-am adus toamna trecută vă sunt, barem, de folos? întrebă Guccio.

Cei doi frați priviră în lături, cu un aer stânjenit. Apoi Jean, cel mai mare și mai morocănos, se hotărî să spună:

- Am fost siliți să-i dăm ispravnicului Portefruit, ca să ne lase ultimul porc ce ne mai rămăsese. De altfel nu mai aveam cu ce-i asmuți.

Era rușinat și foarte nemulțumit că trebuise să mărturisească ce întrebuințare dăduseră darului primit de la Guccio.

- Foarte bine ați făcut, îi spuse acesta; la întâiul prilej voi încerca să va fac rost de alți șoimi.

- Câinele ăsta de ispravnic, izbucni Pierre de Cressay clocotind de mânie, nu se poartă mai omenos, crede-mă, de atunci de când ne-ai scos din ghearele lui. E mai crunt ca foametea și el singur face de două ori mai mult rău decât ea.

- Mi-e tare rușine, domnule Guccio, de masa sărăcăcioasă la care te poftesc, zise văduva.

Guccio refuză cu vorbă subțire, zicând că e așteptat să prânzească la banca lui din Neauphle.

- Lucrul cel mai de seamă este să găsesc cu ce s-o hrănim pe fiica dumneavoastră, cucoană Eliabel, adăugă dânsul, și să n-o lăsăm să se prăpădească astfel. Mă duc să caut ce trebuie.

- Îți foarte mulțumim că te-ai gândit, dar n-ai să găsești nimic, afară de iarba din marginea drumurilor, răspunse Jean de Cressay.

- Ei nu, zău! se îndârji Guccio, bătându-se peste punga spânzurată la brâu. N-aș mai fi lombard dacă n-aș izbuti.

- Nici chiar aurul nu mai folosește la nimic, spuse Jean.

- Asta o s-o vedem.

Era scris pesemne ca, ori de câte ori va sosi în mijlocul acestei familii, Guccio să apară în chip de cavalier izbăvitor, iar nu ca un creditor, cum continua să fie pentru o datorie de trei sute de livre, rămase neplătite de la moartea răposatului domn de Cressay.

Guccio porni glonț spre Neauphle, încredințat că slujbașii băncii Tolomei îl vor scoate din încurcătură. "Așa cum îi cunosc, trebuie să fi dosit de-ale mâncării sau or fi știind unde poți cumpăra plătind bine."

Îi află însă pe cei trei slujbași strânși în jurul unui foc de turbă; galbeni ca ceara, stăteau abătuți, cu nasul în pământ.

- De două săptămâni negoțul nu mai mișcă de loc, domnule Guccio, îi spuseră ei. Nu ne mai intră nici măcar un ban pe zi. Nimeni nu-și mai plătește datoriile și n-ar folosi la nimic să punem sechestru; de unde nu-i, n-ai ce lua... Dacă avem ceva de-ale gurii?

Înălțară din umeri.

- Ne vom ospăta chiar acum cu o livră de castane, spuse mai-marele băncii, și după asta ne vom linge pe buze răbdând alte trei zile. Se mai găsește sare la Paris? Mai mult ca orice, lipsa sării ne dă gata. Dacă ai putea să ne trimiți barem un drob de sare! Ispravnicul de la Montfort are destulă, dar nu vrea s-o împartă cu nimeni. Țsta nu duce lipsă de nimic, zău așa, a jecmănit tot ținutul de jur împrejur, de parc-ar fi trecut războiul pe aici.

- Tot el va să zică! Dar Portefruit ăsta e o adevărată pacoste! strigă Guccio. Mă duc să-l caut. Să dea ochii cu mine. I-am mai venit eu de hac o dată tâlharului ăstuia.

- Domnule Guccio..., încercă șeful băncii să-l îndemne la mai multă băgare de seamă.

Dar Guccio era de-acum afară și sărea pe cal. Îi clocotea în piept un val de ură, cum nu simțise niciodată.

Pentru că Maria se stinge de foame, el trecea dintr-o dată de partea sărmanilor și năpăstuiților; după asta ar fi putut să-și dea seama cât de mult o iubea.

El, lombardul, odraslă de bancheri, se alătura sărăcimii. Abia acum vedea că din zidurile caselor se împrăstia parcă o tristețe de moarte. Se simțea legat de familiile care mergeau clătinându-se în urma sicriilor, de oamenii aceia cu pielea lipită de umerii obrazilor și ale căror priviri deveniseră priviri de dobitoace.

Își va împlânta pumnalul în burta ispravnicului Portefruit; era hotărât s-o facă. O va răzbuna pe Maria, va răzbuna toată provincia, făcând astfel dreptate. Și va fi arestat, fără îndoială; ținea să fie, și fapta lui va avea mare răsunet. Unchiul Tolomei are să umble peste tot, bătând la toate porțile: se va duce la monseniorul de Bouville și la monseniorul de Valois. Procesul va veni înaintea înaltei curți de judecată de la Paris, ba chiar în fața regelui. Și atunci Guccio va spune sus și tare: "Măria-ta, iată pentru ce l-am ucis pe ispravnicul măriei-tale..."

Un galop de o leghe și jumătate îi mai potoli nițel închipuirea înfierbântată. "Amintește-ți, băiete, că un leș nu plătește dobânzi", obișnuia să-i zică jupân Tolomei. Și apoi fiecare nu se bate bine decât cu armele ce-i sunt proprii, iar dacă Guccio, ca orice toscan, se pricepea să mânuiască destul de bine pumnalul, aceasta nu era totuși specialitatea lui. Încetini deci goana când ajunse la bariera târgului Montfort-l'Amaury, își puse și calul și mintea în frâu și se înfățișă la isprăvnicie. Deoarece armășelul de pază nu arătă atâta zor să-l primească pe cât s-ar fi convenit, Guccio scoase din manta teșchereaua pecetluită chiar cu sigiliul lui Ludovic al X-lea și întocmită din porunca lui Valois, așa cum ceruse Tolomei pentru călătoria nepotului său în Italia.

Cuvintele scrise acolo spuneau îndeajuns pentru ca patalamaua, după socoteala lui Guccio, să-i mai fie de folos multă vreme. "*Cer tuturor judeților, seneșalilor și ispravnicilor mei să dea ajutor și sprijin...*"

- Din partea regelui! zise Guccio.

Dând cu ochii de pecetea regală, armășelul isprăvniciei se făcu numaidecât binevoitor și plin de râvnă, și alergă să deschidă porțile.

- Să-i dai de mâncare calului meu, îi porunci Guccio.

Oamenii cărora le-am pus o dată piciorul în piept se socot mai totdeauna bătuți dinainte de îndată ce se găsesc în prezența noastră. Chiar dacă ar vrea să se împotrivească, asta nu le ajută la nimic, căci apele curg întotdeauna într-acolo unde au pornit. Așa stăteau lucrurile între jupânul Portefruit și Guccio.

Cu o teamă nedeslușită în suflet și simțind cum bățâie carnea pe dânsul ca piftia de vițel, ispravnicul ieși înaintea oaspei.

Citirea patalamalei... "*Cer tuturor ispravnicilor mei...*" nu făcu decât să-l tulbure și mai rău. Care puteau fi tainicile însărcinări ale acestui tânăr lombard? Venea oare să cerceteze, să inspecteze? Filip cel Frumos avea odinioară asemenea agenți misterioși care, dându-și alte meserii de ochii

lumii, umblau prin țară, își făceau rapoartele, apoi, într-o bună zi, vreun cap cădea, o poartă de temniță se deschidea...

- Domnule Portefruit, vorbi Guccio, înainte de orice vreau să te înștiințez că n-am pomenit nimic la curte despre afacerea ceea cu moștenirea familiei Cressay, care făcu să ne întâlnim anul trecut. Am înțeles că a fost o greșeală la mijloc. Îți spun asta ca să te liniștesc.

Frumos chip, într-adevăr, de a-l liniști pe ispravnic! I-o spunea adică din capul locului, de la obraz: "Îți amintesc, jupâne, că te-am prins cu mâța-n sac și pot face să se afle asta când oi vrea".

Fața buhăită a ispravnicului, rotundă ca luna, păli nițel, afară de fraga ceea de carne liliachie care-i îmbobocea urâcios pe frunte. Ochii îi erau mici și galbeni. Omul acesta trebuie să fi avut ceva dinspre partea ficatului, care nu funcționa bine.

- Îți sunt recunoscător, domnule Baglioni, pentru felul cum ai judecat întâmplarea aceea, răspunse dânsul. Într-adevăr, a fost o greșeală. De altminteri, am pus de s-au șters socotelile din catastif.

- A fost deci nevoie să fie șterse? observă Guccio.

Celălalt înțelese că-l luase gura pe dinainte și spusese o gugumănie primejdioasă. Hotărât lucru, acest tânăr lombard avea darul de a-l zăpăci.

- Voiam tocmai să mă așez la masă, zise el ca să schimbe vorba cât mai repede. Îmi vei face cinstea de-a prânzi cu mine...

Începea să se arate slugarnic. Demnitatea îi poruncea lui Guccio să refuze, dar șiretenia îi cerea să primească: niciodată oamenii nu-și dezleagă limba mai ușor ca la masă. Afară de asta, Guccio nu îmbucase nimic de dimineață și alergase mult. Astfel că, venind din Neauphle cu gând să-l ucidă pe ispravnic, se pomeni acum așezat la largul său lângă acesta, și slujindu-se de pumnal doar pentru a tăia din purcelul de lapte, bine rumenit, care plutea în untura lui aurie.

Felul cum se ospăta ispravnicul în mijlocul unui ținut bântuit de foamete era de-a dreptul revoltător.

"Când mă gândesc, își zicea Guccio, când mă gândesc că am venit aici spre a găsi ceva de mâncare pentru Maria și acum mă îndop eu!"

Cu fiecare înghițitură simțea că-i crește ura împotriva lui Portefruit; și cum celălalt, crezând că-l câștigă pe oaspe de partea sa, poruncea să fie scoase bucatele cele mai bune și vinurile cele mai rare, Guccio își repeta la fiecare cupă pe care o dădea pe gât:

"Are să mi-o plătească porcul ăsta! N-am să mă las până nu-l voi trimite să se legene în ștreang."

Nicicând un prânz nu fu dat gata cu atâta poftă și cu așa de puțin folos pentru gazdă. Guccio nu pierdea nici un prilej ca să-l amărăscă pe ispravnic.

- Aflai că-ți cumpărași niște șoimi, jupâne Portefruit, spuse el pe neașteptate. Așadar, ai drept să vânezi ca nobilii?

Celălalt se înecă cu vinul la gură.

- Vânez cu nobilii din împrejurimi, când binevoiesc să mă poftească la vânătorile lor, răspunse repede ispravnicul.

Încercă din nou să abată vorba la altele și adăugă, doar ca să spună ceva:

- Călătorești mult, mi se pare, domnule Baglioni?

- Mult, ce-i drept, răspunse Guccio pe un ton nepăsător. Mă întorc din Italia, unde am fost cu o treabă de-a regelui pe lângă regina Neapolei.

Portefruit își aduse aminte că la întâia lor întâlnire Guccio se întorcea dintr-o misie pe lângă regina Angliei. Hotărât lucru, flăcăul acesta părea să fie trimis mereu spre a sta de vorbă mai ales cu reginele: avea deci trecere mare. Afară de asta, găsea mijlocul să știe întotdeauna lucruri despre care ar fi fost mai bine să nu se vorbească...

- Jupâne Portefruit, slujbașii băncii pe care o are unchiu-meu la Neauphle au ajuns la mare ananghie, spuse deodată Guccio. I-am găsit lihniți de foame, și ei mă încredințează că nu pot cumpăra nimic. (Ispravnicul înțelese că Guccio începea să dea pe față ceea ce-l adusesese acolo.) Pe ce temei ceri dumneata de la oamenii unui ținut așa de pustiit de foamete să-ți dea zeciuiala, strângând și sechestrând tot ce le mai rămâne ca să-și astâmpere foamea?

- Ei, domnule Baglioni, e o grea problema pentru mine și care mă mâhnește foarte, ți-o jur. Dar trebuie să ascult de poruncile venite de la Paris. Sunt dator să trimit în fiecare săptămână trei căruțe cu merinde, ca toți ceilalți ispravnici de prin părțile acestea, căci monseniorul de Marigny se teme de răzmeriță și vrea să-și țină capitala în mână. Ca întotdeauna, satele sunt acelea care duc greul.

- Dar când vătășei dumatle strâng să umple trei căruțe, mai apucă destul ca să umple patru, așa că una o păstrezi pentru dumneata.

Spaima cuprinse iar inima ispravnicului. Vai, ce prânz apăsător! Avea de ce se teme să nu i se aplece!

- Niciodată, domnule Baglioni, niciodată! Ce-ți trece prin minte?

- Haide, haide, ispravnice! De unde-ți vin toate acestea? izbucni Guccio, arătând masa. Șuncile, după câte știu, nu cresc pe ferestrele dumitale. Iar vătășii dumitale nu cumva se îngrașă, cum îi vedem, doar lingând floarea de crin de pe ghioagele lor?

"Să fi știut asta, gândi Portefruit, nu l-aș fi ospătat așa de bine."

- Pentru că, vezi dumneata, răspunse el, dacă vrei să fie liniște în țară, trebuie să-i hrănești cum se cuvine pe cei puși s-o păzească.

- Firește, firește, se învoi Guccio. Bine zici. Un om împovărat cu o slujbă așa de înaltă cum e a dumitale nu trebuie să judece ca oamenii de rând și nici să se poarte la fel cu dânșii.

Începea deodată să-i dea dreptate ispravnicului, vorbindu-i prietenos și împărtășindu-i întru totul vederile. Fără s-o facă înadins, se purta întocmai ca monseniorul Robert d'Artois, pe care îl văzuse de mai multe ori și ale cărui apucături îi plăcuseră grozav... Încă puțin și l-ar fi bătut pe umeri. Portefruit, care băuse zdravăn ca să prindă curaj, căzu în capcană.

- La fel și în privința dăjdiilor... urmă Guccio.

- Dăjdiile? repetă ispravnicul.

- Ei, da! dumneata le ai în arendă. Trebuie să trăiești din ele și să-ți plătești vătășii. Așa că, vrând-nevrând, trebuie să scoți mai mult decât ai de dat vistieriei. Cum faci asta? Iei birul îndoit, nu-i așa? E ceea ce fac, pe cât știu eu, toți ispravnicii.

- Cam așa, recunosc Portefruit fără să se mai codească, încredințat că are în față, dacă nu un complice, barem un om care știe cum stau lucrurile. Suntem siliți la asta. Gândește-te că pentru a căpăta slujba mea a trebuit să șpaguiască pe unul din secretarii lui Marigny.

- Adevărat? Un secretar al lui Marigny?

- Firește, și-l ating mereu cu câte ceva în fiecare an de Sfântul Nicolae. Trebuie de asemenea să împart cu dăbilarul meu, fără să mai vorbesc de cât mă ciupește judele care e deasupra mea. Așa că la încheierea socotelilor...

- Nu mai rămâne mare lucru pentru dumneata, înțeleg asta... Atunci, ispravnice, îmi vei da o mână de ajutor, precum am dreptul să-ți cer, iar eu îți voi propune un târg din care n-ai să ieși păgubit. Trebuie să-mi hrănesc slujbașii băncii. În fiecare săptămână le vei da sare, făină, bob, miere și carne proaspătă sau uscată cât au nevoie pentru trai, și pe care ți le vor plăti la prețul cel mai bun al Parisului, ba încă și trei gologani pe deasupra de fiecă litră. Îți pot lăsa chiar cincizeci de livre arvună, adăugă el, zornăindu-și punga doldora.

Clinchetul aurului sfârși prin a adormi neîncrederea ispravnicului. Se mai tocmi chipurile nițel, hotărând împreună cu Guccio câte ocale are să dea de fiecare marfă, acesta socotindu-le pe toate îndoit, ca să poată da o parte familiei Cressay.

Cum Guccio ținea să ia numaidecât cu dânsul câte ceva din merindele făgăduite, ispravnicul îl duse în cămara lui, care semăna a magazie de negustor.

Acum că încheiase târgul, la ce bun să se mai ascundă după deget? Era chiar bucuros că putea în sfârșit să arate cuiva, fără teamă, comorile sale alimentare cu care se fălea negreșit mai mult decât cu dregătoria sa. Dacă ambiția îl făcuse să ajungă ispravnic, în schimb, însușirile sale din naștere îl arătau înzestrat pentru negoțul de băcănie. Cu fața rotundă, nasul în aer și brațele scurte, se tot foia printre banițele de linte și de mazăre, adulmeca brânza, mângâia din ochi șirurile de cârnați. După ce se ospătase două ceasuri, părea că i se și făcuse din nou foame.

"Căpcăunul ăsta ar merita să-l calce oamenii, prădându-l și muindu-i oasele cu furca și toroipanul", gândea Guccio.

Un argat pregăti o legătură cu bunătați pe care o înveli într-o pânză, ca să nu se vadă ce-i acolo, și Guccio o prinse de oblâncul șei.

- Iar dacă ți se întâmplă și dumitale să duci lipsă la Paris de-ale gurii, îi spuse ispravnicul însoțindu-l la plecare, poate că aș putea cu vreun prilej să-ți trimit o căruță.

- Mă voi gândi la asta, ispravnice. De altminteri n-are să treacă mult și ai să mă vezi iar pe aici. Iar până atunci, fii fără grijă, voi vorbi de dumneata cum se cuvine.

Asupra acestora, Guccio porni îndărăt spre Neauphle, oprindu-se la bancă, unde slujbașii îl copleșiră cu binecuvântările lor când aflară vestea cea bună.

- Așadar, zise Guccio, în fiecare săptămână va veni cineva de la Cressay să ia jumătate din merindele pe care vi le va da ispravnicul ori le veți duce voi acolo după ce s-o înnopta. Unchiu-meu se interesează grozav de această familie, care are mai multă trecere decât s-ar părea; aveți deci grijă să nu ducă vreo lipsă.

- Urmează să ne plătească cu bani peșin, sau trebuie să adăugăm la datoria lor tot ce le vom da? întrebă mai-marele zărăfiei.

- Veți întocmi o socoteală deosebită pe care o voi supraveghea eu.

După zece minute Guccio sosea la conac, învârtind în mână, triumfător, legătura cu provizii. Maria avu lacrimi în ochi când îl văzu în odaia ei,

scoțând una după alta bunătățile ce dobândise.

- Guccio, îmi vine a crede că ești un vrăjitor, izbucni dânsa.
- Voi face încă și mai mult ca să te văd iar sănătoasă și să mă bucur de iubirea ta. La fiecare opt zile veți primi tot atâta... Crede-mă, adăugă el zâmbind, e mai ușor să găsești de mâncare decât să găsești un cardinal în tot Avignonul.

Aceasta îi aduse aminte că nu venise la Cressay numai pentru ai spune fetei vorbe dulci. Deoarece se aflau singuri în odaie, Guccio folosi prilejul ca s-o întrebe dacă lădița pe care i-o încredințase toamna trecută era tot la locul ei în capelă.

- O vei găsi unde am pus-o, răspunse Maria. De aceea mi-a fost și teamă că mor fără să știu ce trebuie să fac cu ea.

- Nu te mai necăji pentru asta, o voi lua eu de acolo. Și te rog, dacă mă iubești, nu te mai gândi la moarte!

- Acum nu mă mai gândesc! spuse fata, zâmbind.

După ce-i făgădui că va veni mai des la Cressay, Guccio o lăasă singură, în timp ce dânsa mânca cu nespusă poftă niște prune uscate.

Întors în odaia mare de jos, îi spuse cucoanei Eliabel că adusese din Italia câteva relicve strașnice foarte bune de leac și că dorea să se roage avându-le alături, singur în capelă, pentru a obține tămăduirea Mariei. Văduva se minună că flăcăul acesta atât de umblat, atât de săritor, atât de iscusit era totodată și așa de cucernic. Hotărât lucru, avea toate darurile...

Luând cheia, Guccio merse așadar să se încuie în capelă; acolo, trecu în spatele micului altar, găsi fără bătaie de cap piatra aceea de se răsucea pe locul ei și, scotocind prin câteva sfinte oseminte ale nu se știe cui, dădu peste cutia de plumb care conținea chitanța iscălită de Marigny arhiepiscopul. "Iată o relicvă bună să vindece țara", își spuse, și, așezând piatra la loc, ieși din capelă, dându-și un aer cuvios.

Primi îmbrățișările și mulțumirile castelanei și ale celor doi feciori ai ei, apoi o întinse numaidecât, luând iar drumul Parisului.

Biruit de oboseală, făcu popas într-un sătuc, Versailles, unde dormi câteva ceasuri. A doua zi se înfățișă unchiului său, căruia îi povesti tot, în sfârșit, aproape tot, adică nu stăruia prea mult asupra poruncilor pe care le dăduse pentru a ajuta familia Cressay, dar i-o descrie și vorbe de matrapazlăcurile ispravnicului cu o mânie care-l surprinse pe bancher.

- Mi-ai adus chitanța arhiepiscopului? întrebă Tolomei.

- Firește, unchiule, răspunse Guccio, întinzându-i cutia de plumb.

- Și zici că ispravnicul ți-a mărturisit el însuși că le ia oamenilor birul îndoit, vărsând apoi o parte unui secretar al lui Marigny? Aflat-ai căruia din ei?

- Aș putea s-o aflu. Portefruit ăsta mă crede acum prietenul său cel mai bun.

- Și el spune că și ceilalți ispravnici fac la fel?

- O spune pe șleau. Asta nu-i o rușine? Ei fac un negoț murdar cu foamea și se îndoapă ca niște porci, pe când în jurul lor norodul crapă de sărăcie. Regele n-ar trebui oare înștiințat despre aceasta?

Ochiul stâng al lui Tolomei, cel care nu se vedea niciodată, se deschisese pe neașteptate, dând întregii fețe o altă expresie, în același timp ironică și amenințătoare. Bancherul își freca încet una de alta mâinile sale grase cu degete ascuțite.

- Ei bine, mi-aduci vești foarte bune, spuse el, și repetă zâmbind: foarte bune vești, dragul meu Guccio.

VINCENNES

Când omul zilelor noastre încearcă să-și înfățișeze evul de mijloc, el crede de obicei că pentru asta i se cere un mare efort al imaginației. Evul de mijloc îi apare ca o epocă întunecată, pierdută în noaptea timpurilor, o clipă din istoria lumii în care soarele nu se arată niciodată și în care trăia o umanitate cu niște orânduiri pe de-a-ntregul deosebite de cele știute de noi. Or, e de ajuns să deschidem ochii asupra universului nostru, e de ajuns să citim în fiecare dimineață gazetele noastre spre a descoperi că evul de mijloc e aici, foarte aproape. El continuă să existe alături de noi, și nu numai prin câteva vestigii monumentale; îl găsești de cealaltă parte a mării care udă țărmurile noastre, la câteva ceasuri de zbor; face parte din ceea ce se mai numește încă imperiul francez și pune oamenilor noștri de stat ai veacului al XX-lea probleme pe care dâșii nu izbutesc să le rezolve.

Câteva țări musulmane din Africa de Nord și din Orientul apropiat, care sunt încă, foarte exact, la veacul al XIV-lea al erei lor, ne pot da, sub multe aspecte, o imagine a ceea ce fu lumea medievală europeană. Aceleași orașe cu ulițe strâmte, într-o veșnică forfotă, cu colibe înghesuite unele într-altele și cu câteva palate somptuoase; același contrast între sărăcia înfiorătoare a claselor sărace și huzurul marilor feudali; aceiași povestitori pe la colțul ulițelor, împrăștiind visul odată cu noutățile zilei; același norod în care nouă oameni din zece nu știu carte, îndurând vreme îndelungată asuprirea și apucat pe neașteptate de revolte aprige, de spaimă, ucigătoare; același amestec neîngăduit al credinței religioase în treburile obștești; aceleași fanatisme, aceleași uneltiri ale stăpânirii, aceeași vrajbă între tagmele potrivnice, aceleași comploturi așa de straniu urzite, că nu-și mai află deznodământul decât în sânge!... Conclavurile din evul de mijloc trebuie să fi fost foarte asemănătoare cu adunările ulemașilor¹⁰. Dramele dinastice care au pecetluit sfârșitul capeținilor direcți par aidoma dramelor dinastice care frământă în zilele noastre țările arabe; și însăși povestirea de față va fi fără îndoială mai bine înțeleasă când vom spune că ea oglindește lupta pe viață și pe moarte dintre pașa Valois și marele vizir Marigny. Singura deosebire e în aceea că țările europene din evul de mijloc nu slujeau drept câmp de expansiune pentru interesele națiunilor mai bine înzestrate cu mijloace tehnice și armament. De la căderea imperiului roman, colonialismul murise, cel puțin pe meleagurile noastre.

"Nu l-am putut doborî izbindu-l fățiș - nu face nimic! - îl vom doborî pe de lături", spusese bancherul Tolomei, vorbind de Marigny după ce acesta redobândise încrederea regelui.

Când Guccio îi destăinuise învârtelile ispravnicului de la Montfort-l'Amaury, Tolomei chibzui două zile întregi la ce avea de făcut; apoi, în cea de-a treia zi, punându-și giubeaua împlănită, scufa și pelerina, căci ploua și fulguia în după-amiaza aceea, merse la palatul lui Valois. Găsi acolo pe unchiul regelui împreună cu văru-său d'Artois, amândoi destul de cătrăniți, vărsându-și năduful după înfrângerea suferită și frământând în mintea lor gânduri de răzbunare.

- Înălțimile-voastre, le spuse Tolomei, ați încurcat treburile într-așa fel în săptămânile acestea din urmă, că de-ați fi ținut bancă sau prăvălie, ajungeați de-a dreptul la faliment.

Putea să-și îngăduie asemenea ton: i se datorau zece mii de livre, și cei doi înghițiră dojana fără să crâcnească.

- Nu mi-ați cerut sfatul, urmă cămătarul, așa că nu vi l-am dat. Aș fi putut să vă spun din capul locului că un om atât de mare cum este Enguerrand nu se va apuca să fure vârandu-și mâinile în lăzile de bani ale regelui. Dacă a făcut mâncătorii, le-a făcut într-alt chip.

Apoi, întorcându-se cu fața la contele de Valois:

- Monsenior Charles, ți-am dat mulți bani ca să te poți ridica în ochii regelui, câștigându-i încrederea; banii aceștia urma să-mi fie înapoiați de îndată.

- Dar ți se vor înapoia, jupâne Tolomei, se răsti Valois.

- Când? N-am să cutez a pune la îndoială cuvântul domniei-tale. Sunt sigur de banii pe care mi-i datorezi; ar trebui totuși să știu de unde și cu ce îmi vor fi plătiți, căci vistieria nu mai e pe mâna domniei-tale, ci-i din nou la cheremul lui Marigny.

- Și ce ne sfătuiești să facem ca să-i venim de hac acestui mistreț împutit? întreabă Robert d'Artois. Suntem tot atât de interesați în asta ca și dumneata, crede-mă, iar dacă ai cumva vreo idee mai bună ca ale noastre, va fi binevenită.

Tolomei își netezi cutele caftanului, apoi își încrucișă mâinile pe pântec.

- Înălțimile-voastre, răspunse el, încetați de a-l mai învinui pe Marigny. Încetați de a mai da sfoară-n țară că-i un hoț, atunci când regele a hotărât că nu e. Arătați-vă câtăva vreme împăcați cu cârmuirea lui, și după aceea, fără ca el să știe, puneți să se facă cercetări prin provincii. Să nu-i însărcinați cu

treaba asta pe dregătorii regali, căci tocmai pe dânșii trebuie să-i ținem sub ochi; spuneți nobililor, mari și mici, asupra cărora aveți putere, să tragă cu urechea cam peste tot spre a afla de învârtelile oamenilor pe care Marigny i-a vârât în slujbe la isprăvnicii de plasă. În multe locuri sunt strânse biruri din care numai o jumătate merge la vistierie. Ce nu li se ia oamenilor în bani li se ia în merinde cu care se face negoț. Puneți să se cerceteze, vă zic, și apoi obțineți din partea regelui și a lui Marigny însuși să fie chemați toți ispravnicii, perceptorii și dăbilarii dijmelor pentru a li se cerceta socotelile în fața baronilor țării. Atunci, vă spun, vor ieși la iveală furțișaguri așa de grozave, că n-are să vă fie greu să i le puneți în cârcă lui Marigny, fără să vă mai bateți capul spre a vedea dacă-i vinovat sau nu. Și făcând astfel, monseniore de Valois, îi vei avea de partea domniei-tale pe toți nobilii care se burzuluiesc văzând că pe moșiile lor vătășei lui Marigny își vâră nasul în toate; și vei avea de asemenea norodul, care crapă de foame și caută un țap ispășitor pentru suferința lui. Iată, înălțimile-voastre, sfatul pe care îmi îngădui să vi-l dau și l-aș da regelui, dacă aș fi în locul dumneavoastră... Aflați, de altminteri, că societățile lombarde, care au agenții cam peste tot, pot să vă dea ajutor în această cercetare, dacă o doriți...

- Va fi greu să-l hotărâm pe rege, zise Valois, căci deocamdată ține mult la Marigny și la frate-său, arhiepiscopul, de la care așteaptă un papă.

- În ce-l privește pe arhiepiscop nu vă faceți grijă, răspunse bancherul. Îl am cu ceva la mână, și când va veni ceasul vă voi da acest mijloc de a-l sili să joace așa cum vrem.

După ce Tolomei ieși, d'Artois îi spuse lui Valois:

- Unchiașul ăsta e mai tare ca noi.

- Mai tare, mai tare... mormăi Valois. Adică ne spune în graiul său de negustor lucruri pe care noi le gândisem dinainte.

Și pentru a doua oară el urmă întocmai instrucțiunile ce-i erau dictate de puterile banului. Cu cele zece mii de livre, pentru care dăduse garanția sa confrăților italieni, jupân Spinello Tolomei își oferea luxul de a conduce Franța.

Dar lui Valois i-au trebuit aproape două luni până să-l convingă pe Aiurit. Degeaba îi tot repeta nepotului:

- Amintește-ți, Ludovic, ultimele cuvinte ale tatălui tău. Amintește-ți că ți-a spus: "Cată să afli cât mai curând starea țării tale". Ei bine, chemându-i pe toți ispravnicii și perceptorii, vei putea cunoaște această stare. Și sfântul

nostru străbun al cărui nume îl porți îți arată calea, căci și dânsul făcu o mare cercetare de acest fel în anul 1247.

Marigny găsea nimerită o asemenea adunare, dar socotea că nu-i venise încă vremea. Avea întotdeauna un motiv bun ca s-o amâne, afirmând, cu drept cuvânt, că nu trebuia, tocmai când țara era tulburată, să fie îndepărtați de la reședințele lor toți dregătorii regelui dintr-o dată, aruncându-se astfel bănuiele asupra ocârmuirii lor.

În vremea asta autoritatea centrală se destrăma și, vrând-nevrând, trebuia să recunoști că în Franța erau două puteri care se înfruntau, se încurcau și se anulau una pe alta. Hărțuit între cele două partide, rău informat, nemaștiind ce era clevetire și ce era adevărat din câte i se spuneau, nefiind în stare prin firea lui să se rostească fățiș, dându-și încrederea ba la stânga, ba la dreapta, Ludovic al X-lea nu lua alte hotărâri decât acelea ce i se impuneau și credea că el cârmuiește țara, când nu făcea decât să se supună voinței altora.

Iar mitra papală tot nu se vedea răsărind pe cerul Avignon-ului, unde Marigny împingea împotriva cardinalului Duèze niște candidaturi care țineau în loc alegerea.

În sfârșit, la 19 martie 1315, cedând în fața îndârjirii cârdășiiilor de mari feudali și ascultând de sfatul celor mai mulți dintre sfetnicii săi, Ludovic al X-lea iscăli cartea către seniorii normanzi, după care aveau să urmeze în scurtă vreme cărțile către cei din Languedoc, Burgundia, Picardia și Chartres. Ele restabileau turnirurile, războaiele nobililor între dâșii, duelurile. Le era din nou îngăduit nobililor *"să se războiască unii cu alții, să umble călare încolo și încoace și să aibă armele asupra lor..."* Seniorii puteau iarăși după voia lor să împartă moșii, făcându-și noi vasali, fără a mai fi ținuți să raporteze despre aceasta regelui. Nobilii nu mai aveau să fie judecați decât de tribunale de ale lor. Armășeii sau ispravnicii regelui nu mai puteau să aresteze pe cei ce-ar încălca legea, fără să ceară mai întâi încuviințarea nobilului stăpân al locului. Burghezii și țăranii slobozi nu mai aveau voie, în afară de câteva cazuri excepționale, să părăsească moșiile seniorilor pentru a se duce să ceară oblăduirea regelui.

În sfârșit, tributul de război și dreptul regelui de a ridica oaste erau astfel orânduite, încât baronii redobândeau un fel de neatârnare care le îngăduia să hotărască singuri dacă vor sau nu să ia parte la războaiele țării și cât să li se plătească pentru aceasta. Marigny și Valois, într-un glas amândoi, lucru ce rareori se întâmpla, izbutiseră să strecoare la sfârșitul acestor hrisoave o formulă în doi peri privind autoritatea supremă a regelui și tot ceea ce

"potrivit vechii datini era în mâna prințului domnitor și a nimănui altuia". După pravili, această formulă ar fi îngăduit unei ocârmuirii puternice să desființeze unul câte unul toate privilegiile pe care fusese silită a le da. La drept vorbind, se prăbușeau toate rânduielile Regelui de Fier. Dar ori de câte ori i se amintea de aceasta, pomenindu-i-se de Filip cel Frumos, Aiuritul, inspirat de Valois, răspundea că el urmează pilda sfântului Ludovic.

Marigny, care luptase până la capăt apărând opera celor șaisprezece ani ai vieții sale, spuse în ziua aceea, ieșind de la consiliu, că se aruncase sămânța unor mari tulburări.

Tot atunci se hotărâse ca adunarea tuturor ispravnicilor, vistiernicilor și perceptorilor să se țină pe la jumătatea lui april; controlori ai cârmuirii, căroră li se zicea "Reformatori", fură trimiși prin toată țara. Și, cum tocmai se căuta un loc pentru adunare, Charles de Valois propuse Vincennes, în amintirea sfântului rege.

În ziua rânduită, Ludovic al X-lea împreună cu pairii, baronii și sfetnicii săi, însoțiți de înalții dregători ai coroanei și de membrii curții de conturi, porniră cu mare pompă înspre castelul de la Vincennes. Era un alai de toată frumusețea și oamenii ieșiseră în pragul porților să privească, în vreme ce micile haimanale se țineau după el, strigând: "Trăiască regele!", în speranța că li se va zvârli un pumn de zaharicale. Umbla zvonul că regele are să-i judece pe perceptori, și nimic nu putea să bucure mai mult poporul. Era o zi blândă de april, cu norișori care goneau pe cer deasupra copacilor din pădure. O adevărată zi de primăvară, care aducea iar speranța în inimile oamenilor; dacă foametea bântuia mai departe, scăpaseră barem de frig, și își ziceau că recolta viitoare are să fie bună, dacă sfinții de gheață nu vor pârloli bucatele pe câmp.

Adunarea se ținu sub cerul liber, în vecinătatea castelului regal. Cu mare greutate fusese regăsit chiar stejarul sfântului Ludovic, căci stejari erau în tot locul. Vreo două sute de perceptori, vistiernici și ispravnici se aflau înșiruiți, cei mai mulți pe bănci de lemn, iar ceilalți - așezați jos de jur împrejur.

Sub un baldachin brodat cu pajura Franței, tânărul rege, având coroana pe cap și sceptrul în mână, ședea într-un jilț, un soi de scaun ce se putea strânge, făcut după cel al magistraților Romei vechi, și care de la începuturile monarhiei franceze îi slujea suveranului drept tron oriunde se ducea. Pe brațele acestui jilț al lui Ludovic al X-lea se vedeau sculptate capete de ogari, iar speteaza era căptușită cu o pernă de mătase roșie. De o

parte și de alta a regelui ședeau pairii și baronii, iar în spatele unor mese lungi, sprijinite pe căpriori, judecătorii curții de conturi. Unul după altul, slujbașii regali se înfățișau fiecare cu catastiful în mână, o dată cu "reformatorii" care umblaseră prin părțile lor. Cercetarea amănunțită a socotelilor arăta să fie o treabă tare plicticoasă, și Ludovic al X-lea, ca să-i treacă de urât, se distra numărând guguștiucii care își luau zborul din copaci.

Nu fu nevoie de multă vreme ca să iasă la iveală că socotelile arătau peste tot o risipă uriașă, urme de nedrepte luări și de sfeterisiri, mai cu seamă în lunile de pe urmă, mai cu seamă de la moartea lui Filip cel Frumos înapoi, mai cu seamă de când fusese știrbită autoritatea lui Marigny.

Neliniștea se întindea tot mai mult în rândurile seniorilor, iar frica - în rândurile slujbașilor. Când se ajunsese la ispravnicii și perceptorii regiunii Montfort-Amaury, Neauphle, Dourdan și Dreux, asupra cărora Tolomei dăduse "reformatoare" cele mai precise capete de acuzare, se stârni în jurul regelui un mare val de mânie. Dar cel mai pornit dintre toți seniorii, cel care-și dădu drumul furiei cu mai multă înverșunare, fu Marigny. Glasul său acoperi dintr-o dată toate celelalte glasuri când se răsti la slujbașii săi cu o strășnicie care-i făcu să-și încovoie spinarea. Le cerea să pună la loc tot ce furaseră, îi amenința cu pedepse. Ridicându-se deodată, monseniorul de Valois îi tăie vorba.

- Frumos mai știi să faci pe grozavul în fața noastră, domnule Enguerrand, strigă el, dar nu-ți ajută la nimic să răcnești așa de tare în nasul acestor netrebnici, căci ei nu-s decât oamenii dumitale pe care i-ai pus în slujbă, și totul arată că ai împărțit cu dânșii.

O atât de mare tăcere urmă după aceste cuvinte, încât se auzi lătratul unui câine în câmp. Aiuritul privi nedumerit în jurul său; nu se aștepta la asemenea izbucnire. Toți își țineau răsuflarea, căci Marigny se îndrepta acum spre Charles de Valois.

- Eu, monseniore... făcu el cu glas înăbușit. Despre mine ai cutezat să vorbești?... Dacă vreuna dintre aceste pușlamale... (arăta cu mâna spre toți perceptorii) dacă vreunul dintre acești nevrednici slujitori ai țării poate veni să spună într-adevăr și să jure că m-a plătit în vreun fel, sau că mi-a dat cât de cât din ce a strâns de la locuitori, să se apropie.

Atunci, împins din spate de laba uriașă a lui Robert d'Artois, fu văzut apropiindu-se, tremurând tot, un om cu brațele scurte și fața rotundă, care avea o urâcioasă pată roșie în colțul sprâncenei.

- Cine ești tu? Ce ai de spus? Vii să-ți cauți ștreangul? întrebă Marigny.

Jupân Portefruit rămase mut. Fusesse totuși bine dresat, de Guccio mai întâi, apoi de contele de Dreux, stăpânul ținutului Montfort, și la urmă de Robert d'Artois, în fața căruia îl aduseseră cu două zile înainte. I se va lăsa viața, și chiar averile pe care le strânsese, numai dacă vine să aducă mărturie mincinoasă împotriva lui Marigny.

- Ei, ce ai de spus? întrebă la rândul său Valois. Mărturisește fără teamă adevărul, căci iubitul nostru rege se află aici ca să-l audă și să facă dreptate.

Portefruit își puse un genunchi jos înaintea lui Ludovic al X-lea și, desfăcându-și brațele, rosti cu glas așa de slab, că abia putu fi auzit:

- Măria-ta, sunt un mare păcătos, dar am fost silit la aceasta de către un secretar al monseniorului de Marigny, care îmi cerea în fiecare an un sfert din birurile ce strângeam, pentru stăpânul său.

Marigny îl dădu deoparte cu piciorul pe ispravnicul de Montfort, care, o dată împlinită treaba-i mârșavă, se trase repede îndărăt, pierzându-se în mulțime.

- Măria-ta, zise Enguerrand, nu-i nici un cuvânt adevărat în ceea ce bâlbâie omul acesta; nu-s decât vorbe învățate. Cine l-a învățat să le spună? Asta o văd prea bine. Să mi se găsească vină că mi-am pus încrederea în toți ticăloșii aceștia a căror necinste a ieșit la iveală; să mi se găsească vină că nu i-am frecat îndeajuns și ca n-am poruncit să fie trași pe roată vreo duzină din ei, aș înțelege asemenea dojană, măcar că de patru luni încoace mi se iau toate mijloacele de a-i mai ține în mână. Dar să nu mi se aducă pâră că aș fi un hoț. E pentru a doua oară, domnule de Valois, și de data asta n-am s-o îngădui.

Întorcându-se spre rege, cu o atitudine grozav de teatrală, contele de Valois strigă:

- Nepoate, suntem înșelați de un om primejdios care a rămas prea mult printre noi, și ale cărui nelegiuiri au adus blestem asupra neamului nostru. De la el au pornit jecmănelile de care se plâng oamenii, și tot el, pentru banii ce i s-au dat, a oprit de mai multe ori războiul împotriva flamanzilor, spre rușinea țării. Dintr-aceasta tatăl tău a căzut la așa mâhnire, că i s-a tras moartea înainte de vreme. Enguerrand e cel vinovat de moartea lui. În ce mă privește sunt gata să fac dovada că e un hoț și că a trădat țara, iar dacă nu vei porunci să fie arestat de îndată, mă jur înaintea lui Dumnezeu că nu voi mai pune piciorul la curtea ta, nici la consiliul tău.

- Numai minciuni ți-au ieșit din gură! îi strigă Marigny.

- Mincinos ești tu, Enguerrand, martor mi-e Dumnezeu! răspunse Valois.

Cu această vorbă se aruncă asupra lui Marigny, apucându-l de gât, și cei doi bivoli, din care unul era împărat al Constantinopolei, iar celălalt își avea statuia printre regi, se luară la bătaie ca niște hamali, față de toată curtea și toată cârmuirea țării, stârnind nori de praf în juru-le și improșcându-se cu ocări.

Baronii se ridicaseră în picioare, ispravnicii se trăsese rădărit, răsturnând băncile într-o învălmășeală înfricoșată. Se auzi deodată un hohot de râs. Era Aiuritul, care nu izbutea să facă pe sfântul Ludovic până la capăt.

Indignat de râsetul acesta mai mult decât de spectacolul rușinos pe care-l dădeau cei doi bătauși, Filip de Poitiers se apropie și, cu o putere ce n-ai fi bănuit-o la dânsul, îi despărți pe adversari și-i ținu de-o parte și de alta a brațelor sale lungi. Marigny și Valois gâfâiau, roșii la față, cu veșmintele rupte.

- Unchiule, zise Filip de Poitiers, cum de îndrăznești? Și dumneata, Marigny, cată de te stăpânește, ți-o poruncesc. Fă bine și întoarce-te acasă, așteptând până vă veți potoli amândoi.

Energia și hotărârea ce se simțeau la flăcăul acesta de 21 de ani îi siliră pe niște bărbați de două ori mai vârstnici ca dânsul să se supună.

- Pleacă, ți-o spun, Marigny! stăruie Filip de Poitiers. Bouville, însoțește-l!

Marigny se lăsă dus de Bouville și ajunse la poarta castelului Vincennes. Se dădeau toți la o parte în fața lui, ca în fața unui taur pe care încerci să-l bagi în cușcă după ce l-ai scos din arenă.

Valois nu se clintise din loc; tremura de furie și repeta întruna:

- Am să fac să-l spânzure! Nu mă las până nu-l văd spânzurat!

Ludovic al X-lea nu mai râdea. Intervenția fratelui său îi dăduse o lecție de autoritate. Afară de asta, înțelesese deodată că fusese tras pe sfoară. Se ridică din jilțul său, își săltă mantia pe umeri și-i spuse lui Valois, cu glas răstit:

- Unchiule, am a-ți vorbi fără întârziere, fii bun de mă urmează.

TARGUL PORUMBEILOR

- M-ai încredințat, unchiule, răcnea Ludovic Aiuritul, umblând de colo-colo cu pași mari printr-una din sălile castelului Vincennes... m-ai încredințat că nu era vorba de data aceasta să-i aduci învinuiri lui Marigny, și totuși ai făcut-o! Asta-i prea de tot, să-ți bați joc de voința mea.

Ajuns la capătul încăperii, se răsuci deodată în călcâie, și mantia îi flutură de jur împrejur, bătându-i pulpele.

- Cum să nu-ți pierzi sărita, nepoate, în fața unei asemenea mișelii?! răspunse Charles de Valois, gâfâind încă după încăierarea de adineaori și ținându-și fâșiile gulerului rupt.

Aproape că era de bună-credință și se convingea acum că se lăsase târât de o pornire neașteptată, deși comedia pe care o jucase fusese hotărâtă cu două luni înainte.

- Știi bine că-mi trebuie un papă și știi de asemenea că numai Marigny mi-l poate face! urmă Aiuritul. Bouville ne-a spus-o destul de limpede.

- Bouville! Bouville! Nu crezi decât în ceea ce ți-a spus Bouville, care n-a văzut nimic și nu pricepe nimic. De la tânărul lombard, cel de-a fost trimis cu dânsul ca să țină socoteala banilor, am aflat mai mult decât de la Bouville al tău despre ce se întâmplă la Avignon. Niciodată, mă auzi, niciodată Marigny nu-ți va face un papă pe gustul tău. Dimpotrivă! Îți cunoaște dorința și pune toate piedicile pe care le poate scorni, înadins ca să-l ții mai departe în slujbă. Unde vei fi în seara asta, nepoate?

- Am hotărât să nu mă mișc de aici, răspunse Ludovic.

- Atunci, până-n seară îți voi aduce unele dovezi care au să-l strivească pe Marigny al tău, și sper că ai să sfârșești prin a-l lăsa pe mâna mea.

După care vorbă, Valois porni înspre Paris, însoțit de Robert d'Artois și de scutierii ce-i slujeau de escortă obișnuită. Pe drum întâlnește convoiul de căruțe care aduceau la Vincennes paturi, lăzi, mese, văsărie, pentru ca regele să poată înnopta acolo, căci în vremea aceea castelele regale nu erau întotdeauna mobilate, sau abia dacă erau, și trebuiau aduse cele de trebuință, pe care o ceată de tapițeri le orânduiau în două ceasuri.

Valois se întoarce la palatul său pentru a-și schimba hainele, iar pe Robert d'Artois îl trimise la Tolomei.

- Prietene bancher, îi spuse uriașul, iată că a sosit clipa când trebuie să-mi dai adeverința aceea de care îmi vorbiseși, dovada hoțiilor săvârșite de

Marigny arhiepiscopul în averea templierilor. Monseniorul de Valois are nevoie de ea chiar acum.

- Nu mă luați așa de repede, monseniore Robert. Îmi cereți să las din mână o armă care ne-a mai scăpat o dată, pe mine și pe toți prietenii mei. Dacă ea vă ajută să-l doborâți pe Marigny, sunt foarte încântat. Dar dacă, din nenorocire, Marigny rămâne la cârmă după asta, s-a zis cu mine... Și apoi... și apoi m-am gândit bine, monseniore...

Robert stătea ca pe jeratic în timpul acestui logos, căci Valois îi ceruse să dea zor și știa prețul fiecărei clipe pierdute; dar știa de asemenea că repezindu-l pe Tolomei nu se putea obține niciodată nimic.

- Da, m-am gândit bine, urmă bancherul. Bunele rânduieli ale monseniorului Ludovic cel Sfânt, cărora e vorba să li se dea iar putere, sunt minunate pentru țară; mi-ar plăcea însă ca ordonanțele prin care toți lombarzii fură izgoniți din Paris să fie lăsate deoparte. Prietenii mei mi-au deschis ochii asupra acestui lucru și aș vrea să fiu asigurat că vom fi lăsați în pace.

- Dar bine, monseniorul de Valois ți-a spus-o: vă sprijină, vă ocrotește!

- Da, da, cuvintele-s frumoase, dar am vrea mai degrabă ca toate acestea să fie scrise. Companiile lombarde al căror căpitan general sunt, după cum știți, au pregătit o jalbă respectuoasă către rege, cerându-i să întărească privilegiile noastre obișnuite; și în zilele acestea, când regele semnează toate pitacele ce i se înfățișează, am ținut mult să-l semneze și pe al nostru. După care, monseniore, vă dau bucuros la mână cu ce să-l puteți spânzura sau arde sau trage pe roată, cum veți alege, pe Marigny cel tânăr sau pe Marigny cel bătrân, sau pe amândoi deodată.

D'Artois rezezi un pumn în masă de se cutremurată toate în odaie.

- Nu întinde coarda prea mult, Tolomei! strigă el. Ți-am spus că nu mai putem aștepta. Dă-mi jalba ta și ai cuvântul meu că voi face să fie semnată de rege; dar dă-mi tot acum și celălalt pergament. Suntem în aceeași tabără și ar trebui măcar o dată să ai încredere în mine.

Cu mâinile încrucișate pe burtă, Tolomei oftă.

- Fie, făcu el, sunt uneori împrejurări când trebuie să riști; dar vă spun drept, monseniore, mie unuia nu-mi place asta.

Și îi înmână contelui d'Artois, o dată cu jalba lombarzilor, și cutia de plumb pe care Guccio o adusese îndărăt de la Cressay. Apoi intră frica în el și zile întregi avea să fie bolnav, gândindu-se la ce făcuse.

După un ceas, în palatul episcopal lipit de catedrala Notre-Dame, conții de Valois și d'Artois dădeau buzna cu tărași mare la arhiepiscopul Jean de Marigny.

Într-o sală de primire cu tavanul boltit, mirosind toată a tămâie, tânărul prelat le întinse inelul să i-l sărute. Valois se prefăcu a nu vedea gestul acesta, iar d'Artois duse degetele arhiepiscopului până la buzele sale cu o astfel de obrăznicie, încât ai fi zis că are să facă vânt mâinii acesteia peste umăr.

- Monsenior Jean, vorbe Charles de Valois, ar trebui să ne spui în sfârșit prin ce mijloace dumneata și fratele dămitale vă împotriviți așa de tare la alegerea cardinalului Duèze, astfel ca acest conclav de la Avignon seamănă întocmai unui sobor de strigoi.

- Dar n-am nici un amestec în asta, monsenior, nici un amestec, răspunse Jean de Marigny, pălind ușor la față, însă păstrând un ton plin de blândețe dulceagă. Frate-meu face cum e mai bine, sunt sigur, pentru a-l ajuta pe rege, iar eu însumi îl slujesc cât pot, deși conclavul depinde de cardinali, și nicidecum de dorințele noastre.

- Ei, bine! izbucni d'Artois, dacă așa stau lucrurile, dacă creștinătatea se poate lipsi de papa, eparhia de Sens și de Paris s-ar putea lipsi de arhiepiscop!

- Nu înțeleg spusele domniei-tale, monsenior Robert, zise Jean de Marigny, afară numai că aceste cuvinte sunt o amenințare împotriva unui slujitor al lui Dumnezeu.

- Nu cumva Dumnezeu e cel ce ți-a poruncit, jupâne arhiepiscop, să-ți însușești nicaiva odoare de-ale templierilor, care trebuiau să intre la vistierie, și gândești că regele, care e și trimisul lui Dumnezeu pe pământ, ar putea îngădui la amvonul catedralei sale metropolitane un prelat necinstit? Asta o recunoști? sfârși d'Artois, vârându-i sub nas documentul încredințat de Tolomei.

- E un fals! strigă arhiepiscopul.

- Dacă-i un fals, răspunse Robert d'Artois, atunci să ne grăbim pentru a face să iasă adevărul la lumină. Cere deci să se purceadă la judecată în fața regelui ca să se afle falsificatorul!

- Slava bisericii n-ar avea nimic de câștigat din asta...

-...iar domnia-ta totul de pierdut, așa cred, monsenior.

Arhiepiscopul se așezase într-un jilț înalt și se uita la pereți, de parcă ar fi căutat pe unde să iasă de acolo. Era prins în capcană și simțea că voința îl

părăsește. "Nu se vor da în lături de la nimic, își zicea. Să ajung aici pentru două mii de livre de care am avut nevoie e într-adevăr jalnic." Simțea că îl trec toate sudorile sub veșmintele sale violete și își vedea viața toată năruindu-se din pricina unei coțcării vechi de un an și mai bine, al cărei câștig îl tocuse de mult.

- Monsenior Jean, zise atunci Charles de Valois, ești încă foarte tânăr și ai un mare viitor înaintea domniei-tale, atât în treburile bisericii, cât și în acelea ale țării. Ceea ce ai săvârșit aici (lua pergamentul din mâna lui Robert d'Artois) e o abatere ușor de înțeles într-o vreme când orice morală se destramă, și nu ai săvârșit-o, cred, decât având sub ochi pilde rele. Ar fi mare păcat dacă această greșeală, doar bănească, ar întuneca strălucirea mitrei episcopale ce porți sau ți-ar scurta zilele. Căci, dacă din nenorocire acest înscris ar ajunge sub ochii regelui, cu toată durerea ce am avea-o toți, aceasta te-ar duce la mânăstire... sau la rug. Părerea mea, monsenior, este că săvârșești o greșeală mult mai mare față de țară slujind uneltirile fratelui domniei tale împotriva dorinței regelui. Dacă primești să dai în vileag această de-a doua greșeală, te vom ține chit pentru cea dintâi.

- Ce-mi cereți? întrebă arhiepiscopul.

- Părăsește tabăra fratelui domniei-tale, care nu mai face nici o para, zise Valois, și vino să-i arăți regelui Ludovic tot ce știi despre poruncile ticăloase ce ți s-au dat în privința conclavului.

Prelatul acesta era dintr-un aluat moale. El nu-și datora măririle decât fratelui său; i se dăduse o mitră și cel mai de seamă scaun episcopal din Franța ca să-i osândească pe templieri, atunci când cei mai mulți dintre episcopi se dădeau în lături, refuzând să-i judece. Dar acolo, în piața catedralei Notre-Dame, când Jacques de Molay fusese executat, se speriasse rău. Nu era tare decât în zilele obișnuite; în ceasurile grele era mișel. Acum, frica nu-i lăsa nici răgazul de a se gândi la frate-său, căruia îi datora tot; nu se gândi decât la el însuși și intra ușor în rolul lui Cain, care trebuie să-i fi fost menit din naștere. Trădarea lui avea să-i aducă o lungă viață de onoruri sub patru regi, unul după altul.

- Mi-ai deschis ochii, monsenior de Valois, zise el, și sunt gata să-mi răscumpăr greșeala așa cum îmi vei arăta. Aș vrea numai ca pergamentul acesta să-mi fie înapoiat.

- Foarte bucuros, răspunse contele de Valois, întinzându-i documentul. E de ajuns că l-am văzut noi, contele d'Artois și cu mine; mărturia noastră

trage greu în fața țării întregi. Ne vei însoți chiar acum la Vincennes; un cal te așteaptă în poartă.

Arhiepiscopul porunci să i se aducă mantia, mănușile brodate și tichia, apoi coborî încet scara, călcând plin de ifos, înaintea celor doi baroni.

- N-am văzut încă om pe lume să se târască cu atâta măreție, îi șopti Robert d'Artois lui Valois.

Orice rege, orice om își are plăcerile lui, care, mai mult ca vreo altă faptă, îi dau pe față pornirile adânci ale firii. Regele Ludovic al X-lea nu era de fel făcut pentru vânatoare, nici pentru întreceri la spadă sau turniruri. Din copilărie îi plăcea jocul cu mingea; dar mai ales îi făcea plăcere când se afla undeva la țară, să se bage în vreo șură sau vreun șopron, cu un arc în mână, și să tragă de la câțiva pași în porumbeii cărora un scutier le dădea drumul unul după altul dintr-un coș.

Era tocmai absorbit de această desfătare crudă, când unchiul Valois și vărul său d'Artois i-l aduseră pe arhiepiscop. Șopronul era tot plin de pene și mânjit de sânge. Un hulub cu aripa ținută de-o bârnă continua să se zbată și să țipe; alții, atinși mai bine, zăceau la pământ, cu lăbuțele îndoite și chircite pe burtă. Aiuritul scotea un strigăt de bucurie de câte ori săgeata lui străpungea victima.

- Alta! poruncea el scutierului, care se grăbea să ridice capacul coșului.

Pasărea își lua zborul rotindu-se și se înălța; Ludovic trăgea cu arcul, iar dacă săgeata nu nimerea ținta și se frângea într-un perete, el se mânia pe scutier, care nu dăduse drumul porumbelului tocmai la țanc.

- Nepoate, îi spuse Charles de Valois, azi îmi pari mai dibaci ca oricând, dar dacă vrei să lași pentru o clipă vânătoria asta, aș putea să-ți spun ceva în legătură cu lucrurile destul de grave despre care ți-am vorbit.

- Ce, ce mai e? întrebă nerăbdător Aiuritul.

Avea fruntea îmbrobonită de sudoare și era tulburat de joaca lui. Dând cu ochii de arhiepiscop, îi făcu semn scutierului să părăsească șopronul.

- Așadar, e adevărat, monseniore, că mă împiedici să am un papă?

- Vai, măria-ta! spuse Jean de Marigny. Vin să-ți dau în vileag unele lucruri pe care le credeam poruncite de măria-ta și care mă amărăsc grozav aflând că sunt potrivnice vrerii tale.

Apoi, cu aerul celei mai depline sincerități din lume și cu oarecare emfază dulceagă în ton, îi arătă regelui toate manevrele lui Enguerrand de Marigny pentru a împiedica adunarea conclavului și a pune bețe-n roate la alegerea lui Jacques Duèze.

- Oricât de greu mi-ar veni, măria-ta, să-ți dezvălui urâcioasele fapte ale fratelui meu, sfârși el, mi-e încă și mai greu să-l văd uneltind împotriva intereselor țării. Nu-l mai socot ca fiind din familia mea, căci un om al bisericii, cum sunt eu, nu-și află familia adevărata decât în Dumnezeu și în regele său.

"Mai-mai să-ți stoarcă lacrimi pușlamaua, gândea Robert d'Artois. Se pricepe să dea din gură, ticălosul!"

Un porumbel uitat se așezase pe pervazul unei ferestre. Aiuritul trase o săgeată care, trecând prin pasare, făcu geamul țândări.

- Și atunci, unde am ajuns cu treburile mele? zbieră el întorcându-se deodată.

Robert d'Artois îl târî repede afară pe arhiepiscop, și Valois rămase singur cu regele.

- Da, unde am ajuns? întrebă din nou Aiuritul. Toți mă trădează. Nimeni nu-și ține făgăduielile față de mine. Suntem la jumătatea lui aprilie, vara-i peste șase săptămâni, și-ți aduci aminte, unchiule, că doamna Ungariei a spus: "Până în vară". De aici în șase săptămâni îmi poți face un papă?

- Cinstit vorbind, nepoate, nu mai cred asta.

- Atunci, atunci, vezi că am dreptate! Ce-o să mă fac?

- Te-am sfătuit îndeajuns, încă de astă-iarnă, să te descotorosești de Marigny.

- Dar fiindcă aceasta nu s-a făcut, n-ar fi mai bine să-l chem pe Enguerrand, să-i trag un frecuș, să-l ameninț și să-i poruncesc să părăsească drumul pe care a pornit, intrându-mi în voie? Nu e oare singurul om de care ne putem sluji?

Din sminteală, cât și din încăpățânare, Aiuritul se întorcea mereu la Marigny ca la singura soluție posibilă. Începuse iarăși să măsoare șopronul cu pași mari, umblând încoace și încolo ca un zăpăcit; pene albe i se lipiseră de pantofi.

- Nepoate, spuse pe neașteptate Charles de Valois, eu am fost până acum de două ori vădov după niște soții minunate. E într-adevăr o mare nedreptate ca tu să nu fii după o soție dezmățată.

- Ah, da! izbucni Aiuritul. Ah, da! Numai de-ar crăpa Marguerite!

Se opri deodată din mers, îl privi pe unchiu-său, și amândoi rămaseră o clipă nemișcați, ochi în ochi.

- Iarna a fost friguroasă, temnițele sunt dăunătoare pentru sănătatea femeilor, urmă Charles de Valois, și a trecut multă vreme de când Marigny

nu ne-a mai dat vreo știre despre starea Margueritei. Mă mir că a putut îndura traiul aspru la care a fost supusă... Poate ca Marigny îți ascunde cât e de bolnavă și că nu mai are mult de trăit.

Tăcerea se lăsă iar între dâșii. Cuvintele lui Valois răspundeau celor mai tainice dorințe ale Aiuritului, dar n-ar fi îndrăznit niciodată să le rostească el întâi. Un complice i se oferea, gata să ia asupra sa totul, scutindu-l chiar de a vorbi, chiar de a voi.

- Îmi făgăduiseși, nepoate, că ai să mi-l dai pe Marigny în ziua când vei avea un papă, zise Valois.

- Ți-l pot da, unchiule, tot așa de bine și în ziua când voi fi văduv, răspunse Aiuritul.

Valois își trecu mâinile inelate peste obrazul său lat și urmă cu jumătate de glas:

- Ar trebui să mi-l dai mai întâi pe Marigny, deoarece el comandă toate fortărețele și împiedică să intre cineva la Château-Gaillard.

- Fie, răspunse Ludovic al X-lea. Îmi ridic mâna de pe el. Îi poți deci spune cancelarului de Mornay să-mi aducă să semnez toate poruncile pe care le crezi de cuviință.

În aceeași seară, după cină, tocmai când Enguerrand de Marigny pregătea singur întâmpinarea pe care socotea s-o dea regelui, cerându-i învoirea de a se bate, adică dreptul de a provoca la duel orice persoană care ar cuteza să susțină că el era trădător sau sperjur, Hugues de Bouville veni la dânsul. Fostul mare șambelan al lui Filip cel Frumos părea muncit de gânduri ce se băteau cap în cap, și demersul pe care-l făcea parcă-i apăsa cugetul.

- Enguerrand, vorbi el, să nu dormi acasă în noaptea asta, căci vor să te aresteze; o știu, sunt sigur de ceea ce-ți spun.

Se apucase iar să-l tutuiască pe Marigny, ca în zilele când vechiul său prieten își începuse cariera în casa lui, ca scutier.

- Nu vor îndrăzni, răspunse Marigny. Și cine ar veni să mă aresteze, rogu-te? Alain de Pareilles? Niciodată Alain nu se va învoi cu o asemenea poruncă. S-ar închide mai degrabă cu arcașii săi în palatul meu și ar lupta, decât să lase pe cineva să se atingă de un fir de păr din capul meu.

- Rău faci că nu mă crezi, Enguerrand, și rău ai făcut de asemenea, te asigur, purtându-te așa cum te-ai purtat în lunile acestea din urmă. Când ești într-o dregătorie înaltă, precum suntem noi, a lucra împotriva regelui, oricare ar fi regele, înseamnă să lucrezi împotriva ta însuși. Și eu de

asemenea sunt pe cale de a lucra împotriva regelui în clipa asta, din prietenia ce o am pentru tine și fiindcă aș vrea să te scap.

Burtosul se simțea într-adevăr nefericit. Era înduioșător să-i vezi atâta bunăvoință. Slujitor credincios al suveranului, prieten devotat, dregător fără pată, respectuos față de legile lui Dumnezeu și față de legile țării, cum se făcea că, însuflețit de sentimente așa de curate, glasul său avea atât de puțină vlagă în el?

- Ceea ce-ți spusei, Enguerrand, urmă el, o știu de la monseniorul Filip de Poitiers, care ți-e singurul sprijin în ceasul de față. Monseniorul de Poitiers ar vrea să pună depărtarea între tine și mânia pe care ai stârnit-o printre baroni. L-a sfătuit pe frate-său să te trimită să cârmuiești vreo țară depărtată, Ciprul de pildă.

- Ciprul? sări în sus Marigny... să mă las închis în insula aceea, la capătul mării, după ce am cârmuit regatul Franței? Acolo vor să mă surghiunească? Nu, voi continua să umblu ca stăpân pe acest pământ al Parisului sau voi muri aici.

Bouville clătină trist din cap, scuturându-și șuvițele negre și albe.

- Crede-mă, repetă el, nu dormi în noaptea asta la tine. Orice s-o întâmpla, nu voi avea de ce să-mi fac muștrări că nu te-am înștiințat la timp.

Îndată ce plecă Bouville, Enguerrand veni să se sfătuiască cu soția sa și cu sora acesteia, doamna de Chanteloup. Cele două femei fură și ele de părere că era cuminte lucru să plece numaidecât la vreuna din moșiile normande, și apoi, de acolo, dacă primejdia se arăta limpede, să ajungă într-un port și să-și caute adăpost la regele Angliei, care era cu totul de partea lui Marigny.

Dar Enguerrand izbucni mânios:

- Nu-s deci înconjurat decât de muieri și de becisnici!

Apoi plecă să se culce ca în toate serile. Își mângâie câinele favorit, se lăsa dezbrăcat de fecior și se uită cum acesta trase greutatea orologiului, obiect încă puțin răspândit în vremea aceea și pe care îl plătise scump. Frământă o clipă în minte ultimele fraze ale memoriului, gândind să-l încheie a doua zi dimineată; se apropie apoi de fereastră, dădu perdeaua la o parte și privi acoperișurile orașului adormit. Pândarii de noapte treceau prin strada Fossées-Saint-Germain, repetând la fiecare douăzeci de pași cu glasul lor mașinal:

- Straja... E miezul nopții... Dormiți în pace!...

Ca de obicei, erau în întârziere cu un sfert de ceas față de orologiu...

Enguerrand se trezi în zori, auzind un tropăit greu de cizme prin curtea lui și pumni care izbeau în ușa palatului. Un scutier înfricoșat veni să-i spună că arcașii erau jos. Își ceru hainele, se îmbracă în grabă și, în tinda scării, se ciocni de soția sa și de fiu-său, care veneau în fugă.

- Aveai dreptate, Jeanne, îi spuse soției, sărutând-o pe frunte; nu te-am ascultat îndeajuns cât am trăit. Cată să pleci undeva chiar astăzi împreună cu Ludovic.

- Aș fi plecat cu tine, Enguerrand. Acum însă nu mă pot depărta de locul unde vei avea de suferit.

- Regele Ludovic e nașul meu, spuse Ludovic de Marigny; mă duc să dau fuga la Vincennes...

- Nașul tău e un zevzec și coroana i se cam clatină pe cap, răspunse Marigny cu mânie.

Apoi, cum pe scară era întuneric, strigă:

- Hei, slujitori! Lumină! Să mi se facă lumină!

Iar când servitorii alergară într-acolo, Marigny coborî scara, între făcliile lor, ca un rege.

Curtea vuia de oșteni. Prin pervazul ușii se deslușea în dimineața plumburie o umbră înaltă purtând za ușoară.

- Cum de ai primit, Pareilles, să faci asta?... Cum ai îndrăznit?

- Eu nu-s Alain de Pareilles, răspunse ofițerul. Domnul de Pareilles nu mai comandă arcașii.

Se dădu în laturi, lăsând să treacă un bărbat pirpiriu, cu o scufă de culoare închisă pe cap. Era cancelarul Etienne de Mornay. Așa cum Nogaret, cu opt ani în urmă, venise chiar el să pună mâna pe marele maestru al templierilor, Mornay venea chiar el să-l aresteze pe cârmuitorul regatului.

- Domnule Enguerrand, îi zise, te rog să mă urmezi la Luvru, unde am poruncă să te închid.

La aceeași oră, cei mai mulți dintre marii praviliști burghezi ai domniei trecute, Raoul de Presle, Michel de Bourdenai, Guillaume Dubois, Geoffroy de Briançon, Nicole Le Loquetier, Pierre d'Orgemont, erau ridicați de la casele lor și duși pe la diferite închisori, unii din ei pentru a fi puși la cazne grele, în vreme ce un pâlc de arcași se îndrepta spre Châlons, pentru a-l ridica de acolo pe episcopul Pierre de Latille, prietenul de tinerețe al lui Filip cel Frumos și pe care acesta îl chemase așa de stăruitor în clipele sale din urmă.

Cu dânșii, intra în temniță toată domnia Regelui de Fier.

NOAPTEA FĂRĂ ZORI

Când Marguerite de Burgundia auzi în toiul nopții coborându-se podul fortăreței Château-Gaillard, apoi tropot de cai răsunând în curțile închisorii, i se păru la început că aceste zgomote nu erau adevărate. Așteptase atâta, visase atâta clipa asta din ziua când prin scrisoarea trimisă contelui d'Artois, se învoise să fie îndepărtată de la tron, lepădându-se de toate drepturile, pentru dânsa ca și pentru fiică-sa, în schimbul unei eliberări făgăduite și care nu mai venea!

Zece săptămâni trecuseră, zece săptămâni de tăcere mai nimicitoare ca foamea, mai istovitoare ca frigul, mai înjositoare ca păduchii care o rodeau, mai chinuitoare ca singurătatea. Deznădejdea se cuibărise în sufletul Margueritei. În ultimele zile nu se mai dădea jos din pat, scuturată de friguri care o țineau într-o stare de somnolență tulbure. Singurele ei gesturi erau doar pentru a apuca urciorul cu apă pus jos lângă dânsa și a-l duce la gură. Cu ochii mari deschiși, ațintiți la turnul cufundat în beznă, stătea ore întregi să-și asculte inima bătând prea repede, apoi, dacă febra o mai lăsa nițel, dacă o adiere neașteptată îi răcorea fruntea, dacă inima începea să-i bată mai potolit, se ridica deodată, țipând, săgetată de gândul cumplit că va muri într-o clipă. Tăcerea se umplea de o larmă care nu era decât în auzul ei; amenințări înfricoșătoare care nu mai veneau de pe pământ, ci din lumea cealaltă străpungeau întunericul. Delirul insomniilor îi tulbura mintea... Filip d'Aunay, frumosul Filip, nu murise de-a binelea. Călca alături de dânsa, cu picioarele frânte și pieptul însângerat; Marguerite întindea brațul spre el și nu putea să-l apuce. O târa, totuși, fără ca ea să se miște, pe drumul care duce de la pământ la Dumnezeu, fără sa mai simtă pământul sub picioare și fără să-l vadă vreodată pe Dumnezeu. Și drumul cumplit va dura până în vecii vecilor, până la judecata de apoi; poate că acesta era, la urma urmelor, purgatoriul.

- Blanche, strigă ea. Blanche! Auzi-i cum vin!

Căci lacătele, zăvoarele, ușile scârțâiau într-adevăr dedesubt, la intrarea în turn; o mulțime de pași urcau treptele de piatră.

- Blanche! Auzi?

Dar glasul slăbit al Margueritei nu ajungea până la vară-sa, prin poarta grea care despărțea în timpul nopții cele două caturi ale temniței lor. Flacăra unei singure luminări o orbi deodată pe regina captivă. Niște bărbați, Marguerite nu putu să vadă câți erau, se îmbulzeau în pervazul ușii; ea nu-l

vedea decât pe uriașul cu mantie roșie, cu ochi strălucitori și cu jungher de argint la brâu care venea spre dânsa.

- Robert! șoptiră buzele ei, Robert, iată-te în sfârșit!

La spatele contelui d'Artois un oștean aducea pe cap un scaun pe care-l puse lângă patul Margueritei.

- Așadar, dragă verișoară, îi spuse Robert așezându-se, nu prea te lauzi cu sănătatea, după cât mi se spune și după câte văd. Ești bolnavă...

- Foarte bolnavă, zise Marguerite. Nu mai știu dacă trăiesc...

- Am sosit la timp. În curând totul se va sfârși. Ți-aduc o veste bună: vrăjmașii tăi au fost doborâți. Te simți în stare să scrii?

- Nu știu, zise Marguerite.

Aducând lumânarea mai aproape, d'Artois îi cercetă cu luare-aminte obrazul răvășit și tras, buzele subțiate, ochii negri înfundați, cu strălucirea lor nefirească, părul ud de sudoare, ce i se lipise de fruntea bombată.

- Să poți măcar dicta scrisoarea pe care o așteaptă regele. Hei, capelanule! chemă el pocnind din degete.

O sutană albă, o scăfârlie rasă și învinețită se iviră din penumbră.

- Mi s-a desfăcut căsătoria? întrebă Marguerite.

- Cum să se desfacă, verișoară, dacă ai refuzat ce ți se cerea?

- N-am refuzat, spuse ea. Am acceptat... am acceptat tot ce mi s-a cerut. Nu mai știu. Nu mai înțeleg.

- Duceți-vă de căutați un urcior cu vin ca să mai prindă puteri, porunci d'Artois întorcând capul.

Se auziră pași depărtându-se în odaie, apoi pe scară.

- Dă-ți osteneala, verișoară, să poți dicta, urmă d'Artois. Acum trebuie să accepți ce-ți voi spune.

- Dar ți-am scris, Robert, ți-am scris ca să-i spui lui Ludovic... tot ce mi-ai poruncit... că fiică-mea nu-i a lui...

Toate câte erau în jurul ei începură să se clatine.

- Când? întrebă Robert.

- Dar sunt zece săptămâni de atunci... zece săptămâni de când aștept, de când ar fi trebuit să mă scoți de aici...

- Cui ai dat scrisoarea aceea?

- Cui era s-o dau... lui Bersumée.

Și Marguerite se înfricoșă, fulgerată de un gând: "Am scris oare într-adevăr? E groaznic, nu mai știu... nu mai știu nimic."

- Întreab-o pe Blanche, murmură ea.

^

În clipa aceea, însă, izbucni lângă dânsa o hărmălaie; Robert d'Artois se ridicase și, înfigându-și mâna în gâtul unuia ce se afla în preajma lui, îl zgâlțâia cu putere, zbierând de se cutremurau pereții. Cât de înfiorător izbeau aceste strigăte auzul Margueritei, răsunându-i în cap!

- Dar, monseniore, eu... chiar eu am dus scrisoarea, răspundea glasul înnebunit de spaimă al lui Bersumée.

- Unde ai dus-o? Cui?

- Dați-mi drumul, monseniore, dați-mi drumul, mă înăbușiți. I-am dat-o monseniorului de Marigny. Așa mi se poruncise.

Se auzi bufnitura surdă a unui trup izbit de perete.

- Eu mă numesc Marigny? Când ți se încredințează o scrisoare pentru mine, trebuie oare s-o duci altcuiva?

- Mi-a făgăduit, monseniore, că are să v-o dea...

- Lasă, bobocule, mă răfuiesc eu cu tine mai târziu, zise d'Artois.

Apoi, întorcându-se la Marguerite:

- N-am primit niciodată scrisoarea ta, verișoară. Marigny a păstrat-o pentru dânsul.

- Ah, bine! făcu ea.

Îi mai venise inima la loc. Acum, cel puțin, știa că o scrisese într-adevăr.

În clipa asta, sergentul Lalaine intră, aducând urciorul cu vin. Robert d'Artois se uită cum bea Marguerite, zicându-și:

"La urma urmelor, dacă aduceam otravă, ar fi fost poate mai ușor; mare prostie că nu m-am gândit la asta... Așadar, ea acceptase... Păcat... păcat că n-am știut. Acum e prea târziu; și apoi, oricum, în halul în care se afla, tot nu mai avea multe zile de trăit."

Nu mai era pornit împotriva ei și se simțea aproape trist. Nu mai avea de luptat. Stătea acolo, voinic, așezat cu mâinile pe genunchi, înconjurat de oșteni înarmați până-n dinți, lângă patul sărăcăcios în care zăcea o tânără femeie istovită. Cum o mai urâse pe când era regină a Navarei și moștenitoarea tronului Franței! Nu făcuse oare totul pentru a o duce la pieire, umblând peste tot, uneltind neconținut, cheltuind cu nemiluita, unind împotriva ei curtea Angliei și curtea Franței? O urâse cât era puternică; o dorise cât era frumoasă. Nu mai departe de iarna trecută, așa mare baron al țării cum era, iar Marguerite doar o biată captivă, ea îl mai dominase încă. Acum, contele d'Artois se simțea purtat de izbânda lui mai departe decât ar fi vrut să meargă. Misiunea cu care Valois îl însărcinase, pentru că n-o putea încredința nimănui altuia, îi dispăcea îndeajuns. Nu încerca un sentiment de

milă, ci doar un fel de nepăsare scârbită, o lehamite amară. Atâtea mijloace mobilizate împotriva unui trup ce nu se mai putea apăra, slăbit și bolnav! În sufletul lui Robert ura se stinsese pentru că nu mai avea o țintă pe măsura forței sale.

Și-i părea rău într-adevăr, da, îi părea rău din toată inima că scrisoarea șterpelită de Marigny nu-i ajunsese în mână. Marguerite ar fi fost închisă la vreo mănăstire... Păcat! Acum era prea târziu; sorții au căzut și jocul trebuia dus până la capăt.

- Vezi ce vrăjmaș ți-a fost Marigny, verișoară, și cum a uneltit împotriva ta de la început, zise Robert. De nu era el, niciodată n-ai fi fost învinuită, și nici Ludovic, soțul tău, nu te-ar fi prigonit astfel. De când Ludovic e rege, Marigny a făcut totul ca să te țină mai departe aici, așa cum a făcut totul ca să ducă țara de răpă. Astăzi, însă, așa cum ai auzit, ticălosul acesta e arestat, iar eu vin să-mi dai plângere împotriva lui pentru răul ce ți-a făcut, ca să grăbim judecata regelui și totodată iertarea ta.

- Ce trebuie să declar?

Își dusese mâna la gât, căci vinul pe care-l băuse făcea să-i bată și mai repede inima în piept, gata-gata să se spargă.

- Îi voi dicta eu capelanului, pentru tine, zise Robert; știu cuvintele ce trebuie puse acolo.

Capelanul se așezase jos, cu tăblița pe genunchi, iar lumânarea pusă alături lumina cele trei chipuri.

"*Măria-ta, soțul meu*", începu Robert cu glas târăgănat, căci se silea să nu uite o iotă din textul întocmit de Charles de Valois, "*mă sting de boală și de întristare. Te rog în genunchi să mă miluiești cu iertarea ta, căci dacă nu o vei face repede, simt că am foarte puțin de trăit și că sufletul mă va părăsi. Tot ce s-a întâmplat e din vina domnului de Marigny, care a vrut să mă piardă în ochii tăi și în aceia ai răposatului rege, cu pără, ce jur că-i mincinoasă, aducându-mă prin chinuri groaznice...*"

- O clipă, monseniore, întrerupse capelanul.

Apucase briceagul ca să răzuiască o pată zgrunțuroasă în pielea de vițel pe care scria.

- "*...la restriștea în care mă aflu, urmă Robert, totul se trage de la acest om hain. Te rog de asemenea să mă scapi din starea jalnică în care am ajuns și te încredințez că n-am încetat niciodată de a-ți fi soție supusă, așa cum a vrut Dumnezeu.*"

Marguerite se ridică puțin în patul ei. Nu putea să înțeleagă prin ce uriașă contradicție voiau acum, după un an de temniță, s-o scoată nevinovată.

- Atunci cum rămâne, vere, întrebă ea, cum rămâne cu mărturisirile ce mi s-au cerut?

- Nu mai e nevoie de ele, vară dragă, răspunse Robert, și ceea ce ai să semnezi le înlocuiește pe toate.

Căci Charles de Valois nu avea nevoie deocamdată decât să strângă împotriva lui Enguerrand toate mărturiile mincinoase cu putință. Cea care va purta semnătura Margueritei era de mare preț, oferind pe deasupra și avantajul de-a spăla, barem de ochii lumii, rușinea regelui, dar mai ales de-a o face pe regină să-și anunțe singură moartea. Monseniorul de Valois era într-adevăr un om care știa să le brodească!

- Și Blanche, întrebă ea, ce-o să se facă Blanche după toate astea? V-ați gândit la Blanche?

- Să n-ai grijă, zise Robert. Vom face totul pentru dânsa.

Și Marguerite își puse numele în josul pergamentului.

Robert d'Artois se ridică atunci și se aplecă asupra ei. Ceilalți, la un semn al său, se trăsese ră îndărăt către fundul încăperii. Uriașul își puse mâinile pe umerii Margueritei, foarte aproape de gât.

La atingerea palmelor sale mari, Marguerite simți cum i se împrăstie în tot trupul o căldură plăcută, odihnitoare. Își aduse mâinile ei, numai piele și os, pe degetele lui Robert, ca și cum s-ar fi temut să nu și le retragă prea repede.

- Adio, verișoară, zise el. Adio. Ți doresc un somn liniștit.

- Robert, întrebă ea în șoaptă, căutându-i privirea, rândul trecut când ai fost aici și ai voit să fiu a ta, mă doreai într-adevăr?

Nici un om nu e cu totul rău; contele d'Artois avu în clipa aceea una din puținele vorbe miloase care i-au ieșit vreodată din gură:

- Da, frumoasa mea verișoară, te-am iubit mult.

Și o simți răsuflând ușurată sub mâinile lui, împăcată, aproape fericită. Să fie iubită, să fie dorită, iată într-adevăr pentru ce trăise această regină. Mai mult decât pentru coroane și măririi.

Se uită cu un fel de recunoștință la văru-său, care se depărta o dată cu lumina; atât era de mare, încât i se părea o vedenie și, privindu-l cum se trage îndărăt în penumbra odăii, gândul te ducea la eroii nebiruiți din legendele depărtate ale Mesei rotunde.

Sutana albă a dominicanului și coiful de fier al lui Bersumée se făcură nevăzute în fața lui Robert, care îi împingea pe toți spre ușă. El mai rămase

încă o clipă în prag, ca și cum ar fi încercat o ușoară șovăială, ca și cum ar mai fi avut ceva să-i spună. Apoi ușa se închise, întunericul de nepătruns cuprinse iar încăperea, și Marguerite se minună că nu aude zgomotul obișnuit al zăvoarelor. Așadar n-o mai încuiau, și gestul acesta omis pentru întâia oară după trei sute cincizeci de zile era ca o făgăduială a izbăvirii.

Mâine o vor lăsa să coboare și să se plimbe în voie prin Chateau-Gaillard; apoi, curând, o trăsură va veni s-o ia și s-o ducă spre copaci, spre orașe, spre oameni. "Putea-voi oare să mă țin pe picioare? Avea-voi putere? O, da, am să-mi recapăt puterile!"

O ardeau brațele, dar se va vindeca, știa că se va vindeca. Știa de asemenea că nu va mai putea să doarmă în noaptea aceea. Dar avea atâtea speranțe să-i țină tovărășie până-n zori!

Deodată, desluși un zgomot abia auzit, nici măcar un zgomot, doar un fel de adiere stârnită de răsuflarea reținută a unei ființe. Era cineva în odaie.

- Blanche! strigă ea. Tu ești?

Or fi descuiat și ușa dintre cele două caturi. N-auzise, totuși, nici o țâțână scârțâind. Și pentru ce s-ar fi apropiat vară-sa călcând în vârful picioarelor? Afară numai dacă... Dar nu, Blanche nu-și pierduse mințile până într-atât, așa, din senin. Părea chiar că-și mai venise în fire în ultimele zile, o dată cu sosirea primăverii.

- Blanche! repetă Marguerite cu glas gătuit de spaimă.

Se făcuse însă iarăși tăcere, și Marguerite crezu o clipă că febra ei născocea prezența cuiva în întuneric. Dar îndată după asta auzi din nou aceeași răsuflare reținută, mai aproape, și un foarte slab fâșâit pe pardoseală, ca zgomotul pe care-l face un câine râcâind cu unghiile... Respira cineva lângă dânsa. Poate că era într-adevăr un câine, câinele lui Bersumée, care intrase în urma stăpânului și îl uitaseră acolo; sau poate guzganii... guzganii cu pașii lor mărunți, asemenea oamenilor, cu foșnetul lor, cu alergătura lor conspirativă, cu felul lor straniu de a se deda noaptea unor tainice îndeletniciri. Se iviseră în mai multe rânduri șobolani prin turn și tocmai câinele lui Bersumée îi omorâse. Dar pe șobolani nu-i poți auzi respirând.

Marguerite se ridică deodată în culcușul ei, cu inima îngrozită; se auzise un clinchet slab, de parcă un fier ar fi atins piatra zidului. Cu ochii holbați de spaimă, scruta întunecimile din jur. De acolo, din stânga, se auzise. Zgomotul venea din stânga.

- Cine-i? strigă ea.

Iarăși tăcerea. Dar acum nu se mai îndoia: nu era singură. Își reținu și dânsa răsuflarea. O groază cum nu simțise niciodată o cuprinse. Va muri peste câteva clipe; avea această certitudine de necrezut și, mai rea decât groaza morții, era groaza de a nu ști cum va muri, nici în ce parte a trupului va fi lovită, nici ce chip avea prezența nevăzută care se apropia de dânsa de-a lungul peretelui.

O grămadă rotundă se abătu deodată peste patul ei. Marguerite scoase un urlat pe care Blanche de Burgundia, în odaia de deasupra, îl auzi străpungând noaptea, și de care își va aduce aminte cât va trăi. Țipătul fu curmat brusc de cearceaful ce-i astupă gura. Două mâini o apucaseră pe regina Franței și-i răsuceau cearceaful în jurul gâtului. Cu capul strâns lipit de pieptul voinic al unui bărbat, cu brațele bătând aerul și tot trupul zbătându-se ca să scape din încheștare, Marguerite horcăia tot mai slab. Pânza petrecută în jurul gâtului se strângea ca un colier de plumb fierbinte. Se înăbușea. Ochii i se umplură de foc; uriașe clopote de bronz începură să-i sune în urechi. Dar ucigașul avea o dibăcie neîntrecută; funia clopotelor se rupse deodată cu o trosnitură puternică a vertebrelor, și Marguerite se rostogoli în hăul fără margini și fără de sfârșit.

Câteva minute mai târziu, în curtea fortăreței Château-Gaillard, Robert d'Artois, care dădea pe gât un pahar cu vin și se prefăcea a împărți porunci, ca să treacă vremea mai repede, îl văzu venind pe valetul său Lormet. Acesta se apropie de calul lui d'Artois, chipurile ca să-l înșeueze.

- S-a făcut, monseniore, murmură Lormet.
- N-ai lăsat vreo urmă? întrebă Robert în șoaptă.
- Nimic, monseniore. Le-am pus toate la loc, cum au fost.
- Nu e ușor fără lumină.
- Știți doar, monseniore, că eu văd pe întuneric.

După ce încălecă, d'Artois îi făcu semn lui Bersumée să se apropie.

- Am găsit-o pe doamna Marguerite destul de rău, îi spuse. Tare mă tem, văzând în ce hal e, că n-o să mai apuce săptămâna, și poate că nici ziua de mâine. Dacă moare, îți poruncesc să te înfățișezi la Paris, dar s-o ții numai într-o goană până acolo, și să te duci glonț la monseniorul de Valois spre a-i da veste... La monseniorul de Valois, cred că ai auzit bine ce ți-am spus. Vezi de rândul acesta să nu mai nimerești în altă parte. Și să nu suflă o vorbă nimănui! Nu-ți frământa capul, că nu ți se cere asta. Și ține minte că monseniorul de Marigny al tău e în temniță și că s-ar putea găsi un loc și pentru tine pe aceeași spânzurătoare.

Zorile începeau să mijească de-a lungul pădurii Andelys, tivind creștetul copacilor cu o dungă subțire de lumină plumburie bătând în trandafiriu. La poalele fortăreței Chateau-Gaillard fluviul scânteia slab.

Lăsându-se în jos de pe țărm, Robert d'Artois simțea sub el zvâcniturile regulate ale spinării calului și coastele călduțe care fremătau apăsate de cizmele lui. Trase cu putere în piept aerul răcoros al dimineții.

- Oricum ar fi, murmură el, bun lucru e să trăiești.
 - Da, monseniore, bun lucru, răspunse Lormet. Vom avea negreșit o zi frumoasă cu soare.
-

O DIMINEAȚĂ DE MOARTE

Deși răsuflătoarea beciului era îngustă, Marigny putea să vadă printre gratiile groase încrucișate bolta măreață a cerului de aprilie presărată cu stele strălucitoare.

Nu voia să doarmă. Trăgea cu urechea la vuietele surde ale Parisului, ca și cum ascultându-le și-ar fi dovedit sieși că mai trăiește. Zgomote rare: strigătul pândarilor de noapte, clopotul unei mănăstiri din apropiere, hurelul căruțelor de țară, aducând încărcătura lor de zarzavat în piață... Orașul acesta căruia el îi lărgise străzile, îi înfrumusețase clădirile, îi potolise răzmerițele, orașul acesta neastâmpărat în care simțeai la fiecă clipă cum bate inima țării și căruia tocmai de asta îi închinase vreme de șaisprezece ani toate gândurile și toată grija sa, îi stârnea de două săptămâni încoace ură; îl ura cum urăști un om.

Această ură se născuse în dimineața când Charles de Valois, temându-se că Marigny ar putea găsi la Luvru, al cărui comandant fusese, oameni care să-l ajute să fugă, hotărâse să-l strămute în turnul templului. Călare, înconjurat de armășei și arcași, Marigny străbătuse deci o mare parte a capitalei și descoperise pe neașteptate că poporul acesta care, vreme de atâția ani, se plecase la trecerea lui, îi purta pică. Ocările ce i se aruncaseră, explozia de bucurie de-a lungul străzilor parcurse, pumnii ridicați, batjocurile, râsetele, amenințările de moarte, toate acestea fuseseră pentru fostul mare dregător al țării o lovitură poate chiar mai dureroasă decât arestarea.

Când ai cărmuit oamenii vreme îndelungată, când ai crezut că te străduiești pentru binele obștesc, când știi câtă trudă ai cheltuit ca să-ți împlinești sarcina și bagi de seamă pe neașteptate că niciodată oamenii nu te-au iubit, nici înțeles, ci doar te-au suportat, atunci te cuprinde o mare amărăciune, și te întrebi dacă nu cumva ai fi putut face altceva mai bun în viață.

Zilele ce au urmat nu au fost mai puțin groaznice. Adus la Vincennes, de data aceasta nu ca să-și mai ia locul în consiliu, printre marii dregători ai țării, ci ca să se înfățișeze înaintea unui tribunal alcătuit din baroni și prelați, printre care se găsea propriul său frate, arhiepiscopul, Enguerrand de Marigny trebuise să audă pe un grefier, numit Jean d'Asnières, citind, din porunca lui Charles de Valois, pomelnicul nesfârșit al fărădelegilor ce i se

puneau în cârcă: jefuirea vistieriei, trădare, luare de mită, legături ascunse cu vrăjmașii țării.

Enguerrand ceruse cuvântul; i se refuzase. Ceruse să se bată în duel, potrivit datinii feudale, cu cei care-l învinuiau; și acest lucru i se refuzase. Era deci limpede că tribunalul îl socotea de acum înainte vinovat, fără a-l lăsa măcar să se apere, ca și cum ar fi judecat pe un mort.

Iar când Enguerrand întorsese ochii spre frate-său Jean, așteptând ca barem el să-și ridice glasul pentru a-i ține parte, nu întâlnise decât un obraz nepăsător, o privire care fugea în lături și niște degete frumoase care netezeau cu un gest elegant panglicile brodate ale mitrei, ce-i cădeau pe umeri. Dacă până și frate-său se lepăda de dânsul, dacă până și frate-său trecea cu un asemenea cinism în rândul vrăjmașilor, cum să mai aștepți de la careva, chiar de la cei care-i datorau slujba și averea, un gest de dreptate sau de recunoștință!

Filip de Poitiers, jignit fără îndoială de a vedea că Enguerrand nu luase în seamă avertismentul pe care i-l dăduse prin Bouville, nu venise la această ședință.

Marigny fusese adus îndărăt de la Vincennes în huiduielile furioase ale mulțimii, care-l scotea acum răspunzător de sărăcia și foametea din țară. Apoi îl închiseseră iarăși la templu, dar de această dată punându-l în fiare, și chiar în celula care slujise de temniță pentru Jacques de Molay.

Cârligul prins în perete era cel de care vreme de șapte ani fusese nituit lanțul marelui maestru al ordinului templierilor. Silitra nu acoperise încă liniuțele scrijelite în piatră de către bătrânul cavaler, pentru a însemna curgerea zilelor.

"Șapte ani! se gândise Marigny. Îl osândiserăm să petreacă aici șapte ani, ca să-l ardem apoi pe rug. Eu nu sunt aici decât de șapte zile, dar am și înțeles ce trebuie să fi suferit."

Omul de stat, din înălțimea la care își exercită puterea, ocrotit de toată armătura poliției și a oștilor, simțindu-și pielea la adăpost, nu condamnă, atunci când rostește pedepse cu închisoarea sau cu moartea, decât niște abstracțiuni. El nu chinuiește sau nimicește oameni, ci înfrânge împotriviri și desființează simboluri. Marigny își amintea totuși ce neliniște îl cuprinsese când a văzut templierii arzând pe rug în ostrovul jidovilor, și cum înțelesese în clipa aceea că era vorba de fapte omenesti, adică de semeni de-ai lui, iar nu numai de principii și de erori. În ziua aceea, fără a îndrăzni să-și arate gândul, ba chiar muștrându-se ca de o slăbiciune, se

simțise solidar cu cei omorâți, și se temuse pentru el însuși. "Într-adevăr, am fost toți blestemați pentru ceea ce am săvârșit acolo."

Apoi, din nou, Marigny fusese dus a treia oară la Vincennes, ca să fie de față la cea mai înspăimântătoare paradă a josniciei. Ca și cum toate nelegiuirile ce i se aruncaseră în spinare n-ar fi fost de ajuns, ca și cum ar mai fi rămas în cugetul poporului îndoieli ce trebuiau nimicite cu orice preț, se apucaseră să-l învinuiască de crimele cele mai stranii, aducând împotriva lui un uluitor tacâm de martori mincinoși.

Charles de Valois se fălea că descoperise la timp o înfricoșătoare uneltire vrăjitoarească. Doamna de Marigny și soră-sa, doamna de Chanteloup, îndemnite, bineînțeles, de Enguerrand, făcuseră farmece, căznind și străpungând cu ace niște păpuși de ceară care înfățișau pe rege, pe însuși contele de Valois și pe contele de Saint-Pol. Cel puțin așa venira să afirme câteva pramatii aduse din strada Bourbonnais, unde își aveau tainița lor într-ale vrăjitoriei, cu îngăduința poliției căreia îi slujeau de iscoade. Cele două doamne avuseseră și complici: o șchioapă, slujind zice-se diavolului, și un oarecare Paviot, prins tot cu o asemenea îndeletnicire, fură arși pe rug, fiind oricum osândiți la aceasta.

După care fu anunțată, spre marea emoție a tribunalului, moartea Margueritei de Burgundia, aducându-se, ca o ultimă dovadă împotriva lui Marigny, scrisoarea pe care ea o trimisese regelui din închisoare.

- A fost ucisă! strigase Marigny.

Dar oamenii care-l păzeau îl trăsaseră repede îndărăt, în vreme ce Jean d'Asnières își întregea rechizitoriul cu aceasta nouă fărădelege a învinuitului.

În zadar intervenise din nou printr-o scrisoare regele Eduard al Angliei, cerând stăruitor cumnatului din Franța să cruțe viața fostului locțiitor al lui Filip cel Frumos; în zadar se aruncase Ludovic de Marigny la picioarele Aiuritului, nașul său, cerându-i îndurare și dreptate. Repetând în fața tribunalului cuvintele pe care le rostise în fața unchiului de Valois, Ludovic al X-lea spusese arătându-l pe Marigny: "Ridic mâna mea de pe dânsul".

Și Enguerrand se auzise condamnat la moarte prin spânzurătoare, soția să-i fie întemnițată și toate averile lui confiscate. În timp ce Jeanne de Marigny și doamna de Chanteloup erau arestate și închise la templu, pe Marigny îl duseră într-o a treia temniță, cea de la Châtelet, căci Valois își amintise că vrăjmașul său fusese și administrator al templului. Valois vedea peste tot complici și se temu până în ultima clipă să nu-i scape din mână răzbunarea.

Dintr-o celulă a închisorii Châtelet contempla deci Marigny cerul în noaptea de 30 aprilie 1315, printr-o răsuflătoare de beci. Nu-i era frică de moarte, cel puțin încerca să se împace cu ceea ce era de neînlăturat. Dar amintirea blestemului îl chinuia; simțea nevoia, înainte de a se înfățișa lui Dumnezeu, să-și lămurească lui însuși dacă era vinovat sau nu.

"Pentru ce? Pentru ce am fost toți blestemați, cei care și-au auzit numele și cei al căror nume nu s-a rostit, numai pentru că au fost de față? Totuși, noi nu lucrasem decât pentru binele țării, pentru slava bisericii și pentru credința fără de prihană. Pentru ce, atunci, înverșunarea asta a cerului împotriva fiecăruia dintre noi?"

Acum, când era la câteva ceasuri de a fi el însuși executat, gândul i se întorcea la etapele procesului templierilor, ca și cum acolo, mai mult decât în oricare alta dintre acțiunile politice sau private săvârșite de-a lungul vieții sale, se ascundea ultima explicație, ultima justificare pe care voia s-o afle înainte de a muri. Și tot întorcându-se la ce a fost, urcând una câte una treptele amintirii, se văzu ajuns deodată ca în fața unui prag unde se făcu lumină și unde înțelese totul.

Blestemul nu venea de la Dumnezeu. Blestemul venea din el însuși, neavând altă obârșie decât în propriile sale fapte; și aceasta era la fel de adevărat pentru toți oamenii și pentru toate pedepsele.

"Templierii se îndepărtaseră de rostul lor; ei se abătuseră de la slujirea creștinătății pentru a nu se mai îndeletnici decât cu camăta; stricăciunea se strecurase în rândurile lor; dintr-aceasta li se trăgea blestemul și drept era să fie nimiciți. Dar spre a le veni de hac templierilor, l-am pus în scaun de arhiepiscop pe fratele meu, care era ambițios și mișel, într-adins ca să-i osândească pentru fărădelegi născocite; nu e deci de mirare că fratele meu s-a întors împotriva mea și m-a trădat atunci când ar fi putut să mă scape. N-am de ce să-i port pică; eu sunt cel vinovat... Negreșit, ar fi fost bine pentru Franța să avem un papă francez; dar pentru că acest papă, ca să se poată alege, se înconjurase de cardinali alchimiști, lacomi nu de virtute, ci de aurul pe care voiau să-l fabrice, el a murit înghițind pulberea de smaralde ce i-au vârat-o pe gât cardinalii săi. Pentru că Nogaret chinuise prea mulți nevinovați ca să scoată de la dânșii mărturisirile pe care le voia și pe care le credea necesare binelui țării, vrăjmașii săi au sfârșit prin a-l otrăvi... Pentru că Marguerite de Burgundia fusese măritată din interese politice cu un prinț pe care nu-l iubea, dânsa a trădat căsătoria; pentru că a trădat, a fost descoperită și întemnițată. Pentru că am ars scrisoarea care i-ar fi putut reda

libertatea regelui Ludovic, am dus-o la pieire pe Marguerite și în același timp mi-am urzit mie însumi pieirea... Pentru că Ludovic a pus s-o omoare, aruncând crima în spinarea mea, ce se va întâmpla cu dânsul? Ce se va întâmpla cu Charles de Valois, care în dimineața asta pune să mă spânzure pentru nelegiuiri ticluite? Ce se va întâmpla cu Clémence a Ungariei dacă, pentru a fi regina Franței, primește să se mărite cu un ucigaș?... Chiar atunci când suntem pedepsiți pentru vreo vină născocită, există întotdeauna o cauză adevărată a pedepsei care ne lovește."

Și, după ce descoperi asta, Enguerrand de Marigny încetă să mai urască pe careva și să țină răspunzător pe altul pentru soarta lui. Era felul său de a se pocăi, dar găsea în această căință mai multă alinare decât ar fi putut afla în rugăciuni învățate pe dinafară. Își simțea cugetul împăcat și parcă învoit cu Dumnezeu pentru a primi ca soarta să se împlinească astfel.

Rămase foarte liniștit până în zori și nici o clipă nu i se păru că ar coborî iarăși de pe pragul luminos unde gândurile sale îl duseseră.

Pe la șapte ceasuri, auzi de cealaltă parte a zidului o zarvă care se tot apropia. Când îi văzu intrând în celulă pe polițaiul Parisului, pe judele anchetator și pe procuror, se ridică încet de la locul său și așteptă să i se scoată fiarele. Își luă mantia purpurie pe care o purta în ziua arestării și își acoperi cu ea umerii. Încerca o stranie impresie de forță și își repeta întruna adevărul ce i se dezvăluise: "Orice nedreptate, chiar săvârșită pentru o cauză dreaptă..."

Îl urcară într-o căruță trasă de patru cai, și porni, escortat de străjери și de arcași, de oamenii aceștia pe care el i-a comandat și care acum îl duceau la moarte.

La urletele mulțimii ce se îmbulzea de-a lungul străzii Saint-Denis, Marigny, în picioare, răspundea cu același aer liniștit, de parcă l-ar fi întâmpinat cu urale: "Oameni buni, rugați-vă lui Dumnezeu pentru mine".

Convoiul se opri la capătul străzii Saint-Denis, în fața mănăstirii Fiicele Domnului. Acolo îl dădură jos pe Marigny din căruță și-l duseră în curtea mănăstirii, la piciorul unui crucifix de lemn așezat sub un baldachin. "E adevărat, așa se obișnuiește întotdeauna, gândi el, dar n-am venit niciodată să văd. Și am osândit totuși atâția oameni... Am avut parte de șaisprezece ani de fericire și de huzur care mi-au fost răsplata pentru binele ce am putut face, apoi șaisprezece zile de nenorocire și o dimineață de moarte ca să mă pedepsească pentru cât rău am făcut... Dumnezeu e încă milostiv."

La piciorul crucifixului, deasupra lui Marigny îngenuncheat, duhovnicul mânăstirii bolborosea rugăciunea morților. Apoi călugărițele îi aduseră osânditului un pahar cu vin și trei bucăți de pâine pe care le mestecă încet, simțind pentru cea din urmă oară gustul bunătăților lumii acesteia. Dincolo de ziduri, mulțimea continua să zbiere: "La moarte cu el!" și, auzindu-i urletele, Marigny își spuse: "Pâinea ce-o vor mânca acum li se va părea mai puțin bună decât cea care mi s-a dat mie".

De acolo convoiul porni mai departe, apucând prin mahalaua Saint-Martin, și, în sfârșit, pe o înălțime se zări spânzurătoarea de la Montfaucon.

Arăta ca o uriașă clădăraie pătrată sprijinită pe doisprezece bolovani neciopliți care alcătuiau temelia unei platforme, sprijinită la rândul ei pe șaisprezece stâlpi, cu un acoperiș deasupra. Înăuntru se vedeau înșiruite spânzurătorile. Stâlpii erau legați între dâșii prin grinzi groase și lanțuri de fier, de care se agățau trupurile osândiților după execuție. Erau lăsate să putrezească acolo în bătaia vântului, ciugulite de corbi, ca să slujească drept pildă și bună învățătură poporului. În ziua aceea o duzină de trupuri se legănau, unele aproape schelete, altele începând să se descompună în veșmintele lor, cu fețele verzi sau negre, cu scursori scârboase ce li se prelingeau din urechi și din gură, cu fâșii de carne smulse de ciocul păsărilor, atârând peste postavul hainelor. O duhoare groaznică se împrăștia de jur împrejur.

Marigny însuși fusese cel care, cu câțiva ani înainte, poruncise să se înalțe această frumoasă spânzurătoare nouă, foarte trainică, pentru a curăța orașul de răufăcători. Și tocmai aici era trimis să moară. Într-un anume înțeles, niciodată soarta unui om n-a fost mai pilduitoare decât aceea care-l trimitea pe împărțitorul dreptății să piară spânzurat în același cârlig laolaltă cu tâlharii.

Când Marigny se dădu jos din căruță, preotul ce-l însoțea îl pofti să-și mărturisească păcatele pentru care a fost osândit.

- Nu, părinte, zise Marigny pe un ton foarte demn.

Tăgădui că pusese să i se facă farmece regelui, tăgădui că furase banii vistieriei, tăgădui toate capetele de acuzare ce i se aduseseră și susținu că faptele de care era învinuit fuseseră toate poruncite și încuviințate de către stăpânul său, răposatul rege.

- Dar pentru cauze drepte am săvârșit nedreptăți, recunosc eu, cu ochii la leșurile atârdate deasupra lui.

Mulțimea urla așa de tare, că Marigny își duse mâinile la urechi, ca și cum vuietul acesta îl împiedica să cugete. Călcând în urma călăului, urcă treptele de piatră care duceau la platformă și, cu glasul său poruncitor de totdeauna, întrebă arătând spânzurătorile:

- Care din ele?

Ca de la înălțimea unei estrade, aruncă o ultimă privire spre mulțimea aceea, câtă frunză și iarbă, în care femeile scoteau țipete isterice, copiii își ascundeau capul în mantaua tatălui lor, iar bărbații zbierau: "Bine-i face! Destul ne-a jecmănit! Acuma plătește!" Marigny ceru să i se dezlege mâinile.

- Să nu mă țină nimeni.

Își dădu singur deoparte părul de pe ceafă și-și vârî capul său de taur în lațul ce i se înfățișa. Trase cu putere aer în piept, ca și cum ar fi vrut să păstreze cât mai mult cu putință viața în plămânii săi, își strânse pumnii, și funia se înalță încet în văzduh.

Iar din mulțimea care nu aștepta decât clipa asta, se ridică un uriaș strigăt de uimire. Vreme de câteva minute fu văzut răsucindu-se, cu ochii ieșiți din orbite, vânăt la față, apoi violet, cu limba scoasă și dând din mâini și din picioare, de parcă ar fi încercat să se cațere pe un catarg invizibil. În cele din urmă brațele îi căzură de-a lungul trupului, zvârcolirile se făcură tot mai slabe, până încetară cu totul, iar privirea ochilor se stinse.

Atunci norodul amuți, uluit de ceea ce vedea și parcă dându-și seama cu groază de complicitatea lui. Călăii dădură jos trupul și, trăgându-l de picioare de-a curmezișul platformei, îl atârnară, în frumoasele-i veșminte de senior, la locul de cinste ce i se cuvenea, în fața spânzurătorii, pentru a lăsa să putrezească acolo pe unul din cei mai mari slujitori din câți avu Franța vreodată.

STATUIA DOBORÂTĂ

În noaptea aceea, la Montfaucon, unde lanțurile scârțâiau bătute de vânt, hoții scoaseră din ștreang pe întuneric leșul sinistru și-l despuiară de veșminte; când se iviră zorile, trupul lui Marigny fu găsit întins gol pe piatră.

Monseniorul de Valois, care mai era în pat când ai lui veniră fuga să-i aducă vestea, porunci ca leșul să fie îmbrăcat iar și spânzurat din nou. Apoi, după ce se îmbracă și dânsul, coborî în stradă, viu și teafăr, mai viu ca oricând, și porni, plin de vlagă proaspătă, să se amestece în forfota orașului, în treburile oamenilor, în cârmuirea regilor.

Ajunse la palat, și acolo, însoțit de canonicul Etienne de Mornay, fostul său cancelar, pe care îl făcuse ministru de justiție al Franței, veni să se așeze la balustrada unei ferestre interioare ce dădea spre galeria marchitanilor, ca să-și sature ochii cu un alt spectacol așteptat de ani și ani. La picioarele sale, o droaie de negustori și de gură-cască se uitau cum patru zidari cocoțați pe o schelă scoteau statuia lui Enguerrand de Marigny. Ea era prinsă temeinic de zid, nu numai prin soclu, ci și pe la spate. Mai mare decât omul pe care îl înfățișa, statuia parcă nu voia să iasă din firida ei, nici să se desprindă de palatul acesta. Târnăcoapele și dălțile loveau piatra. Sfărâmături albe zburau în jurul zidarilor.

- Am isprăvit, monseniore, inventarul lui Marigny, spuse Etienne de Mornay. Socoteala e destul de grasă.

- Regele va putea astfel să răsplătească pe cei care l-au slujit bine în afacerea asta, grați Valois. Vreau ca mai întâi să mi se dea îndărăt moșia de la Gaillefontaine, pe care ticălosul mi-a luat-o printr-un schimb necinstit. Apoi, fiu-meu Filip a ajuns la vârsta când trebuie să locuiască în afara palatului meu și să aibă o curte a lui. Prilejul e bine venit; să i-o spui regelui. Casa din strada d'Austriche, sau cea din strada Fossées-Saint-Germain, i-ar conveni de minune. Cea din strada d'Austriche mai curând... Știu de asemenea că nepotu-meu vrea să-i dăruiască ceva lui Henriet de Meudon, căruia îi zice maestrul său de vânatoare, fiindcă-i deschide coșurile de porumbei. Ah! Și apoi nu uita că vistieria îi datorează monseniorului d'Artois treizeci și cinci de mii de livre asupra veniturilor comitatului de Beaumont. Cred că a sosit vremea să i se dea măcar o parte din banii aceștia, dacă nu toți.

- Regele va trebui să-i facă daruri mărețe noii sale soții, urmă cancelarul și, îndrăgostit cum e, pare hotărât să le aleagă pe cele mai scumpe, cheltuială căreia vistieria nu e nicidecum în stare să-i facă față. Nu s-ar putea pune deoparte de pe acum din averea lui Marigny darurile ce urmează să le primească noua noastră regină?

- Bine te-ai gândit, Mornay. Înfățișează-i regelui o împărțeață în acest fel, punând-o pe nepoata mea Clémence a Ungariei în capul moștenitorilor averii lui Marigny, răspunse Charles de Valois, fără să-și ia ochii de la zidarii care doborau statuia.

- Firește, monseniore, zise cancelarul, nu cer nimic pentru mine însumi.

- Și în aceasta ai dreptate, căci gurile rele ar putea să spună că n-ai voit pieirea lui Marigny decât pentru a te înfrupta din averile sale. Așadar, vezi de îngroașă nițel partea mea, și-ți voi da de la mine, după râvna ce-o arăți.

Spatele statuii era acum desprins pe de-a-ntregul de zid; oamenii prindeau în funii torsul de marmură și începeau să întindă vârtejurile ca să-l ridice. Deodată, Valois își puse mâna inelată pe brațul cancelarului:

- Știi, Mornay, că mă încearcă un simțământ ciudat? Mi se pare că-i voi duce lipsa lui Marigny.

Mornay se uită mirat la unchiul regelui. Nu pricepea ce voia să spună Valois, și Valois însuși n-ar fi putut să lămurească ce simțea. Ura făurește legături tot așa de tari ca și acelea ale dragostei, iar vrăjmașul împotriva căruia ai luptat vreme îndelungată îți lasă, când dispare, un gol în inimă, așa cum lasă un gol sfârșitul oricărei mari pasiuni.

Tot atunci, în odaia de culcare a regelui, bărbierul isprăvea tocmai să-l radă pe Ludovic al X-lea. La câțiva pași de dânsul, stătea în picioare duduia Eudeline, frumoasă, trandafirie și proaspătă, ținând de mână o fetiță de zece ani, cam slăbuță și fâstăcită, care habar nu avea că regele acesta din fața ei îi era tată.

Aiuritul poruncise să fie chemate cele două Eudeline, mama și fiica. Prima lingereasă a palatului aștepta, tulburată și plină de speranțe, ca regescul ei ibovnic să binevoiască a vorbi.

Când bărbierul, după ce uscaseră cu un prosop cald obrazul Aiuritolui, ieși de acolo, luându-și strachina, bricele și alifiile, regele Franței se ridică, își scutură chica lungă în jurul gulerului și spuse:

- Poporul meu e mulțumit, nu-i așa, Eudeline, că am pus să-l spânzure pe Marigny?

- Firește, monseniore Ludovic... măria-ta, vreau să zic, răspunse dânsa. E veselie mare prin tot orașul în dimineța asta, și oamenii cântă sub soarele de primăvară. S-ar zice că s-a isprăvit cu necazurile fiecăruia...

- Vreau ca așa să fie, îi tăie vorba Ludovic. Ți-am făgăduit să mă îngrijesc de soarta acestei copile...

Eudeline puse un genunchi jos și o sili pe fiică-sa să facă la fel, pentru a primi vestea binefacerilor ce aveau să cadă din gura atotputernică.

- Măria-ta, murmură Eudeline, simțind că o podidesc lacrimile, copila aceasta te va binecuvânta până la sfârșitul zilelor în rugăciunile ei.

- Ei bine, e tocmai ce-am hotărât, răspunse Aiuritul. Să se roage! Vreau ca ea să se călugărească la mănăstirea Saint-Marcel, care-i menită fetelor de neam mare, și unde se va simți mai bine ca oriunde aiurea.

Lingereasa încremeni. Dezamăgirea i se așternu pe față. Eudeline cea mică, însă, ea nu părea să fi înțeles bine spusele regelui, nici că era vorba de soarta ei.

- Așadar, aceasta ai hotărât-o măria-ta pentru dânsa? S-o închizi la o mănăstire?

Se ridicase de jos.

- Trebuie, Eudeline, îi șopti Ludovic la ureche; are un obraz care o dă în vileag. Și apoi e bine pentru mântuirea noastră și a ei, ca să răscumpere printr-o viață cucernică păcatul ce l-am săvârșit aducând-o pe lume. Cât despre tine...

- Monseniore Ludovic, mă închizi și pe mine la mănăstire? întrebă Eudeline cu groază.

Cum se schimbase Aiuritul în puțină vreme! În omul acesta care-și rostea poruncile pe un ton ce nu suferea replică, ea nu mai regăsea nimic din flăcăul care își începuse cu dânsa viața lui de bărbat, nici chiar din bietul prinț, tremurând de neputință și de frig, pe care dânsa îl încălzise într-o seară din iarna trecută. Doar ochii îi fugeau în lături, ca atunci.

Ludovic șovăi. Nu părea gata să-și ia toate riscurile. Se gândea că viitorul era nesigur și că ar putea să mai aibă nevoie de frumosul trup de femeie, planturos și supus.

- Ție, zise el, îți voi da slujbă la Vincennes, să vezi de mobilă și de rufărie, pentru ca toate să fie pregătite de fiecare dată când voi trage acolo.

Eudeline dădu din cap. Această îndepărtare de palat, acest surghiun într-o reședință de a doua mână, ea le simți ca o jignire. Nu erau oare mulțumiți de

felul cum îngrija de rufărie? La urma urmelor, s-ar fi învoit mai degrabă să meargă la mănăstire. Mândria ei ar fi fost mai puțin rănită.

- Sunt sluga măriei-tale și voi face cum vrei, răspuse cu răceală.

Când să iasă pe ușă, văzu portretul prințesei Clémence a Ungariei, așezat pe o policioară, și întrebă:

- Ea e?

- E viitoarea regină a Franței, răspuse Ludovic.

- Fii deci fericit, măria-ta, spuse dânsa părăsind încăperea.

Nu-l mai iubea.

"Firește, firește, am să fiu fericit", repeta Aiuritul, umblând prin odaia în care soarele își împrăstia razele bogate.

Pentru întâia oară de când era rege, se simțea pe deplin mulțumit și sigur de sine. Nevasta și-o omorâse, pe ministrul tatălui său îl spânzurase; o îndepărtase de Paris pe întâia lui ibovnică, iar pe fiică-sa nelegitimă o trimisese la mănăstire. Toate drumurile înaintea sa erau curățate. Putea acum s-o primească pe frumoasa prințesă napolitană, alături de care se și vedea trăind o lungă și glorioasă domnie.

Își sună șambelanul.

- Să mi-l cauți pe domnul de Bouville, îi spuse.

În clipa asta se auzi ceva prăbușindu-se cu zgomot mare undeva în palat, dinspre galeria marchitanilor.

Era statuia lui Enguerrand de Marigny, care, smulsă de pe soclul ei, fusese dată jos în mijlocul strigătelor de bucurie ale celor de față. Vârtejurile porniseră să se rotească prea iute, și cele douăzeci de chintale de marmură atinseseră dintr-o dată pământul.

Din întâiul rând al mulțimii, doi oameni se aplecau spre uriașul doborât: jupân Spinello Tolomei și nepotu-său, Guccio. Tolomei nu era ca Valois; în bucuria izbânzii sale nu se strecura nici pic de melancolie. Burta lui mare bățâise de frică vreme de două săptămâni, și abia în această ultimă noapte Tolomei putuse, în sfârșit, să doarmă ca lumea, când îl știuse pe Marigny spânzurat. Se simțea într-una din zilele lui de mărinimie.

- *Guccio mio!* spuse el, m-ai ajutat bine. Văd în tine un copil din sângele meu, întocmai ca și cum ai fi băiatul meu. Țin mult să-ți dau o răsplată, să te întovărășesc și mai mult în afacerile mele. Cât vrei să-ți dau partea ta? Ai vreo dorință? Spune, băiatule, spune ce ți-ar plăcea să ai.

Se aștepta să-l audă pe Guccio răspunzându-i ca nepot respectuos: "Hotărăște tu singur, unchiule".

Guccio își plecă nasul său subțire și lungile sale gene negre și, luându-și inima în dinți, zise:

- Unchiule Spinello, aș vrea să fie a mea agenția din Neauphle.

- Ei, cum? făcu Tolomei foarte mirat. Aceasta e tot ce râvnești? O agenție de țară cu trei slujbași care-s prea de ajuns pentru câtă treabă au? Ai visuri mărunte, băiatule!

- Îmi place agenția asta, spuse Guccio, și sunt sigur că vom putea-o mări foarte mult.

- Iar eu unul sunt foarte sigur, vorbi Tolomei, că se află vreo fată prin părțile acelea, căci mi se pare că te duci la Neauphle mai des decât o cere negoțul nostru de bani. E frumoasă?

Înainte de a răspunde, Guccio îl cercetă din ochi pe unchiu-său și-i văzu zâmbetul.

- E frumoasă cum nu-i alta, unchiule, și-i de neam mare.

- Măi, măi! izbucni Tolomei, ridicând mâinile în sus. O fată de neam mare! Te bagi într-o încurcătură din care ți se vor trage multe necazuri. Cei de neam mare, să știi, sunt întotdeauna gata să ne ia banii, dar nicidecum să lase sângele lor să se amestece cu al nostru. Familia se învoiește?

- Se va învoi, unchiule, știu că se va învoi. Frații ei se poartă cu mine ca și cum aș fi unul de-ai lor.

- Sunt bogați?

- Au un conac mare cu pământuri întinse împrejur și mai multe sate cu clăcași pe care nu i-au eliberat încă. Toate acestea fac laolaltă o avere. Și se au foarte bine cu contele de Dreux, suzeranul lor.

Trasă de doi cai de ham, statuia lui Marigny părasea tocmai galeria marchitanilor. Zidarii își încolăceau funiile, și mulțimea se împrăstia.

- Și cum se numesc, întrebă Tolomei, acești puternici seniori care te-au îndrăgit așa de tare, că sunt gata să-și dea fata după tine?

Guccio le rosti numele atât de încet, încât Tolomei nu putu să-l audă.

- Repetă, n-am auzit.

- Domnii de Cressay, unchiule, zise Guccio.

- Cressay... Cressay... domnit de Cressay: Ah! da, cei care-mi datorează și acum trei sute de livre. Asta ți-e familia cea bogată! Încep să înțeleg.

Guccio își înălță capul, gata-gata să se zburlească, și bancherul ghici că era vorba într-adevăr de o afacere serioasă.

- *La voglio, la voglio tanto bene!* zise Guccio, amestecând cele două graiuri pentru a convinge mai bine. Și ea de asemenea mă iubește; dacă vrea

cineva să ne silească să trăim unul fără altul înseamnă că vrea să ne facă să murim! Cu noile câștiguri pe care le voi scoate la Neauphle, am să pot repara conacul, care-i frumos, crede-mă, și merită puțină osteneală, iar tu vei avea un castel, unchiule, *un castello*, ca *un vero signore*.¹¹

- Da, da, făcu Tolomei, mie însă nu-mi place la țară. Visasem pentru tine o altă înșurătoare cu o fată a verilor noștri Bardi, spre pildă, ceea ce ar fi sporit afacerile noastre...

Chibzui o clipă înainte de a urma:

- Dar înseamnă să nu-i iubești cu adevărat pe cei ce-ți sunt dragi, dacă vrei să-i faci fericiți împotriva voinței lor. Fie, băiatule! Ți dau agenția din Neauphle, cu condiția să rămâi totuși jumătate din vreme la Paris, lângă mine. Și însoară-te cu cine-ți place. Sienezii sunt oameni liberi, și omul trebuie să-și asculte inima când își alege soția.

- *Grazie, zio Spinello, grazie tante!*¹² spuse Guccio, sărindu-i de gât bancherului. Și ai să vezi... ai să vezi....

În clipa asta, burtosul Bouville, ieșind de la rege, cobora scara și străbătea galeria marchitanilor. Avea mutra lui de zile mari, îngrijorată, și călca cu pasul hotărât, pe care-l lua atunci când suveranul îi făcea cinstea de a-i da vreo poruncă.

- Ah! Prietenul Guccio! exclamă el dând cu ochii de cei doi lombarzi. E un adevărat noroc să te întâlnesc aici. Trimisesem tocmai un scutier să te aducă.

- Cu ce vă pot fi de folos, domnule Hugues? întrebă tânărul. Unchiu-meu și cu mine suntem cu totul la dispoziția domniei-voastre.

Bouville se uită la Guccio cu o prietenie adevărată. Aveau frumoase amintiri împreună și, în fața acestui flăcău, fostul mare șambelan se simțea redevenind tânăr.

- O veste bună, da, o veste foarte bună! I-am vorbit regelui de meritele dumitale și i-am arătat cât de folositor mi-ai fost.

Tânărul mulțumi, făcând o plecăciune.

- Așadar, prietene Guccio, adăugă Bouville, pornim iar spre Neapole!

- [1](#)Fortificație asemănătoare cu un castel medieval, înălțată de cruciați.
- [2](#)Pace veșnică dăruiește-i, Doamne (lb. latină).
- [3](#)Și raza ta să-l lumineze veșnic (lb. latină).
- [4](#)Cardinalii poartă pălărie și sutană roșie.
- [5](#)E vorba de a șaptea cruciadă, pornită de Ludovic al IX-lea la 1248.
- [6](#)Adică din Anjou.
- [7](#)Flăcăule (în lb. italiană).
- [8](#)Ce plăcere. Guccio, ce mai faci? (lb. italiană).
- [9](#)Dar... dragă Boccaccio, pe Bachus, ce noroc! (lb. italiană).
- [10](#)Teologi musulmani.
- [11](#)Un castel, ca un adevărat senior (lb. italiană).
- [12](#)Mulțumesc, unchiule Spinello, mulțumesc mult.

Cuprins

ZORILE UNEI DOMNII

PRINȚESELE ÎNTEMNITATE

MONSENIORUL ROBERT D'ARTOIS

ULTIMA ȘANSĂ DE A FI REGINĂ

TRĂIASCĂ REGELE!

O PRINȚESĂ CARE TRĂIEȘTE LA NEAPOLE

PATUL REGELUI

LUPII SE MÂNÂNCĂ ÎNTRE EI

AIURITUL ÎȘI ȚINE ÎNTÂIUL SĂU CONSILIU

DOMNUL DE MARIGNY

CHARLES DE VALOIS

CINE OARE CÂRMUIEȘTE FRANȚA?

UN CASTEL DEASUPRA MĂRII

VÂNĂTOAREA DE CARDINALI

TÂRGUIALĂ PENTRU UN PAPĂ?...

O SCRISOARE CARE PUTEA SĂ SCHIMBE TOTUL

DRUMUL SPRE MONTFAUCON

FOAMETEA

VINCENNES

TÂRGUL PORUMBEILOR

NOAPTEA FĂRĂ ZORI

O DIMINEAȚĂ DE MOARTE

STATUIA DOBORÂȚĂ